

Woordenboek van de Brabantse Dialecten  
**Deel II**

Aflevering 9

**Vaktaal van de imker**



drs. Lenie Messelink-Zijlmans

Aflevering WBD II, 9 is de laatste aflevering in deel II van het Woordenboek van de Brabantse Dialecten, waarin de niet-agrarische vakterminologieën worden behandeld. De eerste acht afleveringen van dit deel zijn door drs. P.H. Vos, al of niet in samenwerking met een andere auteur, samengesteld; de laatste is verschenen in 1996 en daarna is alle redactionele mankracht ingezet voor deel III, de Algemene Woordenschat.

Enkele jaren later deed zich evenwel de gelukkige omstandigheid voor dat drs. L. Messelink-Zijlmans, als vrijwilligster bij de NCDN, alsnog deze aflevering over de imkerij kon samenstellen, mede dankzij voorbereidend werk van drs. P.H. Vos.

Van zo'n 250 begrippen (lemma's) uit de imkerij worden de benamingen in de dialecten van de provincies Vlaams-Brabant, Antwerpen en Noord-Brabant beschreven. De lemma's zijn thematisch geordend in zes hoofdstukken. Hierbij is de microstructuur van de acht voorgaande afleveringen van deel II behouden: trefwoorden met fonetische varianten en plaatscodes. Bij 10 lemma's is een taalkaart opgenomen die de verspreiding van de dialectwoorden visueel weergeeft. 37 Afbeeldingen verduidelijken de toelichtingen bij de lemma's. Achteraan in de aflevering bevindt zich een alfabetisch register van de lemmatitels en de trefwoorden.



## De indeling van het WBD gebied

### 10 Noordwest-Brabants

- 11 Markizaats
- 12 Baronies
- 13 Antwerps

### 20 Midden-Noord-Brabants

- 21 Tilburgs
- 22 Hollands-Brabants
- 23 Maaslands

### 30 Oost-Noord-Brabants

- 31 Kempenlands
- 32 Noord-Meierijs
- 33 Peellands
- 34 Geldrops
- 35 Heeze-en-Leendes

### 40 Kempens

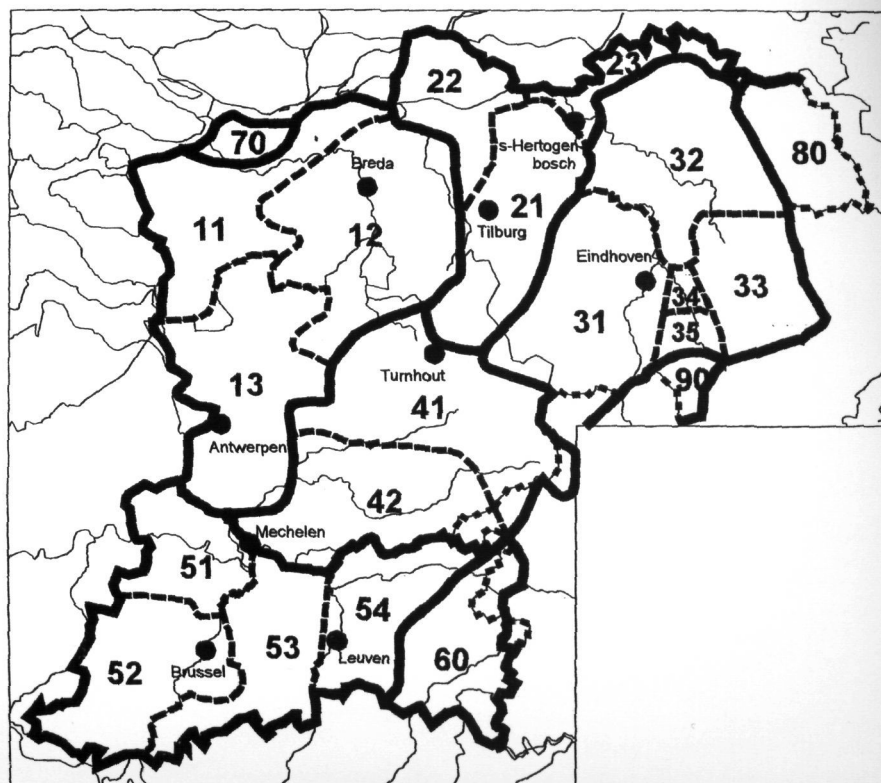
- 41 Noorderkempens
- 42 Zuiderkempens

### 50 Zuid-Brabants

- 51 Kleinbrabants
- 52 Pajottenlands
- 53 Centraal Zuid-Brabants
- 54 Hagelands

### 60 Getelands

- 70 Westhoeks
- 80 Cuijks
- 90 Budels



---

WOORDENBOEK VAN DE BRABANTSE DIALECTEN

DEEL II  
NIET-AGRARISCHE VAKTERMINOLOGIEËN

Aflevering 9  
Vaktaal van de imker



## ***Colofon***

ISBN 90-5179-26-11

© 2005 Drs. Lenie Messelink-Zijlmans

Exemplaren zijn rechtstreeks te bestellen

via Internet: [www.gopher.nl](http://www.gopher.nl)

Gopher Publishers

Postbus 8018

3503 RA Utrecht

Telefoon: +31 (0)30 290 53 20

Fax: +31 (0)30 290 53 10

Dit werk is tot stand gekomen met steun van de Radboud Universiteit Nijmegen en de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) te 's-Gravenhage.

Foto omslag: Imker in Bokrijk; foto: Openluchtmuseum Domein Bokrijk.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgever.

This book may not be reproduced by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the author and the publisher.

# WOORDENBOEK VAN DE BRABANTSE DIALECTEN

Opgezet door prof. dr. A. Weijnen, voortgezet door prof. dr. R. van Hout  
en prof. dr. L. Draye

DEEL II  
NIET-AGRARISCHE VAKTERMINOLOGIEËN

Aflevering 9  
Vaktaal van de imker

door DRS. LENIE MESSELINK-ZIJLMANS



2005 Gopher Publishers, [www.gopher.nl](http://www.gopher.nl)



---

## Ten Geleide

### *bij aflevering II, 9, De vaktaal van de imker*

Aflevering WBD II, 9 is de laatste aflevering in deel II van het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten*. Deel II bevat de niet-agrarische vakterminologieën. De eerste acht afleveringen van dit deel zijn door drs. P.H. Vos, al of niet in samenwerking met een andere auteur, samengesteld. Aan aflevering 2 en 7 werd meegewerkt door drs. L. Messelink-Zijlmans.

Aflevering 8 is verschenen in 1996 en het jaar daarvoor was besloten om alle mankracht in te zetten voor deel III, de Algemene Woordenschat, van het WBD. Deel II werd, hoewel nog niet helemaal afgerond, beschouwd als afgesloten. Enkele jaren later deed zich evenwel de gelukkige omstandigheid voor dat drs. L. Messelink-Zijlmans, als vrijwilligster bij de NCDN, alsnog deze aflevering over de imkerij kon samenstellen, mede dankzij voorbereidend werk van drs. P.H. Vos.

In 1973 werd een vragenlijst (N 63) met afbeeldingen gewijd aan de terminologie van de imker. Deze lijst is samengesteld door drs. P.H. Vos, die zelf materiaal verzamelde door mondelinge ondervraging aan de hand van de ontwerp-vragenlijst of de definitieve vragenlijst. Eind 1973 en begin 1974 werden dertig lijsten ingevuld; in het najaar van 2000 kregen wij nog een lijst voor Mill (L 158). De meeste lijsten zijn uitvoerig ingevuld. Daarvoor zijn wij veel dank verschuldigd, evenals voor de tekeningen en teksten waarmee de informanten hun opgaven toelichtten: deze werkten zeer verhelderend. Op fiches bevond zich het materiaal voor Nuenen (L 235), verzameld door dr. J. van Bakel. Voor Reusel (K 216) werd geput uit W. van Gompel, *Reusels Woordenboek deel 3 Beroepen en andere bezigheden*, Reusel 2004.

Uit Gent ontvingen wij dertien WVD-vragenlijsten (nr. 37 uit 1985).

Uit de licenciaatsverhandeling van Lhoest zijn de opgaven voor Turnhout (K 237), Ravels (K 213) en Retie (K 241) afkomstig; voor Retie werd overigens ook een Nijmeegse lijst ingevuld.

Voor de lemma-indeling, de tekeningen en de semantische toelichtingen hebben wij naar hartelust geput uit WLD II, 6, de aflevering van het *Woordenboek van de Limburgse Dialecten* die gaat over de imker en de stro- of buntgrasvlechter.

### **Bronnen**

1. *Dialectmateriaal dat ingezameld werd door middel van schriftelijke (vaak ook mondelinge) ondervraging aan de hand van een vragenlijst:*

N      Enquêtes van de Nijmeegse Centrale voor Dialect- en Naamkunde (NCDN). Voor deze aflevering werd gebruik gemaakt van materiaal uit de vragenlijsten 63, 1, 83 en 40.



- WVD Enquêtes van het Seminarie voor Vlaamse Dialektologie van de Rijksuniversiteit te Gent. Voor deze aflevering werd gebruik gemaakt van materiaal uit vragenlijst nr. 37.
- DC Enquêtes van de Dialectencommissie van de Kon. Ned. Akademie van Wetenschappen etc., gepubliceerd ten dele in *Vragenlijsten met register* (1931-1958), BMDC XXII, Amsterdam 1960 en *Dialectvragenlijsten met register* (1959-1975), Amsterdam 1982; alle in druk verspreid, overigens ongepubliceerd. Voor deze aflevering werd gebruik gemaakt van materiaal uit de vragenlijsten 9 en 25. Woordmateriaal bijeengebracht uit de protocollen van de vragenlijsten die afgekort worden met DC, wordt aangeduid met het nummer van de vragenlijst met de toevoeging add..
- ZND Enquêtes van de Zuidnederlandse Dialectcentrale te Leuven, bijna allemaal gepubliceerd in *Leuvense Bijdragen*, sinds 1922. Voor deze aflevering werd gebruik gemaakt van materiaal uit de vragenlijsten B2, 16 en 1 a-m.
- SGV Enquête van Schrijnen, Van Ginneken en Verbeeten (1914); in druk verspreid, niet gepubliceerd.

2. *Dialectmateriaal dat geput werd uit andere bronnen:*

A. gepubliceerde bronnen:

- De Bont A.P. de Bont, *Dialekt van Kempenland, meer in het bijzonder d'Oerse taal*, dl. II, *Vocabularium*, Assen, 1958.
- Corn. Jozef Cornelissen, *Idioticon van het Antwerpsch dialect, Bijvoegsel*, Turnhout 1936-1939.
- Corn. Vervl. P. Jozef Cornelissen en J.B. Vervliet, *Idioticon van het Antwerpsch dialect enz.*, Gent 1899-1903.
- Corn. Vervl. A. P. Jozef Cornelissen en J.B. Vervliet, *Idioticon van het Antwerpsch dialect, Aanhangsel*, Gent 1906.
- Elemans J.H.A. Elemans, *Woord en wereld van de boer, een monografie over het dialect van Huisseling*, diss. K.U. Nijmegen 1958, Utrecht/Antwerpen 1958.
- Gelens F.M. Gelens, Nederlandse imkertermen, in: Gelens F.M. en Th.H. van Doorn, *Vaktalen. Imkers en Riviervissers. BMDC XXXIII*, Amsterdam 1967.
- W. v. Gompel *Reusels Woordenboek deel 3 Beroepen en andere bezigheden*, Reusel 2004.
- Tuerlinckx J.F. Tuerlinckx, *Bijdrage tot een Hagelandsch Idioticon*, Gent 1886.
- Weijnen EV 8 A. Weijnen, *Typische West-Noordbrabantse woorden uit Fijnaart, Wagenberg en Oudgastel; Eigen Volk 8* (1936).

B. Ongepubliceerde bronnen:

- Van de Biezen H. van De Biezen, O Praem., *Meerijse woorden*; hs., eigendom van de bibliotheek van de Abdij van Berne te Heeswijk. Zo mogelijk wordt bij de citering een code-nummer toegevoegd voor de plaats van herkomst.

- Eylenbosch O 253 Ernest Eylenbosch, *Bijdrage tot de kennis van de vaktaal van het landbouwbedrijf te Elingen met een taalgeografisch onderzoek in de omliggende plaatsen*, scriptie Gent 1957.
- Gelens F.M. Gelens, *Bieën, koningen en deernen*, Taalkundige scriptie, K.U. Nijmegen 1960, en F.M. Gelens, *Taalgeografische verkenningen over enkele Nederlandse imkerwoorden*, Doctorale scriptie, K.U. Nijmegen 1963.
- hs Jansen F.N. Jansen, *Woordenlijst van het dialect van St.-Oedenrode, eind 19e eeuw*, eigendom van de NCDN; het codenummer van St.-Oedenrode is L 200.
- hs Renders L 226 W. Renders, aantekeningen over het dialect van Woensel bij Eindhoven, op fiches; eigendom van drs. J. Renders. Het materiaal dateert uit het begin van de 20ste eeuw.
- hs Schrevens P 86 G. Schrevens, *Bijdrage tot de studie van de boerenwoordenschat van Kessel-Lo (Brabant)*, scriptie Brussel 1956.
- Lhoest J. Lhoest, *Bijdrage tot de bijenteeltwoordenschat van de Turnhoutse streek*, Licenciaatsverhandeling, Luik 1958-1959. Het in deze verhandeling voor het WBD-gebied verzamelde materiaal voor Turnhout (K 237), Ravels (K 213) en Retie (K 241) wordt behandeld als enquête-materiaal en dus tussen (...) vermeld als bron.
- Weijnen BN A. Weijnen, materiaal uit de enquêtes in het tijdschrift *Brabantia Nostra* tussen 1938-1941.

In de toelichtingen bij de diverse lemmata werden de volgende afkortingen gebruikt voor werken die geraadpleegd of geciteerd werden:

- DOI B. Jacobs en H. Plettenburg, *De oude imkerij*, Arnhem 1964.
- Van Gool H. van Gool, *Bijenhouden met succes*, Zwolle 1955.
- Van Dale Van Dale, *Groot woordenboek der Nederlandse Taal*, 's-Gravenhage 1984.
- WBD *Woordenboek van de Brabantse Dialecten*. Assen en Utrecht 1967-2005.
- WNT *Woordenboek der Nederlandsche taal*. 's-Gravenhage en Leiden 1882-1998.
- WLD *Woordenboek van de Limburgse Dialecten*. Assen en Utrecht 1983 - -.

### ***Financiële steun en begeleiding***

Deze aflevering is tot stand gekomen dankzij de financiële steun van de Radboud Universiteit in Nijmegen, de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) in Den Haag en de provincies Noord-Brabant, Antwerpen en Vlaams-Brabant.

De projectleiding was in handen van prof. dr. R. van Hout. Dr. J. Kruijsen heeft veel vrije tijd opgeofferd aan het drukklaar maken van deze aflevering; hiervoor ben ik hem zeer erkentelijk. Dr. J. Swanenberg heeft de woordkaarten gemaakt en overigens de werkzaamheden begeleid.

Zoals hierboven vermeld is de onderhavige aflevering ernstig schatplichtig aan aflevering 6 van deel II van het WLD, van de hand van dr. H. Cromptvoets en drs. H.H.A. van de Wijngaard. De laatste heeft ook bij de bewerking regelmatig hand- en spandiensten verleend in de vorm van adviezen en praktische tips.

Last but not least wil ik drs. P.H. Vos bedanken; van hem heb ik geleerd hoe het maken van een woordenboek over vakterminologie moet worden aangepakt. Van hem afkomstig is bovendien de 'erfenis' die ten grondslag ligt aan deze aflevering: het ontwerpen van de vragenlijst en het gedeeltelijk persoonlijk afvragen ervan; het verzamelen van het materiaal, ficheren etc. Ik kan rustig zeggen dat zonder hem deze aflevering er nooit zou zijn gekomen.

Lenie Messelink-Zijlmans, september 2005.

---

# Inhoudsopgave

## Aflevering 9: Vaktaal van de imker

<b>1</b>	<b>Algemeen</b>	1	Hoogsel	17	
	Bij	1	Korfhaken	18	
	Koningin (kaart 1)	1	Kopspijlen	18	
	Werkbij	2	Verstevingingsspijlen	19	
	Dar (kaart 2)	3	Opspijlen	19	
	Bijenrassen	5	Broedkamer, broedbak	19	
	Bijenhouder (kaart 3)	6	Broedkamerraam	20	
	Bijenhouder (scheld- benaming)	6	Reisraam	21	
	Bijenkorf (kaart 4)	7	Voederbak	21	
	Bijenkast	8	Honingkamer, honingzolder	21	
	Bijenthal	9	Honingkamerraam	22	
			Kastdeksel/Dekplank	22	
			Dekkleedje	23	
			Koninginnenrooster	23	
			Afstandblikje	24	
			Separator	24	
<b>2</b>	<b>Korf en kast</b>	11			
2.1	<i>Soorten</i>	11			
	Korf met ronde kop	11	<b>3</b>	<b>Levensverrichtingen van de bij</b>	25
	Bisschopsmuts	11			
	Zwanenhals	11	3.1	<i>Algemeen</i>	25
	Korf met platte kop	12		Bijenvolk	25
	Boogkorf	12		Zoemen	25
	Ambrosiuskorf	12	3.2	<i>Het bouwen</i>	26
	Simplexkast	13		Raat (kaart 6)	26
	Dadantkast	13		Cel	27
	Spaarkast	13		Stuifmeelcel	27
	Kempische kast	13		Honingcel	27
	Fruitteeltkast	14		Stuifmeelkrans	27
	Langstrohkast	14		Honingkrans	28
	Duitse kast	14		Fijn werk	28
	Zesraamskast	14		Grof werk	28
	Observatiekast	15		Moerdoppen, koninginnen- cellen	29
	Tukkerkast	15		Oude raat	29
2.2	<i>Onderdelen van korf en kast</i>	16		Blanke raat	30
	Vlieggat (kaart 5)	16		Spekraat	30
	Vlieggatschuif	16		Voorwerk, voorwas	30
	Vliegplank	17			

Kopraat	31	Slechte moeder	47
Kunstraat	31	Darrenbroedig	47
Spoorwielkje	31	Verminkte koningin	48
Bouwen	32	Oude koningin	48
Aanzetten	32	Afbijten van koninginnen- cellen	48
Scherp staan	32		
Stomp staan	33		
Darrenraat aanbouwen	33	<i>3.5 Het zwermen</i>	49
Warme bouw	33	Zwermen	49
Koude bouw	34	Zwerm	49
Warbouw	34	Zwermrijp	50
Dwarsbouwers	34	Baard maken	50
		Baard	51
		Speurbijen	51
<i>3.3 Broeden en broed</i>	36	Voorzwerm, brandzwerm (kaart 7)	51
Broed aanzetten	36	Tuten	52
Broednest	36	Tuter	52
Broed	36	Kwaken	52
Eitjes	37	Kwaker	53
Larven	37	Endeling (kaart 8)	53
Koninginnenlarf	37	Derdeeling	53
Koninginnenpop	38	Vierdeling	54
Ingelegd	38	Vijfling	54
In de melk staan	38	Zwermlustig	54
Koninginnenpap	38	Zwermtraag	54
Open broed	39	Zich doodzwermen	55
Verzegelen	39	Reservevolkje	55
Zegel	39	Endelen	55
Gesloten broed	40	Maagdenzwerm	55
Uitkomen van het broed	40	Bruidszwerm	56
Fijn broed	41	Hongerzwerm	56
Grof broed	41	Motzwerm	56
Koninginnenbroed	41	Afgezwermd volk	57
Speeldop	42	Afkomen, afvliegen	57
Redcel	42	Terugslaan	57
Zwermdop	42	Aanvliegen	58
Broed trekken	43	Hangen van de zwerm	58
		Bidden	58
<i>3.4 De koningin</i>	44	Inballen	59
Bruidsvlucht	44	Vervliegen	59
Geslachtsorgaan van de dar	44	Voorspelen	59
Darrenbol	44		
Moerloos	44		
Moerecht	45	<i>3.6 Het halen</i>	60
Onrustig zijn door moerloosheid	45	Halen	60
Inbedelen	46	Bijendans	60
Een nooddop zetten	46	Stuifmeel	60
Leggende werkbij	46	Nectar	61
Bultbroed	47	Bladhoning	61
		Bijkleed	61

Korfjes	62	<b>5 Behandeling van de bijen</b>	<b>77</b>
Borstels	62		
Klompjes	62		
Honingblaas	63	<i>5.1 Benaderen van de bijen</i>	77
Vallen	63	Optissen	77
Vetvliegen	63	Angel	77
Haalweer	63	Steken	78
Dracht	64	Steeklustige bijen	78
Voorjaarsdracht	64	Zachte bijen	78
Zomerdracht	64	Bijenkogel, bijenkap (kaart 9)	79
Najaarsdracht	65	Vizier	80
Honingweide	65	Handschoen	81
Vliegen op klaver, linde enz.	65	Mouwen ter bescherming	81
Flauw zitten	66	Beroken	81
		Bijenpijp	82
<i>3.7 Om en in de winter</i>	67	Dathepijp	82
Darrenslacht	67	Beroker	82
Propolis	67	Salpeterlap	83
Dichtkitten van de woning	68	Salpeter/Nitraat	84
Winterzit	68	Carbollap	84
Wintertros	68	Afzwavelen	84
In wintertros zitten	68	Zwavel(bloem)	85
Huidbijen	69	Zwavelkaart, zwavellap	85
Interen	69		
Arme bijen	69	<i>5.2 Het werken op raat en broed</i>	86
Reinigingsvlucht	69	Darren koppen	86
Uitwerpselen van de bij	70	Raten inkorten	86
		Kortwas	86
<b>4 Gevaren, vijanden en ziekten</b>	71	Korfmes	87
		De korf uitbreken of uitsnijden	87
Roven	71		
Bijenoorlog	71	<i>5.3 Zwermbehandeling</i>	88
Rovers	71	Een zwerm eigenen	88
Tot roven aanzetten	72	Een zwerm scheppen (kaart 10)	88
Lokkorf	72	Schepkorf	88
Wasmot	72	Schepzak	89
Nosema	73	Stoorkorf	89
Roer	73	Bijenkleet	90
Mijtziekte	74	Bijenborstel	90
Meiziekte	74	Jagen	90
Europees vuilbroed	74	Jaagkorf	91
Amerikaans vuilbroed	75	De moederkorf afkloppen	91
Kalkbroed	75	Afgejaagd volk	91
Steenbroed	75	Natjagen	92
		Vlieger	92
		Veger	92

Omjagen	93	Verzegelde honing	106
Omzetten	93	Onverzegelde honing	106
Koud zetten	93	Maagdenhoning	107
Warm zetten	93	Raathoning	107
Uit de rij zetten	94	Bruine honing	107
Verenigen van zwermen	94	Ruwe honing	107
Een koningin opzetten	95	Pershoning	108
Tegen de doek jagen	95	Stamphoning	108
De moer knippen	95	Taphoning	108
Moerkooitje	96	Lekhoning	108
Moerkorf	97	Slingerhoning	109
Vangtangetje	97	Ontzegelen	109
De koningin merken	97	Slingeren	109
		Kolpen, kolben	110
<b>5.4 Het reizen</b>	98	Honing zeven	110
Reizen	98	Versuikeren	110
Opdoeken	98	Mede	110
Bijendoek	98	Honingzemerij	111
Bijpinnetjes	99	Was	111
Het vlieggat opstoppen	99	Ruwe was	111
Warmlopen	99	Zuivere was	112
		Wasbrood/Wasbollen	112
<b>5.5 Overwinteren en voeren</b>	101	Was bleken	112
Inwinteren	101	Zegelwas	113
Opzetter	101		
Wintervoedsel, bijensuiker	101	<b>6.2 Benodigdheden voor</b>	
Invoederen	102	<i>de honing- en wasoogst</i>	114
Noodvoederen	102	Honingpers	114
Noodvoeder	102	Perszak	114
Drijfvoeren	102	Honingslinger	115
Drijfvoer	103	Ontzegelmes	115
		Ontzegelvork	116
<b>6 Honing- en wasoogst</b>	105	Ericaborstel	116
		Kolp/btoestel	117
<b>6.1 Honing en was</b>	105	Honingzeef	117
Drijven	105	Rijper	118
Drijveling	105	Zonnewassmelter	118
Honing	105	Stoomwassmelter	118
		Waspers	119

### Lijst van kaarten

1. Koningin	121	6. Raat	124
2. Dar	122	7. Voorzwerm	124
3. Bijenhouder	122	8. Endeling	125
4. Bijenkorf	123	9. Bijenkap	125
5. Vlieggat	123	10. Zwerm scheppen	126

**Lijst van afbeeldingen**

1. Bijenkorf	7	20. Blaasbalgberoker	83
2. Bijenkast, schematisch	8	21. Vulcan	83
3. Bijentuin	9	22. Schepkorf	89
4. Zwanenhals	11	23. Schepzak	89
5. Boogkorf	12	24. Moerkooitje	96
6. Vliegatschuiven	16	25. Vangtangetje	97
7. Staand raam	20	26. Raam met raathoning	106
8. Vierkant raam	20	27. Honingpers	114
9. Liggend raam	20	28. Honingslinger	115
10. Voerbak	21	29. Binnenwerk honingslinger	115
11. Koninginnenrooster	23	30. Ontzegelmes	116
12. Raat	26	31. Ontzegelvork	116
13. Spoorwielkje	31	32. Ericaborstel	116
14. Raten in warmbouw	33	33. Handkolbtoestel	117
15. Koude bouw, bovenaanzicht	34	34. Honingzeef	117
16. Bijendans	60	35. Zonnewassmelter	118
17. Bij met klompjes	62	36. Waskanon	119
18. Dathepijp	82	37. Waspers	119
19. Beroker	83		

**Register** 127

**Lijst van verschenen afleveringen** 155





# 1 Algemeen

## BIJ

(N 63, 12a; DC 9, 1; SGV; ZND 1 a-m; WVD 37, 1; Go, 1b; Lhoest)

[De gewone honingbij. Het lichaam van de bij bestaat uit drie delen: 1) de kop met de voelsprieten, ogen, tong en kaken, 2) het borststuk met de poten en de vleugels, 3) het achterlijf dat oa de honingblaas en het spijsverteringskanaal bevat. In het uiteinde van het achterlijf zit de angel die de bij als wapen gebruikt.

De bij leeft uitsluitend in en met een gemeenschap of volk. Men onderscheidt drie verschillende verschijningsvormen: koningin, dar en werkbij.

De bij zuigt nectar uit bloemen en maakt er honing van.

Binnen dit lemma is gekozen voor het woordtype **bij/bie**, omdat het niet steeds duidelijk is of de dialectvarianten door één van beide c.q. welke dialectvarianten door de een en welke door de ander vertegenwoordigd worden.]

**bij/bie**: K 107a, 132, 133c, 141, 177, L 110, 157a, 161; *bij* I 79, K 101a, 102, 189a, L 93, 150, 159b, 188, 212, 236, P 154; *bèj* L 156, 158; *béj* K 150, 316, 318, 358, L 153, 186, 187; *beej* K 214, 215, 251, L 112, 155, 159, 160, 180, 184, 185, 186, 190, 264; *bi-j* K 204, 205, 208, 210, 213a, L 104, 152, 157, 162, 187, 189, 208, 209a, 236, 240, 263a, 283, 285, P 44, 167; *bééj* K 189, L 104, 152, 162, 185, 240, 262; *bee* L 262; *bée* P 46; *bie* I 78, 78a, 79, 118, 268, 272, K 100, 100a, 109, 124a, 125a, 126, 133a, 133d, 135, 143, 145a, 147, 148, 149, 151, 153, 157, 158a, 158b, 159, 161a, 163, 163c, 168, 169, 170, 171,

172, 173a, 174, 175, 180, 182, 182a, 183b, 184, 184a, 185, 187a, 188, 188a, 190, 194, 195, 197, 197a, 204, 207, 215, 216, 216a, 218, 220, 239, 244, 245, 250, 257, 262, 273, 274, 294, 300a, 304, 305, 330, 349a, 350, 356, L 91, 91b, 93, 94, 95, 99, 100, 144, 144a, 148, 149, 151, 154a, 177, 179, 180\*, 199, 200, 201, 204, 207, 237, 239, 257, 258, 259, 262, 263a, 264, 279, 280, 283a, O 67, 70b, 73, 274, P 2, 5, 25, 33, 72, 95, 96, 98, 99, 102, 107, 112; *biě* K 314, 315, L 103, 153, 255; *bīē* I 220, K 213, 237, 241, 353, L 179, 199, 237, 279, 280, 281, 281\*, O 69a; *bīēj* K 148, 149, 171, 172, 0188, 188a, 219, L 91b, 109, 145, 147, 148, 151, 153, 178a, 180a, 182, 200, 205, 206, 207, 208, 208a, 229, 233, 235, 244, 255, 256, 260, 261, 263, 264, P 47, 48, 145; *bīēj* I 118, K 185, L 145a, 148, 180a, 180\*\*, 200, 201, 207, 216, 237, 241, 244; *bīē* K 151, 330, 332, P 102; *bīējā* L 100, O 281; *baj* K 126; *báj* K 357, P 45; *baa* O 162; *bie* Bij. De bieën verzamelen heuning en was.(...) Corn. Vervl.; *bie* bij, Elemans; *bīē* bij, hs Schrevens P 86; **bijte**: *baekə* O 286; *biekə* K 268, P 8, 13; *bīēkən* O 69a; **honingbij**: K 164a; *hōoningbi-j* L 285; *honningbie* L 228; *hun-ningbie* K 161; **werkbij**: *werkbij* K 164; *werkbīē* L 239; **haalbij**: *hèèlbie* K 313.

## KONINGIN

Kaart 1, pag. 121

(N 63, 12d; DC 9, 3; ZND 1 a-m; SGV; WVD 37, 37; Go, 1b; Lhoest)

[Het enige volmaakt vrouwelijke dier in een bijenvolk. Geslachtelijk is de konin-

237; [bij]aal K 335; [bij]hallə O 70b, 73, P 72; [bij]allə O 67, 69a, 162, 281; *biehal* overdekte plaats, afdakje, waaronder de bieënkorven naast elkander op eene bank staan. De biehal is met stroo, pannen of graszoden gedekt. Corn. Vervl.; *bījhal* biehal, een met stro en pannen overdekte plaats (gewoonlijk achter in de hof tegen de tuin(haag)) waar de bijenkorven staan, De Bont; *biehal* Bijen“stal” = afdak van stro, waaronder de korven staan, hs Renders L 226; **bijhalletje**: [bij]hälləkə L 180a; **hal**: K 164a, 294, P 33; *hal* K 169, 210, L 157a, 200, 262, P 171; *al* P 10, 171; *hal* overdekte plaats, afdak, waar de bieënkorven onder staan, Corn. Vervl.; **bijenstal**: K 102, 132, 133c, 151, 177, L 110, 262; *bijənstal* L 159b; *bijəstal* K 133a, 150, 155, 159, 162, 209a, 212; *bèjəstal* L 156; *bějəstal* L 187; *bi-jənstal* L 162; *bi-jəstal* L 187; *beejəstal* L 112; *bēestal* O 178; *biejənstal* K 158a, 168, 189a, 216, L 147, 154a, 200, 259; *biejəstal* K 148, 171, 257, 268, L 91, 102, 145, 151, 200, 237, 256, 260, 280, P 145; *biejəstál* K 231, 251; *bīějəstal* I 118; *bīējəstal* L 180\*\*, 255; *bīenstal* K 124a, 161, L 239; *bīestal* I 272, K 100, 133a, 172, 197, 244, 330, L

91, P 107; *bīestal* K 286, P 166; **bijstal**: [bij]stal K 147, 157, 159, 161a, 171, 180, 188, 188a, 216, 313, L 145, 200, 264; [bij]stál P 25; **bijstalletje**: [bij]stèlləkə K 149; **stal**: K 150, 151, 163; *stal* K 100a; **stalletje**: *stalləkə* K 100a; **bijtuin**: [bij]tuin I 79, K 158b, 180, 182, 182a, 189, 205, 207, 208; [bij]töng K 201; *bietuin* Biehal, Corn. Vervl. A.; **bij-stand**: [bij]staant K 213, 241; [bij]stáánt K 237; **bijenhut**: L 185; *bijəhut* L 158, 159b, 161, 186, 188; *bějəhut* L 158; *bějəhut* L 187; *bi-jəhut* L 187, 189; *béjəhut* L 160, 184; *béjəhut* L 159, 185; **bijhut**: [bij]hut L 186; **bijenkot**: *bīenkot* I 78; *biejəkot* K 0188; *béé-kót* een bieënkot; soms in de moestuin van een boerderij, Eylenbosch O 253; **bijkot**: [bij]kot K 153, 173a, 174, 175, 180, 188a, O 274; [bij]kòt K 247; **bijenschuur**: *biənschuur* I 78; **bijenhok**: *biejənhok* L 100; **bijenhokje**: *bijəhokskə* K 133d; **bijenopzet**: *bīenopzet* K 190; **bijkwekerij**: [bij]kwīêkərōj K 232; **bijenhuisje**: *bīenus-kə* K 251; **afdak**: *àvdák* P 167; **bijenkorf**: K 125a; **bijkorven**: [bij]kurvən K 151; **bijkaar**: [bij]kaor K 274; **bijenkas**: *bijəkas* P 154a; **bijkast**: [bij]kast L 240; **kast**: *kast* L 144a.

# 1 Algemeen

## BIJ

(N 63, 12a; DC 9, 1; SGV; ZND 1 a-m; WVD 37, 1; Go, 1b; Lhoest)

[De gewone honingbij. Het lichaam van de bij bestaat uit drie delen: 1) de kop met de voelsprietten, ogen, tong en kaken, 2) het borststuk met de poten en de vleugels, 3) het achterlijf dat oa de honingblaas en het spijsverteringskanaal bevat. In het uiteinde van het achterlijf zit de angel die de bij als wapen gebruikt.

De bij leeft uitsluitend in en met een gemeenschap of volk. Men onderscheidt drie verschillende verschijningsvormen: koningin, dar en werkbij.

De bij zuigt nectar uit bloemen en maakt er honing van.

Binnen dit lemma is gekozen voor het woordtype **bij/bie**, omdat het niet steeds duidelijk is of de dialectvarianten door één van beide c.q. welke dialectvarianten door de een en welke door de ander vertegenwoordigd worden.]

**bij/bie**: K 107a, 132, 133c, 141, 177, L 110, 157a, 161; *bij* I 79, K 101a, 102, 189a, L 93, 150, 159b, 188, 212, 236, P 154; *bèj* L 156, 158; *béj* K 150, 316, 318, 358, L 153, 186, 187; *beej* K 214, 215, 251, L 112, 155, 159, 160, 180, 184, 185, 186, 190, 264; *bi-j* K 204, 205, 208, 210, 213a, L 104, 152, 157, 162, 187, 189, 208, 209a, 236, 240, 263a, 283, 285, P 44, 167; *béj* K 189, L 104, 152, 162, 185, 240, 262; *bee* L 262; *béé* P 46; *bie* I 78, 78a, 79, 118, 268, 272, K 100, 100a, 109, 124a, 125a, 126, 133a, 133d, 135, 143, 145a, 147, 148, 149, 151, 153, 157, 158a, 158b, 159, 161a, 163, 163c, 168, 169, 170, 171,

172, 173a, 174, 175, 180, 182, 182a, 183b, 184, 184a, 185, 187a, 188, 188a, 190, 194, 195, 197, 197a, 204, 207, 215, 216, 216a, 218, 220, 239, 244, 245, 250, 257, 262, 273, 274, 294, 300a, 304, 305, 330, 349a, 350, 356, L 91, 91b, 93, 94, 95, 99, 100, 144, 144a, 148, 149, 151, 154a, 177, 179, 180\*, 199, 200, 201, 204, 207, 237, 239, 257, 258, 259, 262, 263a, 264, 279, 280, 283a, O 67, 70b, 73, 274, P 2, 5, 25, 33, 72, 95, 96, 98, 99, 102, 107, 112; *bīē* K 314, 315, L 103, 153, 255; *bīē* I 220, K 213, 237, 241, 353, L 179, 199, 237, 279, 280, 281, 281\*, O 69a; *bīēj* K 148, 149, 171, 172, 0188, 188a, 219, L 91b, 109, 145, 147, 148, 151, 153, 178a, 180a, 182, 200, 205, 206, 207, 208, 208a, 229, 233, 235, 244, 255, 256, 260, 261, 263, 264, P 47, 48, 145; *bīēj* I 118, K 185, L 145a, 148, 180a, 180\*\*, 200, 201, 207, 216, 237, 241, 244; *bīē* K 151, 330, 332, P 102; *bīējə* L 100, O 281; *baj* K 126; *báj* K 357, P 45; *baa* O 162; *bie* Bij. De *bie*ën verzamelen heuning en was.(...) Corn. Vervl.; *bie* bij, Elemans; *bīē* bij, hs Schrevens P 86; **bijtje**: *baekə* O 286; *biekə* K 268, P 8, 13; *bīēkən* O 69a; **honingbij**: K 164a; *hōoningbi-j* L 285; *honningbie* L 228; *hun-ningbie* K 161; **werkbij**: *werkbij* K 164; *werkbīē* L 239; **haalbij**: *hèèlbie* K 313.

## KONINGIN

Kaart 1, pag. 121

(N 63, 12d; DC 9, 3; ZND 1 a-m; SGV; WVD 37, 37; Go, 1b; Lhoest)

[Het enige volmaakt vrouwelijke dier in een bijenvolk. Geslachtelijk is de konin-

gin gelijk aan de werkbij, maar in het larvestadium is de aanstaande koningin gevoed met hoogwaardige voedingsstoffen, de koninginnengelei, en de werkbij niet. In ieder volk is slechts één koningin aanwezig. Het leggen van eieren is haar enige taak. Zij kan bevruchte of onbevruchte eieren leggen. Uit de bevruchte eieren ontstaan werkbijen of eventueel koninginnen, uit de onbevruchte komen de darren. Een koningin kan een leeftijd van vier à vijf jaar bereiken. Is zij niet meer in staat eieren te leggen en daardoor nutteloos geworden voor de kolonie, dan wordt de oude koningin vervangen door een nieuwe.]

**koningin:** I 78a, 79, K 100, 100a, 101a, 102, 107a, 109, 133a, 133c, 133d, 135, 143, 145a, 147, 150, 157, 158b, 159, 161, 163, 164a, 168, 177, 180, 182, 183b, 187a, 188, 190, 197, 216, L 91, 95, 110, 144a, 157a, 180\*, 200, 229, 256, 283a, P 5; *koningin* K 184, L 280; *kóningin* K 149; *kooningin* K 173a, 185; *kóóningin* I 272; *koninggin* L 91b; *kojnəgin* P 154; *konigin* K 126, 141, 164; *konnəgin* K 184a; *kónnəgin* L 103; *kònnəgin* K 239; *koonigin* L 162; *kóónigin* K 250, 274; *koonəgin* L 93; *kóónəgin* K 241; *koownəgin* K 185; *königin* K 185, 214, 215, L 150, 190, 237, 244, 259, 260, 261, 264, P 99; *kuningin* K 148, 171, 218, L 94, 100, 104, 109, 112, 144, 145, 153, 154a, 159b, 182, 184, 264, 281, 281\*; *königin* K 251; *kuningin* K 357; *keuningin* I 272, K 151, 350, L 205, 206, 208, 236, P 2, 13, 96; *kèuningin* L 255; *könnəgin* L 145a; *kéunəgin* P 107; *kuninggin* L 148, 187; *kuwninggin* P 167; *keuninggin* P 112; *kéuninggin* P 47; *kunnəggin* L 180a, 207, 255; *kéunəggin* P 45, 46; *königin* I 268, K 213a, 305, L 162, 180, L 205, 206; *kunigin* K 189a, 210, 304, L 159, 199, 257; *keunigin* K 170, 204, 262, L 93, 156, O 70b; *kéunigin* I 220, K 349a; *kèunigin* K 330; *kéunigičn* P 44; *kunnəgin* K 204, 353, L 145, 178a, 189, 201, 237, 240; *könnəgin* K 314, L 180\*; *köjnəgin* L 255; *keunəgin* K 244, 245, L 263; *kéunə-*

*gin* P 25, 95, 98; *keunəgin* K 257, 356; *küünnəgin* K 273; *kjönigin* K 219; *kééj-nəgičn* koningin, hs Schrevels P 86; *kujninginnə* O 286; *keuniginnə* O 67, 69a; *kunnəginnə* O 162; *keunəginnə* P 72; *keunəgičnə* O 69a; **koninginnenbij:** *konin-ginnəbij* K 132; **koning:** K 133a, 135, 143, O 274; *koning* K 184, 197a; *kònieng* K 237; *kuning* L 109, 153; *köning* L 149; *koonəng* L 93; *keuning* Koningin. Corn. Vervl. A.; **moer:** K 133d, 188, L 279, P 5; *moer* I 78, 79, 118, K 124a, 143, 145a, 148, 153, 158b, 159, 168, 169, 171, 173a, 174, 180, 188a, 197, L 91b, 144a, 151, 161, 162, 185, 188, 200, 209a, 239, 262, 280, 281, 281\*, 283, 285; *möer* I 118, L 93, 186, 187, 212, 255; *möer* K 0188, L 185, 237; *möer* L 158; *moe-aor* L 186; *moor* L 187; *maor* L 185; *möer* L 184; *mówr* L 148; *moowər* L 264; **moeder:** *möčddər* P 48; *moudər* P 44; *möčjər* I 268, K 163c, 171, 174, 175, 182, 194, 195, 215, 216, 216a, 220, 294, 356, L 144, 145, 147, 148, 157, 157a, 178a, 179, 180a, 180\*\*, 199, 200, 204, 207, 208, 208a, 233, 235, 236, 237, 239, 241, 244, 255, 258, 259, 262, 279, 280, O 73, P 8, 102; *moejər* K 213, 237, 241, L 152; *möčjr* L 152; *moojər* L 104; *mwoojər* I 118; *muujər* P 95; *mojər* K 149, 161a, 182a, 189, 241, 300a, 356, L 199, O 70b; *mójər* K 315, 316, 318, 358; *møjər* L 94, 100; *mujər* K 207, L 148; *möjər* K 205; *meujər* K 268; *möčjər* bijenkoningin, De Bont; *moier* Koningin. Corn. Vervl. A.; **moederbij:** *möčddərbie* I 270; *möčjərbie* L 228; *mojərbie* K 213; *moojrbie* O 69a; *moierbie* bij bijentelers. Vrouwelijke bij, koningin. Corn.; **moerbij:** *moerbij* K 102; **bijmoeder:** *biemöčjər* K 332; **moederbeest:** *möčjərbist* L 149; **bevruchte moeder:** *bəvruchtə möčjər* P 145; **bij/bie:** K 125a; *bi-j* L 263a; *bie* K 125a, 172, L 91; **wijfje:** *wiefkə* L 263a.

## WERKBIJ

(N 63, 12b; SGV; ZND 1 a-m; WVD 37, 4; Lhoest)

[Vrouwelijke bij die alle werkzaamheden verricht, zowel binnen als buiten. In haar leven zijn dat achtereenvolgens cellen poetsen, het broed en de koningin voeren, raten bouwen en cellen dichtmaken; ook houdt zij de wacht en verdedigt zij de woning. Gedurende de laatste weken van haar bestaan is zij bezig met het halen van stuifmeel, water en nectar. De verschillende taken vindt men in de woordtypen terug. In de zomer is een werkbij na ongeveer zes weken versleten. In de winter - als er geen buitenwerk te doen is - leeft ze 5 à 6 maanden.

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **-bij** en **-bijtje** zie het lemma **BIJ**.]

**werkbij:** *werk[bij]* K 188, 204, 300a, 313, 350, L 91b, 279, O 281, P 2, 13, 95, 99, 102, 107; *wérk[bij]* K 170, 214, 215, 219, L 159, 180a, 189, 244, 255; *wéérk[bij]* K 185, 305, L 159b, O 162; *weejrk[bij]* O 67; *wèrk[bij]* K 148, 168, 171, 216, 239, 330, L 91, 94, 104, 145, 147, 150, 154a, 162, 185, 186, 208, 229, 237, 256, 257, 259, 260, 261, 264, 280, 283; *wèèrk[bij]* K 237; *wijrk[bij]* K 204, 205, 210; *werræk[bij]* I 220, K 213, 268, 356; *wèrræk[bij]* I 268, P 96; *wèrræk[bij]* P 118, 272, K 241, 257; *werræk[bij]* P 25; *waerk[bij]* P 112; *waark[bij]* I 118; *warræk[bij]* K 0188, 245; *waaræk[bij]* K 188a, 244; *wüürk[bij]* K 189a, 213a; **werk-bijtje:** *werk[bijtje]* O 286; *werræk[bijtje]* K 349a; *wèrræk[bijtje]* K 273; de volgende opgave is meervoud: *wèrrækbiēkəs* werkbijen, hs Schrevens P 86; **werkster:** K 294, L 200, P 33; de volgende opgave is meervoud: *werkstərs* P 5; *wérkstər* I 268; *wéérkstər* K 250; *wijrækstər* K 268; *werkster* Werkbie, bie die was en honing haalt, en al het werk in den korf verricht. Corn. Vervl. A.; **werker:** *werkər* O 69a; *waerkər* K 356; **werkvolk:** *wèrkvolk* L 212; het volgende woordtype is meervoud: **oppoetsers:** K 0188; **huisbij:** L 279; **voederbij:** P 5; *vöējər[bij]* K 294, L 91b, 200, 237, 241; *vujər[bij]* K 207; **voerbij:** *voer[bij]* K 0188, L 279; *vöēr[bij]* L 187;

**voedster:** *voetstər* I 268; *vöējtstər* O 69a; **broedbij:** *broed[bij]* K 174, 0188, 207, L 91b, 279; *bröěj[bij]* K 294; *bru[jb]ij* L 237; **bouwbij:** *bou[bij]* K 180; *baaw[bij]* L 180a; *baav[bij]* K 294; **bouwster:** L 279; **wasbouwster:** L 279; **haalbij:** *haal[bij]* L 158, 262, O 70b, P 5, 8; *haal[bij]* L 187, 237; *hàål[bij]* K 262; *haol[bij]* K 161a, 189, 197a, 207, 216, L 91b, 180a, 200, 241; *hool[bij]* K 294; *aal[bij]* I 268; *aol[bij]* K 174, 0188; **haalster:** *houlstər* P 72; *hölstər* O 286; de volgende opgave is meervoud: *holstərs* O 281; **haalsterbij:** *huilstər[bij]* O 73; **halende bij:** *haoləndə[bij]* L 148; **honingbij:** *hóóning[bij]* L 148; *uniēnk[bij]* K 330; **waterdrager:** *waotər-draogər* K 174; **vliegbi:** K 251; *vlieg[bij]* K 174, 207, L 188, 279, P 145; *vliēg[bij]* O 69a; *vliech[bij]* K 332; *vliēch[bij]* K 185; *vliējch[bij]* L 180a, 207; *vliējch[bij]* L 207; **wachtbij:** *wacht[bij]* L 187; **wachtster:** L 279; het volgende woordtype is meervoud: **wachters:** L 279; **schildwacht:** K 0188; **speelbij:** *spöl[bij]* L 148; het volgende woordtype is meervoud: **merels:** *maerəls* K 205; **bij:** *[bij]* K 215, 220, 304, L 100, 109, 144, 148, 153, 158, 199, 236, 262, 280, P 98; **jonge bij(en):** *jong(ə)[bij]* K 185, L 148, 180a; **jong bijtje:** *jóng[bijtje]* L 255.

## DAR

Kaart 2, pag. 122

(N 63, 12c; WVD 37, 2; DC 9, 2; Go, 1b; ZND 1 a-m; SGV; Lhoest)

[Mannelijke bij. Zijn enige taak is het bevruchten van de koningin of moeder. Voor zijn voedsel is hij afhankelijk van de werkbijen, aangezien hij door zijn lichaamsbouw zelf geen voedsel kan bemachtigen; de informant van L 180a zegt daarom dat darren "opvreter" zijn. De informant van K 174 vermeldt dat darren het voorspel komen houden en dat zij altijd spelen.

Bij gebrek aan een angel kan hij zich niet verdedigen.

In dit lemma is gekozen voor het woordtype **eerdbij**; ook in diverse samengestelde woordtypen in andere lemmata is gekozen voor **eerd-**: bijv. **eerdkam** en **eerdbroedcellen**. De reden hiervoor is tweeledig: het vóórkomen van het woordtype **eerd**, naast **eer**, **eerbij** of **erebij**. Verder is in het bronnenmateriaal uitsluitend de uitspraak **eert-** of **ert-** gevonden in samenstellingen en **eert** of **eerdə** in de simplexvormen. Een en ander is in tegenstelling met de lexicale variant **aardbij** in WBD III, 4.2, in de lemmata **DAR** en **HOMMEL** en met de typeringen in **WLD** II, 6, bijv. **eerdbij** en **eerdebij** naast **aardbijraat** en **aardebroed** in resp. L 416 en Q 3.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **-bij** zie het lemma **BIJ**.]

**dar**: I 268, K 109, 124a, 132, 133a, 133c, 133d, 143, 145a, 150, 151, 153, 157, 158b, 159, 161, 164, 164a, 168, 173a, 177, 184, 184a, 185, 187a, 188, 197, 262, 313, 356, L 144a, 145a, 147, 151, 152, 153, 156, 157a, 161, 178a, 180, 185, 201, 204, 205, 206, 207, 208, 209a, 236, 237, 239, 241, 283a, P 5, 33; **dar** I 79, K 100, 100a, 101a, 102, 148, 204, 216, L 94, 145, 148, 159b, 180a, 187, 188, 200, 207, 235, 237, 255, 256, O 67, 286, P 95, 99, 145; **dār** K 149, L 158, P 47; **daar** K 171, 250, L 91b, 180\*\*, P 112; **dār** K 251; **dēr** K 318; **darrə** O 281, P 2; de volgende opgaven zijn meervoud: **darrə** K 315, 353; **darrə** hs Schreven P 86; **darn**: **darn** Mannelijke honingbie. Corn. Vervl. A.; **darrie**: **darrie** L 240; **darling**: **darling** K 218; **darrenbij**: **darrə[bij]** K 180; **dere**: **deerə** P 46; **dèrə** P 44; **déérə(n)** deerren, darren, mannetjesbijen, De Bont; **dreen**: **dreen** L 244; **drinnə** L 212; **eer**: **eer** K 358, L 109, 144, 145, 148, 157a, 179, 199; **èr** L 93; **aerə** P 95; **errə** L 200; de volgende opgaven zijn meervoud: **eerə** L 147; **errə** L 235; **irrə** L 235; **jérrə** L 235; **éérə(n)** eerren, darren, De Bont; **eerd**: **eert** L 153, 207; **eerdə** L 104; **heer**: **hjár** L 237; het mv. de hēere(n) betekent ook: de darren, De Bont; **neer**: **naer** K 356, L 188; **néer** L 184, 185, 262; **nèer** L 158, 187, 285; Mannelijke

honingbie, (Z. der K.). Zie ook **ater**, **broedbie** en **mèrel**. Corn. Vervl.; **teer**: **taer** O 274; **tjir** O 70b, 73, P 72; **eerdbij**: **ert[bij]** L 200, 258, 279, 281, 281\*; **èrt[bij]** K 220, L 208a, 262, 280; **éart[bij]** L 280; **erdbie** dar, De Bont; **eerbij**: **ir[bij]** L 241, 244; **erebij**: **eerrebie** darbij, dar, De Bont; **hommel**: K 102, 150, 168, L 110, 145, 180\*, 228, 264; **homməl** K 100, 147, L 144; **hømməl** L 237, 244; **humməl** K 180, 190, 257, 273; **hoeməl** L 201; **omməl** K 151; **ømməl** I 78; **umməl** K 330; **oeməl** K 126; **hemelbij**: **haeməl[bij]** L 160; **himməl[bij]** L 104; **ater**: **àtər** K 262; **awtər** K 332; **aotər** K 268, 300a, P 13; **ootər** K 294; **houtər** P 8; **ater** Mannelijke honingbie (K.). Corn. Vervl.; **mater**: **méetər** I 118; de volgende opgaven zijn meervoud: **méetərs** I 118; **majtərs** K 204; **móótərs** K 208; **matel**: **maatəl** K 161a, 163c; **maotəl** K 184, 194, 195; **mattəl** K 182a; **madel**: **maadəl** K 182; **merel**: **maerəl** K 180, 188a, 189, 204; **méerəl** K 174, 207, 210; **mèerəl** K 188a; **mèrel** Zoo heet, in 't N. der Kemp., de mannelijke honingbie, die elders **Ater**, **Broedbie** en **Nèer** genaamd wordt. Corn. Vervl.; **merelbij**: **mèerəl[bij]** K 0188; **merling**: **mèrling** K 197a, 215; **hork**: **hōrk** K 184; **hōrrək** K 195; **hurk** K 143; **horzel**: O 281; **mannetje**: **mennəkə** K 349, L 152, 255; **mènnəkə** L 159, 237, 263a; de volgende opgave is meervoud: **mènnəkəs** K 358; **mannetjesbij**: **mannəkəs[bij]** K 132; **mannenbij**: **mannəbĭč** I 272; **dikkop**: **dĭčkop** O 69a; **dĭčkòp** K 213, 237; **dikgat**: **dichat** K 241; **broedbij**: **brŭŭj[bij]** L 153; **broedbie** ook: **Ater**, **Mèrel** en **Nèer**. Mannelijke honingbie. Corn. Vervl.; **speelbij**: **speul[bij]** K 174; **koning**: **keunink** I 272, K 330; **koninkje**: **keuningskə** K 141; **makel**: **maoəkəl** K 241; **makelaar**: **maoəkəlaer** K 213; **bij**: **[bij]** I 78a, 79, K 107a, 125a, 163, 172, 183b, L 91, 95, 100, 112, 144a, 149, 186, 263a; **[aorəl]**: K 213, 237; **aowərəl** K 241.

## BIJENRASSEN

(N 63, 12c; WVD 37, 8, 9, 10, 11; Lhoest) [Verschillende soorten bijen of bijenrassen. Voor de imker zijn alleen die soorten van betekenis die een hoogstaand kolonieleven leiden. In Europa zijn drie vrij duidelijk te onderscheiden groepen van rassen ontstaan: de zwarte en bruine bijen van het noordwesten, de gele van het zuiden en de meer grijze uit het oosten. De zwarte bijen gelden als zeer wintervast maar zwermgraag, weinig vruchtbaar en gauw geneigd tot steken, de gele bijen overwinteren iets minder goed, doch zijn belangrijk vruchtbaarder, zwermtrager en minder onrustig, terwijl de beste grijze rassen zich vooral kenmerken door hun zachtmoedigheid, krachtige doch betrekkelijk korte broedaanzet en door hun lange tong. De bijenhouder probeert door kruising de goede eigenschappen van de afzonderlijke rassen te combineren (veredeling).]

**hollandse:** K 180, L 188, 262; *hòlantsə* K 185, L 148, 244, 255; **hollandse zwarte:** *hòlantsə zwartə* L 148; **hollandse heibij:** *olāānsə hijbie* K 174; **inlandse (bij):** L 200; *inlantsə* L 207; *inlaantsə bīē* K 213, 241; *īēnlāntsə* K 251; *īēnlāāntsə bīē* K 237; **inlands (ras):** O 70b; *inlans* P 72, 145; **italiaanse (bij):** K 180, 0188, L 188, 262, 279; *ietalīējaansə* O 70b; *īētalīējaansə* L 148, 207, 244; *īētalīējaansə* K 185, L 148; *īētaljaansə bīē* K 213; *īētaljōōnsə bīē* K 241; *ietaljōōnsə* O 73, P 72; *īētaljōōnsə* K 251; *ietaljojnsə* O 69a; *īētlōjaansə bīē* K 237; *ietalīējonsjə* O 286; *ietalīējənsə* L 91b, P 145; *īētaljənsə* I 268; **italiaanse geeltjes:** K 161a; **italianen:** L 279, P 8; *īētalīējaanə* L 148; *īētalīējaonə* I 118, K 174, 188, L 255; **italiaan:** K 262, L 200; **italianers:** *īētaljaanərs* K 268; **italiaantjes:** K 188a; **tamme italianen:** *taam īētaljaanə* L 237; **handige italianen:** *həndigə īētaljaanə* L 237; **cyprese bij:** *sīēpərsə bīē* K 213, 237, 241; **oekraïense:** K 0188; **oekraïners:** *ōēkrajnərs* L 148; *ōēkkrēnərs* I 118; **krainer(s):** K 180, L 279; *krajnərs(s)*

K 185, L 188, 237, 262, O 73, P 72; *krijnərs* K 174, 188, L 279; **krainer (bij):** *krēnərs bīēj* L 207; *krijndərs* K 174; **krainse bij:** *krajnsə bie* O 70b; **kaukasisch(e):** *koukaosiesə* K 188; *kokaosies* K 174; **rus-sen:** *russə* K 0188; **joegoslaven:** *jōēgōēslaovə* I 118; **egyptische bij:** *ēēgiptiesə bīē* K 213, 241; *ēēgiēptiesə bīē* K 237; **oostenrijkers:** P 8; **oostenrijkse:** *oštənrējk-sə* L 148; **kempische:** *kempiesə* K 268, 294; **duitse:** L 91b; **zwarte:** K 188, 207, L 188, 262, 279; *zwartə* K 174, 188a, 207, 255; *zwärtə* L 241; *zwartnə* O 281; *zwertə* K 189; *zwéértə* K 237; *zwèttə* K 241; *zwéttə* K 251; *zwéjtə* K 294; **zwartjes:** *zwartjəs* L 180a; *zwettəkəs* O 69a; **zwartjes van bij ons:** *zwettəkəs van bij ons* O 73; **zwarte hollandse:** *zwart olaansə* K 0188; **zwarte duitse:** *zwartə dōtsə* I 118; **zwarte inlandse:** *zwéttə īēnlantsə* I 268; **oude zwarte steekduivels:** *aaw zwartə stēēkdūūvvals* L 237; **gele (bijen):** K 207, L 262; *gael* L 207; **grijze:** K 207; *graaazə* O 286; *graoəzə* I 268; **rode:** *róój* L 180a, 241; **rosse:** *rössə* K 241; het volgende woordtype duidt een kruising van italiaanse en cyprese bijen aan: **gouden bij:** *gàwə bīē* K 237; *gòwə bīē* K 241; *gááwə bīē* K 213; *gèèwə bīē* K 241; **bonte bij:** *bontə bie* L 207; **karnika('s):** K 262, O 281, P 145; *kárnīēká* K 251; **karneoler bij:** *kárnīējoolərs bie* O 70b; **karneoolse bij:** *kárnjōólsə bīē* K 237; *kárnjōólsə bīē* K 213, 241; **vreemde bij:** *vreumdə bie* K 356; de volgende woordtypen duiden kruisingen aan: **gekruist(e):** L 200; *gəkraostə* K 251; **kruising:** *kraosing* K 262; **gemengd ras:** *gəməngt ras* K 313; **mengeling:** *mingəlingə* O 281; **bastaard(s):** *bastərt* P 33; *bastaat* O 70b; *bastært* K 0188; *bastaa* O 73; **verbasterde:** O 286; **verbastardeerde(n):** *vərbastərdaerdə(n)* K 356, O 281; **gebastardeerde:** *gəbastərdajdə* P 145; **straatras:** P 8, 72; *straotras* K 268; **straatbij:** *stroutbie* K 356; **[stratiers]:** P 8.



**BIJENHOUDER**

Kaart 3, pag. 122

(N 63, 1a; WVD 37, 149; DC 9, 7; SGV; ZND 1 a-m; N 63, 1c; Lhoest)

[Iemand die bijen houdt, om den brode of als hobby. Bijen produceren honing en was. Eertijds waren dit zeer gewilde producten. Momenteel zijn er in Nederland en België practisch geen beroepsimkers meer en is bijen houden voornamelijk een hobby geworden. Belangrijk is de inzet van bijen voor bestuivingsdiensten in land- en tuinbouw. Grote zaadteeltbedrijven kennen het beroep van bedrijfsimker. De informant van L 207 zegt dat **imker** een modernere term is dan **bijman** of **bijenman**.

De woordtypen **korfimker** en **kastimker** zijn geen algemene benamingen; hiermee geven de informanten aan, of de bijenhouder met korven dan wel met kasten werkt.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]

**bijboer:** L 157a; [bij]boer I 79, K 133a, 135, 143, 145a, 148, 149, 151, 153, 158a, 158b, 159, 161, 161a, 163c, 164, 171, 172, 173a, 174, 177, 180, 182, 182a, 184a, 185, 187a, 0188, 188, 188a, 189, 190, 194, 195, 197, 197a, 207, 216a, 218, 237, 262, 268, 294, 313, 356, L 91, 91b, 144, 144a, 145, 151, 158, 178a, 184, 200, 255, 259, 262, 279, 281, 283a, O 281, P 33; [bij]bōēr I 118, K 185, 216, 241, 251, L 152, 187, O 69a; [bij]bôēr K 175; *bīē-bôēr* hs Schrevens P 86; **bijenboer:** L 185; *bējaboer* L 188; *bējānboer* L 162; *bi-jāboer* L 283; *bi-jānboer* L 162, 187; *bīē-boer* K 173a; *bīēnboer* I 78, 78a, K 151, 157, L 262; *bīēmboer* K 124a, L 241; *biejāboer* P 145; *biejānboer* K 172, L 152, 180\*\*, 204; *bīējānbôēr* L 237; *baejāboer* L 112; *bééānboer* L 160; *baejānboer* L 159; *bajānboer* K 126; **bijtjesboer:** *beekāsboer* O 286; **bijman:** L 180; [bij]man I 268, K 148, 150, 168, 171, 184, 185, 213, 215, 216, 219, 220, 237, 241, L

93, 95, 104, 109, 144a, 145, 147, 148, 153, 159b, 179, 180\*, 185, 186, 199, 201, 207, 208, 208a, 229, 233, 236, 239, 241, 244, 255, 258, 260, 261, 262, 263, 264, 280, O 69a, 70b, 73, 281, P 72; **bijenman:** *biejāman* L 207, 241, 255, P 145; *bīējāman* L 237; *bējāman* L 188; **bijtjesman:** *biekāsman* P 8; **bijenmens:** *bīējāmens* L 237; **bijenhouder:** K 102, 132, 150, L 161; *bīēnhoudār* I 79; *bīēnhawār* L 255; *biejāhōwār* K 100a; *biejānhōwār* L 100; *biejāhaawār* L 257; *biejānhawār* L 200; *biejāhaawār* L 228, 237, 240; *biejānhaawār* L 100; *bijānhaawār* K 133a; *bi-jāhaawār* L 189; *baejānhaawār* L 185; *bijānhaaldār* L 212; **bijhouder:** [bij]hōwār L 205; [bij]haawār K 147, L 145; **bijker:** L 96; *biekār* L 208, 256; *biejār* L 145; *bējār* L 280; **imker:** I 79, K 124a, 133d, 141, 151, L 110, 144a, 156, 186, 207, 264, P 5; *imkār* L 187; *iemkār* K 100, 101a, 150, 163, 168, L 159, 187, 201, 209a, 263a; *emkār* L 145a; *ijmkār* K 148, L 179, 205, 206; *eenkār* L 285; **korfimker:** K 0188, P 5; *kōrfimkār* K 188; *kōrrāfimkār* L 148, 187; *kurfimkār* I 118; **kastimker:** K 0188, 188; *kastimkār* I 118, L 148, 187; **honingboer:** I 79, K 180; *euningboer* K 0188; *euniēnk-bōēr* O 69a; **honingmens:** *honingmens* L 237; **bijenkerel:** *bējākel* L 188; **bijenvader:** *bīējāvaddār* L 237; **bijenkonink:** K 161a.

**BIJENHOUDER (scheldbenaming)**

(N 63, 1b)

[In vraag N 63, 1b werd gevraagd: "Welke scheldbenamingen voor de bijenhouder kent u?" In de antwoorden worden benamingen gegeven die meer of minder scheldend van aard zijn; sommige zijn algemene benamingen. Deze laatste zijn niet overgebracht naar het lemma BIJENHOUDER, maar zijn op grond van de vraagstelling in dit lemma opgenomen.

De informant van K 294 merkt op dat een **bijenpastoor** een goede vakman is, een **bijklodde** daarentegen een slechte.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]

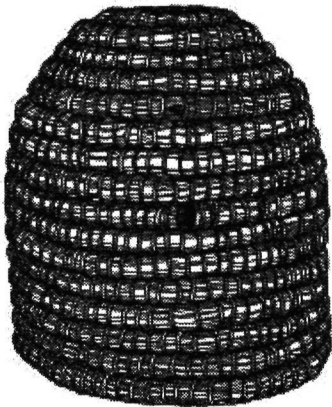
**bijenmelker:** *biejəmèlkər* I 118, L 200; *bīējəmèlkər* L 237; *biejənmèlkər* L 204, 262; *bējəmèlkər* L 187, 188; **bijteut:** [*bij*]teut K 174, 180, 188, 188a, L 279; **bijkloot:** [*bij*]klaot L 91b; **bijkloedde:** [*bij*]kleuda K 294; **bienkloot:** *biejəkloot* K 0188; *biejəklaot* L 241; **bijenmannetje:** *biejəmənnəkə* L 207; **bijmoeder:** [*bij*]moejər L 237; **bijengek:** *bīējəgek* L 237; **bijenpreut:** *biejəpreut* K 207; **bijenpastoor:** *bīēpastôêr* K 294; **bijboer:** [*bij*]boer P 5.

## BIJENKORF

Kaart 4, pag. 123

(N 63, 2a; N 40, 137; WVD 37, 12; DC 9, 4; SGV; ZND 1 a-m; Go, 1b; ZND B2; Lhoest)

[Van roggestro of buntgras gevlochten korf voor bijen. Het houden van bijen in korven is de ouderwetse vorm, ook wel vaste bouw genoemd, omdat de raten aan de wanden worden vastgebouwd. De kast heeft de korf tegenwoordig veelal vervangen; hierin kan de imker uitneembare ramen plaatsen voor de bouw van raten (losse bouw).



Afb. 1. Bijenkorf

De korf werd meestal met dikke, brede windingen gevlochten van met de hand gedorst stro, bijeengehouden door Spaans riet of gespleten braamtakken.

Er bestaat een grote verscheidenheid aan korven: grote en kleine, hoge en lage, korven met één of twee vlieggaten, enz.

Een veel voorkomend model is de ronde strokorf van Drente; deze heeft een doorsnede van ± 40 cm bij een ongeveer gelijke hoogte. Ter bescherming tegen koude en regen of ook wel ter versteviging van oude korven besmeert men de korf, hetzij van buiten, hetzij van binnen met leem of kleiaarde, vermengd met gerstenkaf of koemest met as of kalk. Soms wordt de korf met een graszode of heiplag afgedekt. Zie afb. 1 (uit WLD II, 6).

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]

**bienkorf:** K 132; *baejənkorf* L 160; *baejəkorf* L 185; de volgende opgave is meervoud: *baejəkorvən* L 184; *biejənkorf* K 313; *biejəkorf* K 0188; *bīenkorf* I 78, K 124a, 125a, 183b, L 180\*; *biejəkòrf* L 258; *baejəkòrf* L 112; *biejəkòrrəf* K 250; *bijənkòrf* L 159b, 244; *bijəkòrf* L 93, 150, 180, 212, 236, 262; *bi-jənkòrf* L 162; *bi-jəkòrf* L 104, 152, 158, 187, 189, 240, 283, 285; *bējəkòrf* L 186; *baejənkòrf* L 184; *baejəkòrf* L 159, 185, 186, 190, 264; *bijənkòrf* L 159b, 244; *bijəkòrf* L 93, 150, 180, 212, 236, 262; *bi-jənkòrf* L 162; *bi-jəkòrf* L 104, 152, 158, 187, 189, 240, 283, 285; *bējəkòrf* L 186; *baejənkòrf* L 184; *baejəkòrf* L 159, 185, 186, 190, 264; *biejəkòrf* K 148, 207, 215, 219, L 91, 93, 100, 102, 200, 205, 206, 229, 279, 280, P 99; *bīējəkòrf* L 180\*\*, 244; *bīenkòrf* L 237; *bīekòrf* K 100, 172, 237, L 91, 99, 262; *bējəkòrrəf* L 187; *béəkòrrəf* K 358; *biejəkòrrəf* L 201; *bīējəkòrrəf* L 255; *bīējəkòrrəf* L 145a, 207; *bīēkòrrəf* L 201, P 167; *bējəkèurf* K 150; *biejənkèurf* L 263a; *bīekèurf* P 99b; *bīējəkèurf* L 237; *bīējəkèurf* L 241; *béējəkuiurf* K 189; *bīe-keur* I 272, K 244; *bijənkurf* L 110; *biejəkéurf* L 151; *bijənkurf* I 79, K 102; *bijəkurf* K 133a, 133d, L 155, 162;

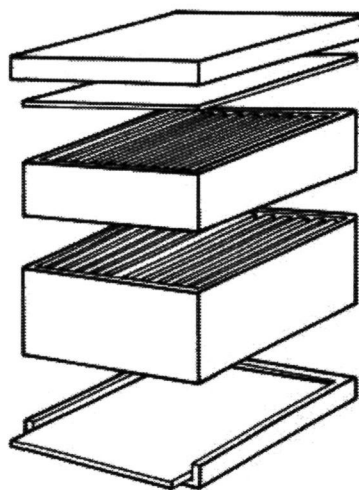
*bèjækurf* L 156; *bajenkurf* K 126; *bi-jækurf* L 159; *bienkurf* K 126, 133a, 149, 151, 164, 171, L 205, L 206; *biekurf* K 148, 151, 157, L 95, 179, 239; *biekurf* K 279, P 166; *biejækurf* K 168, 216, 313, L 149, 154a, 259; *biejækurf* I 79, K 257, L 145, 208, 256, 257; *biekurræf* P 35a; *biekurræf* P 41; *biejækurræf* K 231, P 25; *biejækurræf* I 220; *bééküüræf* K 320; *biekerræf* P 88; *béakárf* O 178; **bijkorf**: *[bijkorf]* K 158a, 189a, 197, 213, 262, 322, L 283a; *[bijkórf]* P 37; *[bijkòrf]* K 216a, 232, 273, 274, P27; *[bijkorræf]* I 272, K 247; *[bijkeurf]* K 213a, 294, 299, 356, L 207, O 67, P 2, 13; *[bijkeuræf]* L 259; *[bijkörf]* K 135, 145a, 149, 153, 163, 170, 171, 173a, 174, 184, 184a, 185, 187a, 188a, 197a, 204, 205, 210, 214, 215, 239, 240, 251, L 91b, 94, 109, 144, 144a, 145, 147, 148, 151, 152, 153, 178a, 182, 199, 205, 206, 208a, 228, 233, 240, 241, 255, 260, 261, 263a, 264, 280, 281, 281\*, P 98, 102; *[bijkörræf]* K 212, 213, 216, 237, 241, L 180a, P 47, 95, 96, 107, 154; *[bijkèurf]* K 159, L 255, 259; *[bijkurf]* I 78a, 118, K 133a, 147, 161, 169, 175, 180, 182, 182a, 184, 190, 194, 201, 220, 244, 245, 251, 274, 276, 277, 286, 300a, 304, 305, 330, 332, 333, 350, L 104, 144a, 145, 147, 157, 177, 199, 200, 239, 258, 259, 263, O 69a, 276, P 10, 29a, 60a, 127, 144; *[bijkurræf]* K 291, 307, 312, 330, 332, 335, 339, 356, P 25, 112; *[bijkurf]* O 162; *[bijkérf]* K 287; *[bijkerræf]* P 30; *[bijkijrf]* O 274; *[bijkáárf]* I 180; *[bijkarræf]* P 145, 154a; *biekérræf* hs Schrevens P 86; *biekórf* Bijenkorf. Corn. Vervl. A.; **korf**: K 161a, 164a, 177, L 144a, O 286, P 5; *korf* K 143, L 262; *kawrf* P 33; *körf* K 163c, 188, 251, L 157a, 159, 179, 187, 200, 236, 279, O 286; *körræf* I 268, K 188a, L 103, 148, 207, 244; *keurf* O 281, P 8, 72; *kéurf* K 100a; *keuræf* O 73; *kurf* I 118, K 101a, 102, 107a, 109, 133c, 141, 143, 148, 150, 151, 158b, 195, L 158, 279, O 69a; *kurræf* K 180; *karræf* P 145; **ronde korf**: *ronde keurf* O 70b; **bijenkaar**: L 161; *bajenkaar* L 184; *bájakaor* K 357; *béékaor* P 46; *biekaor* K 315; **bijkaar**: *[bijkkaar]* K 357;

*[bijkkār]* K 308a; *[bijkkaar]* P 147; *[bijkkajr]* K 350, 356; *[bijkkaor]* K 267, 305, 316, 318, P 44; *[bijkkoor]* K 349a; *[bijkkòôr]* K 314, 353; *[bijkkòær]* K 348; *[bijkkor]* K 262; *[bijkkör]* P 25; *biekaar* ook *kaar*. Biekorf, bieënkorf (K). Corn. Vervl.; **kaar**: *kaar* L 186, 187, 188, 190, 209a, 262, 285; *káár* K 358, P 45; *kaor* K 268, 312, L 187; *kaor* P 48, 171; *kaar* *kaar* (*kaor*), Bieënkorf, Tuerlinckx; *kaar* Biekorf, Corn. Vervl.; **bijstok**: *[bijkstok]* L 255; **stok**: *stok* K 184; **bijenmand**: *biejamāánt* L 100; **bijmand**: *[bijkmant]* K 213; **kas**: *kás* K 251; **bijvat**: *[bijkvat]* L 279; **vat**: *vat* Korf met bieën, bewoonde korf. Corn. Vervl. Aanh.; **bij**: *bie* K 218.

## BIJENKAST

(N 63, 2b; WVD 37, 18; Go, 1b; Lhoest)  
[In het midden van de 19e eeuw ging men de korven door houten kasten vervangen. Hoofdtypen in constructie en werkwijze zijn a) bovenbehandeling, onder andere bekend in Nederland en Engeland, en b) achterbehandeling, onder andere bekend in Duitsland.

In principe bestaat de moderne bijenkast uit enige boven elkaar geplaatste *kamers*



Afb. 2. Bijenkast, schematisch

-bakken zonder deksel of bodem- met in twee van de vier wanden een sponning, waar de toplatten van de *ramen* in komen te hangen. Een *dekplank* dekt de bovenste kamer af en een deksel of dak beschermt bijen, broed en voorraad tegen regen en wind. Het geheel staat op een bodemplank, met aan de voorzijde een *vliegplank*. Afb. 2 (uit WLD II, 6) geeft een schematische voorstelling.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]

**bjenkast:** *bějəkast* L 255; *biejəkast* L 200; *bějəkast* L 237; **bijkast:** [*bij*]kast L 180a, 200; [*bij*]kàst L 207; [*bij*]kaast L 91b; **bjenkas:** *beejəkás* K 251; *biejənkas* O 73; *biejəkás* K 0188, P 145; *biejəkassə* O 281; **bijkas:** [*bij*]kas I 118, K 174, 189, 207, 213, 241, 262, 356, O 70b, P 8; [*bij*]kaas K 216; [*bij*]kás K 237; [*bij*]kássə P 44; *biekas* Houten of strooien kas, waar men bieën in houdt. Corn. Vervl. A.; **bjenkist:** *biejənkist* L 279; *bějəkist* L 237; **kast:** K 188, L 188, P 5; *kast* L 187, 207, 244, 262; *kást* I 118; *kaast* K 161a, L 148; *káást* L 241; *kààast* L 158; **kas:** I 268, K 180, 268, 294, O 69a, P 72, 145; *kas* K 188a; *kás* K 314, 315, 316, 357, P 45, 46; *kàs* K 318, 353, 358, P 47, 167; **kistje:** *kiskə* P 48; **bijbak:** *bīēbàk* bijenbak, hs Schrevels P 86; **bak:** K 294.

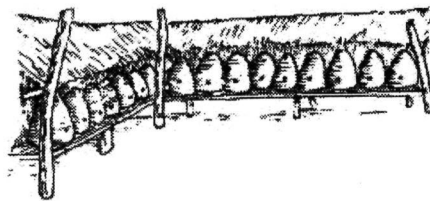
## BIJENHAL

(N 63, 11a; WVD 37, 150; DC 9, 5; SGV; ZND 1a-m; ZND B2; Go, 1b; N 40, 138 add; Lhoest)

[Bouwwerk waarin korven of kasten geplaatst worden om ze te beschermen tegen regen, wind en koude, vooral in de winter. In de loop der tijden zijn er verschillende vormen geweest van een bijenstand of bijenhal, afhankelijk van de omgeving en het voorhanden zijnde materiaal. Zo verschaft soms een overstekend dakgedeelte van de boerenwoning of van een der bijgebouwen de noodzakelijke beschutting. Gewoonlijk is de bijenstand een

langwerpig bouwsel, met een achterwand en zijwanden en gedekt met pannen of stro. De open zijde is gericht op het zuidoosten. Afb. 3 (uit lijst N 63). Op de plaatsen waarheen de volken bijv. in het voorjaar worden gebracht, zijn de stallen primitiever.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]



Afb. 3. Bijentuin

**bjenhal:** K 164, 168; *bijəhal* K 101a, L 262; *bi-jəhál* P 44; *bějəhal* K 316, L 187; *béəhal* I 180; *bééəhál* P 46; *biəhal* K 183b, L 144a; *bīəhal* K 143, 145a, L 99, 144a, P 105; *biejənhál* L 279; *biejəhal* K 268, L 100, 180\*\*, 200; *biějəhál* L 237; *bīējəhál* L 207, P 99; *bīējəhàl* L 241; *bijənhaal* L 244; *biejənhaal* L 204, 208; *biejəhaal* L 263a; *bīējənal* K 250; *bēējal* K 320; *bīe-al* I 272; *bájəhàl* P 45; **bijhal:** [*bij*]hal K 145a, 149, 163c, 173a, 182, 184, 184a, 185, 187a, 194, 195, 197a, 204, 207, 212, 213, 215, 216, 216a, 218, 219, 220, 239, 240, 241, 245, 262, 267, 268, 273, 274, 277, 300a, 304, 305, 307, 308a, 312, 313, 330, 339, 348, 356, 357, L 91b, 93, 95, 104, 109, 144, 145, 145a, 147, 148, 149, 152, 153, 157, 178a, 179, 180, 180\*, 180a, 199, 200, 201, 207, 208, 233, 236, 237, 255, 257, 258, 259, 261, 263a, 264, 279, 280, 281, 281\*, 283, 283a, 285, O 286, P 2, 5, 8, 25, 27, 30, 37, 95, 98, 99, 102, 107, 145, 147; [*bij*]hál K 276, 314, 315, 353, 357; [*bij*]hàl K 149, 318, 349a, 350, 356, 358, P 47, 48; [*bij*]hel L 152; [*bij*]haal L 205, 206, 208a, 244, 263; [*bij*]háál L 241; [*bij*]al I 118, 268, K 188a, 204, 208, 210, 279, 291, 322, 332, P 13, 29a, 112, 145; [*bij*]àl K 251; [*bij*]ál K

237; [bij]aal K 335; [bij]hallə O 70b, 73, P 72; [bij]allə O 67, 69a, 162, 281; *biehal* overdekte plaats, afdakje, waaronder de bieënkorven naast elkander op eene bank staan. De biehal is met stroo, pannen of graszoden gedekt. Corn. Vervl.; *bījhal* biehal, een met stro en pannen overdekte plaats (gewoonlijk achter in de hof tegen de tuin(haag)) waar de bijenkorven staan, De Bont; *biehal* Bijen“stal” = afdak van stro, waaronder de korven staan, hs Rendens L 226; **bijhalletje**: [bij]hálləkə L 180a; **hal**: K 164a, 294, P 33; *hal* K 169, 210, L 157a, 200, 262, P 171; *al* P 10, 171; *hal* overdekte plaats, afdak, waar de bieënkorven onder staan, Corn. Vervl.; **bijenstal**: K 102, 132, 133c, 151, 177, L 110, 262; *bijənstal* L 159b; *bijəstal* K 133a, 150, 155, 159, 162, 209a, 212; *bějəstal* L 156; *bėjəstal* L 187; *bi-jənstal* L 162; *bi-jəstal* L 187; *beejəstal* L 112; *bēestal* O 178; *biejənstal* K 158a, 168, 189a, 216, L 147, 154a, 200, 259; *biejəstal* K 148, 171, 257, 268, L 91, 102, 145, 151, 200, 237, 256, 260, 280, P 145; *biejəstál* K 231, 251; *bījəstal* I 118; *bījəstal* L 180\*\*, 255; *bīenstal* K 124a, 161, L 239; *bīestal* I 272, K 100, 133a, 172, 197, 244, 330, L

91, P 107; *bīestal* K 286, P 166; **bijstal**: [bij]stal K 147, 157, 159, 161a, 171, 180, 188, 188a, 216, 313, L 145, 200, 264; [bij]stál P 25; **bijstalletje**: [bij]stèlləkə K 149; **stal**: K 150, 151, 163; *stal* K 100a; **stalletje**: *stalləkə* K 100a; **bijtuin**: [bij]tuin I 79, K 158b, 180, 182, 182a, 189, 205, 207, 208; [bij]töng K 201; *bietuin* Biehal, Corn. Vervl. A.; **bij-stand**: [bij]staant K 213, 241; [bij]stáánt K 237; **bijenhut**: L 185; *bijənhut* L 158, 159b, 161, 186, 188; *bějəhut* L 158; *bėjəhut* L 187; *bi-jəhut* L 187, 189; *béejənhut* L 160, 184; *béejəhut* L 159, 185; **bijhut**: [bij]hut L 186; **bijenkot**: *bīenkot* I 78; *biejəkot* K 0188; *béeəkót* een bieënkot; soms in de moestuin van een boerderij, Eylenbosch O 253; **bijkot**: [bij]kot K 153, 173a, 174, 175, 180, 188a, O 274; [bij]kòt K 247; **bijenschuur**: *bienschuur* I 78; **bijenhok**: *biejənhok* L 100; **bijenhokje**: *bijəhokskə* K 133d; **bijenopzet**: *bienopzet* K 190; **bijkwekerij**: [bij]kwíêkəröj K 232; **bijenhuisje**: *bīenuskə* K 251; **afdak**: *àvdák* P 167; **bijenkorf**: K 125a; **bijkorven**: [bij]kurvən K 151; **bijkaar**: [bij]kaor K 274; **bijenkas**: *bijəkas* P 154a; **bijkast**: [bij]kast L 240; **kast**: *kast* L 144a.

## 2 Korf en kast

### 2.1 Soorten

#### KORF MET RONDE KOP

---

(N 63, 3a; N 40, 138a)

[Korf met een doorsnede van ± 40 cm bij een ongeveer gelijke hoogte. Een kenmerk is de ronde kop. Gezien het vóórkomen van streekaanduidingen bij de diverse lemmata waren allerlei typen korven overal naast elkaar in gebruik.

Voor de fonetische documentatie van het woord **korf** zie het lemma BIJENKORF.]

**ronde korf:** *rondə [korf]* K 185; *rónda [korf]* L 244; **ronde kop:** L 200; *rònda kòp* L 158; **brabantse (korf):** I 118, K 161a, L 207, 262; *braabantsə [korf]* K 180, L 237, 279; *braabansə [korf]* L 148, 188, 200; *bròbäänsə [korf]* K 174; **ronde brabantse:** L 91b; **limburgse korf:** I 118; **lüneburger (korf):** L 188; *luunieburgər [korf]* K 163.

#### BISSCHOPSMUTS

---

(N 63, 3b; N 63, 3g; N 40, 138a-b-c-e)

[Korf met een spitse kop. Bij de bisschopskorf of bisschopsmuts loopt het bunt niet door tot boven de top van de korf zoals dat het geval is bij de ZWANENHALS. Het inregenen wordt verhinderd door een strooien "mutsje" dat bovenop met een houten spijl is vastgemaakt.

De bisschopsmuts is een zeer oude bijenwoning. Een model hiervan werd onder andere gevonden bij opgravingen in Wijk bij Duurstede (Dorestad).

Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **-korf** zie het lemma BIJENKORF.]

**bisschopsmuts:** K 188, L 188; *biskòpsmuts* L 180a; **bisschopsmuts:** *biskopmuts* K 163; **bisschopskorf:** *bischops[korf]* L 279; **spitskop:** *spitskòp* L 180a; **tuutkorf:** *teut[korf]* K 174; **punthoed:** K 180; **limburgse korf:** *limburchsə [korf]* L 180a; **gelderse korf:** *gèldərsə [korf]* L 180a; **veluwse korf:** K 161a; **drentse korf:** *drentsə [korf]* K 174; **bruidskorf:** *bruits[korf]* K 163.

#### ZWANENHALS

---

(N 63, 3e; N 40, 138e)

[De zwanenhals is een variant van de BISSCHOPSMUTS. De resterende staart van de buntspijlen, die aan de top bij elkaar komen, is naar beneden omgebogen als een zwanenhals. Dit ombuigen heeft tot doel de top van de korf, die het meest gevoelig



Afb. 4. Zwanenhals

is voor de regen, af te dekken. Afb. 4 (uit N 63).

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **-korf** zie het lemma BIENKORF.]

**zwanenhals:** *zwaonənals* K 188; **zwanen-  
nek:** *zwaonənhijk* K 294; **zwanenhals-  
korf:** K 161a; *zwaonənhals[korf]* L 180a; **bisschopsmuts:** L 188; *biskopsmuts* K 0188.

## KORF MET PLATTE KOP

(N 63, 3c; N 63, 3a; N 40, 138a-b-c)

[Korf met een platte kop in tegenstelling tot korven met ronde en spitse kop.

Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **-korf** zie het lemma BIENKORF.]

**platte kop:** L 204; **platkop:** L 180a; **afge-  
platte kop:** L 207; **platte:** K 188a; **zeven  
spijlen kop:** K 180; **drentse korf:** K 161a; *drentsə [korf]* K 163; **gewone hollands  
e korf:** *gəwoonə olantsə biejə[korf]* K 0188; **brabantse korf:** *braobansə [korf]* L 180a; **limburgse korf:** *limburchsə [korf]* L 180a; **lüneburger (korf):** *lūñnəmburgər* L 148; *lūñniëburgər [korf]* K 163.

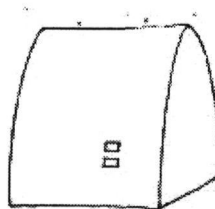
## BOOGKORF

(N 63, 3d; N 63, 3a; N 63, 5c; N 40, 138d; Lhoest)

[Langwerpige korf met een rechthoekig grondvlak en boogvormige bovenzijde, van stro gemaakt en met riet genaaid. De boogkorf is een tussenvorm tussen de oude, ronde strokorf en de moderne bijenkorf; de informant van K 188 noemt deze korf de voorloper van de kast. Een typisch voorbeeld van een boogkorf is de Gravenhorster, die van stro over een mal gevlochten wordt en naargelang de grootte 9, 12 of 16 boograampjes bevat, welke in de kop van de korf door een "zaag" op de

juiste afstand worden gehouden en van onderen met oognagels in de korfwand worden vastgezet. De Gravenhorster boogkorf is ontstaan door de combinatie van het goedkope materiaal stro en de voordelen van de kast, namelijk uitneembare ramen. Afb. 5 (uit N 63).

Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **-korf** zie het lemma BIENKORF.]



Afb. 5. Boogkorf

**boogkorf:** K 161a; *booch[korf]* K 163, 174, 180, 188, L 207, 279; *bóóch[korf]* K 237; *boowch[korf]* I 118, K 185; *boch[korf]* L 237; *böch[korf]* L 188; **gelderse boogkorf:** *gèldərsəm bóóch[korf]* L 180a; **boog:** K 294; **hollandse korf:** *olāānsə [korf]* K 174; **gravenhorster (korf):** *graavənhōrstər [korf]* L 148; *graovənhōrstər* K 174; *graavənostər* K 0188; *graovənostər* K 188; **lüneburger korf:** *lūñnəmburgər [korf]* L 148.

## AMBROSIUSKORF

(N 63, 3f)

[Korf die een afbeelding is van bisschop Ambrosius, de patroon van de imkers. De korf wordt op deze wijze vervaardigd, als eerbetoon aan de H. Ambrosius en om zijn zegen af te roepen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **-korf** zie het lemma BIENKORF.]

**ambrosiuskorf:** K 161a; *ambroozjējus[korf]* K 180, L 180a, 188; **ambrosius:** K 188, 294; *āmbrosjējus* L 241; **bisschop(s)-**

**korf:** *bischops[korf]* L 279; *biškòp[korf]* I 118; **platte korf:** L 204.

## SIMPLEXKAST

(N 63, 9; WVD 37, 34; WVD 37, 36; N 63, 2b)

[Een van de vele soorten bijenkasten. Ze kan enkel- of dubbelwandig zijn. De Simplexkast is uitgerust met het zogenaamde Simplexraam, dat een breedte heeft van 356 mm en een hoogte van 216 mm. Het Simplexraam behoort tot de groep van "liggende" ramen. In elke bak gaan 10 ramen. Ondanks de vele tekortkomingen, zoals een te klein vlieggat, te dun hout en een te klein dak, heeft de Simplexkast een enorme vlucht genomen, meer door haar goedkoopte dan door kwaliteit. Daarom heeft men nog een *Verbeterde Simplex* op de markt gebracht waarin de ergste gebreken van de Simplexkast zijn vermeden.

Volgens de informant van K 174 was de eerste kast de WBC-kast, uit Santpoort, en kwam daarna de Simplexkast, eveneens uit Santpoort.]

**simplex:** K 161a, 200, 207, L 158, 188, 200, 237, 262; *simpleks* I 118, K 185, L 148, 207, 255; *simpleks* L 148; *siëmpléks* K 251; **simplexkast:** K 174, 188, L 91b, 187, 200, 204, 279; *simplekskast* L 180a, 244; **simplexmaatkast:** L 279; **verbeterde simplexkast:** L 187; **simplexkas:** I 118, K 180, 0188, P 145; *simplekskaas* K 216.

## DADANTKAST

(N 63, 9; WVD 37, 33; WVD 37, 34; WVD 37, 36)

[Soort bijenkast. Dadant, een bijenteler in de Verenigde Staten, heeft deze kast ontworpen. Een gemiddeld Dadantraam is 476 mm breed en 286 mm hoog. De toevoeging "blad" slaat op het feit dat er bepaalde, kortere kunstraten in worden gehangen.]

**dadantkas:** P 145; *datantkas* O 69a; *dadankassø* O 281; **dadant:** O 286; **dadantbladkas:** *dadanblatkas* O 286; *darnblatkas* K 262; **dadant-blad:** I 268, K 207, 241, 251; *dadanblat* K 268.

## SPAARKAST

(N 63, 9)

[Soort bijenkast. Aangezien de Simplexkast nogal wat nadelen heeft, o.a. omdat er moeilijk mee te reizen is, heeft men in navolging van de Amerikaanse kasten (DADANTKAST en LANGSTROTHKAST) een eenvoudig geconstrueerde kast ontwikkeld. Een bak bestaat uit 4 planken, koud op elkaar gespijkerd. De bakken worden zonder sponningen of lijsten op elkaar gezet. Het dak is plat. Op deze manier spaart men hout(enkelwandig) en KUNSTRAAT; bovendien vergt de behandeling minder tijd (Van Gool, pag. 171-173).]

**spaarkast:** K 161a, L 91b, 188, 200, 204; *spaarkast* L 187; *spaarkààst* L 158; *sparnkast* L 255; **spaarkas:** I 118, K 180; *spaorkaas* K 216.

## KEMPISCHE KAST/REISKAST

(N 63, 9; WVD 37, 35; WVD 37, 36; Lhoest)

[Soort bijenkast. De Kempische bijenkast is een kast met bovenbehandeling. Ze bestaat uit een bodemplank die licht helt om het afvoeren van vuil en vocht te vergemakkelijken, en een opklapbare vliegplank aan de voorzijde van de bodem. Uit het midden van de bodem heeft men een kleine opening gezaagd voor de luchtverversing. Verder heeft de kast broedkamers met in elk twaalf ramen, twee of meer hoogsels of honingzolders waarin ook twaalf ramen hangen die echter kleiner zijn dan die in de broedkamers. De kast heeft een plat dak met zink bekleed en van twee luchtgaten voorzien. Aan deze lucht-



gaten worden soms bijenuitlaten aangebracht waardoor de bijen die gevangen zitten onder het dak, kunnen ontsnappen. Twee afsluitingsplanken stellen de imker in staat de broedkamer naar willekeur te vergroten of te verkleinen. Deze kast is in de Kempen zeer verspreid.

Ivm het woordtype **bijl's reiskas**: wellicht is dit dezelfde persoon als de heer Bijl die volgens de informant van K 174 vaak in het bijenkrantje schreef.]

**kempische kast**: K 161a; **kempische kas**: I 268, P 145; *kempjæssə kas* K 294, O 69a; **kempische**: *kempjæssə* K 251; **kempische bijkast**: *kempjæssə biekast* K 241; **reiskas**: K 189, 356, P 33; *rijskas* O 70b; *rijskassə* O 281; *rèèskàs* P 145; *rááskás* K 251; *rààskàs* P 145; **kempische reiskas**: K 268; **kempische reisbijkas**: *kempiesə rijsbiekas* K 207; *kempiesə ráájsbièkás* K 237; **kempische reisbijenkast**: *kempies raasbjenkas* K 262; **belse reiskast**: L 279; **bijl's reiskas**: K 0188; **verplaatsbare kas**: *vərplosj-boerə kas* O 286.

## FRUITTEELTKAST

(N 63, 9; N 63, 2b)

[Soort bijenkast. Zeer eenvoudig type kast dat gemakkelijk en snel reisklaar is te maken. De kast kent geen aparte broeden honingkamers; hij kan 13 "staande" ramen bevatten. De kast is ontworpen door Dr. Ir. A. Minderhoud, Rijksbijenteeltconsulent te Wageningen, om fruitteelers in staat te stellen op een eenvoudige en goedkope wijze bijen te houden (Van Gool pag. 17-18).]

**fruitteeltkast**: K 161a, L 204, 262; **fruitteelerskast**: L 200; **fruitteelerskas**: K 180; **fruitkast**: *fröjtkast* L 148; **fruitteelt**: *fraojtilt* L 237; **minderhoudkast**: L 188, 200; **minderhoudskast**: *minderhoutskast* L 204.

## LANGSTROTHKAST

(N 63, 9; WVD 37, 36)

[Soort bijenkast. Deze Amerikaanse standaardkast heeft geen scharnierende of schuivende delen, noch sponningen, plinten of schuine wanden. Alle onderdelen staan koud op elkaar zonder enige andere verbinding of dichting dan die welke de bijen zelf aanbrengen. De gewone Langstrothkast heeft tien ramen. Een broedkamerraam van de Langstrothkast heeft een breedte van 448 mm en een hoogte van 232 mm.]

**langstroth kast**: L 187; **langstroth**: K 207, 251; *langstrot* O 286; *lankstrot* O 69a; *langstraat* I 268.

## DUITSE KAST

(N 63, 9)

[Soort bijenkast, afkomstig uit Duitsland. Veel Duitse kasten kennen het systeem van de achterbehandeling, ipv bovenbehandeling.]

**duitse kast**: *daojsə kast* L 244; **thüringer kast**: L 188; *tuuringər kast* K 188.

## ZESRAAMSKAST

(N 63, 9)

[Soort bijenkast. Het zesraamskastje of Engels kastje was oorspronkelijk een transportkistje. Het is gemaakt van dunne plankjes en er gaan 6, soms 8, Simplexramen in. Kleine volken kunnen in deze kistjes over grote afstanden vervoerd worden om de honingvolken te gaan versterken. Ze worden ook Engels kastje genoemd omdat er jaren zijn geweest, dat enige duizenden van die bevolkte kistjes naar Engeland geëxporteerd werden (Van Gool, pag. 173).]

**zesraamskastje:** L 200; **zesraamskasje:** K 0188; *zesraamskaskə* K 180; **zesraamse kast:** *zėsraomsə kaast* K 185; **zesramer:** L 188, 237; **achtramer:** L 237; **engelse kast:** *éngelsə kast* L 180a; **engels kasje:** L 188.

## OBSERVATIEKAST —————

(N 63, 9)

[Soort bijenkast. De zijanten zijn van glas, zodat men praktisch het hele volk kan zien, zonder het te storen. Het doel van deze kastjes is de bijen gade te slaan, om zo hun levenswijze te leren kennen.]

**observatiekast:** L 200; **observatiekas:** *opsəvaatsiekas* K 0188; **glazen kastje:** *glaazə kasjə* L 200; **kijkkast:** *kījəkast* L 237.

## TUKKERKAST —————

(N 63, 9)

[Soort bijenkast, genoemd naar de eigenaam Tukker. Deze kast is afkomstig uit de Achterhoek.]

**tukkerkast:** *tukkərkast* I 118; **tukkerkas:** *tukkərkas* K 0188.

## 2.2 Onderdelen van korf en kast

### VLEIEGGAT

Kaart 5, pag. 123

(N 63, 5a; N 63, 10b; WVD 37, 15; WVD 37, 27; N 40, 138; Lhoest)

[Opening aan de voorkant van korf of kast waardoor de bijen in en uit kunnen vliegen. Een vlieggat moet niet te hoog van de grond zijn en gericht op het zuidoosten. 's Winters kan men het vlieggat in de korf dichtmaken met een rolletje stro met wilgenbast omwonden. In de moderne kast werkt men met een schuif om de vliegspleet af te sluiten.

Wat betreft het woordtype **tijlgat** moet worden opgemerkt dat het woorddeel **tijl** moeilijk eenduidig is te etymologiseren. Bij het kiezen van de woordtypen zijn de verschillende verklaringen in het midden gelaten. Het grondwoord is *ijlgat*; met het voorafgaande lidwoord *het* werd de uitspraak *tijlgat*. Door metanalyse is *tijlgat* dus ontstaan uit 't *ijlgat*. Of in dit lemma alle varianten van *tijl-* als metanalyse van 't *ijl-* geïnterpreteerd kunnen worden, blijft echter een vraag.

Tav van de opgaven “péilgat” en “pilschat” zij opgemerkt de toevoeging van de informant uit L 148, dat dit gat verkleind kon worden met een stokje, “met het oog op roven, als de korven in de Peel kwamen”.]

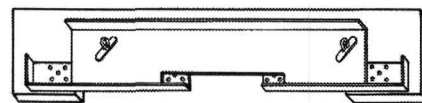
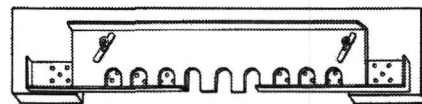
**vlieggat**: I 268, K 174, 180, 0188, 188, 188a, 207, 262, 268, 313, 356, L 200, 207, 279, O 70b, 73, 281, P 5, 8, 33, 72, 145; *vliēchat* I 118, K 185, L 148, 180a, 187, 207, 255; *vliēchāt* L 180a; *vliēchat* O 69a; *vliējchat* L 237; *vlaechat* O 286; *vleechāt* K 251; *vliējchaot* L 244; **vliegspleet**: K 174, 189; *vliējchspleet* L 237; **vliegopening**: K 0188; *vliechoupaning* P 145; **vliegsleuf**: *vliējchsléup* L 237; **ijls-gat**: *eels-chat* K 174; **tijlgat**: L 91b, 204, P 5; *téjlgāt* L 207; *téjлгаot* L 244; *telgat* K 161a, 180, 189, 207, 216, L 200, 262,

279; *télgat* K 185, L 207; *tilgat* K 0188, L 180a, 235, 237; de volgende opgave is meervoud: *dilgaatə* L 235; *teelgat* I 118; *tjéélgat* K 189; *djélgat* K 213, 241; *djélgāt* K 237; *tjēlgāt* L 241; *tiegalgat* L 188; *tiegalgāt* L 158; *tulgat* K 294; *tijlgat* opening in een bijenkorf, waardoor de bijen uit- en invliegen, De Bont; *telgat* Opening in den korf, langswaar de bieën in- en uitvliegen. Corn. Vervl.; *tilgat* van een bijenkorf, Van de Biezen; *teergat* teërgat, opening, langswaar de bieën in- en uit de korf vliegen, Tuerlinckx; **tijlsgat**: *téjls-chat* L 255; **ho/ulgat**: *hulgat* K 268; **hellegat**: *hellegat* vlieggat van een bijenkorf (Kalmthout), elders: *telgat* en *tilgat*, Corn.; **[péilgat]**: L 207; **[pilschat]**: L 148.

### VLEIEGGATSCHUIF

(N 63, 10c; WVD 37, 29; Lhoest)

[Schuif die het vlieggat van een kast afsluit; zie afb. 6 (uit WLD II, 6). Deze schuif is niet bij alle soorten bijenkasten aanwezig; o.a. niet bij de Simplexkast. In dat geval wordt de VLEIEGPLANK, die scharnierend is bevestigd, gebruikt om vlieggat of -spleet af te sluiten, door deze op te klappen en vast te zetten; wellicht wordt deze met de woordtypen **klep**, **opklepplank**, **vliegplank** en **scharnier** aangeduid.



Afb. 6. Vlieggatschuiven

De informanten van I 118 en K 174 geven aan dat er een schuif aan de vliegplank is bevestigd, om deze vast te zetten.]

**vlieggatschuif:** K 188, 189, 207, L 207, 279, O 70b, P 72; **vliechatschöjəf** O 73; **vliëchatschëùf** L 148; **vliechatschaoəf** I 268; **vliëjchatskéúf** L 237; **tijlgatschuif:** **djélgatschöf** K 213, 241; **djélgátschaof** K 237; **voorzetschuif:** **vuirzetschaof** K 262; **schuif:** K 0188, 188a; **schëùf** L 148; **skëùf** L 241; **schaaf** P 145; **schaajf** K 294; **skoojf** O 69a; **schuifje:** **schöjfkə** L 180a; **schéúf-kə** L 244; **schuufskə** L 188; de volgende opgaven zijn meervoud: **schuifkəs** K 313; **scheufkəs** O 281; **schuiflat:** P 33; **vlieg-gatblek:** **vleechátblék** K 251; **vlieggatbled:** **vleechátblét** K 251; **zinken afsluiting:** **zinkən afsleuting** O 286; **klep:** K 0188; **vliegplank:** **vliechplaank** K 174; **opklepplank:** **opkleplaank** K 174; **plankje:** **plèngskə** L 244; **bijberdje:** **bieberdeken** Houten plankje met een opening in, dat in den winter vóór het telgat geplaatst wordt, om het schadelijk ongedierte af te weren en de koude lucht zoveel mogelijk af te sluiten. Corn. Vervl. Aanh.; **scharnier:** L 207.

## VLIEGPLANK

(N 63, 5b; N 63, 10a; WVD 37, 28; Lhoest)

[Aan- en uitvliegplank bij korf en kast. Onder het vlieggat maakt men een smal loopplankje waarop de bijen kunnen lopen bij het in- en uitgaan van de korf of kast. Aan de vliegplank kan de imker in korte tijd constateren of een bijenvolk gezond is of ziektes heeft. Hij kan bepalen of er al of niet dracht is, of er roverij plaatsvindt, en hij kan aan de vliegplank vele andere observaties doen. Immers, hij moet vermijden vaak in de korf of kast te gaan, daar dit tijd- en honingverlies en teveel verstoring in de korf veroorzaakt.]

**vliegplank:** I 268, K 188a, 189, 207, 216, 294, 262, 268, 313, 356, L 200, 279, O 70b, 73, P 5, 8, 33, 145; **vliëchplank** I 118,

K 185, 241, L 148, 180a, 255; **vliëchplank** O 69a; **vliëjchplank** L 237, 244; **vliechplaank** K 174, 180, 0188, 188, L 91b; **vlaechplank** O 286; **vleechplánk** K 251; **vliechplankə** O 281; **vliegplankje:** **vliechplankskə** K 207; **vliechplenkskə** L 200, 279; **vliechplénkskə** L 188; **vliëchplèngskə** L 207; **aanvliegplankje:** **ánvliejchplènkskə** L 237; **vliegberd:** **vliëgbét** K 213, 237, 241; **loopplank:** L 187; **louplank** L 204; **lòeplank** K 241; **loopplankje:** **looplankskə** K 188, L 262, P 5; **lòejplankskən** O 69a; **looplenkskə** L 200; **laoplèngskə** L 207; **louplèngskə** L 241; **loopplankskən** loopplankskən. Smal plankje onder het telgat, waar de bieën op loopen bij het in- en uitkomen der kas. Corn. Vervl. Aanh.; **startplank:** **startplank** L 148; **tijlplank:** **telplank** K 161a; **grondplank:** L 158; **buitenplank:** **buitəplaank** K 174; **plankje:** **plankskə** K 180; **loopspijl:** L 91b; **aanloop:** **oonloejəp** K 294; **dorpel:** **deurpəl** K 294; **voetsteuntje:** K 188a; **hoogsel:** **höchsəl** K 241.

## HOOGSEL

(N 63, 5c; WVD 37, 13; N 63, 136; N 40, 138)

[Onderzetstuk bestaande uit een string, die onder de korf wordt geplaatst. Dit onderzetstuk of hoogsel plaatst men voor het geval de bijen de raten zo ver uitbouwen dat de korf te klein wordt. In Corn. Vervl. Aanh. s.v. "hoogselkörf" staat: "Bieënwooning bestaande uit op elkander geplaatste hoogsels, waarvan het bovenste met een goed passend deksel sluit (in hout of stroo, rond of vierkant). Wanneer het bovenste hoogsel met honing gevuld is, wordt het weggenomen en geoogst. Langs onder wordt dan een nieuw hoogsel bijgezet, enz." Er kan sprake zijn van één of meerdere ringen of van een ring die meerdere windingen telt, vandaar dat enkele woordtypen/opgaven in het meervoud staan.]

**hoogsel:** K 161a, 188, 313, P 5; **hochsəl** L 148; **höchsəl** L 158; **höchsəl** K 185, L

187, 200, 207, 237, 244, 262, 279; *heuch-sæl* L 204, 279; *huksæl* L 188; *hössæl* L 148; *hussæl* L 91b, L 180a, 200; *ūūchsæl* O 69a; *ōējchsæl* O 69a; de volgende opgave is meervoud: *hjöchšals* L 235; *hoogsel* Stroom ring van 10 tot 15 cm. van een kleiner bovenrand voorzien en van gelijke middellijn als de stroomkorven. De hoogsel dienen om de korven langs onder te vergroten en worden er op vastgekramd. (...) Corn. Vervl. Aanh.; **korfhoogsel**: *körfhôechsæl* K 251; **hogers**: *hóógars* L 207; *héúgars* L 207; *höjgars* L 207; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *hoggær* L 241; *höggær* L 207; *haojgær* L 237; **verhoog**: *værhöch* K 356; **hoogselringen**: *oochsælringæ* I 118; **korfring**: *keuræfring* O 73; *keurfrink* O 70b; **ring(en)**: *rink* P 72; *ringæ* K 268; **stroring**: *stroewæjrink* P 145; **opzetting**: *ópsétréng* L 207; **onderzetting**: *óndærzétring* L 148; **rand**: I 118; *raant* K 185; **onderrand**: *óndæraant* K 0188; **opzetranden**: *opsetraandæ* K 174; **onderzetrand(en)**: *óndærzétrant* K 216; *óndærzetraandæ* K 174; **aanzetrand**: *anzétrant* L 255; **bijzetrand**: *béjzétrant* L 255; **honingrand**: *hojningrant* L 255; **hoogselbanden**: *hoochsælbannæ* K 299; **onderzetstuk**: K 180, 207, 262; **onderleggers**: *óndærlægars* P 33; **wis**: *wies* K 188a; **col**: *kol* K 294; **boom**: *böm* O 286; **stoel**: O 281.

## KORFHAKEN

(N 63, 5d; N 63, 87c)

[IJeren krammen waarmee het *hoogsel* stevig aan de korf wordt bevestigd ofwel die, welke worden gebruikt bij het REIZEN, om naast elkaar liggende korven aan elkaar te hechten. De laatste zijn meestal groter. Uit de antwoorden op vraag N 63, 87c blijkt, dat men ze in veel gevallen ook gebruikt bij het JAGEN, om de jaagkorf op de moederkorf vast te maken.

De opgave *draochaokæ* (K 174) is niet opgenomen; de informant geeft aan dat deze zijn bevestigd aan de uiteinden van een draagriem, die de imker gebruikt om korven te verplaatsen. (ill. 36-37 in DOI).

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **korf-** en **bij-** zie de lemma's BIJENKORF en BIJ.]

**korfhaken**: *[korf]haakæ* L 279; *[korf]haokæ* K 161a, 185, L 237; *[korf]haokæn* K 207; *[korf]hookæ* K 294; **bijhaak/bijhaken**: *[bij]haak* L 204; *[bij]haokæn* K 180; *[bij]-aokæ* K 174; *[bij]haokæ* L 235; **bijhaak**: *biejænhaok* K 161a; **kramhaken**: *kramhaokæ* K 188; **hechthaken**: L 279; **haak/haken**: *haok* L 200, 255; *haokæ* L 241; **korfkrammen**: *[korf]krammæ* I 268, K 294, L 237; **bijkrammen**: *[bij]krammæn* L 91b, 200; **bijenkrammen**: L 262; *biejænkrammæn* K 188; **bijenklammen**: *biejæklammæ* L 188; **bandkrammen**: *bantkrammæ* K 294; **colkrammen**: *kolkrammæ* K 294; **kram(men)**: L 200, 255, 279; *kram* I 118, K 188a, L 180a, 207; *krammæ* K 216, L 187, 204; *krammæn* O 69a; *kræmmæ* L 241; **klemmen**: L 91b; **klissen**: *klissæ* L 148; *klæssæ* L 148; *klæssæ* L 207.

## KOPSPIJLEN

(N 63, 6a; Lhoest)

[Van onderen spits bijgesneden spijlen. Door de kop van de korf worden op raat-afstand een aantal van deze houten spijlen gestoken. Die spijlen worden van onderen spits bijgesneden omdat de bijen bij voorkeur hun ratenbouw aan een scherpe rand schijnen te beginnen. Als de korfimker er dan nog met was een paar stukjes kunst-raat of samengeknepen verse darrenraat aan vastlijmt, zijn de bijen meestal wel genegen althans hun eerste raten netjes in de kop in KOUDE BOUW te beginnen.]

**kopspijlen**: K 161a, L 91b, 204, 262; *kopspijlæ* K 0188; *kòpspéjlæ* I 118, K 185, 188, L 148, 180a, 200, 207; *kòpspǐllæ* L 187, 188; **kopspil**: *kopspil* L 244; **kopspilletje(s)**: *kòpspǐllækas* L 237; *kòpspǐllækæ* L 255; **kopstekken**: K 207, L 279; *kopstekkæ* K 174; *kòpstékkæn* K 241; **stekken**: *stékkæ* K 216; *stékkæ* K 213, 237; *stékkæn* K 241; **spijlen**: K 180; *spéjlæ* L 207;

*spêel* L 158; **gewone spijlen:** *gəwoonə spiëllə* L 188; **spil:** *spil* L 244; **kopshoutjes:** *kòpshàwtjəs* L 241; **koplatten:** *koplattə* I 268; **raatlatten:** *raotlattə* K 188a; **stokjes:** *stokskəs* O 69a; **korfribben:** *keurvribbə* K 294; **aanzetjes:** *ánzétjəs* L 237.

## VERSTEVIGINGSSPIJLEN

(N 63, 6b; N 63, 6c; Lhoest)

[Spijlen die door de korf worden gestoken ter versteviging en ondersteuning van de ratenbouw. Enkele stroringen onder de kop steekt de imker een aantal spijlen haaks op de KOPSPIJLEN en een stuk lager weer, terwijl enkele ringen boven de onderkant nog eens een paar spijlen komen. De spijlen zijn doorgaans van sporenk hout of vuilboom gemaakt, maar er zijn er ook van wilgen- en populierenhout.]

**spijlen:** L 91b, 207, 262; *spijlə* K 188, L 200; *spéjlə* I 118, K 185; *spaoələ* I 268; *spiëllə* L 187, 188; de volgende opgave is enkelvoud: *spéjl* L 148, 207; **dwarsspijlen:** *dwarspéjlə* L 180a; de volgende opgave is enkelvoud: *dwèrspéjl* L 148; **mid-delspijlen:** *middəlspéjlə* L 207; **kruisspijl:** *kröjspéjl* L 148; **kruisen:** *kröjsə* K 0188; **spillen:** K 180, L 262; *spillə* L 237; de volgende opgave is enkelvoud: *spil* L 244; **spilletjes:** *spilləkəs* L 241; *spèlləkəs* L 241; de volgende opgave is enkelvoud: *spilləkə* L 255; **stekken:** K 161a, 207, L 204, 279, P 5; *stékkə* K 213, 237; *stékkən* K 241; *stèkkə* K 216; **dwarstekken:** *dwerstékkən* L 279; **raatstekken:** *rootstékkə* K 294; **kruisstekken:** *kruisstékkə* K 174; **kruisen:** I 118; **spaken:** *spéjkə* L 237; **reutelstekken:** *réútəlstékkə* L 235; **bijstek:** *biestek* Kleine houten stok, kruiswijze in den korf geplaatst, om de bieën hun werk vaster te laten zetten. Corn. Vervl. Aanh..

## OPSPIJLEN

(N 63, 7a; N 63, 7b)

[De korf van spijlen -KOPSPIJLEN en/of VERSTEVIGINGSPIJLEN- voorzien.]

**opspijlen:** L 91b, 204; *opspijlə* L 200; *ópspéjlə* I 118, L 148, 180a, 207, 237; *ópspiëllə* L 187; *oeps Paola* I 268; **opspillen:** *ópspillə* L 244; **spijlen:** K 161a, L 262; *spéjlə* K 185; **afspijlen:** *afspéjlə* L 255; **afspillen:** *afspillə* L 255; **korfspijlen:** *kurfspielə* L 188; **opstekken:** K 180, L 279, P 5; *opstekkə* K 174; *òpstékkə* L 241; *opstekken* De(n) körf opstekken. Latjes dwars door den korf steken, opdat de bieën hun werk eraan vastzetten, en dit door het verhandelen en vervoeren der korven niet gekrenkt worde. Corn. Vervl. Aanh.; **stekken:** K 161a, 188, 207, L 200, 279; *stekkə* K 0188; *stèkkə* K 216; *stékkən* K 241; **bijstekken:** *béjstékkə* L 255; **opstekken:** K 188a; *opstéékə* L 237; **opspaken:** *opspéjkə* L 237; **stoken:** *stookə* K 294; **kruisen:** I 118, K 188, L 91b, 262, 279; *kruizə* K 0188; *kraojsə* L 237; **opkruisen:** K 188a; **kruisspijlen:** *kröjspéjlə* K 185; *kröspijlən* L 204; **dwarsspijlen:** *dwèrspéjlə* K 185; **inpinnen:** *impinnə* L 255.

## BROEDKAMER, BROEDBAK

(N 63, 10d; WVD 37, 19; Lhoest)

[Broedruimte van de bijen bij de kasteelt. Een broedkamer is een bak zonder deksel en zonder bodem met in twee van de vier wanden een sponning, waar de toplatten der raampjes in komen te hangen. Het aantal broedkamers of -bakken is afhankelijk van de sterkte van het bijenvolk. Globaal kan men drie systemen onderscheiden: het werken met één broedkamer (en een HONINGKAMER), het systeem waarbij het hele jaar door twee broedkamers boven op elkaar staan en het systeem waarbij voortdurend twee broedkamers gebruikt worden met uitzondering van de hoofddruchtperioden.]

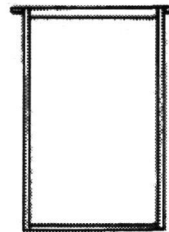
**broedkamer:** L 91b, P 5; *bröëtkaamər* L 187; *bröëtkaomər* I 118, K 188, L 148, 180a, 207; *broejkaamər* K 180; *broejkaomər* K 174, 216; *brootkaamər* O 286; *bróówtkóómər* K 251; de volgende opgaven zijn meervoud: *bröëtkaomərs* K 237, L 255; *brÿtkaomərs* K 237; *broedkamer* Middendeel eener bieënwoning (voor verticale stelsels). Middendeel van het onderste verdiep, waar de moederbie zich gewoonlijk ophoudt, en waar tijdens het kweekseizoen steeds broed voorhanden is. Corn. Vervl. Aanh.; **broedbak:** K 161a, 0188, 207, 262, 313, L 188, 279, O 70b, 73, P 8, 33, 72, 145; *broetbäk* L 158; *bröëtbak* O 69a; *broejbak* I 118, K 294, 356, L 200; *bruujbak* K 188a, L 237; **broednest:** O 281; *bröëtneést* L 244; **onderbak:** K 268; *ondərbak* I 268; *óndərbak* L 255; **buitenbak:** *böjtəmbak* L 255; **kweekbak:** O 73.

## BROEDKAMERRAAM

(N 63, 10e; WVD 37, 20; Lhoest)

[Uitneembaar raam in de broedkamer waarin de bijen hun raten kunnen bouwen. Het moderne raam hangt of ligt zodanig in de kast dat het rondom *bijenruimte* heeft, d.w.z. een ruimte van 5-8 mm tussen de verschillende ramen of tussen wand en ramen. Door deze ruimte blijft het raam uitneembaar en wordt voorkomen dat de bijen met PROPOLIS alles aan elkaar kitten. De ramen zijn onder te verdelen in drie groepen: een groep die meer hoog dan breed is, een wat grotere waarbij hoogte en breedte gelijk zijn en de grootste groep, die een kleinere hoogte- dan breedtemaat vertoont. Men spreekt respectievelijk van staande, vierkante en liggende ramen. Zie afb. 7, 8 en 9 (uit WLD II, 6). Bekende raamsoorten zijn o.a. het Simplexraam, het Dadant-raam en het Langstrothraam.]

**broedraam:** I 268, K 207, 262, L 188, O 70b, 73, P 5, 8, 72; *broetràam* P 145; *broetrèem* K 313; *broetraom* K 189, L 279; *bröëtroum* O 69a; *brootröm* O 286; *bróówtraom* K 251; *broejroum* K 356; *broejroom* K 294; de volgende opgave is meervoud: *broetraomə* K 268; **broedkamerraam:** K 0188, L 279; *bröëtkaaməraam* L 187; *broetkaaməraom* L 91b; *bröëtkaoməraom* K 188, L 148; *broejkaoməraom* K 174, 216; *bruujkamməraom* L 237; **broedkamerraampje:** *bröëtkaoməromkə* L 148; **broedkader:** O 281; **heel raam:** *hêél raom* K 213; *hêél room* K 241; *êél raom* K 237; **raam:** *ràam* P 145; *raom* I 118, K 251, L 200; *raam* Vierkant of rechthoekig lattenwerk, waar de waswafels in geplaatst worden. Corn. Vervl. Aanh.; **raampje:** *römkə* L 148; *rumkə* L 241; **bijraampje:** *bierèùmkə* L 91b.



Afb. 7. Staand raam



Afb. 8. Vierkant raam



Afb. 9. Liggend raam

## REISRAAM

(N 63, 10f)

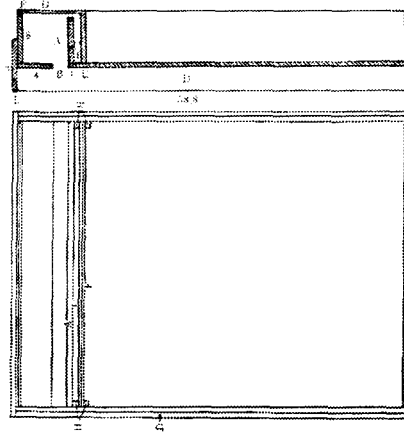
[Raam van 4 latten, dat precies boven in de kast past en met fijn gaas is bespannen. Dit reisraam vervangt de DEKPLANK bij het verplaatsen van de bijenvolken en dient als ventilatiemogelijkheid. Staan de kasten op de plaats van bestemming, dan wordt het reisraam weggenomen en komt de dekplank en/of deksel er weer op.]

**reisraam:** K 180, 0188, 207, L 91b, P 5; **réjsraam** L 187; **rijsraam** K 174, 188, L 200, 279; **réjsraom** L 180a, 237; **réésraom** I 118, 244; **rééjsraom** L 237; **rèjsraom** K 216; **raasroom** K 294; **reisrooster:** *raoæs-rôéstær* I 268.

## VOEDERBAK

(N 63, 10g; N 63, 5e; WVD 37, 32; Lhoest)  
[Bak met voer voor de bijen. In plaats van hun natuurlijk voedsel, de honing, krijgen de bijen als voeding in de winter een oplossing van suiker toegediend. De bak kan verschillende vormen hebben en ook de plaats in de kast varieert. Meestal wordt er een bak gebruikt die boven op de kast past; het deksel en het voorste dekplankje worden verwijderd; zie afb. 10 (uit Van Gool, 75). Op p. 171 in Van Gool zijn nog andere voedertoestellen te zien, die, gevuld met suiker, achter het laatste raam in de kast worden gezet. De voederballon wordt ook in de korfteelt gebruikt volgens de informant van L 279.

Ivm het woordtype **voerbak van mommers** moet worden opgemerkt dat Ir. J. Mommers rijksbijenteeltconsulent was; hij heeft het voorwoord bij "Bijenhouden met Succes" van H. van Gool geschreven. De woordtypen **voederschotel** en **voederbord** duiden wellicht voorwerpen aan zoals afgebeeld in DOI op p. 40. De informant van L 237 merkt op, dat soms boven in de korf een "noodgat" gemaakt wordt, met een kurk die men kan uitnemen om suikerstroop in de korf te gieten.]



Afb. 10. Voerbak

**voederbak:** K 188, 313, P 5, 33; *vöëd-dærbak* I 118; *voejærbak* I 268, K 180, L 91b, 200, 279, O 73, 281, P 72, 145; *vöëjærbak* K 213, 216, 241, L 148, 180a, 237; *vojærbak* K 294, O 70b; *vójærbák* K 237, 251; *voojærbak* O 286; *vwoojærbak* I 118; *vujærbák* K 207, 262, L 244; *veujærbak* K 268; *voeierbak* Toestel waarin men de bieën voedsel toedient. Corn. Vervl. Aanh.; **voederbakje:** *voejærbakjæ* K 356; *vöëjærbakskæn* O 69a; *vöëjærbækskæ* L 237; *vujærbækskæ* L 207; **voerbak:** K 161a, 174, 0188; *vöërbak* L 187; *vöerbak* K 189; *vôêrbak* K 313; **voerbak van mommers:** L 188; **voederballon:** *vöëjærbalón* L 148; **voerballon:** L 188, 279; **voederschotel:** *voejærschootæl* L 279; **voederbord:** *vöëjærbört* L 237; **fontein:** *fóntéjn* L 207; **eetbak:** P 8; **drinkenbak:** *drienkæbak* K 188a.

## HONINGKAMER, HONINGZOLDER

(N 63, 10h; WVD 37, 22; Lhoest)

[Bovenste ruimte in de kast waar de honing verzameld wordt. De honingkamer is meestal minder hoog dan de broedbak. Een extra broedbak kan ook als honingkamer fungeren.]



Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **honing-** en **honig-** zie het lemma HONING.]

**honingkamer:** K 161a, L 91b; [*honing*]-*kaamər* L 187, 200, 235; [*honing*]*kaomər* I 118, K 174, 188, L 148, 180a, 207, 255; [*honing*]*kammər* L 279; [*honing*]*kammər* L 158; **honigkamer:** [*honig*]*kaomər* L 148, 244; **honingzolder:** P 5; [*honing*]-*zoldər* K 188, 262, O 70b, 286, P 33; [*honing*]*zuldər* K 356, L 148, 237; [*honing*]*zöldər* K 251; [*honing*]*soldər* K 294; [*honing*]*söldər* K 213, 237; [*honing*]-*sollər* O 69a, P 72; *heuningzolder* *heuningkamer*. Verdieping boven de broedkamer bij hoogselkassen, waar de bieën den honingvoorraad vergaren. Bij horizontale stelsels, waar de gaarplaatsen langs weerskanten van de broedkamer zijn, zegt men *heuningkamers*. Corn. Vervl. Aanh.; **honigzolder:** [*honig*]*soldər* K 313; [*honig*]*saoldər* K 241; **zolder:** O 281; *zollər* O 73; **honingbak:** P 8; [*honing*]*bak* K 0188, 207, L 188, 255; **hoogsel:** *hoechsəl* P 145; *hōechsəl* K 189; *ōechsəl* I 268; *höchsəl* K 241; *huichsəl* K 268, 313; *hoogsel* (...) Bij kassen hebben de hoogsels een vierkanten of rechthoekigen vorm in overeenkomst met de kassen; ze zijn meestal van hout, doch worden boven op de kassen gezet en hebben een hoogte gelijk aan de helft van die der broedkas. Corn. Vervl. Aanh.; **bovenbak:** K 180; *boovvəmbak* K 216.

## HONINGKAMERRAAM

(N 63, 10i; WVD 37, 23; Lhoest)  
[Raam in de honingkamer of honingzolder waarin honing verzameld wordt. Het honingkamerraam is doorgaans lager dan het broedkamerraam. Zo is het honingkamerraam van de SIMPLEXKAST 140 mm hoog en dat van de DADANTKAST en de LANGSTROTHKAST 159 mm. De breedte van deze drie kasten komt overeen met die van de broedkamerramen.]

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **honing-** en **honig-** zie het lemma HONING.]

**honingraam:** P 8; [*honing*]*raam* K 207; 262, L 188; [*honing*]*rààm* P 145; [*honing*]-*raom* K 189, 251, L 180a, 279; [*honing*]-*roum* K 356; [*honing*]*röm* O 286; **honingraampjes:** [*honing*]*raompkəs* K 174; **honigraam:** [*honig*]*rèèm* K 313; [*honig*]-*raom* K 268; **honingkamerraam:** K 161a, L 91b; [*honing*]*kaaməraam* K 0188; [*honing*]*kaoməraom* K 188; **honingzolderraam:** P 5; [*honing*]*zuldəraom* L 200; [*honing*]*zoldəraom* K 188; **honingzolderraampje:** [*honing*]*zuldərömkə* L 237; **zolderraam:** *zolləroum* O 69a; **zolderraampje:** *zolləromkən* O 73; **hoogselraam:** O 70b; *ōechsəlraam* I 268; *hūūchsəlroom* K 294; **honingbakraam:** [*honing*]*bakraom* K 0188; **zeemraam:** O 281; **raathonigraampjes:** *raothonichrömkəs* L 148; **half raam:** *halləf raom* K 213; *alləf raom* K 237; *halləf room* K 241; **kleine raampjes:** *klij-nə raampkəs* K 180; **kleiner raam:** L 244.

## KASTDEKSEL/DEKPLANK

(N 63, 10j; WVD 37, 25; Lhoest)  
[Dekplank die de bovenste kamer afdekt danwel het afneembare gedeelte boven op de kast dat als afsluiting dienst doet. De plank heeft de oppervlakte van de broedkamer. Ze moet *bijenruimte* boven de raten laten. Een combinatie van dekplank en bijenuitlaat is mogelijk, maar dan moet het gat voor de uitlaat niet in het midden, maar zo dicht mogelijk bij een der ramen zitten.]

**deksel:** I 118, K 262, 313, L 91b, 200, 279, O 73, 286, P 5; *deksəl* O 69a; *dəksəl* L 158, P 145; *déksəl* K 251, L 244, 255; de volgende opgave wordt voorafgegaan door het lidwoord: *əteksəl* K 188; **kasdeksel:** K 356; **ramendeksel:** *ramendeksel* Deksel dat boven de ramen eener biekas ligt. Corn. Vervl. Aanh.; **scheel:** K 180,

0188; 207, 294, 313; *skeel* L 148, 237; **scheeltje**: K 188a; **dekplank**: K 268, P 8; *dèkplank* I 268; *dekplankə* O 281; **afdekplank**: O 70b; **kap**: *kap* K 174, 189, 213, 241; *káp* K 237; *kap* Scheel eener bieënkas. Corn. Vervl. Aanh.; **dak**: L 187, 200, 279; **dek**: L 188.

## DEKKLEEDJE

(N 63, 10k)

[In plaats van een DEKPLANK worden ook vaak kleedjes gebruikt. De dekplank biedt veel voordelen boven de kleverige kleedjes die vlak op de ramen liggen en daardoor de bijen verhinderen om over de toplatten van de ramen heen van raat naar raat te trekken. Bovendien verslijten de dekkleedjes gauw, maken zij de behandeling van de volken ruwer en worden de wasmotplaag en het nestelen van muizen erdoor gestimuleerd.]

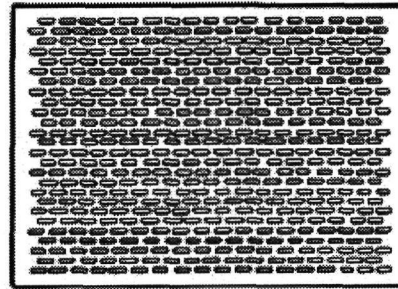
**dekkleedje**: K 174, 0188, L 91b, 279, P 5; *dékleetjə* L 187; *dékléjtjə* L 244; *deklaekə* K 188; *dékleejkə* L 148, 237; *dékléêjkə* K 216; **dekkleed**: L 200; **kleedje**: L 188; *kleejkə* L 255; **viltén kleedjes**: *vīl̥tə kleejtjəs* I 118; **bijkleedje**: *bieklaekə* K 180; **deksel**: *dèksəl* I 268; **dekzeiltje**: K 207; **zeil**: I 118; **rok**: K 294; **strooien mat**: *stròj mat* L 180a.

## KONINGINNENROOSTER

(N 63, 10l; WVD 37, 31; Lhoest)

[Een koninginnen- of moerrooster is een rooster dat tussen de bovenste en onderste bak ligt en moet verhinderen dat de koningin in de honingkamer komt om daar haar eitjes te leggen. Het rooster moet dus honing en broed scheiden. De openingen in het rooster staan niet toe dat de koningin er doorheen kruipt, maar zijn wel groot genoeg voor de werkbijen, zodat deze de koningin en het broed kunnen verzorgen. De meest gebruikte uitvoering

van het rooster bestaat uit een dunne zinken of stalen plaat waarin langwerpige gaten van vier mm geponst zijn; zie afb. 11 (uit WLD II, 6). Daarnaast kent men de zogenaamde staafjesroosters, waarbij een aantal ronde metalen staafjes hetzij in een houten raamwerk, hetzij met behulp van dikkere metaalstaven tot een rooster gemonteerd zijn; Van Gool fig. 64, pag. 169.]



Afb. 11. Koninginnenrooster

**koninginnenrooster**: K 180, 0188, 188, L 200, 279, P 5, 8, 33; *koowninginnəroowstər* I 118, L 187; *koonəginnəroostər* K 313; *koņinginnəroštər* L 255; *kōnnəgin-nərōstər* L 158; *kuninginnəroštər* L 148; *kunnəngginnəroštər* L 180a, 207; *kunnəngginnəroštər* L 244; *kunnəginnəroštər* L 235; *koninginnəreustər* L 91b; *kōniginənrōóstər* K 251; *keunəginnəroostər* O 73; *keuniginnəruustər* O 281; *keunəgīēn-nərūjstər* O 69a; *keuniginnəruistər* K 262; *keujninginnəreustər* P 145; **moerrooster**: K 161a, 174, 188a, L 188, 279; *mōēroowstər* I 118, L 187; *moerōēstər* I 268; *moereustər* L 91b; *mōeroestər* K 189; **moederrooster**: *moejəroostər* K 356; *moejəroostər* K 213; *moejəroestər* K 237, 241; *mojəroostər* O 70b; *mujəroostər* K 207; *mōějəroostər* L 237; *mōějərustər* K 216; *meujəroēstər* K 268; *moejəreustər* P 145; **moederafsluiting**: *moejərafslaojtīēng* K 237; *moejərafslèùting* K 213; *moejərafslōting* K 241; **moedertrijzel**: *moejərtrijzəl* K 294; **rooster**: P 72; *roestər* O 286; **moederplaat**: *moierplaat* Plaat, gewoon-

WBD II, 9

lijk van zink, waarin afgeronde openingen gemaakt zijn, wijd genoeg om er de werk-bieën, niet de dikkere koningin, te laten doorlopen. Corn. Vervl. Aanh..

## AFSTANDBLIKJE

(N 63, 10m)

[Blikje dat op de lange oren van de ramen wordt geschoven. Het dient ervoor om de ramen op een bepaalde afstand van elkaar te houden. Het gewone afstandblikje heeft een breedte van 37 mm. De afstands-blikjes worden op in de broed- en honingka-mer gemonteerde draaglijsten gehangen.]

**afstandblikje(s):** K 0188, L 187, 200, 279; *afstantblikjə* I 118; *afstantblikskə* I 268; *afstaantblikskəs* K 180; **afstandblekjes:** *afstantblékskəs* L 180a, 244; **afstands-blikje:** *afstaantsblikjə* K 174; *afstantsblikskə* L 91b; *afstaantsblikskə* K 188; **afstand-**

**bledden:** K 207; **spatievlekje:** *spooosævlek-skə* K 294; **blikje:** *blikskə* L 158, 255; **blekjes:** L 188; *blékskəs* L 237.

## SEPARATOR

(N 63, 10n)

[Raam, bespannen met gaas, dat als schei-ding wordt geplaatst tussen twee bakken waarin verschillende volken zijn onderge-bracht die men wil VERENIGEN. Door het gaas heen kunnen de nestgeuren van beide volken zich vermengen. Hierdoor kunnen de twee volken aan elkaar wen-nen, zodat ze op een gegeven moment elkaar accepteren en één volk gaan vor-men. (Van Gool, pag. 169, fig. 65)]

**separator:** L 279; *saepəraator* K 0188; *seejəraatər* L 148; *sippəraotər* L 148; *səpəraatər* L 91b.

---

## 3 Levensverrichtingen van de bij

### 3.1 Algemeen

#### BIJENVOLK

---

(N 63, 29e; WVD 37, 6; Lhoest)

[Bijenkolonie of bijenstaat. Een bij, zowel de koningin als de werkbij als de dar, leeft uitsluitend in en voor een gemeenschap. Het aantal volwassen bijen dat een volk uitmaakt, schommelt tussen 20.000 en 80.000.

In verband met het woordtype **bij** moet worden opgemerkt, dat deze verzamelnaam mannelijk is, in tegenstelling tot het grammaticale geslacht van de benaming die gebruikt wordt voor het individuele insect.]

**volk:** I 118, K 180, 262, 294, 356, L 188, 262, 279, O 73, P 145; **vólk** K 251; **vòlk** K 185, L 187, 235, 255; **vollæk** I 268, K 0188, 268, L 158; **vøllæk** K 213, 237, 241, L 148, 207, 241; **volk** Bieën. Dieë körf héet te weinig volk. Corn. Vervl. Aanh.; **bijvolk:** **bievolk** K 188, L 91b; **biëvolk** I 118; **biëjvøllæk** K 216; **bijenvolk:** **baejänvolk** K 189; **biejänvolk** L 279; **bijtjesvolk:** **baekasfolk** O 286; **een/de bij:** **nəm bėj** L 187; **nən/dən bie** I 118, K 161a, 174, 207,

L 199, 200, 207; **əm bië** L 255; **nəm/dəm biej** K 188a, L 200; **nəm/dəm biēj** L 148, 207, 237, 244; **kolonie:** O 70b, P 33; **kolonie** O 281, P 72; **kòlóónie** K 213, 237, 241; **koloniē** O 69a; **stok:** **stòk** L 148, 237; **bijenstok:** **biējästòk** L 237; **biējästòk** L 148; **bijgemeenschap:** **biēgəméénskap** K 213, 237, 241; **korfbijen:** **korfbiejän** K 313; **körfbiejə** K 174; **bijkorf:** **beejkörf** K 251; **korf:** **körräf** I 268; **kasbijen:** **kasbiejän** K 313; **bijkas:** **biekas** P 8; **kas:** I 268.

#### ZOEMEN

---

(WVD 37, 155; Lhoest)

[Brommend of zoemend geluid dat de bijen maken.]

**zoemen:** K 189, 262, 356; **zðëmmə** K 213, 237, 241; **zoewmə** P 145; **zoomən** O 286; **zóówmə** K 251; **gezoem:** K 313; **ronken:** **roenkən** O 70b, 73, P 72; **röënkə** K 251; **rounkən** P 8; **gonzen:** **gonzə** K 268; **gonzn** O 281; **gegons:** K 313; **goerzen:** **goerzə** K 268.

### 3.2 Het bouwen

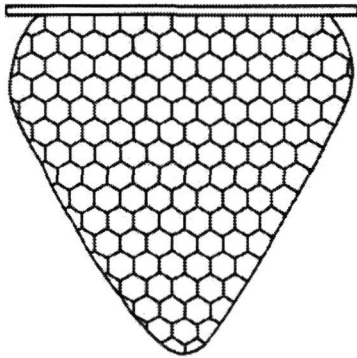
#### RAAT

Kaart 6, pag. 124

(N 63, 13a; DC 25, 10; ZND 1a-m; SGV; WVD 37, 53; Go, 1b; Lhoest)

[Schijf gevormd door twee lagen van met de rug tegen elkaar liggende, zeshoekige cellen. Ze wordt door de bijen gemaakt voor het opkweken van de larven en voor het opbergen van honing en stuifmeel. Het bouwsel is van was; zie afb. 12 (uit WLD II, 6).

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **honing-** en **honig-** zie het lemma HONING.]



Afb. 12. Raat

**raat/raten:** I 268, K 100a, 177b, 180, 183, 184, 195, 262, L 229a, O 70b, P 5, 8, 72; *raat* L 149; *ràât* K 251, P 145; *raot* I 118, K 101, 102, 133a, 133d, 140, 143, 145a, 148, 158b, 168, 170, 171, 173, 182b, 184a, 185, 188, 197a, 210, 213a, 214, 215, 216, 218, 220, 250, 257, 268, L 91, 93, 94, 96a, 100, 102, 103, 110, 147, 148, 150, 154, 154a, 155, 158, 159, 159b, 162, 179, 180a, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 200, 205, 212, 229, 236, 237, 255, 256, 260, 261, 262, 264, 0265, 279, 280, 281, 281\*, 283, 285; *raot* K 101a, 133c, 188a, 315, L 152, 224, 241; *raoŧ* L 180a,

187, 237, 255; *rèùt* K 349a; *raoæt* K 216a; *raoæt* P 48; *root* K 294, 304, L 104, 145, 147, 152, 153, 157, 177c, 178a, 179, 199, 205, 206, 208, 233, 244, 257, 258, 263, 263a, O 286; *root* L 93, 186, 243; *róót* K 314, L 235, 241, 244; *róót* K 358, L 209a; *rôôt* K 349a, L 148, 151; *roowt* L 144, 148; *roowt* L 178; *zroot* L 152; *root* raat, honingraat. De Bont; *ròòt* raat, Elemans; **graat/graten:** I 78, K 171, 245, L 144a, 226; *graot* I 118, K 143, 161a, 182b, 0188, 197, 204, 205, 207, 213, 216, L 159, 180a, 207, P 95; *graot* K 174, L 185; *graoŧ* L 187, 237; *groot* L 109, 153; *gròwt* K 169; *graoæt* O 67, P 98, 112; *gráát* K 180; *graat* Raat, honingraat. Corn. Vervl.; **honingraat/-raten:** K 149, 150a, 164a, L 180a, 283; [*honing*]raat K 330; [*honing*]raot L 180\*\*, 185; [*honing*]róót L 200; [*honing*]root L 153; [*honing*]raoæt L 99; [*honing*]raot L 204, 204a; [*honing*]raoæt L 160; **honigraat:** [*honig*]raot P 112; **honinggraat:** K 157, 356; *hooninkchraat* K 350; [*honing*]graot K 173a; de volgende opgaven zijn meervoud: [*honing*]graat I 79; [*honing*]graot L 112, 185; [*honing*]grui L 162; **bijenraat:** *bèjæraot* L 158; *bĕjæraot* I 118; *bĕnraot* L 264; **bijraat:** *bieraoæt* L 91b; **kraten:** *krootæn* L 100; **bijenkraten:** *bijænkrootæn* L 100; **wasraat:** L 180a; *wásraot* K 241; **kunstraat:** K 190; **ratel(s):** *raotəl* K 274; *raatəls* O 274; *ratel* Raat, honingraat. Corn. Vervl. Aanh.; **rakels:** *rakels* honingraten. De Bont; **werk:** K 161a, 294, L 200, 262; *wèèrək* L 207, 244; *wéérək* L 237; *wijrk* K 207; *wijrik* K 189; *waark* K 174, 188a; **bijenwerk:** *bĕjæwèèrək* L 148, 207; **raatwerk:** *raatwerk* honingraten. De Bont; **raam/ramen:** P 99; *raom* K 197, 241, 244, O 281; *róóm* K 316; *róóm* P 45, 46; *ráám* P 47; *ráám* K 353, P 48; **wasramen:** *wàs-róóm* P 44; **bebouwd raam:** *bəbaat raam* O 73; **uitgebouwd raam:** *eutchəbaawt roum* K 356; **koek:** P 2, 13; *kōĕk* I 272, K 250, P 167; *kōĕk* O 69a; **wafel(s):** *waofəl* K 250; *woufəl* O 69a; *wààfəls* K 358;

**schijf/schijven:** *schaaf* K 294; *schááf* K 300a; *schájvə* K 357; *schaavə* K 332; **wasschijven:** *wəscheevə* P 44; **schuiven:** *schöwvə* K 318; **kam(men):** K 184, 220; *kam* L 148; *kammə* K 180; **waskam:** *waaskam* K 215; **was:** L 258; *was* L 207; **honingcellen:** L 205, 206.

## CEL

(WVD 37, 56; SGV; ZND 1a-m; Lhoest)  
[De raat is opgebouwd uit cellen die dienen voor het uitbroeden van de larven of voor het bergen van honing en stuifmeel. De cel is zeshoekig en heeft zes gelijke zijden. Het punt waar drie zijden samenkomen vormt het midden van de bodem van de cel die aan de andere zijde van de raat is gelegen. De bodem is niet vlak maar wordt gevormd door een gelijkzijdige, driezijdige piramide. Iedere cel grenst dus aan 9 andere; hierdoor is de constructie stevig en warm en gaat er geen bouwstof verloren.]

**cel:** K 168, 185, 189, 214, 215, 216, 268, 356, L 100, 104, 159b, 189, 212, 244, 256, 280, O 70b, 73, 286, P 72; *sel* I 220, K 204, 208, 210, 213a, 239, 244, 257, 313, L 144, 229, 257, 260, P 25, 96, 107, 145; *sellə* O 162, 281; *səl* K 171, 250, L 91, 94, 102, 145, 148, 152, 154a, 162, 255, 262, 285, P 95, 98; *səl* hs Schrevens P 86; *səl* I 272, K 213, 237, 241, 251, 273, 330, 332, 356, P 13, 112; *sael* K 219; *zel* P 99; *sjəl* L 205, 206; **pot:** I 272, K 356, O 274; *pot* Cel van eene raat. Corn. Vervl. Aanh.; **potje:** *pottəkə* K 300a; **kot:** K 304; **dop:** L 244; **honingpijpje:** *hoeningpiepkə* L 186; **mazel:** *maozəl* L 109; het volgende woordtype is meervoud: **mazeren:** *maozərə* L 153.

## STUIFMEELCEL

(WVD 37, 60)  
[Cel bestemd voor het opslaan van stuifmeel.]

**stuifmeelcel:** O 70b, P 72; *steufmaelsel* O 286; *staofmaelsel* K 262; *staofméelsel* P 145; *staoəfmijlsel* K 268.

## HONINGCEL

(N 63, 46a; WVD 37, 57)

[Cel bestemd voor het opslaan van honing.]

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **honing-** en **honing-** zie het lemma HONING.]

**honingcel:** K 180, L 262, 279, P 8; *[honing]sel* K 0188, 188, 207, 262, 356, L 188, 200, O 70b, 73, 286, P 72, 145; *[honing]səl* I 118, L 158; *[honing]səl* I 268, K 251; **honingcelletje:** *[honing]səl-ləkə* L 255; **honigcel:** *[honig]sel* K 313; *[honig]səl* L 207; **honingpijpje:** *[honing]pijpkə* L 204; *[honing]péjpkə* L 148; **honigpijpje:** *[honig]péjpkə* L 237; **honigkuipje:** *[honig]kəojpkə* L 237; **honinghokje:** L 207; **cel:** *səl* K 185, L 148; de volgende opgave is meervoud: *sellən* P 5; **cellule(fr.):** *selüül* L 91b; **honinggraat:** *[honing]graot* K 161a, 174; **potje:** *pottəkə* K 294; *pottəkən* O 69a; **kotje:** *kotjə* K 188a; **werkstercel:** *warkstərsellə* O 281; **fijn werk:** *fijn wijrik* K 189.

## STUIFMEELKRANS

(N 63, 46b; WVD 37, 61; WVD 37, 24)

[Gordel van cellen op een raat waarin het stuifmeel wordt opgeslagen; deze sluit direct aan op het BROEDNEST.]

De woordtypen met **-raam**, **-raat**, **-plaat** en **-plank** duiden een heel raam of hele raat aan met stuifmeel; deze zit vóór of achter het broed, als er rond het eigenlijke broednest geen plaats meer voor is.]

**stuifmeelkrans:** K 0188, L 279; *stojfmaelkrans* K 207; **krans:** *kraans* L 255; **stuifmeelring:** *stuifmèèlring* L 188; *staofmaelring* K 262; **stuifmeelgordel:** *staofméèlgördəl* K 251; **stuifmeelrand:** *staojfméèl-*

*rant* L 237; **stuifmeelband**: *steufmijlbant* O 281; **stuifmeelboog**: P 8; **regenboog**: *raegənbawch* K 294; **stuifmeelraam**: K 313, 356, P 5, 8; *stuifmijlraam* O 70b; *steufmijlraam* O 286; *stofmaelraam* O 281; *staofmaelraam* K 262; *staofméélraam* K 251; *staafméélrààm* P 145; **stuifraam**: *steufraam* O 286; **stuifmeelraat**: *stuifmaelraot* I 118; *stèùfmeejraot* K 185; *staoəfmijlraat* I 268; de volgende opgave is meervoud: *stuifmaelraotə* L 91b; **stuifmeelplaat**: *staojfméélplaat* L 237; de volgende opgave is meervoud: *staoəfmijlplaotə* K 268; **stuifmeelplank**: *stuifmaelplaank* K 161a; **stuifmeelcel(len)**: K 180, 188, L 204, 262; *stoojfmijlseln* O 69a; **broodhokjes**: L 207.

## HONINGKRANS

(N 63, 46c)

[Groep cellen om de STUIFMEELKRANS heen gelegen, waarin de honing wordt opgeslagen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **honing**- zie het lemma HONING.]

**honingkrans**: K 180, L 279, P 5; [*honing*]-*krans* K 207, O 69a; [*honing*]*kràns* L 158; [*honing*]*kraans* K 188; **krans**: *kraans* L 255; **honingring**: [*honing*]*ring* L 188; [*honing*]*rink* K 294; **honingraat**: L 200; [*honing*]*raat* I 268; [*honing*]*raot* I 118; **honingrand**: L 262; **honingcel(len)**: L 204, 279; **honingcellule**: [*honing*]*sell*üül L 91b; **spekrand**: *spèkraant* L 237; **spekraat**: *spekraot* K 161a.

## FIJN WERK

(N 63, 13b; WVD 37, 58)

[De meest voorkomende cellen, bestemd voor het uitbroeden van werkbijen en het opbergen van honing. Het volk begint altijd met het bouwen van deze raat, die bestaat uit cellen van ± 5 mm doorsnede en ± 10 mm diepte.]

**fijn werk**: K 161a, L 279; *fijn wèrk* L 262; *fijn wèèrk* L 91b, 200; *fijn wijrik* K 189; *féjn wèèrk* L 235; *féjn wèèrək* L 180a, 207; *feejn wèèrək* K 185; *féén wèèrək* L 148; *feeng wèèrək* L 207; *fiing wéérək* L 237; *fien werk* L 188; *fijn waark* K 174, 188; *fijn waarək* K 0188; *faoən wérrək* I 268; **fijne raat**: *féénə raot* L 255; *fijn raat* K 180; *fijn raot* K 188a; *féjn róót* L 244; **fijne graat**: *fijn graot* I 118; **fijn broed**: *fèèn brōēt* I 118; *féén brōēwt* K 216; *fīēn brówt* L 187; *faajn brōēt* O 69a; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **fijn**: L 279; **werksterbroed**: P 5; **werksterraat**: *werkstəraot* K 207; **broedraat**: *broejraot* K 294; **raten**: *raotə* L 241; **werkstercel**: *werkstərsel* K 313; *wijrəkstərsel* K 268.

## GROF WERK

(N 63, 13c; WVD 37, 59; DC 9, add)

[Cellen bestemd voor het uitbroeden van darren. Na het maken van FIJN WERK gaan de bijen over tot het vervaardigen van grof werk of darrenraat. Het patroon van de darrenraat is gelijk aan dat van de werkbijenraat maar de celafmeting is belangrijk groter, nl. ± 7 mm. In deze grotere cel wordt de dar uitgebreed maar voor honingopslag is ze ook zeer geschikt.]

**grof werk**: K 161a, L 279; *grof wèrk* L 262; *grof wèèrk* L 91b, 200, 235; *gròf wèèrək* K 185, L 148, 207, 244; *grof wijrik* K 189; *grof waark* I 118, K 174, 188; *grof waarək* K 0188; *gróóf wéérək* L 237; **grove raat**: *gròvvnə raot* L 187; *gròffə raot* I 118; **grof (broed)**: L 279; *gròf brōēwt* K 216; **darrenraat**: K 180, L 200, P 5; *darrəraot* K 207, L 91b; *darrəraot* L 188; *darrəraot* L 180a, 187, 237, 255; **darrencel**: O 70b, P 72; *darrəsəl* K 268, O 286, P 145; *darrəsəl* I 118; *dàrrəsəl* L 158; *dàrrəsəl* K 251; *darrəsəllə* O 281; de volgende opgave is meervoud: *darrəsəllə* I 268; **darcelgebreed**: *darsəlgəbroet* K 313; **darrenbroed**: *darrənbrōēt* O 69a; **darrenwerk**:

*darræwèèrk* L 235; **darrenraam:** *darræraam* K 356; **merelwerk:** *méérælwaark* K 174; **merelkooien:** *mèèrælkwoajə* K 188a; **erenwerk:** *jérræwèèrk* L 235; **eerraat:** *iróót* L 244; **eerbroad:** L 147; **eerbijenraat:** *irbīējəraot* L 241; **eerdbroedcellen:** *ertbroetsellən* L 279; **horkenbroed:** *hōrkəbrōēt* K 185; **aterraat:** *áátəraat* K 262; **ootəroot** K 294; **atercel:** *aotərsel* K 268; **aterdop:** *aterdop* Bij bijentelers. Cel waar aters, mannelijke bijen uit voortkomen. Corn.; **terencel:** *tijrənsel* O 73; **[aowærl-sél]:** K 241.

## MOERDOPPEN, KONINGINNENCEN

(N 63, 13d; SGV; WVD 37, 38; WVD 37, 39; Go, 1b; Lhoest)

[Cellen bestemd voor koninginnenbroed; ze worden praktisch alleen gebouwd in de zwermtijd. Deze cellen worden afzonderlijk gebouwd, dus niet zoals de andere, die in massa, gelijktijdig worden opgetrokken. Terwijl de cellen van het FIJN WERK en GROF WERK nagenoeg horizontaal liggen, is de stand van een moercel verticaal. De celmond is dus naar onder gericht. Daar de lengte ongeveer 25 mm zal worden is het logisch, dat de cel niet ineens op volledige lengte gebouwd wordt. Naargelang het larfje groeit wordt de dop opgetrokken. Een moerdop wordt slechts eenmaal gebruikt en na gebruik afgebroken; (Van Gool, pag. 21-22; afb. 9 in Van Gool).

Elke koninginnencel bevat in zich de mogelijkheid van een ZWERM. Het aantal moercellen varieert bij de verschillende bijenvolken.]

**moerdoppen:** K 180, L 91b, 262, 279; *moerdoppə* K 174, 0188, 188, 188a, L 200; *mōērdōppə* L 148, 187; **moederdoppen:** *mōēdardoppən* O 69a; *moejərdoppə* K 174; *mōējərdōppə* L 237, 241; *mujərdoppən* K 207; *mwoojərdoppən* I 118; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *moejərdop* K 294; *mōējərdōp* L 180a, 244;

*moejərdōp* K 213, 237, 241; *moeierdop* koninginnecel, waarin de koningin wordt uitgebroed. De Bont; *moierdop* Cel die dient om er eene koningin in uit te broeden. Corn. Vervl. Aanh.; **moersdoppen:** *mōērsdōppə* L 237; **koninginnendoppen:** L 200, 262, P 5, 8; *koninginnədoppən* L 91b; *kuninginnədōppə* L 148; *kōningienədōppə* K 251; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *koownəginnəndōp* K 185; *keuniginnədop* K 262; *kunnəngginnəndōp* L 180a, 207; het volgende woordtype is enkelvoud: **koninginnentop:** *keunəginnətop* O 70b, O 73, P 72; **dop(pen):** K 161a, 262, 313, 356, O 281, P 33; *dop(pə)* K 189, 268, L 188, O 286, P 8, 47, 48; *dōppən* K 241; *dōp(pə)* L 207, 235, 255, P 45; *dop* koninginnecel, ook *moeierdop* geheten. m.v. *dōp*. De Bont; **dopjes:** *dōpkas* L 255; **moercellen:** L 200; de volgende opgave is enkelvoud: *mōērsəl* I 118; **moedercel(len):** *moejərsel(lən)* K 356, P 145; *moiercel* Cel die dient om er eene koningin in uit te broeden. Corn. Vervl. Aanh.; **koninginnencellen:** *koowninginnəsèllə* L 187; de volgende opgave is enkelvoud: *kōninginnəsəl* I 268; **potten:** *pottə* P 46; **fijn werk:** *feeng wèèrək* L 207; **wieg:** *wīēch* P 44.

## OUDE RAAT

(N 63, 13e)

[Reeds bebroede raat. De kleur van de aanvankelijk witte en lichtgele raat is door herhaaldelijk broeden bruin tot zwart geworden. Deze verkleuring wordt vooral veroorzaakt door de vliesjes van de larven volgens de informanten van L 244 en L 148. Doordat celbodem en celhoeken niet worden schoongemaakt, wordt het volume kleiner. In een oude, veel bebroede raat worden dus kleinere bijen geboren dan in een nieuwe raat; dit betekent minder honingopbrengst.]

**oude raat:** *oudə raot* L 188; *ouə raot* L 279; *awə raot* I 118; *aawə raat* L 200; *aaw raot* K 241; *aaw raot* L 237; *aaw rōōt* L



148; *aaw roowt* L 148; **oude graat**: *ouə graot* K 174; **oud werk**: *ááw wèèrək* L 207; **broedraat**: L 279, P 5; *broetraot* K 188, 207; *broejraot* L 200; **bebroede raat/raten**: *bəbroejdə raat* I 268; *bəbroejdə root* K 294; *bəbrüüddə raotə* K 185; **vuile raat/raten**: *vöjlə raot* L 255; *vuilə raatən* K 180; **donkere raat**: L 262; **zwarte raat**: *zwartə rèèt* K 0188; **zwarte was**: L 91b; *zwettə was* O 69a.

## BLANKE RAAT

(N 63, 13f)

[De in mei gemaakte blanke of maagdelijke raat die nog niet voor broeden heeft gediend. De raat is nog licht van kleur. Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **honing-** zie het lemma HONING.]

**blanke raat**: *blank raat* L 262; *blankə raot* L 188, 200; *blankə rèèt* K 0188; **maagdelijke raat**: L 279; *maagdələk raot* L 187; *maogdələkə raot* K 185, L 148; **maagdraat**: *moochroot* K 294; **nieuwe raat/raten**: *nijə raot* L 279; *nijə raoət* L 91b; *näj raotə* L 241; **jonge raat**: *jongə raot* L 188; *jongə raoət* L 91b; **witte raten**: L 204; **zuivere raten**: K 180; **niet bebroede raat**: *nie bəbroejdə raat* I 268; **honingraat**: [*honing*]raot L 255; **blank werk**: L 262; **wit werk**: *wit wijrk* K 207; **jong werk**: *jóong wéérək* L 237; **nieuw werk**: *nééj wèèrək* L 207; **vers werk**: *vòrs wéérək* L 237; **witte was**: *wjèttə was* K 188a; **maagdenwas**: L 200, P 5; *maagde(n)was* Raten waar de bieën nooit honing, noch biebrood, noch broed in gelegd hebben. Corn. Vervl. Aanh.; **fijne was**: K 188; **nieuwe opzet**: *nuuwən opset* K 174.

## SPEKRAAT

(N 63, 13g)

[Nieuwe raat waarin veel honing zit. De normale afstand tussen de raten is 35- 40 mm hart op hart. De bijen kunnen de bovenste cellenreeksen zo ver uittrekken dat

de raten elkaar bijna en op enige punten zelfs geheel raken. Deze cellen zijn doorgaans ongeschikt om erin te broeden, maar voor het opbergen van honing zijn ze ideaal.

Met het woordtype **tafelhoning** wordt wellicht het product bedoeld dat men uit deze raat verkrijgt.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **honing** zie het lemma HONING.]

**spekraat/-raten**: K 180, L 262, 279; *spekraot* K 161a, 207; *spèkraot* I 118, L 148, 207; *spèkraot* L 180a, 255; *spèkróót* L 244; *spèkrèèt* K 0188; *spekraotə* L 188, 200; *spekrootən* L 204; *spèkraotə* L 187, 237; *spékraotə* K 185; **spekraam**: *spèkraom* L 255; *spekroəm* L 91b; **spekrozen**: K 188; **witte raat**: *wjèttə raot* K 188a; **witte schijf**: *wittə schaaf* K 294; **honingwafelen**: [*honing*]woufəln O 69a; **tafelhoning**: *toffəl[honing]* L 279.

## VOORWERK, VOORWAS

(N 63, 14a; N 63, 80b)

[Laagje dat bovenaan in de korf of het raam door de bijen ter versteviging wordt aangebracht en dat dient als basis voor de raten, danwel de (stukjes) oude raat die de imker vasthecht in korf of kast, met hetzelfde doel.

Het laagje dat de bijen zelf maken, bestaat uit een mengsel van PROPOLIS en was, in tegenstelling tot de zuivere was die geproduceerd wordt voor de eigenlijke ratenbouw.]

**voorwerk**: L 188, 262, P 5; *veurwerk* K 161a; *vörwèrk* L 187; *vörwèèrək* K 185, L 207; *vörwéérək* L 237; *vorwerk* K 180, L 200; *vurwèrrək* L 158; *veurwijrk* K 207; *veurwaarək* K 0188; *vurwaark* K 188; *vurwaarək* K 188a; **voorwerkje**: *vawrwerkjə* K 294; **voorwas**: L 200; *veurwas* I 268, L 91b, O 69a; *vörwas* L 148; *vörwaas* K 185; **repeltje voorwas**: *rîêpəlkə veurwas* I 268; **voorbouw**: *véúrbòw* L

148; *vörbaw* L 237; **speetraat**: *spaetróót* L 235, 279; **steekraat**: *stéékróót* L 244; **spijl-raat**: *spéjlraoŕ* L 180a; **spijlgraat**: *spijl-graoŕ* L 207; **uitgewerkte raat**: *öjtchə-wérktə raoŕ* L 180a; **aanzetraat**: *anzétraot* L 237; **kunstraat**: *kunstraot* I 118; **pinwas**: L 207; **eerste begin**: *aerstə bəgien* K 174; **raatje in het begin**: *rutjə in ət bəgəjn* L 241.

## KOPRAAT

(N 63, 14b)

[De kleine stukjes raat die men laat staan als men bij de honingooft de raten uitbreekt; hieraan moeten de bijen weer opnieuw gaan uitbouwen.]

**kop**: I 268, K 180; **kopje(s)**: K 188, L 204; *kopkə* K 188a; *köpəkə* L 187; *köpəkəs* L 237; **nestraat**: *nestraot* L 279; **voorbouw**: *véúrbòw* L 148; *vörbòw* I 118; **voorwerk**: *veurwaarək* K 0188; **opbouwwerk**: *opbo-waark* K 174; **rest**: L 262; **afbrekertje**: *af-brééjkərkə* K 294; **kammen**: K 207; **huid-je**: *heutjə* L 188; *heujkə* K 216.

## KUNSTRAAT

(N 63, 14c; WVD 37, 55)

[Van zuivere bijenwas gegoten plaat waarin cellenindrucksels op het formaat van FIJN WERK zijn geperst. Als de kunst-raat in het midden van het raam bevestigd wordt, bouwen de bijen het raam uit tot een gelijkmatige raat. Kunstraat dient om bijen te dwingen raten in de raampjes te bouwen.]

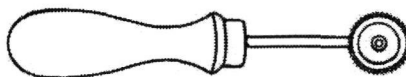
**kunstraat**: L 200, 262, 279; *kunstraot* I 118, K 185, 188, L 148, 188, 207; *kunstraot* L 180a, 187, 237, 255; *kunstraot* L 91b; **kunstgraat**: *kunstchraot* K 174; **kunstplaat**: K 0188; **waswafel(s)**: I 268, K 262, 313; *waswafəl* K 189, 268; *wás-wóófəl* K 251; *waswóófəls* P 145; *was-woufəls* K 356; *waschwafel* Dunne was-sen plaat in den vorm eener wafel. De

waswafels zijn de grondvormen der raten. Corn. Vervl. Aanh.; **wafel was**: *woofəl* was K 294; **wafel**: *woufəl* O 69a; **wasraat**: O 70b, P 33; **wasplaat**: P 8; **wasraam**: O 286; **wasblaar**: *wasbloerə* O 281; **kunst-was**: L 200; **raten**: P 72; **kunstvellen**: *kunstfèllə* L 237; **vel**: K 180; **voorbouw**: *vurbou* K 0188.

## SPOORWIELTJE

(N 63, 15; WVD 37, 165; Lhoest)

[Een wielkje met een dubbele rij tanden aan een handvat. Het dient om draden in een kunstraat te smelten; dit gebeurt door het verwarmde wielkje over een viertal draden, die in een raam zijn bevestigd en waaronder een vel kunstraat ligt, te rollen. Zie afb. 13 (uit WLD II, 6).]



Afb. 13. Spoorwielkje

**spoorwielkje**: K 161a, 174, 180, 188, 188a, L 200, 262, 279, P 5; *spóórwíeltjə* I 118, L 148, 207; *sporwíelkə* L 244; *spóór-wíelləkə* L 187, 237; *spoorwíelkən* O 69a; **spuurwielkje**: *spéúrwíelləkə* L 237; **wiel-spoortje**: K 0188; **waswielkje**: *wəswíeltjə* L 158; **ramenwielkje**: *roumən-wíelkə* K 356; **wielkje**: *wíeltjə* L 255; *wíelkən* O 281; *wíeltjə* Getand wielkje van eenen steel voorzien, dat verwarmd wordt en dient om de draden van de ramen in de waswafels te drukken. Corn. Vervl. Aanh.; **smeltradje**: *sméltraajkə* L 237; **radeerrad-je**: *radaerèütjə* L 91b; **radje**: *retjə* L 188; **smeltrolletje**: *smiltrolləkə* K 294; **wafel-rolletje**: *waofəlrolləkə* K 251; **rolletje**: *rolləkə* K 268; **roulette (fr.)**: O 286; **rol-spoor**: K 189, 207, O 70b; *rolspóór* K 213, 241; *ròlspóór* K 237; *rolspour* P 145; *rol-spoer* I 268; **rolspoel**: K 262; **spoor**: O 73; **snijder**: *snèèjər* L 255.

**BOUWEN**

(N 63, 16a; WVD 37, 54; Lhoest)

[Het maken van de wasraat door de bijen. Steeds begint het volk met het bouwen van de werkbijenraat, het zogenaamde FLIN WERK; vervolgens gaat het over tot het maken van GROF WERK of darrenraat. Normaal wordt van boven naar beneden gebouwd, dwz de punt wijst naar beneden, maar er kan ook andersom worden gewerkt; zie afb. 12.]

**bouwen:** K 161a, 180, 189, 207, 262, 356, L 91b, 279, O 281, P 5, 8; *bouə* K 188a, L 158; *bòwə* I 118, L 148, 187; *baowə* L 200, 207; *bawə* K 213, L 237; *bàwə* L 241; *baawə* L 255; *baavən* O 69a, 70b, P 72; *baavə* O 286; *baō* P 145; *baa* I 268; *bèèwə* K 237; *bèèwən* K 241; **opbouwen:** *opbaavə* O 286; **raten bouwen:** *raoʃə* *baowə* L 180a; **werken:** K 294, L 262, 279; *werkə* K 188; *wérkə* K 185, L 207, 244; *waarəkə* I 118; **werk maken:** *wèèrək* *maokə* L 207; **schieten:** *skīējtə* L 148; **was zweten:** L 188; *was zwēetən* O 73; *wás zwīētə* K 251; *waswijtən* L 204; **zweten:** K 0188; de volgende woordtypen zijn zelfstandige naamwoorden: **eigen bouw:** *ijgə* *bou* K 174; **nieuw werk:** *nief wijrək* K 268.

**AANZETTEN**

(N 63, 16b; Lhoest)

[Het toenemen van de raat of het groeien van de was na het begin.]

**aanzetten:** L 91b, 200, 262; *ànzèttə* L 158; *aņzèttə* L 255; *aonzettən* K 180; *aonzettə* K 188; *ouzetn* O 69a; **voortzetten:** *vortzèttə* L 207; **aanwerken:** P 5; *aanwérrəkə* I 268; *aonwijrkən* K 207; *ouwerkən* O 69a; **schieten:** L 279; *schiejtə* L 200; *schīējtə* L 148; *skīējtə* K 185, L 148, 180a, 207, 237; **lengen:** L 188; *lèngə* L 241; **uitbouwen:** *èùtbòwə* I 118; **bouwen:** K 0188; **groeien:** *groejə* K 188a; **rijzen:** *raazən* K 294; **flink aan het werken:** L 279; de volgende woordtypen zijn zelf-

standige naamwoorden: **aanwerk:** *ánwéérk* L 187; **voorwerk:** *voorwaark* K 174; **voorwas:** *voorwas* K 174; de volgende typen zijn zinnen: **de was groeit:** *də wás grōējt* K 237; **hij bouwt goed uit:** *haj baowt gōē* *aojt* L 244; **hij heeft zo'n mooi werk:** *haj hi zoņ mōj wèèrək* L 244; **kijk eens hoe een goed werk er in zit:** *kičk əs hōēn gōēj wèèrək dər in zit* L 244; **mijn korf is over de helft:** *munna körrəf is ovvər də hēlft* L 180a.

**SCHERP STAAN**

(N 63, 16c)

[Het spits toelopen van de raten tijdens het bouwen. De uiteinden van de raten zijn wigvormig; zie afb. 12. Het scherp staan is een teken dat de jonge raat nog verlengd wordt.]

**scherp staan:** K 161a, L 262; *scherp staon* L 279; *scherp stoņ* L 200; *scherrəp staan* I 268; *schèrəp staon* I 118; *scherrəp staon* K 207; *schérrəp staon* K 241; *schèèrəp staon* L 148; *skéérəp stòņ* L 237; **schaarp staan:** K 188; *schaarəp staon* K 0188, 188a; de volgende opgaven zijn zinnen: *zə stoņ schèèrəp* L 244; *zə stoņ skèèrəp* L 148, 207; *hij stet scherp* L 188; *hèj stjé schèèrəp* L 235; *mən raoʃə stoņ skèèrəp* L 180a; *munna körrəf sti skèèrəp* L 180a; **hij is nog scherp:** *haj is nòch schèèrəp* L 255; **scherp zetten:** *schaarp zettə* K 174; **aanscherpen:** L 91b; **scherp:** *scharp* K 180; **spits staan:** *spits stoņ* L 207; de volgende opgave is een zin: *zə stoņ spits* K 185; **aanpinnen:** *oonpinnə* K 294; **aan het lengen:** *aņt léngə* L 237.

**STOMP STAAN**

(N 63, 16d)

[Het stomp afgewerkt zijn van de onderzijde van de raten. Deze afstomping wijst erop, dat het bouwen geëindigd is. Het is een zeker teken van zwermplannen van het volk.]

**stomp staan:** K 161a, 262; *stomp staon* K 188, L 279; *stomp stoŋ* L 200; *stómp staon* L 148; *stómp stòŋ* L 237; *stoemp staan* I 268; de volgende opgaven zijn zinnen: *hij stet stomp* L 188; *zə stoŋ stómp* K 185, L 207; *də raot stoŋ stómp* L 180a; **stomp afmaken:** *stómp afmaokə* I 118; **stomp afzetten:** *stómp afzétta* L 255; **plat staan:** *plat staon* K 188a; **vol staan:** *vól stòŋ* L 237; **stomp gewerkt:** *stoemp chə-werkt* K 294; **stompe raat:** *stompə raot* K 174; **bot:** K 180; het volgende woordtype duidt op de toestand van het volk als de raten stomp staan: **zwermlustig:** L 204; de volgende typen zijn zinnen: **ze staan bot:** *zə stoŋ bót* L 148; **ze werken op zwermen:** *zə wérkə óp zwèrmə* L 207.

## DARRENRAAT AANBOUWEN

(N 63, 16e)

[Het aanzetten van darrenraten of darrenbroed. Tegenover het FIJN WERK van de werkbijenraat staat het GROF WERK van de darrenraat. Tegen het zwermen en na het bouwen van de werkbijenraat worden de darrenraten aangebouwd. De raten staan dan stomp. In Corn. Vervl. Aanh. wordt gesproken over een *zwermraat*, d.i. een "raat met grof werk die de bieën bouwen vóór het zwermen".]

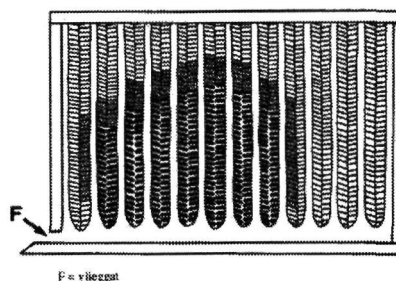
**grof werk bouwen:** L 200; **grof werk maken:** L 262; **grof werk (aan)zetten:** *grof waark zettə* K 174; *grof wijrk zettən* K 207; *gròf wèèrək ònzéttə* K 216; **grof werken:** *gròf wérkə* K 185; **werken op grof werk:** I 118, L 279; *wérkən óp gròf wèèrək* L 207; *wèèrkən óp grof wèèrk* L 91b; **(veel) grof werk:** *gròf wéérk* L 187; *gróóf wéérək* L 237; *grof wark* K 180; *grof waark* K 188; *chròf wérrək* K 241; *veul grof waarək* K 0188; **darren zetten:** *darrə zéttə* L 255; **darren aanzetten:** *dárrən an-zéttə* L 148; **darrenbroed zetten:** *darrəbroet zéttə* I 268; **eerdkam schieten:** *ertkam schietən* L 279; de volgende typen zijn zinnen: **hij heeft al grof werk:** *haj hi*

*al gròf wèèrək* L 148; **hij bouwt grof:** *hij bout grof* L 188; **ze werken op eerden:** *zə wérkə óp eerdə* L 207; **hij is weer eerdbij-enraat aan het zetten:** *hij is wir irtbējəraot àntsəttə* L 241.

## WARME BOUW

(N 63, 17a; N 63, 17b; N 63, 17c; WVD 37, 63; WVD 37, 62; Lhoest)

[De bouw waarbij de raten over hun gehele breedte naar het VLEGGAT zijn gekeerd of, anders gezegd, daarmee evenwijdig lopen. In tegenstelling tot KOUDE BOUW, is op deze wijze minder ventilatie mogelijk. Zie afb. 14 (uit WLD II, 6).]



Afb. 14. Raten in warmbouw  
(F = vlieggat)

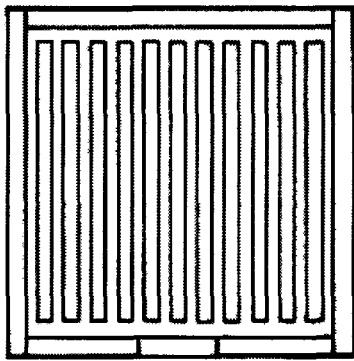
**warme bouw:** K 0188, L 188, 262, P 5, 33; *waarmə bou* K 188; *warmən bou* O 281; *warməm bōw* I 118; *waarəmə bou* K 188a; *wermə bou* K 161a, 294, 313, 356, L 279; *wermə baow* L 200; *wermə baw* L 279; *wérmən bou* P 8; *wèèrmə bou* K 180, L 91b; *wèèrməm bōw* L 148, 187, 244; *wèèrməm baow* L 148, 180a, 207; *wèèrməm baaw* K 185; *wermən ba* O 73, P 72; *wermən baa* O 70b, 286; *wérrəməm baow* K 241; *werrəmə bou* K 207; *wèrrəmə bou* L 158; *werrəmə bo* P 145; *wéérəməm baw* L 237; *wèèrəməm baaw* L 255; *wéér-məm bèèw* K 237; *wérrəməm bèèw* K 241; *werrəmən baa* I 268; *wijrəmə bou* K 189; *wééərəməm bóów* K 251; *wijrəmən bou* K 262; **warmbouw:** *wèèrəmabaw* K

213; **warm broed:** *werman brōēt* O 69a; **dwarsbouw:** *dwijsbou* K 268; het volgende woordtype duidt op de bijen: **dwarsbouwers:** K 174; het volgende type is een zin: **hij zit er scheef in:** *haj zittar skif in* L 241.

## KOUDE BOUW

(N 63, 17b; N 63, 17a; WVD 37, 62; WVD 37, 63; Lhoest)

[De bouw waarbij de zijkant van de raten naar het VLEGGAT is gekeerd, dwars hierop dus. Op deze wijze is er meer ventilatie mogelijk, vandaar de term **koude bouw**. Zie afb. 15 (uit WLD II, 6).]



Afb. 15. Koude bouw, bovenaanzicht

**koude bouw:** K 161a, 0188, L 262, P 5, 33; *kouə bou* K 180, 188a, 189, 207, 294, 356, L 91b, 188; *kouə baw* L 279; *kouən bou* K 262, O 281; *kòwəm bòw* I 118; *kòwəm baow* K 241; *kóówəm bóów* K 251; *kaowəm bòw* L 187; *kawə bou* L 279; *kawə baow* L 200; *kawən bou* P 8; *kaawəm bòw* L 148, 244; *kaawəm baow* L 148, 180a, 207; *kááwəm baaw* K 213; *kaawəm baaw* K 185, L 255; *kaawəm baw* L 237; *kaavə baa* O 70b; *kaam baa* I 268; *kawəm bèèw* K 237; *kaən ba* O 73; *kaan ba* P 72; *kàà bóó* P 145; *kèèwə bou* K 313; *kèèjwə bou* K 313; *kèèwəm bèèw* K 241; **trekbouw:** K 188; **koud broed:** *kaan brōēt* O 69a; **voorkant:** *voojkant* O

286; **kleerkasbouw:** *klîêrkasbou* K 268; het volgende woordtype duidt op de bijen: **rechtbouwers:** K 174; het volgende type is een zin: **hij zit er goed in:** *haj zittar gōēt in* L 241.

## WARBOUW

(N 63, 17c)

[Onregelmatige bouw van de raten, waarbij van een evenwijdig verloop der raten geen sprake meer is. Volgens diverse informanten ligt dit aan de imker, vooral aan het verkeerd OPSPIJLEN. Een belangrijke functie van KUNSTRAAT is het voorkomen van warbouw.]

**warbouw:** K 161a, 180, L 91b, 200, 204, 262; *warbòw* I 118, L 148; *warbaow* L 180a, 207; *warbaw* L 279; *wárbaw* L 237; *wèèrbaaw* K 185; **dwarsbouw:** K 188a; *dwèrsbòw* L 187; **warbouw:** *wérsbaw* L 237; **wildbouw:** K 207; **wilde bouw:** *wildəm baa* I 268; **dwarswerk:** *dwárswèèrək* L 207; *dwèrswèèrək* L 255; *dwarswaark* K 174, 188; *dwarswaarək* K 0188; *dwèèrswèèrək* Werk, raten, welke de bijen maken, dwars over het telgat. Corn.; **scheef werk:** *schaef wèèrk* L 200; **[wizzə weuza] werk:** K 294; het volgende type is een bijvoeglijk naamwoord: **verkeerd:** *vərkijərt* L 241.

## DWARSBOUWERS

(N 63, 17d)

[Bijen die dwars of kruisgewijze door de korf heen bouwen.]

**dwarsbouwers:** K 0188, L 188; *dwarsbawərs* L 279; **dwarswerkers:** *dwarswaarəkərs* K 188a; **dwarsprutters:** *dwèrsprutsərs* L 237; **dwarsmieters:** L 279; **dwarsknuppels:** *dwèrsknuppəls* L 237; **dwarsklippels:** *dwèrsklippəls* L 237; **warbouwers:** *warbòwərs* L 148; **scheefbouwers:** L 262; **scheefwerkers:** K 180, L 262; *schaefwerkərs* L 91b; *schefwerkərs*

L 204; *schîêfwérkærs* I 118; **kruiswerkers:** K 188; de volgende opgave is enkelvoud: *kruiswerker* Bie, die al hare raten kruiswijze in den korf maakt. Corn. Vervl. Aanh.; **wildwerkers:** *wiltwerrækærs* K

207; **noeswerkers:** *nuuswerkærs* K 294; **krengen:** L 279; *kréngə* L 148; de volgende woordtypen zijn enkelvoud: **kruisbouwer:** K 174; **dwarsligger:** L 207; **knoejer:** *knöějær* L 148.

### 3.3 Broeden en broed

#### BROED AANZETTEN

(N 63, 18; WVD 37, 65; Lhoest)

[Begin van vorming van het BROEDNEST. De koningin legt bevruchte en onbevruchte eieren in de cellen. Uit de bevruchte eieren komen de werkbij en de koningin, uit de onbevruchte de dar.]

**broed aanzetten:** I 118, K 161a, 0188, L 188, 200, 262, 279, P 5; *broet aanzettā* K 188; *broet aanzétta* I 268; *broet aonzettān* K 180, L 91b; *broet aonzettā* K 174; *brōēt aonzétta* I 118; *broewt aonzétta* P 145; *brówt anzétta* L 180a, 244; *brówt anzétta* L 187; **broed zetten:** *brōēt sétta* K 185, L 255; *brōēt zetn* O 69a; **broed inzetten:** K 294, L 204; **broed aanleggen:** *broot oenleggā* O 286; **broeden:** *broejā* K 174; *brōējā* K 213, 237; *brōējān* K 241; *bruujā* L 200; *brūjā* K 237, L 180a; *brujā* L 237, 244; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **broed:** *broej* O 281; **aanzetten:** *anzétta* L 158; **cellen beleggen:** L 279; **inleggen:** *inléggā* L 148; **leggen:** *léggā* L 207; **de moeder is aan het leggen:** *dā mōējār is ānt lēggā* L 241; **aan de leg:** *aan dā lech* O 73; **ze is al aan het zaaien:** *zis al on āt sojān* K 207; **hij heeft in:** *haj hi in* L 237; **hij heeft broed:** *haj hi brówt* L 148; **verzorgen:** *vərzuirgān* K 262.

#### BROEDNEST

(N 63, 19; WVD 37, 66; Lhoest)

[Plaats waar de koningin of moer de eitjes legt, tevens verzamelnaam voor alle cellen met BROED. Ze legt de eerste eitjes op een stukje raat midden in de bijentros en bouwt op de nevenraten via rondjes het broednest uit. Het broednest krijgt uiteindelijk ongeveer de vorm van een bol.

De woordtypen **broedkrans**, **-gordel**, **-boog** en **-cirkel** kunnen ook duiden op het feit, dat een aantal werkbijen in een krans de

koningin begeleidt bij het leggen van de eieren. De werkbijen voorzien de koningin voortdurend van voedsel.]

**broednest:** K 161a, 180, 207, 356, L 91b, 188, 204, 262, 279, O 73, P 5; *broetnèst* L 158; *brōētnést* I 268, K 185, L 148, 255; *brōētnest* O 69a; *brōētnést* K 251; *brówt-nést* L 187; *broetnéést* K 241; *broejnest* I 118, K 0188; *brōējnèst* L 241; *brōējnést* K 213, L 148; *broejnist* K 216; *brōējnéést* K 237, 241, L 207, 244; *bruujnest* L 200; *brūjnést* L 180a; *brūjnéést* K 237; *brujnéést* L 237; **broednest** Plaats waar het broed staat. Corn. Vervl. Aanh.; **nest:** K 189, O 70b, P 72; **nest** Plaats waar de bieën in hunnen korf uitwinteren. Die plaats heet na de winter de broednest, omdat daar de koningin het eierleggen begint. Corn. Vervl. Aanh.; **broedplaats:** *brootplosj* O 286; **broedkamer:** *brōētkao-mār* I 118; **broedbed:** *broejbet* K 174; **broedkrans:** *broejkraans* K 188a; **broedcirkel:** K 188; **broedboog:** *broejbawch* K 294; **broedgordel:** *broetchuidā* K 262; **broed:** *broej* O 281.

#### BROED

(N 63, 20a; WVD 37, 64; Lhoest)

[Het geheel van eieren, larven en poppen in het BROEDNEST, onderverdeeld in OPEN BROED (eitjes en larven) en GESLOTEN BROED (het popstadium).]

**broed:** I 268, K 161a, 174, 180, 0188, 188, 294, L 91b, 188, 262, 279, O 70b, P 5, 8; *broet* K 241, O 73, P 72; *brōēt* I 118, K 213, 237, 241, L 148, 255; *brōēt* K 251, O 69a; *broewt* P 145; *brōēwt* K 216; *broot* O 286; *brówt* L 148, 180a, 187, 207, 244; *bruut* L 200; *brūūt* K 237; *broej* O 281; **broed** broed, eieren of larven van bijen, De Bont; **broed** Cellen die eieren, maden of poppen bevatten. *Fijn broed*, werkbieën. *Grof broed*, mannelijke bieën.

Corn. Vervl. Aanh.; **gebroed**: K 189, 207; *gæbruut* K 268; *gebroed* Corn.; **jong gebroed**: *jonk chæbroet* K 262; **broedsel**: *brōējsæl* L 241; *brujsæl* L 237; **broedraam**: K 256; **bloed**: *blówt* L 207; **melk**: *mōlk* L 207; **leg**: K 188a.

## EITJES

(N 63, 21a; WVD 37, 67; Lhoest)

[De eitjes die de koningin legt. Een ei is maximaal 2 millimeter. Zowel de bevruchte als de onbevruchte eieren worden door één individu, de koningin of moeder, gelegd. De koningin gaat van cel tot cel bij het leggen. Ze stelt een vluchtig onderzoek in met haar sprieten, kromt vervolgens het achterlijf en deponiert een eitje op de bodem van de cel.]

**eitjes**: K 161a, L 188, 262, P 5; *èjtjæs* L 158; *èèjtjæs* L 91b; *éjtjæs* L 187; *ijkæs* K 174, 0188, 188, L 200, 279; *éjkæs* L 148, 180a; *ééjkæs* L 237; *èèjkæs* K 185, 237, L 91b, 207, 255; *ajkæs* I 118, K 313, L 241; *aajkæs* I 118, K 180, 216; *aajkæs* K 207; *aojkæs* K 216; *aakæs* I 268, O 69a; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *èjkæ* L 148; *ééjkæ* L 244; *áájkæ* K 213; *ajkæ* O 281; *aakæ* P 145; *aakæn* K 262; *ááj?jæ* K 241; **eieren**: K 356; *aaræn* O 70b; *aaræ* K 294; de volgende opgave is enkelvoud: *áá* K 251; **eiers**: *aajærs* K 188a; **eiertjes**: *erkæs* K 294; **zaad**: *zaot* K 189; **legsel**: O 73; **neten**: *neetæ* L 207; *néjtæ* L 148; het volgende type is een zin: **hij heeft geneet**: *hij he gænet* L 204.

## LARVEN

(N 63, 21b; WVD 37, 68; Lhoest)

[Toestand van het broed vóór het VERZEGELEN. Normaal is dat de eieren, zowel die waaruit werkbijen als die waaruit daren en moeren geboren worden, na 3 dagen uitkomen in de vorm van een larf. Na 5 dagen heeft de larf door goed voeren een gewicht bereikt dat het 1500-voudige

is van haar "geboorte"-gewicht. De toestand als larf duurt 5 dagen; vervolgens wordt de cel verzegeld en treedt verpoping op van de larf. De pop zit 13 dagen in de gesloten cel. In totaal duurt het dus 21 dagen, voordat de werkbij er is. Bij de dar duurt deze periode 24 dagen en bij de koningin slechts 15 à 16 dagen.]

**larven**: I 118, K 313, L 204, 279, P 5; *larvæ* I 268, K 161a, 180, L 188, 255; *lârvæ* L 158; *larrævæn* K 0188; *lèèrvæn* L 91b; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *larf* K 174, L 148, 180a, O 286, P 145; *lârf* K 251; *larræf* K 268; *lerf* K 262; *lârvæ* O 281; het volgende woordtype is enkelvoud: **larfje**: *larfkæ* I 118; **maden**: L 262; *maodæn* K 188; *maajæn* K 180, L 187, 237; *mââjæ* L 241; *maojæ* K 237; *maojæn* L 91b, 207; *móójæ* K 213, 241; *mojæn* K 207; *maaæ* K 294; *maon* O 69a; *mðæ* O 73; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *maoj* L 148; *mo* O 70b; *môô* P 72; *moe* O 286; **maaitjes**: *maajkæs* L 237; *maojkæs* L 207; *majkæs* K 313; **worm(en)**: *wurræmæ* K 188a; *weurm* P 8; **wormpje(s)**: *wormkæs* K 174; *wörmkæ* L 148; **broed**: L 200; *bröët* K 185; het volgende woordtype is enkelvoud: **pop**: O 281; *poepæ* K 356; **jonge bijen**: *jóóng biējæ* L 207.

## KONINGINNENLARF

(N 63, 21c; WVD 37, 40)

[De larf die tot koningin uitgroeit. Gedurende 6 dagen wordt zij gevoed door de werkbijen met KONINGINNENPAP.]

**koninginnenlarf**: *kunnænginnælarf* L 180a; *kujninginnælarf* O 286; *keuninginnælerf* K 262; de volgende opgaven zijn meervoud: *königinnælarvæ* I 268; *könin-gienælarvæ* K 251; **koninginnenmade**: *keunigennæmo* O 70b; **made**: P 8.



**KONINGINNENPOP**

(N 63, 21c; WVD 37, 40)

[Het stadium als pop van de moeder of koningin. Deze periode duurt bij de moeder 7 dagen.]

**koninginnenpop:** L 279; *koninginnəpop* L 91b; *keunəgiənnəpop* O 69a; **pop:** K 0188, 188a, L 158, 188, 262, O 281; *póp* L 255; **moederpop:** *moejərpap* K 294; **koninginnendop:** K 180, 188; **koninginnentop:** *keunəgiənnətop* O 69a; **dop:** *dop* L 241; de volgende woordtypen zijn meervoud: **popjes:** *pupkəs* L 237; **sneeuwpopjes:** *snəwpupkəs* L 237; **witte bijen:** *wittə bijə* L 204.

**INGELEGD**

(N 63, 22a; WVD 37, 69)

[Gezegd van een cel of van een moerdop, wanneer er door de koningin een eitje in is gelegd.]

**ingelegd:** L 262, P 5; *in-gələcht* L 158; *in-gələajt* L 91b; *in-gələejt* L 148, 255; *in-gələet* I 118, L 200; *in-gələet* L 237; *in-gələt* L 148, 187, 204; *in-gəlit* L 180a, 207; *ien-gəlet* L 188; *in-gələej* K 185; *in-gələe* K 294; **belegd:** K 180, 268, 279; *bələcht* K 313, O 281; *bələcht* K 251; *bələecht* K 356; *bəlijt* O 70b, 73, P 72; *bəljt* P 145; *bəlae* K 313; *bəlij* I 268, K 262; **ingezaid:** K 161a, 174, 180, 0188, 188; *in-gəzajət* K 294; *in-gəzojt* K 207; *in-gəzajət* K 188a; *ičn-gəzəot* O 69a; **bezaaid:** *bəzəojt* K 189; **gerecht:** *gərəécht* L 237; de volgende woordtypen zijn zinnen: **hij heeft in:** *həj hi in* L 235; *haj hi in* L 244; **hij heeft zijn doppen al toe:** *həj hi sən doppə əl tōč* L 241; **de moeder is aan de leg:** L 279.

**IN DE MELK STAAN**

(N 63, 22c; Lhoest)

[Eitjes en larven worden door de werkbijen in een mengsel van stuifmeel, honing en water gelegd. Hierin gedijen ze zeer snel. Men zegt dan "de larven staan in de melk, in de pap". De cellen zijn dan nog niet verzegeld.]

**in de/het melk staan:** *zə staon in de melk* L 91b; *zə staon in də mèlk* L 187; *zə staon in də mellək* K 188a; *zə stoŋ in də mēllək* L 255; *zə staan in də molk* L 262; *zə stèèn in də mölk* K 180; *zə stòŋ in də mölk* L 200, 237; *hėj staot in də mēllək* K 0188; *hij stet ien də mèlk* L 188; *dən dōp staot in də mēllək* I 118; *in ət mellək stoon* K 294; *zə staan in ət mölk* L 279; *zə stoŋ in ət mēllək* L 180a, 207; *zə stoŋ int mēllək* L 148; **in het melk liggen:** *in ət mēllək liggə* L 207; *zə liggən in ət mölk* L 279; *zə liggə in ət mēllək* L 148; **er ligt al melk in:** *dər lig əl mēülək in* L 241; **ze staan in de pap:** *zə stèèn in də pap* K 180; *zə stòŋ in də pap* L 237; **in de pap liggen:** *in də pap liggə* K 188; *ičn də pap ličggən* O 69a; *léé in də páp* K 237; **in de pap:** K 207; **dop in de melk:** K 161a; **ingemelkte doppen:** I 118; **papdoppen:** *papdoppə* I 268.

**KONINGINNENPAP**

(N 63, 22d; N 63, 66; WVD 37, 41; Lhoest)

[Het specifieke voedsel waarmee in het begin alle larven en na 3 dagen uitsluitend de koninginnenlarven gevoed worden.]

De jonge werkbijen, de voedsters, scheiden uit de speekselklieren een zeer voedzame, eiwitrijke stof af, de z.g. koninginnenpap. De eerste 3 levensdagen krijgen alle werkbijlarven deze pap toegediend. Daarna krijgen de werkbijlarven een mengsel van honing, stuifmeel en water, een minder voedzaam eten dan de koninginnenpap. De moederlarven in de grote MOERDOPPEN krijgen wel deze pap in hun verder larfstadium toegediend. Hierdoor

kunnen ze zich tot koningin of moeder ontwikkelen.]

**koninginnenpap:** K 161a, 0188, L 204, 279, P 5; **koninginnəpap** L 91b; **königinnəpap** K 188a; **koowninginnəpap** I 118, L 187; **kooningienəpap** K 180; **kuninginnəpap** L 255; **kunnəginnəpap** L 188; **königinnəpap** I 268; **keuniginnəpap** K 207, O 281; **keunəginnəpap** O 70b; **keunəgĩənnəpap** O 69a; **koninginnenmelk:** L 200, 262; **königinnəmelk** K 174; **koninginnenbrij:** P 8; **königinnəbrèej** L 255; **kuningginəbrèej** L 148; **keuniginnəbrij** O 73, P 72; **keujninginnəbrèej** P 145; **königienəbráá** K 251; **keuniginnəbraa** K 262, 294; **koninginnengelei:** K 188; **kujninginnəzjəlaa** O 286; **koninginnensap:** K 0188; **koninginnenvoedsel:** **kunnəginnəvoetsəl** L 188; **moederpap:** **moejərpap** K 213, 241, L 207, 279; **möějərpap** L 237; **moejərpáp** K 237; **moojərpap** O 69a; **moerpap:** K 188a, L 279; **moedermelk:** **moejərmelk** K 174, L 200; **moejərmellək** L 262; **moejərméllək** K 237, 241; **möějərmölk** L 237; **moejərmöllək** K 213; **moederbrij:** **moejərbrij** K 356; **bijenmelk:** **biejənmölk** L 204; **voederpap:** **vöějərpap** L 237; **voedersap:** **vöějərsap** L 237; **pap:** K 189, 268, 313, P 33; **pap** I 118, 268, L 279; **melk:** K 185, 189; **mèlk** L 187; **mèllək** K 294; **möllək** L 180a, 207; **mèulək** L 241; **brij:** **brèej** L 148; **gelei:** **zjəlaa** K 294; **honig:** **honich** L 207.

## OPEN BROED

(N 63, 25a; N 63, 20a; WVD 37, 72)  
[Broed dat nog niet afgesloten of verzegeld is. De toekomstige bij zit dan nog in het stadium van ei of larf.]

**open broed:** K 161a, 180, 0188, 188, 241, 262, 313, 356, L 204, 262, 279, O 73, P 5, 33, 72; **oöpə broet** I 268, L 148, 188, O 70b, P 8; **óópə bröët** I 118, L 255; **oöpə brówt** L 148; **óópə brówt** L 180a, 187, 207, 244; **oöpən bröët** O 69a; **oöpən broet** K 207; **óówpəm bröët** K 251; **oöpə broewt**

P 145; **oöpə broot** O 286; **öwpə bröët** K 185; **aöpən broet** K 294; **oöpə bruut** L 200; **oöpən broej** O 281; **open gebroed:** K 189, 268; **open dop(pen):** I 118, K 161a, L 91b, 200, 204; **óópə dòppə** L 207; **open bloed:** L 204; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **open:** K 188a; **ööpə** L 158; **nog niet gesloten broedsel:** **noch nĩə gəslóótə brujəsəl** L 237; **jong broed:** **jóng brówt** L 180a; **joenk broet** K 294; **joengən bröët** O 69a; **larfbroed:** **laarfbroet** K 174; **melk:** **mölk** L 207.

## VERZEGELEN

(N 63, 23a; WVD 37, 70; Lhoest)  
[Het sluiten van de cellen door de werkbijen met een dekseltje. Het gaat onmiddellijk vooraf aan het popstadium van de larven; ook cellen die alleen honing bevatten worden verzegeld.]

**verzegelen:** K 161a, 180, 188, 207, 262, L 91b, 188, 200, 262, 279, O 70b, 73, P 5, 72; **varzéégələ** K 213, 237; **varzéégəlan** K 241; **varzaegələ** I 268, K 268, L 158; **varzaegəln** O 69a; **varzeegələ** L 180a, 187, 207, 244; **varzeejgələ** I 118, K 185, L 148, 241; **varzééjgələ** K 251; **varzéjgələ** L 255; **varzijgəlan** O 286; **verzegelen** De cellen verzegelen, met was sluiten. Corn. Vervl. Aanh.; **zegelen:** K 188a; **zegelen** De doppen of cellen sluiten. Corn. Vervl. Aanh.; **toezegelen:** **toezegelen** Met was dekken of toeplakken. Corn. Vervl. Aanh.; **sluiten:** K 294; **slaojtə** L 237; **slèütə** L 255; **slaatə** P 145; **dekselen:** K 189; **vessemen:** **vessemen** Verzegelen, de cellen met was sluiten. Corn..

## ZEGEL

(N 63, 23b; N 63, 132a; WVD 37, 70; WVD 37, 172; Lhoest)  
[Deksel bij broed en honing; dat op de honing bestaat uit zuivere was en sluit de cel luchtdicht af. Het broeddeksel bestaat

uit was, stuifmeelkorrels en bijenharen; het is poreus, zodat de pop zuurstof kan krijgen.

Het woordtype **zegel** wordt blijkens de antwoorden op vraag N 63, 132a vooral gebruikt voor het uit zuivere was bestaande deksel dat de honingcel afsluit.]

**zegel(s)**: I 118, K 161a, 0188, 188, 188a, 207, L 91b, 188, 200, 204, 207, 262, 279, P 5, 33; **zaegæl** I 268, L 158, O 69a; **zeegæl(s)** L 180a, 187, 237, 244; **zeejgæl** L 148; **zégjæls** L 255; **zijgæls** K 294; **zegeltjes**: K 180; **zaegæltjæs** L 235; **deksel**: L 200, 279; **déksæl** I 268, K 185, L 187; **wasdeksel**: *wasdaeksæl* K 356; **dekseltje**: K 188; *deksælkæ* K 174, L 241, 244; **scheel**: K 188a, L 204; *schéél* K 213, 237, 241; *skijl* O 69a; **honingscheel**: *honing-skéél* L 237; **scheeltje**: K 207; *scheltjæ* K 294; **plaatje(s)**: *plátjæs* L 207; *pleutjæ* P 8; **jelletje**: *jellækæ* K 294.

## GESLOTEN BROED

(N 63, 25b; N 63, 23a; N 63, 20a; N 63, 23b; WVD 37, 71; WVD 37, 70; Lhoest) [Het stadium van het broed waarbij de larf volgroeid is. De cel is door de werkbijen afgedekt met een ZEGEL; de larf kan zich gaan verpoppen. Volgens de informant van K 174 is het bruinig als het in oud werk ligt en wittig als het in nieuw werk ligt.

De typen **uitlopend broed**, **rijp voor uitlopen** en **zit klaar voor het uitkomen** hebben betrekking op het stadium dat het broed volgroeid is.]

**gesloten broed**: K 161a, 0188, 262, L 262, 279, O 73; *gæslootæ bröët* L 148; *gæslóow-tæ bröët* L 255; *gæslóówtæm bröët* K 251; *gæsloutæn broet* K 207; *gæsloutæ broewt* P 145; *gæsloutæ brówt* L 148; *gæslóótæ brówt* L 180a, 207, 237, 244; **gesloten gebroed**: K 189, 268; **toegesloten broed**: K 313; **gesloten bloed**: L 204; het volgende woordtype is een voltooid deelwoord: **gesloten**: *gæslóotæ* L 158; **toe broed**: L 204;

**verzegeld broed**: K 174, 188, P 5; *varzéégælt broet* K 241; *varzeejgælt bröët* I 118; *varzéégælt brüüt* K 237; *varzaegælt bruut* L 200; *varzijgælt broot* O 286; *varzijgældæn broej* O 281; de volgende woordtypen zijn voltooid deelwoorden: **verzegeld**: K 313, L 207, O 70b, P 33; **toegezegeld**: *toegæzaegæl* K 313; **gezegeld broed**: K 174; **gedekseld broed**: K 0188; **dicht broed**: *dicht bröët* L 148; **toeë doppen**: L 262; *toew doppæ* L 200; *tów dòppæ* L 207, 237, 244; *tôe doppæ* K 161a; **gesloten doppen**: K 180, 188; *gæslóótæ dòppæ* L 237; *gæsloutæn doppæn* K 207; **dichte doppen**: *deechtæ dòppæ* L 237; **bruin broed**: K 180; *bruun broet* L 188; *brajæn broet* K 294; *broojnæn bröët* O 69a; **bruinig broed**: K 174; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **bruin**: *bròjn* L 237; *brung* L 237; **donker werk**: *doenkær wér-ræk* I 268; **wittig broed**: K 174; **rijp voor uitlopen**: L 279; *réép bröët* I 118; **rijp voor uitlopen**: L 204; **uitlopend broed**: *ötloopænt brówt* L 148; *uutlaopænt brówt* L 187; de volgende typen zijn zinnen: **hij heeft hem dicht staan**: *háj hittæm deecht stoŋ* L 207; **zit klaar voor het uitkomen**: L 207.

## UITKOMEN VAN HET BROED

(N 63, 23c)

[Het uit de cellen komen van het broed. De werkbij doet dit door stukje bij beetje het celdekseltje weg te knagen, de dar scheurt het met de kaken geheel af en de koninginnenpop stoot met één kopbeweging de dop, waaruit zij eerst een mooi rond schijfje heeft gesneden, open. De werkbij komt na 21 dagen, de koningin na 15 à 16 dagen en de dar na 24 dagen te voorschijn. Er is een kleine speling mogelijk in deze aantallen.]

**uitlopen**: K 161a, 0188, 207; *ötloopæ* K 216; het volgende woordtype is een naamwoordgroep: **uitlopend broed**: I 118; het volgende type is een zin: **hij komt uit de cel**: K 188; **doorbijten**: L 279; *dörbéjta*

L 207; *durbijtə* K 174, L 200; *dörbéētə* I 118; **afbijten:** L 91b; *afbéjtə* L 244, 255; *afbaoətə* I 268; **openbijten:** *oopəbijtən* K 180; *oopenbaajtn* O 69a; **uitbijten:** *aojt-béjtə* L 237; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *ðwtchəbeetə* L 180a; **wegbijten:** *wéchbéjtə* L 255; **doorknauwen:** *dörknaawə* L 237; *déurknawə* L 241; **uitknauwen:** *aojtknaawə* L 237; **doorknagen:** L 262; **openknagen:** L 262; **knagen:** L 279; **uitvreten:** *uitfrèetə* K 188a; het volgende woordtype is een voltooid deelwoord: **aangevreten:** *án-gəvreetə* L 187; **ontzegelen:** *ontsaegələ* L 158; **doorsnijden:** *dursnèjə* L 188; **kippen:** *kippə* K 294.

## FIJN BROED

(N 63, 24a; WVD 37, 76; Lhoest)  
[Het broed in de kleinste cellen, waaruit de werkbijen ontstaan.]

**fijn broed:** K 161a, 174, 180, 207, L 91b, 204, 262, 279; *féjn bröët* L 148; *fééjn bröët* K 185; *féén bröët* I 118; *fijn bruut* L 200; *féjn brówt* L 187; *fééjm bröët/brüüt* K 237; *féém bröët* K 213; *feeng brówt* L 207; *fien broet* L 188; *fïen brówt* L 187; *faan broet* K 294; *fáájm broet* K 241; *faajnan bröët* O 69a; **fijn broedsel:** *fing brujsəl* L 237; **fijn werk:** K 161a; *fijn wijrak* K 268; *fing wéérək* L 237; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **fijn:** K 188a; **werksterbroed:** I 268, K 188, L 158, O 73, P 5; *werkstəbroet* O 70b; **werkstersbroed:** *wérkstərsbröët* K 251; *wérkstərsbrówt* L 180a; *werkstərsbroet* O 286; **werkstersgebroed:** *wijrakstərschəbroet* K 268; **werkersbroed:** *warkərsbroej* O 281; **werkbroed:** *waarəkbroet* K 0188; **broed van werkbijen:** *broewt van wérkbiejə* P 145; **plat broed:** *plat bröët* L 255; **schoon effen broed:** *schoŋ éffə bröët* L 255; **bijbroed:** *bië-bröëwt* L 241; **broed:** K 356; **goed broed:** *gij broet* K 262.

## GROF BROED

(N 63, 24b; WVD 37, 77; Lhoest)  
[Het broed in de grootste cellen, waaruit de darren ontstaan.]

**grof broed:** K 161a, 180, 207, L 91b, 188, 204, 262, 279; *gròf bröët* I 118, K 185, 213, 237, 241, L 148; *gròf brówt* L 207; *grof bruut* L 200; *gròf Brüüt* K 237; *grawvbroet* K 294; *groffan bröët* O 69a; **darrenbroed:** L 91b, P 5, 33; *darrəbroet* K 188, 356, P 8; *darrəmbroet* I 268; *darrəbroet* L 158; *dárrənbröët* K 251; *darrəbroewt* P 145; *darrəbrówt* L 180a, 187; *darrəbroet* O 286; *darrənbroej* O 281; **terenbroed:** *tijrənbroet* O 70b, 73, P 72; **merelbroed:** *mééralbroet* K 174 *mèèrəlbroet* K 0188; **erenbroed:** *irəbrówt* L 244; **eerdbijenbroed:** *irtbiëjəbröëwt* L 241; **atergebroed:** *àatərgəbroet* K 262; **hoog broed:** *hoewch broet* K 294; **bultbroed:** *bultbröët* K 241; *büültbröët* K 237; *büültbrüüt* K 237; **eerdbloed:** *erdbloed* broed waaruit de jonge darren ontstaan. De Bont; **[aorəl]broed:** *aorəlbröët* K 213, 237; *aorəlbrüüt* K 237; *aowərəlbröët* K 241; **grof werk:** *gróóf wéérək* L 237; *grof wijrak* K 268; **merelwerk:** *mééralwaark* K 174; **merelnesten:** *mèèrəlnestə* K 188a; **makelbroed:** *maoəkəlbröët* K 241; **darrenraat:** *darrəraot* L 237; **mannetjesraat:** *mènnəkəsraot* L 237.

## KONINGINNENBROED

(N 63, 24c; N 63, 25a)  
[De cellen met daarin de larven of poppen waaruit later de koninginnen ontstaan.]

**moerdoppen:** K 180, 188, L 200, 262, 279; *moerdoppə* K 188a, L 188; *mōērdōppə* I 118; *mōērdōp* L 187; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *moerdop* K 161a; *moerdōp* L 158; het volgende woordtype is enkelvoud: **moersdop:** *mōērdōp* K 216; **moederdoppen:** *moejərdoppən* L 204, 207; *moejərdoppə* K 174; *mōějər-*

*døppæ* L 237; *mwoojærdoppæn* I 118; *moojrdoppæn* O 69a; de volgende opgave is enkelvoud: *moejærdop* K 294; **koninginnendoppen**: *koninginnædoppæn* L 91b; *koownæginnædøppæ* K 185; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *köninnædøp* L 158; *königinnædop* I 268; *kunninginnændøp* L 148; **ingelegde koninginnendoppen**: *in-gæleejdæ koownæginnædøppæ* K 185; **doppen**: K 207; *døppæ* L 241, 255; de volgende opgave is enkelvoud: *dop* K 161a; **toeë doppen**: *toew dōppæ* L 235; **moercellen**: *moersellæ* K 174; **moedercellen**: *moejærsellæ* K 174; **koninginnencellen**: K 188, L 200, P 5; **koninginnenbroed**: K 0188; *kunnænggin-næbrōwt* L 180a; **fijn broed**: *feeng brōwt* L 207.

## SPEELDOP

(N 63, 26a; N 63, 25b; WVD 37, 51; Lhoest)

[De aanzet van een moerdop waar echter geen eitje in komt. Het is niet duidelijk wat de functie van de speeldop is. De speeldop is als het ware de grondvorm van de eigenlijke moerdop zonder ooit daartoe te worden uitgebouwd. Ze wordt hier en daar aan de buitenzijde der raten aangezet in de vorm van een eikelnapje.]

**speeldop**: I 268, K 0188, 188, 262, 268, 313, L 262, O 70b, 73, 281, P 5, 33, 72; *spældøp* L 158; *spééldøp* K 237, 251; *spijldop* O 286; *speuldop* K 161a, 207, L 91b, 279; *spéúldøp* K 213, 241, L 207; *speujldøp* K 216; *spöldøp* I 118, L 148; *spöldop* L 237; *spuldop* I 118, K 180; *spuldøp* L 241; de volgende opgaven zijn meervoud: *spééjldoppæ* K 294; *speuldoppæ* K 174, L 200; *spéúldøp* L 187; **speeldopje(s)**: *spöldøpkæ* K 185, L 180a, 244, 255; *spöldøpkæ* L 237; *spældøpkæs* L 204; *speuldøpkæs* L 188; **snoldop**: L 207; **kladdop**: K 189; **schelpdop**: K 174; **redcel**: K 356, P 8; **eikeldopjes**: *ééjkældøpkæs* L 255; **lege doppen**: *lich dōppæ* L 207.

## REDCEL

(N 63, 26b; N 63, 61c; WVD 37, 50; Lhoest)

[Gewone werkbijcel die ontwikkeld wordt tot moerdop als het bijenvolk MOERLOOS is geworden of dreigt te worden. Deze redcel of nooddop wordt midden op de raat gebouwd, volgens de informant van K 174 op een cel die eerst wordt afgebeten; zie in dit verband het woordtype **ingeknauwde dop**.]

**redcel**: I 118, K 161a, 174, 180, 188, 207, 262, 268, L 200, 279, O 281, P 5; *retsel* L 91b, 204; *rétsél* I 268; *rètsèl* K 185, L 148, 180a, 187, 207; *ratsel* L 188; **reddop**: K 0188, L 200, 262; *réddøp* K 213, 237; *réddøp* K 241; **nooddop**: K 0188, 188a, L 262; *nootdøp* L 158; *nóótdøp* L 244; *nóótdøp* L 148; *nôodøp* K 213; *nôedøp* K 241; *nôedøp* K 237; *noejtdop* K 294; *nðejtdop* O 69a; de volgende opgave is meervoud: *nòwtdøppæ* L 237; **moederdop**: *moejærdop* K 356; **ingeknauwde dop**: *in-gæknaawdæn dōp* L 237; **bultbroed**: *bultbrøët* I 118.

## ZWERMDOP

(N 63, 26c; Lhoest)

[Moerdop of koninginnencel die in de zwermtijd wordt bijgebouwd; deze heeft een dikke, ronde bodem.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **zwerm**- zie het lemma ZWERM.]

**zwerm(dop)(pen)**: K 161a, 180, 188, L 188, 200, 204, 207, 262, 279, O 69a, P 5; *[zwerm]dop* K 207, L 91b; *[zwerm]døp* I 118, K 213, 216, 237, L 148, 180a; *[zwerm]dóp* K 241; *[zwerm]doppæ* K 174, 188a, L 241; *[zwerm]dóppæ* I 268; *[zwerm]døppæ* L 237; **zwermcel**: *[zwerm]-sèl* L 187; **reservedop**: K 0188; **dop**: *døp* L 148, 255; **gewone dop**: *gæwoonæ dōp* L 244.

**BROED TREKKEN** —————

(N 63, 20b)

[Verwijderen van het broed door de bijen als er te weinig voedsel is. De bijen verwijderen het onverzegelde broed, eventueel bij grote armoede ook het verzegelde, omdat de materie waarin de larven liggen hun nog als voedsel kan dienen.

De woordtypen **armoede** en **heeft armoede** duiden de toestand van het volk aan.]

**broed trekken:** I 268, K 161a, 0188, 207, L 91b, 200, 204, 262, 279, P 5; *broet trékkən* K 241; *broet trekkə* K 174, 180, L 188; *broet trèkkə* L 158; *brōēt trékkə* I

118, K 185, L 148, 255; *brōēt trekkən* O 69a; *brōēwt trékkə* K 216; *brówt trékkə* L 148, 180a, 187, 207, 237, 244; *broed trekken* De bieën trekken mislukt broed en brengen het buiten wanneer zij, bij plots invallend ongunstig of koud weer, het broed niet hebben kunnen warmhouden. Corn. Vervl. Aanb. sv Trekken; **bloed trekken:** *blówt trékkə* L 207; **de leg snijden:** *də lech snijə* K 188a; **melk snijden:** *mōlk snijən* L 207; **kapotmaken:** *kəpotmaokə* L 241; **buiten sleuren:** *bajtə sleurə* K 294; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **armoede:** *aarəmoej* K 174; **heeft armoede:** *hi éérəmōěj* L 237.

### 3.4 De koningin

#### BRUIDSVLUCHT

(N 63, 58; WVD 37, 44; Lhoest)

[Vlucht die de jonge koningin onderneemt om bevrucht te worden door één of meerdere darren die met haar meevliegen. Meestal valt deze vlucht tussen de vijfde en zevende dag na haar uitkomen. Hoog in de lucht heeft de bevruchting plaats. Slechts één periode in haar leven wordt de moeder bevrucht. De dar(ren) die haar bevrucht(en), moet(en) deze daad met de dood bekopen. De moeder keert uit het luchtruim terug met in haar lijf het bevruchtingsteken, de bij de paring afgerukte mannelijke geslachtsdelen. De werkbijeen bijten die darrenoverblijfselen weg en na korte tijd kan de moeder met haar enige taak, het eieren leggen, beginnen.]

**bruidsvlucht:** K 161a, 180, 0188, 188, 188a, 313, L 91b, 158, 200, 204, 262, 279, O 73, P 5, 72; *bröjtsvlucht* L 148, 180a, 187, 207, 235; *brojtsvlucht* O 70b; *braojtsvlucht* L 237; *broojtsflūucht* O 69a; *brötsvlucht* I 118, O 286; *brèütsvlucht* K 185, L 255; *braotsvlucht* K 207, 262; *braotsflūucht* K 251; *braoëtsflūucht* I 268; *bròwatsvlucht* K 268; *brajtsvlucht* K 294; *braatsvlucht* P 145; **bruidvlucht:** P 8; **bevruchting(s)vlucht:** L 188, O 73; **bevruchtingreis:** P 33; **paringsvlucht:** K 356, L 237; *paoringsvlucht* K 174; *pouřēngsflūucht* O 69a; **paarvlucht:** *paorvlucht* K 189; **koninginnenvlucht:** *keuniginnēvleucht* O 281; **rite:** *riet* K 213, 237; *rīēt* K 241; **vrijertijd:** L 207; de volgende woordtypen zijn werkwoorden: **paren:** *poorē* K 294; **koppelen:** *koplē* K 294; het volgende type is een zin: **ze gaat eruit:** *zē gaot erōjt* L 241.

#### GESLACHTSORGAAN VAN DE DAR

(N 63, 44e)

[Het mannelijk geslachtsorgaan, dat door zaadleiders is verbonden met teelballen en aanhangklieren. Volgens de informant van L 235 wordt het zichtbaar als men op het achterlijf drukt.]

**bokkenkop:** K 161a, 180, 0188, 188, L 204; *bókkəkòp* L 180a, 235, 244; **hertenkop:** L 279; **ossenkop:** *òssəkòp* L 207, 237; **geitenkop:** L 188; **duivelskop:** *dūūv- vèlskòp* L 255; **hoorn:** *hawrē* K 294; **safraanhoorn:** *safroonhawrē* K 294; **Abraham zijn mosterd:** *aabraham zunnē mostoot* K 294; **merelfluit:** *mèèrəlfloit* K 188a; **geslachtsorgaan:** L 279; **geslachtsdelen:** *gəslachtsdaelə* K 174.

#### DARRENBOL

(N 63, 59)

[Groep darren die de koningin op de BRUIDSVLUCHT achtervolgt. Volgens de informant van K 174 "huilen" de darren hierbij, vooral als ze boven het bos vliegen.]

**darrenbol:** I 268, K 188, L 207, 262; *darrəbol* L 188; **darrenkogel:** K 180; *darrəkoowgəl* K 216, L 148; *darrənkougəl* K 207; **darrentoren:** *darrətorrē* L 148; *darntoorn* O 69a; **darrenzwerm:** *darrəzwèèrəm* L 255; **tros darren:** *trōs darrē* K 174; **bevruchtingsdarren:** L 279; **atertoren:** *ootərtawrē* K 294; **aterkogel:** *ootərkawgəl* K 294.

#### MOERLOOS

(N 63, 60a; WVD 37, 46; Lhoest)

[Gezegd van een bijenvolk, korf of kast waar geen koningin is. De imker zal er

alles aan doen om deze moerloosheid zo spoedig mogelijk op te heffen.]

**moerloos/moerloze:** K 161a, 174, 180, 0188, 188, L 91b, 158, 188, 200, 279, P 5; *mōērloos* L 148; *mōērloows* L 148, 255; *mōērlóos* K 251; *mōērlóos* L 187; *mooər-luuza* O 286; **moerloos volk:** *mōērloos volk* I 118; *mōērloos vòlk* L 180a; **moederloos:** K 262, 313, P 33; *moedərłōēs* I 268; *moejərloos* K 216, 356, O 70b, 73, P 8, 72; *mōějərloows* L 207; *mōějərłóos* L 237; *moejərłōos* K 213; *mujərloos* K 207; *moejərłōes* K 237, 241, 294; *moejərloewas* P 145; *meujərloewas* K 268; *moejərloewas* O 281; **moederloze korf:** *moojrlōēza kurf* O 69a; **ongerecht:** K 0188, L 200, 204, 262, 279; *óngərèècht* L 148, 207, 235, 244, 255; *óngərèècht* K 185; *óngərèècht* L 241; **ongerechte (korf):** *óngərèèchtə kèuraf* L 237; **ongerechtig:** K 174; *ongərèèchtich* K 189; *ón-gərèèchtich* K 241; **ongerechtigd:** I 118; **ongerechtigd volk:** K 161a; **onrechtig(e):** *onrèèchtəch* K 237; *onrèchtəch* K 213, 241; *onrijchtiggə* K 294; *onrechtig* Van eene koningin beroofd. Bij het sterfen van de koningin en dikwijls bij het nazwermen, wordt de korf onrechtig, wanneer de bieën er geene jonge uit de eieren aankweeken. Zulke kolonieën zijn tot ondergang veroordeeld, indien de bieman er geene nieuwe koningin, eenen moederdop of zeer jong broed inbrengt. Corn. Vervl. Aanh.; **vuile:** *vuilə* K 174; **republiek:** *republiek* Wanneer een korf langen tijd moederloos blijft en de bieën die er opzitten, oud worden, aanveerden zij gewoonlijk geene koningin meer. Zulke staak heet republiek. Eene republiek kan, vooral des Zomers, maar eenige weken en uiterlijk eenige maanden leven. Corn. Vervl. Aanh..

## MOERECHT

(N 63, 60b; Lhoest)

[Gezegd van een volk, korf of kast waar (weer) een bevruchte moer aanwezig is.]

**moerecht:** I 118, K 180, L 91b, 188, 200, 279; *mōērècht* L 187; *mōērèècht* L 148, 255; **moerecht volk:** L 262; *mōērèècht vòllək* K 185; **korf is moerecht:** K 161a; **gerecht:** L 200, 204, 262, 279; *gərèècht* L 148, 207; *gərèècht* L 237; **hij is gerecht:** *aa es gərījcht* K 294; **ze is gerecht:** *zə ischarèècht* L 241; **gerecht volk:** *gərèècht vòllək* K 185; **gerechtig:** K 174; *gerechtig* Van eene koningin voorzien. Corn. Vervl. Aanh.; **rechtig:** *rèèchtəch* K 237; *rèchtəch* K 213, 241; **gerechtigde:** K 207; **goed volk:** *gōěj vòlk* I 118; *goe vòllək* I 268; **moergoed:** *mōērgōēt* L 255; **hij is weer goed:** *ij is waer goet* K 0188; **korf met een moeder:** *kurf me ən moojə* O 69a; **bevruchte korf:** *bəvruchtə korf* K 188.

## ONRUSTIG ZIJN DOOR MOERLOOSHEID

(N 63, 61a; N 63, 72; WVD 37, 156)

[Onrustig zijn van de bijen ten gevolge van moerloosheid. Een volk dat pas moerloos is geworden, is onrustig aan het zoeken; veel bijen lopen aan de voorzijde van de korf of kast en zijn dus niet aan het werk. Wanneer de imker een flinke tik geeft tegen de buitenkant, laten de bijen een langgerekte, klaaglijke toon horen, het *huilen* der bijen. De woordtypen **huilen**, **rouwen**, **treuren** en **hij schreeuwt** duiden hierop. Het is evenwel mogelijk dat de woorden **rauw** en **ruw** -die in andere typen voorkomen- ook een rol spelen.]

**ruw om het vlieggat lopen:** K 0188; **om het vlieggat kruipen:** L 204; **onrustig rondlopen en vliegen:** L 207; **weg en weer lopen:** K 188; **dwaas vliegen:** *dwous vliegən* O 69a; **bruisen:** *braozə* L 148; **rammelen:** L 279; **huilen:** K 161a, L 200, 204, 262; *huilə* K 0188; *uilə* K 0188; *aolə* K 251; **rouwen:** K 188; *raawə* L 148; *rawə* L 237; **treuren:** *treujrə* K 294; de volgende typen zijn zinnen: **ze lopen:** L 279; **ze zijn lam:** *zə zén lam* L 255; **ze zijn onrustig:** I 118, K 180, L 91b, 279; **de bij zit te pratten:** *dəm bij zittə prättə* L 207; **hij**



**schreeuwt:** *haj skröwt* L 237; **ze zijn kwaad:** *zə zɪjn kwèèt* K 180; **ze zitten rauw:** *zə zittə raaw* K 185; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **rondlopers:** L 207; de volgende woordtypen zijn bijvoeglijke naamwoorden: **rau en steeklustig:** *raw en staeklustich* L 188; **ongedurig(e):** *ónggəduurəch* K 216; *ón-gədüürrəgə* L 237.

## INBEDELEN

(N 63, 61b)

[Het vragen van een moerloze zwerm om een plaats bij een naburig volk. Als een zwerm moerloos blijft, is hij praktisch ten dode opgeschreven. Eén van de mogelijkheden tot overleven is een plaats vragen bij een ander volk.]

**inbedelen:** I 118, K 161a, 207, L 200, 279; *inbaedəle* K 0188; *imbeedələ* L 148; *ienbaedələn* L 188; **zich inbedelen:** L 279; **bedelen:** L 91b, 158, 204, 262; *beedələ* L 187; **inschooien:** *inskòjə* L 237; **schooien:** *schoojə* K 188a, 216; *skòjə* L 180a; **geschooid binnenkomen:** *gəskòjt binnə-kòmmə* L 180a; **sjouwelen:** *sjaavələ* K 294; **intrekken:** *intrekkə* I 268; **verhuizen:** *vəroojzn* O 69a; het volgende woordtype is waarschijnlijk een zelfstandig naamwoord: **bedelbijen:** *baedəlbijə* K 174.

## EEN NOODDOP ZETTEN

(N 63, 61c; WVD 37, 50; N 63, 26c)

[Het uitbouwen van een werkstercel tot een moerdop in geval van plotselinge moerloosheid. Een werkbijlarve moet dan koningin worden. Ze wordt gevoerd met KONINGINNENPAP.]

**nooddop(pen) zetten:** I 118, K 180, L 91b, 262; *nòwətdòp zəttə* L 244; *nòòtdòp zəttə* L 148; *nòəjtdop zətn* O 69a; **nooddop aanzetten:** K 188; **nooddopjes zetten:** *nóótdòpkəs zəttə* L 255; **doppen zetten:**

*dòppə zəttə* K 216; **doppen optrekken:** *dòppə oeptrəkkə* K 294. **doppen trekken:** *dòppə trekkə* O 286; **top trekken:** O 70b; **optrekken:** L 200, O 73, P 72; **redcellen zetten:** K 207; **redcel aanzetten:** L 279; **redcel opzetten:** *rətsél ópsəttən* K 251; **redcellen trekken:** *rətsəllə trékkə* I 268; **redcellen uitbouwen:** L 279; **redcellen maken:** *rətsəllə maokə* L 148; **zijn eigen rechten:** L 200, 204, 262; *zən ijgən rəchtən* K 161a; *zən ééjgə réechtə* L 237; *zən èéjgə rèèchtə* L 148; *zən èègə rèèchtə* K 185; *zən áájgə rèèchtə* L 207; **haar eigen rechten:** *dər éjgə rəchtə* I 118; de volgende typen zijn zinnen: **redt zijn eigen:** K 189; **ze willen zich gerechten:** *zə willə zichərèèchtə* L 241; **ze hebben nooddoppen:** *zə hebbə nòwtdòppə* L 237.

## LEGGENDE WERKBIJ

(N 63, 62a; WVD 37, 5)

[Een werkbij die eieren legt. Bij moerloosheid kunnen ook werkbijen optreden als eierenlegster. De eieren zijn echter onbevruucht en er komen dus alleen darren uit. Eieren van leggende werkbijen vindt men altijd aan de rand van een cel; een koningin legt in het midden van de cel. Zie voor de fonetische documentatie van **werkbij** en **werkster** het lemma WERKBIJ en van **bij** het lemma BIJ.]

**leggende bij:** *leggəndə [bij]* I 118, K 161a, 0188, 188, L 91b, 200, 204, 262, O 69a; *léggəndə [bij]* K 185, 216, L 237; **eierleggende bij:** *éjərléggəndə [bij]* L 187; *ajərléggəndə [bij]* I 118; **eierenleggende bij:** *aarənléggəndə [bij]* K 262; **leggende werkbij:** *leggəndə [werkbij]* K 180, L 279; **eierleggende werkbij:** *ijərléggəndə [werkbij]* L 188; *èèjərléggəndə [werkbij]* L 180a; *èèrléggəndə [werkbij]* L 148; **leggende werkster:** O 281, P 5; *leggəndə [werkster]* K 207; **eierleggende werkster:** *aarənléggəndə [werkster]* O 286; **legster:** K 268; *léchstər* I 268, K 251; **legger:** K 188a; **bij aan de leg:** *[bij] an də laj* P 145;

**werkster:** P 33; **werkbij:** [werkbij] K 0188; **value:** *vålsə* L 158; **vuile bij:** *vuilə [bij]* K 174; **kween:** *kwijn* P 8; **goede moeder:** *goej moedar* L 207.

## BULTBROED

(N 63, 62b; WVD 37, 78)

[Darrenbroed ontstaan uit de eitjes van een leggende werkbij. De cellen worden door de werksters in dit geval voorzien van een zeer hoog gewelfd deksel, vandaar de benaming *bultbroed*. Het kan echter ook ontstaan als een gewone moeder onbevrucht is gebleven of door ouderdom of letsel niet langer in staat is bevruchte eieren af te zetten. Deze moeder wordt dan DARRENBROEDIG. De woordtypen **werksterbroed** en **werkersbroed** duiden op broed dat door een werkbij is gelegd en niet op broed bestaande uit werkbijpoppen.]

**bultbroed:** K 161a, 0188, 188, 207, L 91b, 188, 200, 204, 262, 279; *bultbröēt* I 118, K 185, 241, L 148, 255; *bultbroewt* L 235; *buldbröēwt* K 216; *bultbrówt* L 148, 180a, 187, 207, 237, 244; *būültbrōēt* K 251; **bultgebroed:** K 189, 268; **bult:** L 158; **bobbelbroed:** *boubəlbroet* K 294; **bulbroed:** K 180; **dar(ren)broed:** *darrəbrówt* L 237; *dárbrówt* L 207; **eierleggende werksterbroed:** *aaerleggēnde werkstərbroot* O 286; **werksterbroed:** P 5, 8; *wérkstərbroet* I 268; **werkersbroed:** *warkərsbroej* O 281; **atergebroad:** *àatərgəbroet* K 262; **mannetjesbroed:** *mènnəkəsbrówt* L 237; **eerbijenbloed:** *irbējəblōēwt* L 241; **terenbroed:** *tijrənbroet* O 73, P 72; **dikkoppenbroed:** *dīčkoppənbřōēt* O 69a; **ongerechtig broed:** K 174; **vuil broed:** K 174; **kwaad broed:** *kaoj brówt* L 237.

## SLECHTE MOEDER

(N 63, 63a; WVD 37, 45; N 63, 63c; DC 9, add)

[Een onvolmaakte, onbevruchte of onregelmatig eierleggende koningin.]

**kwade moeder:** *kwaajə moejər* L 204; *kaoj mōčjər* L 180a, 200, 207, 237, 244, 255; *kòj mōčjər* L 241; *kwao moojr* O 69a; **kwade moeder:** *kwaajə moer* L 262, 279; *kwaojə moer* K 188; *kwaojə mōēr* I 118; **kwade koningin:** *kaoj koownəgin* K 185; **slechte moeder:** *slechtə moejər* K 313; *slechtə mojər* K 189; *slechtə mujər* K 207; **slechte moeder:** K 174, 180, 0188; **slechte koningin:** *slèèchtə kuninggin* L 148; **rotmoeder:** *rotmoejər* L 207; **mismaakte koningin:** *mismaktə kunnəgin* L 188; **mislukte koningin:** L 279; *misluktə königin* I 268; **minderwaardig:** *mindərwárdich* L 255; **trut:** L 237; **onbevruchte koningin:** *onbəvruchtə keuniginnə* O 281; **onbevruchte moeder:** *onbəvrüüchtə mōēr* K 251; **darrenbroedig(e)** *darrəbroedəch* K 268; *darrəbroedigə* O 286; **aterbroedig:** *aotərbroedəch* K 268; **bultbroed leggende:** K 262; **niet bevruchte moeder:** *nie bəvruchtə moejər* P 145; **kween:** *kwijn* L 179, O 70b, P 8; **verscheten:** *vərschæ-tən* P 33.

## DARRENBROEDIG

(N 63, 64; WVD 37, 46)

[Gezegd van een koningin die onbevrucht is en daardoor darrenbroed legt in plaats van werkbijenbroed.]

**darrenbroedig:** *darrənbřōēdich* L 187; *darrəmbroedich* I 268; *darrəbroedich* K 188, L 279, P 5; *darrəbřōēdich* L 148; *darrəbřōēdich* I 118; *darrənbřōēdəch* O 69a; *dárrəmbřōēwdich* K 251; *darrəbřōēddəch* L 180a, 207; *dárrəbřōēddəch* L 255; *darrəbroejich* K 207; **darrenbroederig:** L 200; *darrəbroedərich* L 204; *darrəbřōēddərich* L 148; *darrəbroejərich* L 91b; **darrenbroedige moeder:** L 279; **darrenbroederige moeder:** L 262; **darrenbroedige koningin:** *darrəbroedigə kunnəgin* L 188; **eerd-achtig:** *eerdèèchtich* L 207; **onbevruchte koningin:** *ómbəvruchtə koownəgin* K 185; *onbəvruchtə kooningien* K 180; **onbevruchte moeder:** K 174; **ongerechte (moeder):** *on-gərécchtə mōčjər* L 237;

*ònggàrèèchtà* K 216; **malle moer:** K 161a; **kwade moer:** *kwaajà moer* L 262; **manwifje:** *mànweefkà* L 207; **non:** *non* K 294.

## VERMINKTE KONINGIN

(N 63, 63b; Lhoest)

[Een aan de vleugels, spriet of poot beschadigde koningin. Het gevolg van die beschadiging is dat ze onbevruucht blijft. Daardoor is ze waardeloos voor het bijenvolk.]

**lamme moer:** K 180, 0188, 188, L 262; **lamme moeder:** *lammà moejàr* L 204; *lam mòějàr* L 237; **kreupele moeder:** *kréúpàl mòějàr* L 237; **ongelukkige moer:** L 188; **verminkte koningin:** *vèrminktà kòningin* I 268; **aangeknipte moeder:** *ònggàknìptà moejàr* K 312, 241; *ònggàknìptà moejàr* K 237; **kadukelijke koningin:** *kàduukà-làkà kòningin* L 279; **mislukte koningin:** L 279; **slechte moeder:** *slechtà moejàr* L 207; *slèèchtà mòějàr* L 255; **slechte moer:** K 174; **kwade moeder:** *kaoj moejàr* L 244; **sukkel:** *sukkàl* K 294.

## OUDE KONINGIN

(N 63, 63c)

[Oude, afgeleefde moer. Haar zaadblaasje raakt uitgeput of is versleten. Zij gaat dan darrenbroed leggen, hetgeen niet getoleerd wordt door het volk. Praktisch zeker zal ze door de werkbijen naar buiten worden gedreven en door haar opvolgster met de angel gedood worden.]

**oude moer:** *ouà moer* K 174, L 91b, 262, 279; *aowà mòēr* L 187; *ou moer* L 188; **oude moeder:** *aow mòějàr* L 148; *aaw moejàr* L 200; *aaw mòějàr* L 237; *aw mòějàr* L 241; **oude koningin:** *aaw kunigin* L 200; *aa kòningin* I 268; *aa keunà-giènnà* O 69a; **een oude:** *nàn ouà* K 0188; **afgeleefde koningin:** L 279; **witte moer:** K 188; **witte moeder:** *wittà moejàr* L 204; **versleten:** O 73; **peet:** *paet* K 294.

## AFBIJTEN VAN KONINGIN- NENCCELLEN

(N 63, 65)

[Het verwijderen van overtollige koninginnencellen door het bijenvolk en/of door de koningin zelf; volgens de informant van L 204 bijten de werkbijen een gaatje in de moerdop waarna de koningin komt die de pop doodsteekt. Volgens de informant van L 207 doet de imker het ook wel.]

**afbijten:** K 180, 207, L 91b, 262, 279, P 5; *afbijtà* K 174, 0188, 188; *afbéjtà* L 148, 244; *afbéétà* I 118, K 185, L 255; *avbéjtà* L 180a; *afbaajtn* O 69a; *afbaatà* K 294; *afbietà* L 188; **uitbijten:** K 161a, L 200, 279; *aojtbéjtà* L 237; *ötbajtàn* K 241; *ajtbaatà* K 294; **uitknauwen:** *aojtknaawà* L 237; **inbijten:** L 204; **uitvreten:** *üüfraetà* L 187; **doppen leegvreten:** *dòppà leech-freejtà* L 148; **eruit trekken:** *dàraojt trékkà* L 207; **afsnijden:** *àfsnèèjə* L 207; **openbreken:** *óópàbreejkà* L 241; **doden:** *doodà* L 158; **afsteken:** *afstaekà* I 268.

### 3.5 Het zwermen

#### ZWERMEN

(N 63, 29a; WVD 37, 99; SGV; ZND 1a-m; Go, 1b; Lhoest)

[Het verlaten van korf of kast van een deel van het bijenvolk onder aanvoering van een koningin. Zij gaat een nieuw volk vormen.]

Een dag of acht, negen voordat de nieuwe moer of koningin uit de koninginnencel komt, verdwijnt de oude moer met een deel van het volk. De moer wordt door de werkbijen wat meer voor het vliegen geschikt gemaakt door haar enorme legtempo wat te temperen. Dit doen ze door het eiwitrijke voedsel dat de moer anders krijgt, wat te verminderen. Het zware achterlijf slinkt dan en de moer krijgt kracht om de vleugels uit te slaan of, anders gezegd, om te zwermen.]

**zwermen:** K 332, O 286, P 5, 72; *zwer-mən* K 239, 300a, O 69a; *zwer-mə* K 148, 219, 294, 300a, 350, L 100, 184, 187, 189, 257; *zwérmən* K 241, 251, L 154; *zwérmə* K 251, L 148; *zwèrmən* K 170, 214, 215, 241, 305, 330, L 159b, 162, 185, 264, 285; *zwèrmə* K 197a, L 91, 148, 207, P 99; *zwaermən* K 216, L 91b, O 162; *zwaermə* L 212, 229, 255; *zwéermən* K 220, 273; *zwéermə* L 159, 237, 244, 261, 262; *zwèermən* K 218, L 145, 154a, 279, O 281; *zwèèrmə* I 118, K 171, 185, L 94, 102, 144, 150, 152, 153, 158, 180a, 187, 200, 207, 236, 244, 260; *zwèèmə* L 199; *zwerrəmən* K 207; *zwerrəmə* I 220, K 268, 349a, 356, L 190, 280, P 25, 96, 107; *zwérrəmə* L 208; *zwèrrəmən* I 272, L 259, 279; *zwèrrəmə* I 268, K 257, 314, 315, 316, 353, P 44, 45, 46, 47, 48, 95, 98; *zwaerəmə* K 180, 250, L 104, 158, P 112; *zwéerəmə* K 185, 213, 237, 241, 357, 358, L 186, 237; *zwèèrəmə* K 215, 216, 318, L 109, 233, 241, 255, P 145; *zwijs-mən* K 189, 204, 262, O 67; *zwijsmə* P 2; *zwijsrəmən* K 304; *zwijsrəmə* K 205, 268; *zwaarmən* K 204; *zwaarmən* K 188;

*zwaarmə* K 174, L 256; *zwarrəmən* K 161a; *zwarrəmə* K 245, P 145; *zwaarəmən* K 0188; *zwaarəmə* I 118, K 188a; *zwaajrəmə* K 210; *zwurmə* P 13; *zwörmə* P 112; *zweurmən* O 70b; *zwörrəmə* P 154, P 167; *zwéurəmən* O 73; *zwuurəmə* K 189a, 213a; *zwèrmə* hs Schrevels P 86; hij *zwermt* L 188; **laten:** O 274.

#### ZWERM

(N 63, 29d; DC 9, 6; SGV; ZND 1a-m; Go, 1b; WVD 37, 100; N 1, 46 add; Lhoest)

[Het geheel van werkbijen en darren dat met de koningin de korf of kast verlaat. Zij zullen een nieuwe woning gaan zoeken.]

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BIJ.]

**zwerm:** I 79, K 101a, 102, 107a, 133c, 148, 150, 151, 158b, 168, 177, 182, 197, 219, 294, L 157a, 161, 180\*, 281, 281\*, O 69a, P 5, 8; *zwerm* K 239, 300a, 332, 350, L 189, 190, 257, O 286; *zwérm* K 241, 251, L 93, 154; *zwèrm* K 164, 170, 197a, 214, 215, 257, 305, 330, L 91, 144a, 145, 148, 159b, 162, 185, 188, 199, 201, 208, 264, 280, 285, P 99; *zwaerm* K 216, L 104, 159, 179, 187, 205, 206, 212, 229, 255, O 162; *zwéerm* K 220, 273, L 145a, 151, 152, 180, 184, 186, 236, 237, 240, 244, 261; *zwèèrm* I 118, K 171, 185, 195, 215, 218, L 94, 102, 109, 144, 145, 150, 152, 153, 154a, 158, 182, 187, 199, 200, 207, 228, 233, 236, 260, 262, 279, O 281; *zwerrəm* I 220, K 161a, 163c, 180, 207, 239, 268, , 274, 349a, 356, L 280, P 25, 96, 107; *zwérrəm* K 315, 316, L 208; *zwèrrəm* I 268, 272, K 184, 314, 318, 353, L 100, 148, 241, 259, P 44, 45, 46, 47, 48, 95, 98; *zwaerəm* K 250, P 112; *zwéerəm* K 213, 237, 241, L 186, 237; *zwèèrəm* K 185, 216, 357, 358, L 103, 200, 207, 255, 279, P 145; *zwijsrm* K 189, 204, 205, 262; *zwijsrəm* K 189a, 268, 304, O 67 *zwaarm* I

78, K 153, 204; *zwaarm* I 118, K 145a, 173a, 174, 188, 188a, 190, L 256; *zwaerm* K 244; *zwarrəm* K 245, P 145; *zwaarəm* K 0188, 188a, 244; *zwaajrm* K 210; *zwörm* P 112; *zwurm* P 13, 72; *zweurm* O 70b, 286; *zwëurm* O 73; *zwörrəm* P 154, 167; *zwüürm* K 213a; *zwèèrm* *zwer*m, Elemans; **een zwerm bijen:** *nə zwèèrm biejà* hs Jansen L 200; **zwerm bijtjes:** *zwèrm biēkas* hs Schrevens P 86; **bij-zwerm:** [*bij*]zwerm I 78a, 79, K 125a, 133a, 135, 147, 149, 158a, 159, 161, 171, 180, 184a, 194, L 104, 147, 283a; [*bij*]zwèrm K 187a, 216a, L 264; [*bij*]zwaerm L 91b; [*bij*]zwéerm L 255; [*bij*]zwèèrm K 163, 195, L 95; [*bij*]zwerrəm L 149, L 240; [*bij*]zwèrrəm L 205, 206, 208a; [*bij*]zwéerəm L 153; [*bij*]zwaarm K 173a; [*bij*]zwaarəm K 175; *biezwerm* *bijen-zwerm*, De Bont; **bijenzwerm:** K 132, 150, L 110; *bijəzwerm* K 109, 133a, 133d; *bijənzwerəm* L 244; *bi-jənzwèrm* L 162; *bi-jəzwéerm* L 187; *bijəzwèèrm* L 93; *bi-jəzwèèrm* L 209a; *bééənzwerm* L 160; *baejəzwerm* L 185; *baejəzwèrm* L 159; *baejəzwéerm* L 112; *bajənzwerm* K 126; *bienzwerm* K 100, 124a, 133a, 141, 151, 182a, 183b, L 237; *biezwerm* K 143, 172; *biezwèrm* L 91, 239; *biezwèèrəm* L 99; *bienzwaarm* K 157; *biejənzwerm* I 79, K 102; *biejəzwerm* K 100a, 148; *biejənzwèrm* L 149; *biejəzwéerm* L 263; *biejəzwèèrm* L 178a; *biējəzwèèrm* L 263a; *biejəzwèrrəm* L 145, 180\*\*; *biējəzwéerəm* L 241; *biējəzwèèrəm* L 201; **bij:** *bij* L 156; *biej* L 178a, 241; *biej* Brabantius (1882) L 157; *biēj* L 148, 180a; *bie* Bieënzwerm. Corn. Vervl.; **zwerf:** L 100; **volk:** K 197; **volk bijen:** *volk biēn* I 78a; **vlucht:** K 151; **hoop:** *höēp* K 330; [**öēchal**]: K 330; **een laat bijen:** *een laat biejàn* O 274.

## ZWERMRIJP

(N 63, 39a; N 63, 39b; WVD 37, 102)  
[Gezegd van een volk dat op het punt staat om te gaan zwermen.  
Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

**zwermrijp:** L 200, 279; [*zwer*]rijp K 174, 188, 207, L 91b; [*zwer*]réjp L 148, 180a, 207; [*zwer*]réép I 118, K 185, L 255; [*zwer*]rép L 148; [*zwer*]riep L 188; [*zwer*]raap K 294; [*zwer*]raoep I 268; **zwermrijp volk:** K 161a, L 204, 262; [*zwer*]rijp *vollək* K 0188; **zwermklaar:** [*zwer*]klaor L 237; **zwermzuchtig:** [*zwer*]zuchtəch L 207; **zwermzieke bijen:** [*zwer*]ziēkə *biējàn* O 69a; het volgende woordtype is een werkwoordgroep: **op zwermen staan:** *óp zwèrmə ston* L 207; *stèt óp zwèèrmə* L 187; de volgende typen zijn zinnen: **hij is/ze zijn rijp:** L 279; **het staat rijp:** *ət stao rijp* K 188a; **de zwerm is gereed:** *də [zwer] is chariējət* K 241; **het is ervoor gereed:** *tis ərveur graet* K 180; **hij is vaardig:** *hij is verch* L 207; **hij vliegt met zijn eerd bijen:** *hij vliecht met zən ertbiejàn* L 279; **ze zijn zwerm lustig:** *zə zen zwerm lustich* O 286; **hij gaat (haast) zwermen:** *hij gut zwæ-rəmə* L 158; *haj gi haost swèèrəmə* L 241; **hij zal gaan zwermen:** *haj zal goŋ zwèèr-mə* L 244.

## BAARD MAKEN

(N 63, 30a; WVD 37, 102; WVD 37, 101; Lhoest)

[Het vormen van een tros bijen rond het vlieggat tegen de ingang en soms aan de randen van de vliegplank. Het is een voor- teken tot zwermen. De werksters gaan alvast bij duizenden rond het vlieggat hangen, wachtend op het moment van uit-zwermen.]

**baard maken:** K 0188, L 91b, 204, 279, P 5; *baart maakə* L 187, 237; *baat maakə* I 268; *baort maakə* K 180, L 188; *baort maokən* K 161a, 189, 207; *baort maokə* I 118, K 174, 185, 188, 237, L 148, 180a, 200, 207, 255; *baort móókə* K 213; *baort maoʔə* K 241; *boot mookən* K 294; **baarden:** K 262, O 70b; het volgende type is een zin: **het baardt zo:** *ət baort zo* L 244; **voorliggen:** L 200, 262; *veurliggən* K 0188; *vörliggə* K 185, L 148; *vurliggə* L

188; **ervoor liggen:** *arveu liggə* K 294; *arvur liggən* L 207; **luieren:** K 262; **lui-riken:** *loojarikkən* K 294; **met trossen aan het gat hangen:** *mé trosn oun at chat angən* O 69a; **pronken:** *pronken* Gereed zitten om te zwermen. (...) Vóór het zwermen blijven de bieën rustig het vertrek der koningin afwachten. Dan zitten er vele rond het telgat te pronken. Corn. Vervl. Aanh.; **rozen:** *rwoozə* I 118; de volgende typen zijn zinnen: **die bijzwerm hangt:** *die biezwaarm angt* K 174; **hij tekent:** *haj tikkənt* L 237; **hij is zijn eigen aan het klaarmaken:** *haj issən ijjə ənt klaormaokə* L 241; **hij zit zo ruw voor het tijlgat:** *haj zit zo raw vör at télgaot* L 244.

## BAARD

(N 63, 30b; N 63, 30a; WVD 37, 101; WVD 37, 102; Lhoest)

[De tros bijen die vlak voor het zwermen rond het vlieggat hangt of ligt.]

**baard:** L 91b, 200, 237, 279, P 8; *baart* L 158; *baort* K 161a, 188, 207, 213, 216, 237, 241, 268, L 180a, 188; *boort* K 294; *baat* I 268; *baot* P 145; **bijbaard:** *biebaat* I 268; **bijenbaard:** *beejəmbóort* K 251; **tros:** K 0188, O 69a; *tros* L 237, 241; *tròs* L 187; **bijtros:** *bietros* K 180, 188, L 204, 262; *biëtròs* I 118; **bijentros:** *biejətros* K 188a; *biëjəntros* L 237; **klomp:** *kloemp* K 294; **bijklomp:** *bīejklómp* L 237; **haffeltje bijen:** *həffəlkə biejan* L 207; **[duu]bijtjes:** *-beekəs* O 286; het volgende woordtype geeft wellicht de functie weer van de *baard:* **lokkers:** O 73.

## SPEURBIJEN

(N 63, 31a; Lhoest)

[Werksters die een paar dagen voordat een bijenvolk gaat zwermen, uitvliegen om naar een nieuwe woning te zoeken. Spletten, holle bomen, schoorstenen en lege korven zijn mogelijke woonplaatsen.]

**speurbijen:** *speurbijə* L 188; *speurbiejən* K 161a; *speurbiejə* L 200; *spéurbijə* I 118; **speurbij:** K 180, P 5; *spéurbéj* L 187; *speurbie* K 174, L 262, 279; *spèurbie* K 207; *speurbiej* K 0188; *spéurbīej* L 148, 180a; **speurders:** *spéurdərs* L 255; **spoorbij:** L 200; **zoekers:** K 174; *zuukərs* K 294; *zūūkərs* L 237; het volgende type is een zin: **de bijen zoeken rond:** *də biējə zūūkə ront* L 241; **moerzoekers:** K 174; **vliegbij:** *vliēgbīē* K 213, 237, 241; **verkenners:** K 188; **voorlopers:** *veurloopərs* L 200; **gangmaker:** L 204; *gangmaokər* L 207; **kwartiermakers:** *kwərtīejrmaokərs* K 185; *kərtiermaokərs* L 91b.

## VOORZWERM, BRANDZWERM

Kaart 7, pag. 124

(N 63, 29b; SGV; N 63, 37e; DC 9, 6; WVD 37, 110; Go, 1b; Lhoest)

[De eerste en grootste zwerm; deze valt eind mei, begin juni. Een deel van het bijenvolk -tien- tot twintigduizend werkbijen en een paar honderd darren- verlaat met de oude koningin de korf of kast. Wie met de zwerm mee trekt, schijnt niet meer naar de oude woning om te zien. De zwerm laat een aparte zwermtoon horen. Overigens bestaat over de vraag wat de beste tijd is voor het zwermen verschil van mening; volgens de informanten van K 207 en L 262 is mei gunstig: "Zwermen die ge in mei kunt vaten, geven dikke honingraten". De informanten van L 91b, L 180a en L 241 daarentegen zeggen: "nə mēējzweërəm mákt dəm biēman èèrəm". Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

**voorzwerm:** P 5, 8; *voor[zwerm]* K 174; *vóór[zwerm]* I 118; *vör[zwerm]* L 158; *veur[zwerm]* I 268, K 163c, 0188, 188a, 189, 207, 251, 262, 268, 356, L 91b, O 69a; *vur[zwerm]* K 161a, 0188, 213, 216, 237, 241, L 188, 200; *vör[zwerm]* L 185,

187, 237, 255; *véújr[zwerm]* P 145; *veu[zwerm]* O 69a, 70b, 73; *voorzwerm* de eerste zwerm in het voorjaar, De Bont; *veurzwerm* Eerste zwerm die uit eenen korf van 't vorig jaar komt, en vergezeld is van eene moederbie die ten laatste het voorgaande jaar geboren werd. Corn. Vervl. Aanh.; **brandzwerm**: K 149, 168, L 93, 104, 144a, 152, 153, 157a, 179, 199, 204, 239, 244, 262, 279; *brant[zwerm]* K 173a, 180, L 91b, 145, 147, 148, 178a, 180, 180a, 200, 207, 235, 236, 237, 255, 280; *braant[zwerm]* K 145a, 173a, 185, 0188, 188, L 109; *brànt[zwerm]* L 241; *brandzwerm* de eerste zwerm nl. die van de winterbijen met de oude koningin, De Bont; **het oude moer**: *æt èèw mōēr* L 235; **eerste zwerm**: K 161, L 258, 262, 285; *ierstə [zwerm]* K 313; *uurstə [zwerm]* L 241; *örstə [zwerm]* K 216, L 255; **eerste-ling**: *iestəling* O 286; *êéstəlink* P 48; *iestəlink* O 281; *uurstəling* L 200; **oude zwerm**: L 259; **oude vlucht**: K 151; **moerzwerm**: L 161; **stokzwerm**: L 281, 281\*; **grote zwerm**: *gróótə [zwerm]* L 255; **bijzwerm**: *bie[zwerm]* K 194; **zwerm**: K 182, 294, L 185, O 69a, P 5; *zwérrəm* I 268, K 241; *zwurm* P 72.

## TUTEN

(N 63, 33a; WVD 37, 43; WVD 37, 42; Lhoest)

[Het geluid dat een jonge, net uit de dop gekomen koningin maakt. Op het doffe KWAKEN van de ongeboren koninginnen antwoordt zij met een hoog, tutend geluid. Het *tuten* is voor de imker een zeker teken dat er de volgende dag of op zijn laatst één dag later, een nazwerm zal komen.]

**tuten**: K 161a, 180, 188, 207, 262, L 91b, 262, 279, O 70b, 73, P 5, 8, 72; *tūütən* K 0188, 189, 216, 241, L 188; *tūütən* O 69a; *tūütə* K 174, 237, 268, L 158, 187, P 145; *tūūwtə* K 251; *tūüttə* I 118, 268, K 185, 213, 241, L 148; **toeten**: K 294, 356, P 33; *toetə* K 188a; **tuiten**: *tujtə* L 148, 180a, 200, 207, 244; *tówtə* L 255; **roepen**:

*röëppə* L 148; *roewpə* L 235; *rwūūpə* L 241; **piepen**: K 189, 313.

## TUTER

(N 63, 33b; WVD 37, 42)

[Koningin die pas de moer cel verlaten heeft en tutend antwoordt op het gekwaak van de koninginnen die hun dop nog niet verlaten hebben.]

**tuter**: I 118, K 161a, 180, 188, 207, L 91b, 200, 262, 279, P 5; *tūütər* K 174, 0188, 216, L 158, 187, 188, 207, O 69a, 286; *tūūjtər* L 237; *tūüttər* I 268, K 185, L 148; **tuitər**: *tujtər* L 148, 180a; *tuttər* L 204; **toeter**: K 294; **bleter**: *blèètər* K 294; **roepd**: *ròwpərt* L 241.

## KWAKEN

(N 63, 32a; WVD 37, 42; WVD 37, 43; Lhoest)

[Het geluid dat de koningin maakt net vóór ze uit de cel komt. Waarschijnlijk luistert de jonge, nog niet uitgelopen moer, of zij als antwoord op dit geluid een reeds uitgelopen moer hoort TUTEN. Als dit niet het geval is, kan ze de moer cel verlaten. Koninginnen verdragen elkaar nl. niet; als twee moeren bij elkaar kunnen komen, ontstaat er een gevecht, waarin één van beiden sneuvelt.]

**kwaken**: K 0188, 262, 313, 356, L 91b, 204, 262, 279, O 70b, 73, 281, P 5, 8, 33, 72; *kwaakən* O 286; *kwaakə* I 118, 268, K 185, 268, 294, L 148, 158, 180a, 187, P 145; *kwaokən* K 161a, 207, 241; *kwaokə* K 188, 237, 216, L 148, 207; *kwóókə* K 213, 251; *kwaoʔə* K 241; **kweken**: *kwèèkə* L 200, 255; *kwekkən* K 189; **roepen**: *rōēpən* O 69a; *röëppə* L 148; *rówpə* L 207, 244; *rwūūpə* L 241; **piepen**: *pīējpə* L 207; **zingen**: O 281; *zingə* L 207; **fluiten**: *fluitə* L 188.

**KWAKER**

(N 63, 32b)

[Koningin die vlak vóór het uit de cel komen een dof, kwakend geluid laat horen.]

**kwaker:** I 118, K 180, 0188, L 91b, 188, 200, 262, 279, P 5; **kwaakar** I 268, K 161a, 185, 294, L 148, 180a; **kwaokar** K 188, 207, 216, L 148; **kwakkar** L 237; **kweker:** *kwéékər* L 237; *kwèèkər* K 174, L 255; **roeper:** *rōēpər* O 69a; *rówpər* L 237.

**ENDELING**

Kaart 8, pag. 125

(N 63, 29c; WVD 37, 111; DC 9, 6; WVD 37, 112; Go, 1b; Lhoest)

[De eerste nazwerm of, met de VOORZWERM meegerekend, de tweede zwerm. Ze is kleiner dan de voorzwerm. Acht tot tien dagen nadat de voorzwerm eraf is, vliegt de eerst uitgelopen en nog onbevruichte moeder of koningin met een deel van het bijenvolk weg; het TUTEN is niet meer in de korf of kast te horen. Onmiddellijk komen eventuele KWAKERS uit hun dop en gaan mee de lucht in, zodat er in deze zwerm meerdere koninginnen kunnen zitten, die allemaal nog onbevrucht zijn. Zij vormen ofwel nieuwe afsplitsingen ofwel zij bevechten elkaar op leven en dood, totdat er nog één koningin overblijft. Een volk kan slechts één koningin gebruiken.

Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

**endeling:** I 268, K 151, 161, 161a, 163c, 173a, 182, 184, 0188, 188, 189, 194, 207, 262, 268, L 91b, 93, 104, 153, 179, 187, 199, 204, 244, 262, 279, 280, 281, 281\*, O 70b, P 5, 8, 72; *endaling* K 188a, L 144a, 158; *ëndaling* K 216, L 145, 148, 180a, 187, 235, 237, 241; *éndaling* I 118, K 241, 315, P 44; *èëndaling* K 358, L 200;

*ééndaling* K 213, 241, L 152; *ijndaling* L 259; *ijndalink* L 258; *endalieng* K 174, 180; *éndaliëng* K 237, 251; *endərling* K 149, 168; *engəling* P 47; *ënnəling* K 185; *endeling* nazwerm, De Bont; *endeling* De tweede zwerm die uit eenen biekkorf zwermt. Corn. Vervl.; **eerste endeling:** *uurstən endaling* L 236; *üürstən èndaling* L 235; **endelingzwerm:** L 144a; **andərling:** K 216; **enteling:** *èntəling* L 244; **erling:** *èrling* K 353, 357, P 46; **hendeling:** de volgende opgave is meervoud: *hendəlingə* K 173a; *handəling* K 294; *hangeling*, *hengeling* zie endeling, Corn. Vervl.; **endel:** L 157a; 188, 285; *ëndəl* L 180a, 207, 255; *éndəl* L 185; **entel:** *èntəl* L 207, 244; **enling:** *énling* K 318; **eindling:** *ijling* L 144a; **nazwerm:** K 168, O 70b, P 8; *naa[zwerm]* I 268, L 91b, 187, O 73, P 72; *nao[zwerm]* I 118, K 251, L 237, O 281; *no[zwerm]* L 200; *nóó[zwerm]* L 255; *nou[zwerm]* K 356; *naoə[zwerm]* P 145; *nazwerm* tweede of nog latere zwerm, De Bont; *nazwerm*, *naarzwerm* ieder van de zwermen die na den eersten uit eenen korf vliegen. Corn. Vervl.; **tweedeling:** *twiedəling* O 286; **dopzwerm:** L 161; **kleine zwerm:** K 313; *kléénə [zwerm]* L 255; **echte zwerm:** *echtə [zwerm]* O 69a; **verse vlucht:** K 151.

**DERDELING**

(N 63, 37e; N 63, 40a; WVD 37, 112; DC 9, 6; Lhoest)

[Derde zwerm of tweede nazwerm. Na de ENDELING kan enkele dagen later een tweede nazwerm volgen, en daarna weer een derde en vierde, maar uiteindelijk geeft het volk het zwermen op. Elke zwerm betekent nl. een splitsing en daardoor een verzwakking van het volk. De bijen vinden soms zelf zoveel zwermen ongunstig en maken daar een einde aan door het AFBIJTEN van de doppen. Het zwermen houdt dan op.]

**derdeling:** K 185, 262, L 258, 262; *deddəling* K 294; *déddəliëng* K 251; *dordəling*



L 279; *dördaling* L 280; *dörraling* K 216  
*dërdaling* P 44; *dërdalink* K 315; *derde-  
 ling* Derde zwerm uit eenen biekerf.  
 Corn. Vervl.; *derdeling*, *däddelink* Derde  
 zwerm van eenen biekerf, Teurlinckx;  
**derling**: K 207, L 285; *dërling* K 318, 357,  
 358, P 46; *daerling* K 213, 241; *déerliëng*  
 K 237; *dorling* K 184; *dorling* derdeling,  
 hetzelfde als *den twëeden ändeling*, De  
 Bont; **twëede endeling**: *twiddän endaling*  
 L 235.

## VIERDELING

(N 63, 37e; N 63, 40a; Lhoest)  
 [De derde nazwerm; zie de semantische  
 toelichting van DERDELING.]

**vierdeling**: L 258; *viddaling* K 294; **vier-  
 ling**: K 207; *vïërling* K 318; *vïërling* K  
 216; *vïërlieëng* K 237; **brandzwerm**: *bránt-  
 swérräm* K 315; **koningszwerm**: L 279;  
**keizer**: L 200.

## VIJFLING

(N 63, 37e)  
 [De vierde nazwerm; zie de semantische  
 toelichting van DERDELING.]

**vijfling**: K 207; **keizerszwerm**: L 279.

## ZWERMLUSTIG

(N 63, 39b; WVD 37, 121; Lhoest)  
 [Gezegd van een volk dat veel zwermt.  
 Een dergelijk volk heeft enige tientallen  
 MOERDOPPEN gebouwd, terwijl een ZWERM-  
 TRAAG volk het in de regel bij drie of vier  
 zal laten of soms helemaal geen zwerm-  
 cellen aanzet.

Voor de fonetische documentatie van het  
 woorddeel **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

**zwermlustig**: K 180, 294, L 200, 204,  
 279; *[zwerm]lustich* K 161a, 0188, 188,  
 241, L 91b, 148, 187; *[zwerm]lustæch* K

185, L 180a, 207; *[zwerm]lÛüstich* I 118,  
 K 251; **zwermlustig volk**: O 286; **zwermlustige  
 bijen**: *[zwerm]lÛüstægə biëjən* O  
 69a; **zwermsziek**: L 207, P 5; *[zwerm]ziëk*  
 L 255; **zwermmachtig**: *[zwerm]èèchtæch* L  
 180a; **(het zijn) zwermers**: K 313;  
*zwurmærs* P 72; het volgende type is een  
 zin: **ze zwermt gaarne**: *zə zwermt gèèrə* K  
 313; **zwermduivels**: *[zwerm]duuvæls* K  
 174, 189, 207, 213, 262, 268, 356, L 188,  
 262, O 70b, 73, P 8; *[zwerm]düüvvæls* I  
 268, K 241; *[zwerm]düüvæls* K 237;  
*[zwerm]doejvæls* P 145; de volgende  
 opgave is enkelvoud: *[zwerm]dujvæl* L  
 180a; **zwermkloot**: *[zwerm]klaot* L 148;  
*[zwerm]klòwt* L 237; **todbij**: *tòtbīëj* L  
 237; **snertbij**: *snèrtbīëj* L 237; **wegvlieger**:  
*wèchfliëgər* L 241; **vliedskas**: *vliëskassə*  
 O 281.

## ZWERMTRAAG

(N 63, 39c; WVD 37, 122; Lhoest)  
 [Gezegd van een volk dat niet of nauwe-  
 lijks wil zwermen. Een dergelijk volk zet  
 slechts enkele of geen moercellen aan. De  
 informant van L 148 merkt op dat het  
*zwermtraag* zijn van een volk een goed  
 verschijnsel is; diverse woordtypen geven  
 dit ook aan.

Voor de fonetische documentatie van het  
 woorddeel **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

**zwermtraag**: K 180, L 204, 262, 279, P 5;  
*[zwerm]traach* K 207, 262, L 148, 180a, P  
 145; *[zwerm]traoch* I 118, K 161a, 185,  
 188, 251, 268, L 148, 187, 188; *[zwerm]-  
 trijch* I 268, O 70b, 73; **zwermmarm volk**: O  
 286; **traag volk**: *traoch vòlk* L 255; het  
 volgende woordtype is waarschijnlijk een  
 gesubstantiveerd bijvoeglijk naamwoord:  
**trage**: *troogə* K 294; **niet zwermlustig**: *nie*  
*[zwerm]lustich* K 356; het volgende type  
 is een zin: **ze zwermt bijna niet**: K 313;  
**rustig**: L 262; **een goede**: *ən goeə* K 189;  
*nə gōëjə* L 237; **goed volk**: *goe volk* K  
 313; **een beste**: *nəmbééstə* L 237; **best  
 volk**: *best vollək* K 0188; **thuisblijver**:  
*tūüsblīëvər* L 241; **een kas die niet wil**

**zwermen:** *ən kas da niē wīēlt zwerməŋ* O 69a; **bijen die niet willen zwermen:** *biejə die nie wīēllə zwéérəmə* K 237; *biejə die nie willə zwéérəmə* K 213, 241; **een braak:** *ən braok* K 174; het volgende woordtype geeft wellicht de oorzaak van de *zwermtraagheid* aan: **moeder vruchtloos:** *moejər vruchloos* L 207; [**annekbol-sche**] **bijen:** O 281.

## ZICH DOODZWERMEN

(N 63, 39d)

[Als een volk te veel zwermt, verzwakt het. Elke zwerm is immers een splitsing en daardoor een verzwakking. Wanneer een volk zo sterk achteruitgaat in bijental, dat het zich niet meer kan handhaven, heeft het zich *doodgezwermd*.]

**(zich) doodzwermen:** L 279; *zich daot-zwèrmə* L 207; *dōētzwèrmə* I 118; *dōēt-zwérrəmə* I 268; *dōējtzwerməŋ* O 69a; **zijn eigen doodzwermen:** *zən ijjə doot-zwaarmə* K 188; hij zwermt *zən ijjəŋ doot* K 161a; *zwèèrmt zən ijjə doot* L 91b; *zwéérəmt zən ijjə dōwt* L 237; **kapotzwermen:** K 294; *kapotzwerrəmə* K 180; *kāpōtswérməŋ* K 241; *kapotzwaarrəmə* I 118; hij *zwèèrmt kəpōt* L 187; **zijn eigen kapotzwermen:** *zən éjjə kəpōt-zwèèrəmə* L 255; *zən èègə kəpōtzwèèrmə* K 185; *zən aojgə kəpōtzwèèrəmə* K 216; hij *zwaarəmt zən ijjə kəpōt* K 0188; *zwèèrəmt sənəjjə kəpōt* L 241; *zwéérəmt zən ijjə kəpōt* L 237; **kaalzwermen:** L 200; *kaalzwerrəmə* K 180; hij *zwèèrmt kaal* L 187; **zijn eigen kaalzwermen:** *zən èèjjə kaolzwèrmə* L 148, 244; **te kaal afzwermen:** *tə kaol afswèèrmə* L 180a; **hard afvliegen:** L 204; **te hard afvliegen:** L 262; *tə hart afliejjə* L 180a; **kaal afvliegen:** *kaol afvliējjə* L 207; **afzwermen:** *afzwérrəmə* I 268; **leegzwermen:** K 294; de volgende woordtypen geven het resultaat aan: **dood:** K 207; **kaal:** *kaol* K 207.

## RESERVEVOLKJE

(N 63, 40b)

[Gezegd van kleine volkjes met (te)veel darrenbroed die ontstaan door het vele nazwermen. Het lemma-opschrift duidt op het feit dat de imker ze soms gebruikt om ze te verenigen met een ander volk.]

**reservevolkje(s):** *rəsərvəvolkskə* K 188; *rəzèrvəvolkskə* I 118; *rəzèrvəvolkskəs* L 180a; **reservevolk:** L 262; *rəzərvəvolk* L 204; **kleine zwempjes:** *kléén zwèrmkəs* L 207; **slecht volk:** L 188; **darrenzuchtig volk:** L 279; **hommelnest:** K 180, 0188; **ceerdnest:** L 207; **mannetjesbij:** *mènnəkəs-biēj* L 237; **darrenbij:** *darrəbiēj* L 237; **vaderbij:** *vādərbiēj* L 237.

## ENDELEN

(N 63, 40a)

[Het nazwermen, ongeveer acht dagen nadat de BRANDZWERM eraf is.]

**endelen:** K 188a, L 91b, 188, 262, 279; *èndələ* K 185, L 148, 180a, 207; *éndələ* I 118; *éngdələ* L 237; **endelen** zwermen van bijen na de brandzwerm, De Bont; **entelen:** *èntələ* L 207, 244; **endelingen:** K 0188, 207; *éndəlingəŋ* K 241; *endəlingə* I 268; *endəliəngə* K 174; *endəlingə* K 180; **hendelingen:** *handəlingə* K 294; **nazwermen:** *naozwéèrmə* L 237; *nouzwerməŋ* O 69a; *nóózwèèrəmə* L 255; **opnieuw zwermen:** *óppərnééjt zwèèrmə* L 244.

## MAAGDENZWERM

(N 63, 37b; DC 9, 6)

[Eerste zwerm uit een bijenvolk dat zelf dat jaar uit een normaal afgevlogen VOORZWERM of BRANDZWERM is ontstaan. Volgens de informant van L 178a gebeurt dit als de "brandzwerm" vroeg in het jaar komt en heeft de *maagdenzwerm* dezelfde, oude koningin.]

Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

**maagdenzwerm:** K 180, P 5; *maagdā-zwerm*] I 268, K 0188, 216, L 178a, 187, 200; *maogdā-zwerm*] K 161a, L 148, 180a; *maogdān-zwerm*] K 188; *maagde(n)zwerm* Zwerm die, in hetzelfde seizoen, van eenen voorzwerm komt. Corn. Vervl. Aanh.; **zwermzwerm:** L 204, 279; *zwerāmzwerām* K 207; *zwerāmzwerām* K 241; **zwermszwerm:** *zwèèrams-zwèèram* K 185, L 279; **overzwerm:** *oovār-zwerm*] K 174; **koningszwerm:** L 262; **jonge zwerm:** *jóóng* [*zwerm*] L 237; **zwerm:** O 69a; **nakomer:** *nóókòmmār* L 255.

## BRUIDSZWERM

(N 63, 37a; WVD 37, 112; DC 9, 6)  
[Een volk dat meezwermt bij de BRUIDSVLUCHT van een jonge koningin. Behalve bij het woordtype **bruidszwerm** zie voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** het lemma ZWERM.]

**bruidszwerm:** K 356, L 200, P 5; *bruitswaerm* L 91b; *brooijtswerm* O 69a; *bröjtswèrm* L 148; *bröjtswèèrm* L 187; *bruitswaerām* L 158; *bröjtswèèram* L 180a, 255; *brèùtswèèrm* I 118; *braotswijrām* K 268; *braatswarrām* P 145; **zingende voorzwerm:** K 180, L 262; *zingāndā veur-zwerm*] I 268, K 161a, 0188, 207, L 91b; *zingāndā vur-zwerm*] L 188, 200; *zingāndā vör-zwerm*] K 185, L 148, 237; *zingānt vur-zwerm*] L 279; *ziengāndā veur-zwerm*] K 188; **zingende bruidszwerm:** *zingānde bröjtswéerām* L 237; **zingende zwerm:** L 239; **zwerm met jonge moeder:** [*zwerm*] *mi jongā mojar* K 241; **brandzwerm:** *braant-zwerm*] K 174; **voorzwerm:** L 204.

## HONGERZWERM

(N 63, 37c; WVD 37, 113)

[Bijenvolk dat door de honger gedreven kast of korf verlaat. Wanneer er in de woning geen voedsel meer is -volgens de informant van L 235 is dit te wijten aan verwaarlozing door de imker- gaat het bijenvolk over tot massale vlucht. Een *hongerzwerm* komt slechts sporadisch voor. Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

**hongerzwerm:** K 180, L 200, 204, 262, P 5, 8; *hongār-zwerm*] I 118, K 161a, 0188, 188, 207, 241, 262, L 188, 279; *hóngār-zwerm*] K 185, L 148, 180a, 187, 207, 235, 237, 255; *hoengār-zwerm*] K 268, 356, O 73, P 72, 145; *höëngār-zwerm*] K 251; *oengār-zwerm*] I 268; *öëngār-zwerm*] I 118; *ounār-zwerm*] O 70b; **verhongerde kas:** *varoenārdā kassā* O 281; **noodzwerm:** *nôêt-zwerm*] I 268; **bedelzwerm:** *baedāl-zwerm*] L 91b; **paaszwerm:** L 200; **koolzwerm:** *kooll-zwerm*] K 174; **armoedezwerm:** *èèrāmoej-zwerm*] K 216; *ijrmoej-zwerm*] K 294; **armoede:** *armoej* K 313; **misère:** *miezijrā* O 286; **een verarmoede:** *nā vārèèrāmöëjdā* L 207; de volgende typen zijn zinnen: **hij gaat van armoede:** *haj gèt van èèrāmöëj* L 187; **hij zwermt van armoede:** *hij zwèèrāmftān èèrāmöëj* L 241; het volgende woordtype is een werkwoord: **schooivliegen:** K 188a.

## MOTZWERM

(N 63, 37d; N 63, 37e)

[Volk dat zijn woning verlaat omdat deze door de WASMOT is aangetast. Voor de fonetische documentatie van het woord(deel) **zwerm** zie het lemma ZWERM.]

**motzwerm:** K 180, L 262, O 69a; *mot-zwerm*] K 188, 207, L 188; *mòt-zwerm*] I 118, K 185, L 148, 207, 237, 255; **was-motzwerm:** *wasmot-zwerm*] L 188; **vuile korfzwerm:** *vuilān korf-zwerm*] L 207;

het volgende woordtype duidt de oorzaak van de *motzwerm* aan: **vuile kas**: K 0188.

## AFGEZWERMD VOLK

(N 63, 38b)

[Volk dat achterblijft in de korf of kast, als er gezwermd is.]

**afgezwermd volk**: K 161a, L 204, 262, 279, P 5; *afchəzwèrmt vòlk* L 180a; *àfchəzwèèrəmt fòllək* L 241; **afgezwermde stok**: *afchəzwèrmdə stòk* L 244; *afchəzwéérmdə stòk* L 237; *afchəzwèèrəmdə stòk* K 185; **afgezwermde korf**: *afchəzwèrmdə kòrrəf* L 207; **afgezwermde kas**: *afchəzwèrrəmdə kas* I 268; **afgezwermde(e)**: *afchəzwèrmt* L 148; *àfchəzwaerəmt* L 158; *afchəzwermdn* O 69a; *afgezwermd* Afgezwermde kòrf, korf die eenen voorzwerm en eenen nazwerm gegeven heeft. Corn. Vervl. Aanh.; *afgezwermd* niet meer zwermend; *enen afgezwermde stok* korf met bijen die reeds enige malen gezwermd hebben (en niet meer zullen zwermen), gewoonlijk zegt men dit van de zgn. *opzetters*. De Bont; **oude stok**: L 188, 262, 279; *ouə stok* K 180; *òwə stok* K 188, L 91b; *awə stok* I 118, L 200; *aawə stòk* L 148, 180a, 207, 237, 244; **oud volk**: *ou vollək* K 0188; *aaw vòlk* L 255; **oude stand**: *aawə stant* L 255; **oude stam**: *aawə stam* L 255; **oude korf**: *awə kurf* I 118; **moedervolk**: *moedərvollək* I 268; *möëjərvòlk* L 255; **stamvolk**: *stamvòlk* L 255; **stambij**: *stambie* K 207; **staankorf**: *staonkeurf* K 294; **kaal volk**: L 279; **nakend volk**: L 279; **achterblijvers**: K 174; **zaadhouder**: *zoothaavər* K 294.

## AFKOMEN, AFVLIEGEN

(N 63, 31b; N 63, 29b; WVD 37, 103)

[Het wegvliegen van de eerste zwerm. Op een zonnige dag, meestal tussen 11 en 14 uur, gaan duizenden werkbijen, vergezeld

van honderden darren en met de oude moeder in hun midden, zwermen.]

**afkomen**: K 161a, L 200; *afkoomə* K 180; *afkommən* K 0188; *afkommə* K 174; *afkòmmə* I 118, L 148, 255; *àfkòmmə* L 207; de volgende typen zijn zinnen: **hij komt eraf**: L 279; **het oude moeder komt eraf**: *ət èèw mōēr kumt əraf* L 235; **oude moeder komt eraf**: L 204; **de oude moeder komt haast**: *daaw moojər kumt haost* L 207; **afvliegen**: L 91b, 262, O 70b, P 5; *afvliegə* K 188; *afvliēgən* O 69a; *afvliējgə* L 148, 180a, 187; *afvliegen* Den korf verlaten, de wijde wereld invliegen. Een zwerm vliegt af, wanneer de koningin met een deel der bieën den korf verlaat om eene nieuwe kolonie te stichten. Corn. Vervl. Aanh.; **afgaan**: *afgaan* Van den korf vliegen. Ook: *afkomen*. Corn. Vervl. Aanh.; de volgende typen zijn zinnen: **hij gaat**: *hij gèt* L 188; *haj gi* L 237; **hij doet weg**: *haj düü wéch* L 237; **hij is de pijp uit**: *hij is də pijp ut* K 313; **eraf dresen**: *dəraf dressə* K 294; **wegvliegen**: *wechvliegə* K 174; *wechvlaegə* O 286; **zwermen**: K 356; *zwerrəmə* L 200; *zwérrəmə* I 268; *zwaarəmə* I 118; *zwurmən* P 72; *hij zwerrmt* L 279; *hij zwerrəmt* K 207; *haj zwéérəmt* L 237; **eruit naaien**: *dərojət nèèjə* L 255; **opsteken**: O 73; **aftrappen**: P 8; **aan het vliegen**: *èèn ət vliegən* O 281; **vertrekken**: *vərtrekkə* K 268; *vərtrekkə* K 251; de volgende typen zijn zinnen: **de zwerm vertrekt**: *də zwarrəm vərtrəkt* P 145; **de zwerm trekt eruit**: K 189, 262; de volgende typen duiden het resultaat aan: **de oude moeder is eraf**: *daaw möëjər is dəraf* L 244; **hij heeft gebrandzwermde**: *hėj hi gəbrantzweèrəmt* K 185.

## TERUGSLAAN

(N 63, 31c)

[Terugvliegen naar de korf. Dit doen de bijen als blijkt dat de moeder niet is meegevlagen of is gedood.]

**terugslaan:** K 180, L 204, 262; *təruch-slaon* K 161a, L 200, 241; *təruchslōn* L 237; *truchslaon* L 148; *truchslōn* K 185, L 207, 255; *təruchslaoə* L 244; hij *slaat* *təruch* L 279; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *təruch-gəsloogə* K 294; **terugslagen:** K 0188; hij *slaocht* *təruch* K 207; *slacht truch* K 188; **terugvliegen:** *təruchvliēgə* L 158; *truchvliegən* L 91b; *truchvliēgə* I 118; *truchvliējgə* L 148, 187; *təruchfliējgə* L 180a; hij *vliecht* *truch* L 188; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *truch-gəvloggən* L 207; **terug opvliegen:** *təruch oepvliegə* I 268; **terug opgaan:** P 5; **teruggaan:** L 200; het volgende type is een zin: **hij is teruggegaan:** *haj is truchəgaon* K 241; **terugtrekken:** L 262; *təruchtrékkə* L 207; **terugkomen:** *trüüchkommən* O 69a; het volgende type is een zin: **hij is teruggekomen:** *ij is təruchəkommə* K 174; **afvallen:** *afvallə* L 187; het volgende type geeft het resultaat van het *terugslaan* aan: **er terug op:** *ər təruch ööp* K 294.

## AANVLIEGEN

(N 63, 34a)

[Het zich neerzetten van de zwerm, nadat hij enige tijd gezwermd heeft.]

**aanvliegen:** K 0188, L 91b, 204, 262; *aanvliegə* I 268, K 188; *anvliegə* L 188; *ānvliegə* L 158; *ānvliējgə* L 187, 207, 237, 244; *aonvliegən* L 279; *aonvliēgə* I 118; *aonvliējgə* K 185; *oņvliegə* L 200; *oņvliējgə* L 148; **bijvliegen:** *bájvliējgə* L 207; **gaan hangen:** K 180, L 200; *goon hangə* K 294; *hij gaot hangən* K 207; *haj gi hangə* L 237, 241; *ij gaot angə* K 174; *ze gojn angən* O 69a; **vallen:** *vallə* K 188a; de volgende typen zijn zinnen: **ze zetten zich neer:** *zə zətn euln nae* O 69a; **ze vliegen de haag in:** *zə vliegən də hēèch in* L 207; **neergooien:** *nirgòjə* L 255.

## HANGEN VAN DE ZWERM

(N 63, 34b; WVD 37, 104; Lhoest)

[Het bevestigd zijn van de zwerm aan een tak, boomstam, struik of anderszins.]

**hangen:** K 180, 0188, 207, L 91b, 262, 279, O 73, P 5, 8, 72; *hangə* K 185, 188, 188a, 216, 251, L 180a, 187, 207, 244, 255, P 145; *hàngə* L 158; *hángə* L 148; *angən* I 118, O 69a; *angə* I 118, 268, K 174; *hangen* Een zwerm hangt, wanneer al of bijna al de bieën er van in eenen tros bijeenzitten. Corn. Vervl. Aanh.; hij/de zwerm *hangt* K 189, 262, 268, 356, L 188, 200; 241; *hééngt* L 237; *hant* O 70b; **beten:** *béétə* K 213, 237; *béétən* K 241; **aan mekaar kleven:** L 204; **trossen:** *trossə* L 255; de volgende typen zijn zinnen: **ze zitten/hij zit:** *zə zittə* K 294; *zə zitn* O 281; *haj zit* L 237; **ze zetten zich:** *zə zətn eulən* O 281; **hij is aangevlogen:** L 279.

## BIDDEN

(N 63, 35; Lhoest)

[Het in dezelfde richting met de kop vooruithangen, wanneer de bijen aanstalten maken tot AANVLIEGEN.]

**bidden:** K 180, L 262; *biddə* K 188, 188a, 213; *biddən* K 241; *biëddə* K 237; **aanlezen:** L 204; *oņlaezə* L 180a; *aonlèèzən* L 279; **lezen:** *léézən* K 241; *lajzə* K 294; de volgende typen zijn zinnen: **hij gaat/is aan het lezen:** *gje/iz ènt léézə* L 235; **ze maken aanstalten:** *zə maakə aņstáltə* L 237; **ze maken apprensie:** *zə maakə prènzjē* L 237; **hij gaat haast hangen:** *haj gi host hangə* L 241; **aanvliegen:** *anvliegə* L 188; *aonvliējgə* K 185; **voorvliegen:** L 279; **plek zoeken:** *plek zoekə* K 174.

**INBALLEN**

(N 63, 36a; Lhoest)

[Het insluiten van de koningin door een tien- tot twintigtal werksters, zo stevig dat het geheel op een balletje lijkt. De moer krijgt geen eten en sterft; overbodige koninginnen kunnen zo gedood worden. Volgens diverse informanten gebeurt het juist ter bescherming van de koningin.

De woordtypen **afsteken**, **kapotsteken**, **uitbijten** en wellicht ook **afmaken** duiden andere manieren om de koningin te doden aan; zie de semantische toelichting bij **AFBIJTEN VAN DE KONINGINNENCELLEN**.]

**inballen**: K 0188, 207, L 200, 262, P 5; *inballə* K 174, 188; *imballə* I 268, K 213, L 187; *imbəllən* K 241; *ĩmbəllə* I 118, K 237; **inbollen**: *imbəllə* L 237; 255; **ballen**: K 180, L 91b, 200, 279; *ballə* K 216, L 180a, 188, 207, 244; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *gəbalt* L 204; **bollen**: *bəllə* L 148; **klemmen**: K 180; *kləmmə* L 148, 180a, 207; **inklemmen**: *inkləmmə* L 237; **klemzetten**: *klemzettə* K 174; **pletteren**: *plijtə* K 294; **afmaken**: *afmaokə* K 185; *afmoukən* O 69a; **afsteken**: K 161a; **kapotsteken**: *kəpətsə* K 185; **uitbijten**: *əjtə* L 235; **vechten**: *vəchtə* L 241.

**VERVLIEGEN**

(N 63, 36b; N 63, 61b)

[In een verkeerde korf of kast vliegen. Door verschillende factoren kunnen zowel de koningin als de werksters als de darren naar de verkeerde korf of kast vliegen. Zij worden dan meestal gedood; zie **INBALLEN**.]

**vervliegen**: K 161a, 180, 0188, 207, L 91b, 262, 279, P 5; *vərvliegə* I 268, K 174, 188; *vərvliəgən* O 69a; *vərvliəgə* I

118, L 158; *vərvliegə* L 200; *vərvliəgə* K 185, L 148, 180a, 187, 207, 237, 255; het volgende type is een zin: **heeft zich vervlogen**: *het zich vərvloogə* L 188; **verkeerd vliegen**: *vərkijərt vliegən* K 294; **de vlieg kwijt zijn**: *də vliəch kwéjt zén* L 207; het volgende woordtype duidt de bijen aan die zijn **vervlogen**: **vreemde bijen**: *vrumdə biəjə* L 241.

**VOORSPELEN**

(N 63, 57a; Lhoest)

[Het voor de woning op en neer dansen van jonge bijen. Dit gebeurt bij reinigingsvluchten en ook tijdens het hoogtepunt van het broedseizoen. De jonge bijen prenten zich dan het uiterlijk en de ligging van hun woning in. Zij blijven vlak voor de woning op en neer dansen met hun kop naar de vliegopening gericht.]

**voorspelen**: K 180, L 204, 262; *veurspeulən* L 91b, 279; *veurspeulə* L 200; *vurspeulən* K 161a, 0188, L 279; *vurspeulə* L 188; *vörspeujlə* K 216; *vörspeulə* L 148; *vörspeúla* I 118, L 180a, 207, 237, 255; *vörspöwlə* K 185; **spelen**: *speulə* K 174, L 235; *spéulə* L 241, 244; **weren**: *waerə* L 207, 235; hij is *ant weerə* L 244; **dansen**: L 200; *dansə* L 180a, 187; *dansn* O 69a; **voordansen**: *vördaansə* L 237; **voorvliegen**: *vörvliəgə* L 207, 237; **oriënteren**: I 268; **zijn eigen oriënteren**: *zən éjgə órířjenteerə* L 255; **verkennen**: *vərkənnə* L 237; **richten**: *richtə* K 294; **vluggen**: K 207; **zot doen**: *zət döən* K 237; *zət döən* K 213, 241; **het zotten**: *ət zottə* K 188a; de volgende woordtypen zijn zelfstandige naamwoorden: **voorspel**: K 174; *vörspəl* L 187; **rondedans**: *röndəndans* L 148; **verkenning**: K 188.

### 3.6 Het halen

#### HALEN

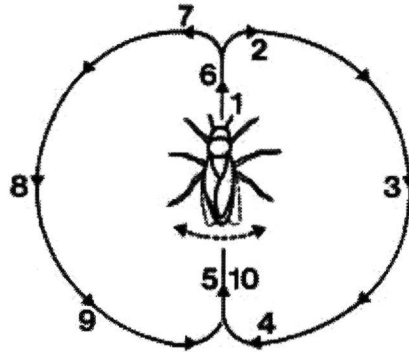
(N 63, 41; WVD 37, 79; N 63, 43a; Lhoest)  
[Verzamelen van nectar, stuifmeel en water door de oudere werkbijen.]

**halen:** L 204, 262, 279, O 70b, 73, P 5, 72; *haalə* L 158, 187, 237; *haolən* K 161a, 189, 207, L 91b; *haolə* K 174, 180, 185, 188, 213, 216, 251, 268, 294, L 148, 200, 207, 241, 244, P 145; *haolə* L 180a, 207; *hóolən* K 241; *haoləm* K 241; *aolə* I 118, K 237, 251; *ouln* O 69a; *halen* Bijeenbrengen. De bicēn hemmen vandaag nie veul gehaald. Corn. Vervl. Aanh.; **aanhalen:** P 8; *anaalə* I 268; *oenhoelən* O 286; **bijhalen:** *bèəhaolə* P 145; **winnen:** K 188a; *winnə* K 174, L 237; **vliegen:** K 0188; *vlējgə* L 187; **lopen:** *lōēwəpə* K 294; **oogsten:** *ochstə* L 237; **aanzetten:** *ápžettə* L 255; het volgende woordtype duidt op het halen van honing: **honingen:** L 188; de volgende woordtypen duiden op het halen van stuifmeel: **kousen:** *kéjsən* K 241; **bloemen:** *bloemen* het halen van stuifmeel door de werkbijen met behulp van hun pootjes, De Bont; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **dracht:** K 262, 356, L 148; *dracht* I 118; de volgende typen zijn zinnen: **de bijtjes zijn op de haal:** *də bīēkəs sən ōep dan óólhs* Schrevens P 86; **de bijen zijn in dracht:** *də biežə zin in dracht* L 235.

#### BIJENDANS

(N 63, 42; WVD 37, 83; Lhoest)  
[Kwispel- of rondedans die de haalbij in de korf of kast op de raten uitvoert, om aan de andere bijen mee te delen waar zij een honing- of stuifmeelbron heeft gevonden. De bij loopt over de raat en beschrijft een liggende acht. Als zij op de raaklijn van de twee ronden is, beweegt ze haar achterlijf heen en weer. Deze beweging lijkt op kwispelen. Zie afb. 16 (uit WLD II, 6).

De bij wil met de dans de richting aangeven waarin het voedsel gezocht moet worden en de afstand van woning tot voedselbron (Van Gool, p. 105-108.)



Afb. 16. Bijendans

**bijendans:** *bééəndans* O 286; *bīējəndans* L 204, 237; *bīējəndans* K 216 *bīējəndans* L 200; **rondedans:** K 180, 0188, O 73; *rón-dəndans* L 148; *ròndədáns* K 251; **kwispeldans:** K 180, L 279, O 281; *kwīšpəldáns* K 251; **honingdans:** L 91b; **honingdans:** K 185; **pollendans:** K 207; *pòlləndàns* K 237; *polləndàns* K 213, 241; *polndans* O 69a; **stuifmeeldans:** *staaifmael-dans* K 294; **werfdans:** *wèrfdans* L 180a; **familiedans:** *fəmiēliēdèèns* I 118; **vreugdedans:** L 188; **stertseldans:** *stértsəldáns* K 251; **cirkeldans:** K 262; **dans:** I 268, L 262; *dans* L 255; **dans in de vorm van een acht:** K 188; de volgende woordtypen zijn werkwoorden: **dansen:** K 161a; *dànsə* L 241; **spelen:** *speulə* K 174; **wegwijzen:** P 8.

#### STUIFMEEL

(N 63, 43a; WVD 37, 143; Lhoest)  
[Het eiwitten- en vettengedeelte van het bijenvoedsel. Het wordt door de *haalbijen* uit de mannelijke geslachtsceldragers van een plant gehaald.]

**stuifmeel:** K 161a, 0188, 188, 313, 356, L 91b, 200, 279, P 5, 8, 33; *stuifmèl* K 180; *støjfmael* L 207; *støjfmeejl* L 148, 180a; *stèùfméél* K 216; *stèùfmeejl* I 118, K 185, L 255; *steufmêel* O 286; *staojfmael* L 244; *staojfméél* K 237, L 237; *staofmael* K 262; *staoæfmijl* I 268, K 268; *stôðfméél* K 251; *støjæfmijl* O 73, P 72; *stofmajl* O 281; *stuifmijl* O 70b; *stoojfmijl* O 69a; *staaajfmael* K 294; *staaafméél* P 145; *stūūfméél* L 187; *stūūfméél* L 158; **meel:** K 188a; **geel meeltje:** *gael milkə* L 207; **bloemstef:** *bloemæstof* K 294; **klauwstef:** *klaawstəl* K 174; **pollen:** K 207; **iek:** K 189; **knoppen:** L 262; **bijbrood:** *biebrood* Bloemstef, die door de bieën ingezameld, in cellekens bewaard en tot voedsel bereid wordt voor de jonge bieken. Corn. Vervl.; het volgende woordtype duidt op het stuifmeel dat reeds is verwerkt: **brood:** *braot* L 207.

## NECTAR

(N 63, 43b; WVD 37, 127; Lhoest)  
[De zoete stof die de bijen uit de bloemen halen; deze bestaat volgens de informant van L 148 voor 85 procent uit water en voor 15 procent uit honing.]

**nectar:** I 268, K 180, 188, 262, 268, 356, L 91b, 188, 204, 279, P 5, 8, 145; *nèktar* I 118, K 213, 241, L 180a, 207; *nèktar* L 148; *nèktár* K 237; *nèktàr* L 158; *nektaar* O 73, 286; *nèktáár* K 251; *nekaar* O 281; **honing:** K 161a, L 200, 207, 262; *hoowing* L 187; *hojning* K 185, L 148, 180a, 237; *hōëning* L 148; *heuning* K 207, O 70b; *heunink* K 294; *huning* K 174, L 241; *euning* K 0188; *euničnk* O 69a; *űning* I 118; **honig:** *hojich* L 237; *hónnæch* L 244; *hojñæch* L 207; **onrijpe honing:** L 279; **nat:** K 189; **zeem:** *ziēm* K 251.

## BLADHONING

(N 63, 113a; WVD 37, 132)

[Het zoete, kleverige vocht op takken en bladeren, afkomstig van bepaalde luizen, dat de bijen soms naar hun korven of kasten brengen. Bladhoning is vaak zeer donker van kleur. In drachtpauzes kan bladhoning de bijen soelaas bieden; in verband hiermee staat de opmerking van de informant van L 255: als de bijen het niet kunnen halen, dan zullen het de luizen wel maken.

Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **-honing** en **-honig** zie het lemma HONING.]

**bladhoning:** L 262, P 5; *blat[honing]* I 118, K 189, 262, 356, L 188, O 281, P 8, 145; *blát[honing]* K 251; **bladhonig:** K 313; *blat[honig]* K 268; **bladluishoning:** *blatlöjs[honing]* L 279; *blatlaoes[honing]* I 268; **bladluizenhoning:** *blatléús[honig]* L 237; *blatlaojzən[honig]* L 244; **luizenhoning:** K 161a, L 200, 262; *löjzən[honing]* K 180, L 148; *löjzə[honing]* K 174, 0188; *lūūzə[honing]* L 158; *lèùzən[honing]* K 185, L 255; *laoəzən[honing]* I 268; *loojzn[honing]* O 69a; *lōējzən[honing]* O 70b; **luishoning:** *lūūs[honing]* L 187; **bladluizenjus:** P 72; **honingdaaw:** K 188, L 200, 204; *[honing]daaw* L 148; *[honing]-dou* K 0188; **dauwhoning:** *dàaw[honing]* K 251; *daw[honing]* I 118; **luizenzeik:** *löjzənzijk* O 73; **venijnhonig:** *vərninkt[honig]* L 237.

## BIJKLEED

(N 63, 44a; Lhoest)

[Dichte bezetting van haren op het lijf van de bij. Wanneer de bij in een bloem kruipt om nectar te puren, strijken deze stijve haren langs de opengesprongen helmknopjes en houden talloze stuifmeelkorrels vast.]

**bijkleed:** *bieklaet* K 180, 207, L 207; *biekléet* K 213, 237, 241; *brējkléet* K 216;



**haren:** L 262, 279; *haoræn* K 161a; *hoorə* K 294; **haar:** *haor* L 187, 241, 255; **stuifmeelhaar:** *staoəfmijlaar* I 268; **stuifmeel-haren:** *stuifmaelhaorə* K 174.

## KORFJES

(N 63, 44b; Lhoest)

[Soort holtes aan het achterste paar poten van de werkbij waarin zij het stuifmeel, dat op haar sterk behaarde lijf zit, verzamelt. Deze holtes zijn met stijve haren -de BORSTELS- omgeven.]

**korfjes:** K 185, L 262; *körfjæs* K 207; *körfkæs* K 216, L 187; *köræfkæs* I 268; *kèuræfkæs* L 237; *kurfkæs* L 200, 279; de volgende opgave is enkelvoud: *kurfkæ* L 188; **korven:** *körvæn* K 0188; *körævə* K 213, 237; *kèurævə* K 241; de volgende opgave is enkelvoud: *körf* Het uitgehaalde deel van de pooten eener bie waarin zij het bloemstof samenpakt. Corn. Vervl..

## BORSTELS

(N 63, 44b; Lhoest)

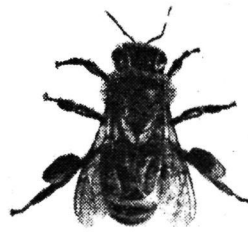
[De stijve haren op de achterpoten van de werkbij. "Wanneer de bie in de bloemen kruipt, blijft het stuifmeel aan al de haren van heur lichaam kleven; zij wrijft dan met hare voorste en middelste pooten dit stof naar achter op hare borstels; de achterpoot van de linkerzijde wrijft zijne borstels af aan den scherpen kant van den rechterkorf en de rechterpoot aan den linkerkorf." (Corn. Vervl.)]

**borstels:** K 161a, 180, L 200, 204, P 5; *baorstæls* L 241; *bustæls* O 69a; *beustæls* K 294; *borsæls* L 91b; *børsæls* I 118; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *bèustæl* K 213, 237, 241; *borstel* Aan de binnenzijde van de achterpooten der werkbieën staan eenige rijen stijve haren, waaraan men den naam van *borstels* geeft. (...) Corn. Vervl.; **borsteltjes:** K 188; **afveegborstels:** *afveejchbaorsæls* L 255; **plekhaar:** L 207.

## KLOMPJES

(N 63, 44c; WVD 37, 94; WVD 37, 144; Lhoest)

[Bolletjes stuifmeel in de KORFJES aan de beide achterpoten van de bij. Afbeelding 17 (uit Van Gool, 31) laat een werkbij zien die *klompen* of een *broekje* aanheeft.]



Afb. 17. Bij met klompjes

**klompjes:** K 0188, P 5; *klompkæs* K 188; *klumpkæs* L 180a, 187, 200, 255, 279; *klumkæs* L 188; *klömkæs* L 91b; *kloemkæns* K 262; **klompen:** K 161a, 180, L 204; *klómpæn* L 244; *klómpæ* L 255; *kloempæn* O 70b; **stuifmeelklompjes:** *støjfmaelklumpkæs* L 207; *støjfmeejklumpkæs* L 148; *staofmaelkloemkæns* K 262; *staafméélklumpkæs* P 145; **stuifmeelklompen:** *støjfmeejklómpæ* L 148; *stèufmeejklómpæ* K 185; *stòðfméélkløëmpæ* K 251; de volgende opgave is enkelvoud: *stofmajlkløemp* O 281; **broodklompjes:** *bròwtklumpkæs* L 237; **meelklompjes:** *méélklumpkæs* L 237; **kousjes:** *kouskæs* K 189, 207; *kòwskæs* I 118; *kaowskæs* K 251; *kéjsjæs* K 241; **kousen:** *kousə* K 294; *kaowsə* K 241; *kaawsə* K 237; *kááwsə* K 213; *kèèsə* K 241; *kaasən* O 73, P 72; het volgende type is een zin: **hij koust:** *hij kòwst* I 118; **sokken:** I 118; *sokkə* K 188a, 189; **slobbetjes:** *slobbækæs* K 268; **polltjes:** *pollækæs* K 356; *pòllækæs* L 180a; **pollen:** K 180, 356; *poln* O 69a; **bolle:** *bollə* I 268; **stuifmeelsbolletjes:** *stuifmaelsbollækæs* K 313; **stuifmeelkorrels:** P 8; *stofmajlkorrels* O 281; *støjəfmijlkorrels* P 72; **stuifmeelklonten:** *støjəfmijlklontən*

O 73; **zakjes aan de pootjes**: *zèkskəs àndə pòtjəs* L 241; **knoppen**: L 262; **korfjes**: *keurfkəns* P 8; **klaauwsel**: *klaawsəl* K 174; **broekje**: L 279; **[klopen]**: L 207.

## HONINGBLAAS

(N 63, 44d; N 63, 44d add; Lhoest)  
[Maag waarin de honing wordt bewaard; deze bevindt zich in het achterlijf. De honing of nectar wordt met de zuignut opgezogen en komt via de slokdarm in de honingblaas terecht.  
Voor de fonetische documentatie van de woorddelen **honing-** en **honig-** zie het lemma HONING.]

**honingblaas**: [*honing*]blaas I 268, K 207, L 279; [*honing*]blaos I 118, K 174, L 188; [*honing*]blaos L 255; **honingblaasje**: [*honing*]blòskə K 213, 237; **honigblaasje**: [*honig*]blaasjə K 241; **het blaasje**: *ət blèèskə* K 0188; **honingmaag**: K 161a, L 200, 262, 279, P 5; [*honing*]maach I 268, L 237; [*honing*]maoch L 148, 187, 207; [*honing*]mooch K 294; **honigmaag**: K 185; [*honig*]maach L 237; **maag**: L 180a; *mouch* O 69a; **voormaag**: L 200; het is onduidelijk wat het volgende woordtype aanduidt: **ventiel**: K 180.

## VALLEN

(N 63, 45)  
[Het neerstrijken van de bij op de vliegplank van korf of kast, wanneer ze na een honingvlucht thuiskomt.]

**vallen**: K 207, L 262; *vallə* L 148; *valn* O 69a; **vallen op de vliegplank**: K 161a, L 188; het volgende type is een zin: **ze vallen op de plank**: *zə vällən óbdə plànk* L 207; **neervallen**: L 200; *nirvallə* L 237; het volgende woordtype duidt de bijen aan: **invallende bijen**: *invalləndə biejə* K 174; **neerstrijken**: L 279; *nirstréjkə* L 237; *nijstraakə* K 294; **neerkomen**: *nirkòmmə* L 237; **aanvliegen**: L 279; *aanvliegə* I

268, K 188; *aonvliegən* L 91b; *aonvliēgə* I 118; *aonvliējgə* K 185; *anvliējgə* L 255; *onvliējgə* L 180a; **thuiskomen**: P 5; *taojs-kòmmə* L 237; **aankomen**: *aonkoomə* K 180; het volgende woordtype duidt de toestand van de bijen aan bij het **vallen**: **geladen**: *gəlaajən* K 0188; het volgende woordtype wordt (volgens WNT) in Drente gebruikt voor het inzamelen van was door de bijen: **bleuten**: L 204.

## VETVLIEGEN

(N 63, 47c)  
[Het snel volvliegen door de bijen van korf of kast.]

**vetvliegen**: K 161a, 180, 0188, 207, L 204, 262, 279; *vetvliegə* K 188; *vetvliegə* L 200; *vétfliēggən* K 241; *vètvliējgə* K 185, L 148, 180a, 187, 207, 237, 244; **vol zetten**: *vol zettə* K 188a; **hard dragen**: *aart draogən* I 118; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **vette dracht**: *vèttə dracht* I 118; **hard halen**: *hart haolə* L 180a; **mirakel halen**: *məraokəl haolən* L 91b; de volgende typen zijn zinnen: **ze halen wreed**: *zʹaalə vrîêt* I 268; **het haalt als de pest**: *ət hált as də pèst* L 237; **ze halen zijn eigen kapot**: *zə haolə zən ajgə kəpòt* L 241; **ze worden vet**: *zə worrə vet* L 188; **ze vliegen hem goed aan**: *zə vliējgən əm gówt ən* L 255; **ze vliegen hard**: L 207; **het is rap vol**: *ət es rap vol* O 69a; [**t hoewst'r**]: L 237; het volgende woordtype geeft het resultaat van het *vetvliegen* aan: **vet**: *vet* De bieën zijn vet, zij hebben veel honing verzameld. Corn. Vervl. Aanh..

## HAALWEER

(N 63, 47a; WVD 37, 93; N 63, 133b)  
[Uitdrukking die de imker gebruikt als het weertype gunstig is om nectar en stuifmeel te verzamelen voor de bijen.]

**(het is) (echt) haalweer**: *ət is haalweər* L 237; *ət is ècht haolweər* K 185; *haolwèjər*

K 268; **drachtweer**: *drachtwээр* P 145; **(goed) vliegweer**: *göěj vliěchwaer* L 241; *vleejchwээр* K 251; **(goed) honingweer**: *göěj honingweer* L 255; *euninkwaer* I 268; **(goed) bijweer**: *goej biewaer* K 174, 180; *bieweer* Weder, gunstig voor de bijen. Corn.; **(goed) bijenweer**: *göět béjəweer* L 187; *bīējəwaer* O 69a; **goede haal**: *goojə hool* K 294; **het is goed weer om te halen**: *ət is göěj weer um tə haolə* L 207; **het haalt (goed)**: *ət hált* L 237; *ət haolt* goet K 161a, 0188, L 91b, 200, 204, 262; *ət hołt göět* L 148; *ət haolt goewt* L 200, 279; **ze halen goed**: *zə aolə göět* I 118; *zʹaalə goe* I 268; **hij haalt zijn best**: *hij háltsəm bèest* L 241; **het haalt hard**: *ət hált hárt* L 207; *ət haolt hart* K 185; **ze halen hard**: *zə haolən hét* K 241; **het geeft goed**: *ət gəft goet* L 188; *ət gif goet* K 188a; **het honingt (goed)**: *ət honingt* K 0188, L 262; *ət honingt gówt* L 148, 180a, 207, 235; *ət huningt* K 180; *ət heuningt* K 161a, 207, 294; *ət euningt* K 188; *ət üuningt göět* I 118; **het honigt**: *ət honicht* L 237; **(het is een) goede dracht**: *goejə dracht* I 118; *ət is ən goej dracht* K 0188, L 200, 235, O 69a; *ət is ən göěj dracht* L 187; *göěj draacht* L 255; **er is goede dracht**: *dər is goejə dracht* K 174; **het is haaldracht**: P 5.

## DRACHT

(N 63, 48; WVD 37, 84; WVD 37, 91; Lhoest)

[Periode waarin de bijen (de meeste) nectar/honing en stuifmeel verzamelen.]

**dracht**: I 268, K 161a, 0188, 207, L 200, 204, 262, 279, O 69a, 73, 286, P 8; *dracht* I 118, K 185, L 148, 180a, 187, 188, 207, 244; *drácht* K 251; *draacht* K 180, 188, L 255; **veel dracht**: *veul dracht* K 262; **drachtijd**: K 356; *drachtéjt* L 148, 237, O 281; *drachtaat* K 294; *drachtout* O 70b; **draagtijd**: *draochtéjt* K 188a; **drachtperiode**: K 268, 356, P 145; *drachtpeeriejoedə* O 281; **drachtseizoen**: K 262; **hoofd-dracht**: P 5; **haaltijd**: P 72; *haaltéjt* L 237; *haoltéjt* L 180a; *haaltijd* Tijd dat de bieën

honing halen. Corn. Vervl. Aanh.; **haal-seizoen**: *haalsəzoen* O 73; **vliegtijd**: K 174; **weidetijd**: *wééjtéjt* L 237; **oogsttijd**: *hóékstáájt* K 237; *óokstéét* K 213; *óekstáájt* K 241; **oogst**: P 72; *oest* O 70b.

## VOORJAARSDRACHT

(WVD 37, 85; N 63, 48; Lhoest)

[De periode in het voorjaar waarin de bijen vliegen op bloesem van de dan bloeiende planten, bloemen en bomen.

Vraag 50a van lijst N 63 en vraag 86 van lijst WVD 37 hebben gevraagd naar de bloemen waarvandaan de bijen in het voorjaar nectar/honing en stuifmeel halen. De antwoorden op deze vragen geven het volgende resultaat. In het voorjaar vliegen de bijen vooral op cultuurgewassen als fruitbloesem en koolzaad, op voorjaarsbloemen als paardenbloem en crocus en verder vooral op wilgensoorten (katjes).]

**voorjaarsdracht**: K 262; *veurjaarsdracht* I 268; *veurjaorsdracht* K 189, L 91b, O 281; *vèùwrjórórsdrácht* K 251; *vörjaorsdracht* L 148, 180a, 237; **voorjaardracht**: *vorjaordròcht* K 237; *vorjaordrácht* K 213; *vorjòordracht* K 241; **voorsjaardracht**: *veursjaardracht* O 70b; **vroege dracht**: *vruugə dracht* K 268; *vrüügə drácht* K 251; **uitkomen-dracht**: *oojtkom-məndracht* O 69a; **uitgangdracht**: *uit-chankdracht* K 294; **fruitdracht**: P 8, 33; **koolzaaddracht**: *kôêlzaatdracht* I 268; **voorseizoen**: *voorsəzoen* K 313.

## ZOMERDRACHT

(WVD 37, 87; N 63, 48; Lhoest)

[De periode in de zomer waarin de bijen vliegen op bloesem van de dan bloeiende planten, bloemen en bomen.

Vraag 50b van lijst N 63 en vraag 88 van lijst WVD 37 hebben gevraagd naar de bloemen waarvandaan de bijen in de zomer nectar/honing en stuifmeel halen.

De antwoorden op deze vragen geven het volgende resultaat. In de zomer vliegen de bijen op linde- en kastanjabomen, op struiken als vuilboom, bramen en frambozen en op zomerbloemen, vooral klaver-soorten en korenbloemen.]

**zomerdracht:** K 189, 262, 268, 356, L 91b, O 70b; *zoomərdracht* O 69a; *zómərdrácht* K 213; *zómərdrácht* K 241; *zómərdròcht* K 237; *zoowmərdracht* I 118; *zówmərdrácht* K 251; *zoumərdracht* P 145; *zommərdracht* L 148, 180a, 207, 237; *zawmərdracht* K 294; **zomer-oogst:** *zooməroost* O 73; **lindendracht:** *lindəndracht* L 148; **halfseizoen:** *halfsəzoen* K 313; **late dracht:** P 8; **najaarsdracht:** *nōjaorsdracht* O 281.

## NAJAARSDRACHT

(WVD 37, 89; N 63, 48; Lhoest)

[De periode in het najaar waarin de bijen vliegen op bloesem van de dan bloeiende planten, bloemen en bomen.

Vraag 50c van lijst N 63 en vraag 90 van lijst WVD 37 hebben gevraagd naar de bloemen waarvandaan de bijen in het najaar nectar/honing en stuifmeel halen. De antwoorden op deze vragen geven het volgende resultaat. In het najaar vliegen de bijen vooral op de heide. Tegenwoordig is die haalbron veel minder geworden door de achteruitgang van de heide. Verder wordt gevlogen op (zee)asters, klimop, herik en zonnebloemen.

De heiligendagen waar de informant van K 268 op doelt zijn Hoog Lieve Vrouw = Maria Hemelvaart (15 aug.) en Laag Lieve Vrouw = Maria Geboorte (8 sept.)]

**najaarsdracht:** *naojaorsdracht* L 91b, 180a; *nóójóórsdrácht* K 251; **najaardracht:** *nōjaordròcht* K 237; *nōjaordrácht* K 213; *nōjóordrācht* K 241; **late dracht:** *laotə dracht* K 189; *lóótə drácht* K 251; **heidracht:** L 200; *héjdracht* L 148; *hééjdracht* L 237; *hèèjdracht* L 255; **bamisdracht:** *boumīəsdracht* O 69a; *boomis-*

*dracht* K 294; **doordracht:** *doodracht* P 8; **dracht van de ene heiligendag naar de andere:** *dracht van dən tējənə hijliggədach naor dən andərə* K 268.

## HONINGWEIDE

(N 63, 49; WVD 37, 80; WVD 37, 84; WVD 37, 167; Lhoest)

[Plaats waar veel honinggevendende planten staan.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **honing-** zie het lemma HONING.]

**honingwei(de):** K 207, L 204, 262, 279, P 5; *[honing]wij* K 188, L 91b, 200; *[honing]wéj* L 187; *[honing]wééj* L 237; *[honing]wèèj* L 148, 207; *[honing]waaaj* K 180; *[honing]waa* K 294, O 69a, O 73, 286, P 72; **schone honingwei:** *skop [honing]wèèj* L 180a; **bijenwei(de):** K 185; *bijəwijdə* L 188; *biejənwijdə* K 356; *biejənwij* L 200; *bīējəwèèj* L 207; *biejənwaa* K 262; **bijwei:** *biewij* L 279; *biewaa* O 70b; **vetwei:** *vetwaaaj* K 188a; **drachtwei:** *drachtwééj* L 237; **drachtveld(en):** K 174, 0188, P 33; **drachtgebied:** K 268; *drachtchəbiet* I 268; **drachtplek:** P 145; **drachtplaats:** P 33; **drachtbronnen:** *drachtbronnə* L 188; **honingbron:** *[honing]brón* K 213; *[honing]bròn* K 237; **honigbron:** *hòníkbrón* K 241; **oogstveld:** *ochstfelt* L 237; **nectarbron:** *néktárbrón* K 251; **dracht:** *drácht* K 251; **honigdracht:** K 313; **goede plak:** *goej plak* K 189; **goede streekte:** *goej striktə* O 281; **bijtestafel:** *biekəstaafəl* P 8; **massabloem:** L 279; het volgende woordtype geeft aan welke soort planten hier vooral staan: **klaverwei-de:** L 204.

## VLIEGEN OP KLAVER, LINDE ENZ.

(N 63, 51; WVD 37, 81)

[Het verzamelen van honing en stuifmeel door de bijen uit klaver, linde enz..]

**vliegen op:** K 161a, 0188, 189, L 262, 279, P 5; *vliegæn op* K 180, L 91b, 204, O 281; *vliegæn oep* I 268, P 145; *vliegæ op* K 174, 188, 188a; *vliegæ oep* K 268; *vliëggæn óp* K 241; *vliëgæn op* O 69a; *vliëgæ òp* L 158, 241; *vliëgæ óp* K 216; *vliëjgæn óp* L 187; *vliëjgæn òëp* K 251; *vliëjgæ op* L 200; *vliëjgæ óp* I 118, K 185, L 148, 207, 255; **halen op:** *haalæ op* L 188; *haalæ op* L 237; *haolæ op* L 255; **honing halen uit:** L 262; **halen:** O 70b; **bevliegen:** K 262; **zitten op:** *zittæn oep* K 207; **gaan naar:** *gaan naar* P 8; **vergaren:** O 70b; **garen:** *gijræn* O 73, P 72; **doen:** *dun* K 294; het volgende woordtype geeft aan dat de bijen *op klaver vliegen:* **het klavert:** *æt kloovært* K 294.

**flauw zitten:** K 180, L 204; *flaa zittæ* K 294; *flaaw zittæ* K 188; *flaa zīētn* O 69a; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **flauw:** L 262; **slap zitten:** *slap zittæ* K 294; **versuft zitten:** K 0188; **stil zitten:** *stil zittæ* I 118; **beteuterd zitten te kijken:** *bæteutært zittæ tæ kiekæ* L 188; **ze zitten te pratten:** *zæ zittæ tæ Prattæ* K 185; **ze zijn aan het [rónthūütəvæ]:** L 180a; de volgende woordtypen duiden de bijen aan die *flauw zitten:* **afwachters:** *afwaachtærs* L 237; **uitkijkers:** *aojtkiējkærs* L 237; bij de volgende typen ligt de nadruk op het slechte weer: **verkleumen:** *værkleumæ* K 174; **ze wachten op goed weer:** *zæ wàäch-tæ òp chōëj weer* L 241.

## FLAUW ZITTEN —————

(N 63, 57b)

[Het versuft zitten kijken, in de buurt van het vlieggat, bij slecht weer.

**rónthūütəvæ** betekent volgens de informant “nietsnutten”.]

### 3.7 Om en in de winter

#### DARRENSLACHT

(N 63, 52; WVD 37, 192; WVD 37, 98; Lhoest)

[Het doden van de darren door de werkers op het einde van de zomer, als het bijenjaar ten einde loopt. De dar heeft dan geen bestaansrecht meer binnen het volk en wordt door de werkbij onherroepelijk naar buiten gewerkt. De darren krijgen minder voedsel, verzwakken en sterven buiten de korf of kast van uitputting en kou. Onwillige darren worden met de angel gestoken en sterven daardoor. Het verschijnsel van de darrenmoord komt ieder jaar terug. Het is een normale gang van zaken. Als de bijen dit op een ander moment in het jaar doen, is het een teken van gebrek aan voedsel.]

**darrenslacht:** L 262, 279, P 5; *darrəslacht* K 185, 0188, L 148, 200, 237; *dárrəslácht* K 251; *darrənslaacht* K 161a, 188; **darrenslachting:** O 70b; *darrəslachting* L 255; **terenslachting:** *tjərsnslachting* O 73; *tjərsnslachtink* P 72; **slachting van teren:** *slachting van tjərn* O 70b; **slacht:** K 180; **mannetjesmoord:** *mənnəkəsmóórt* L 237; **mereljacht:** K 189; **afslachten van darren:** L 188; **afslachten van maters:** *afslachtən van maetərs* I 118; **darren (af)slachten:** *darrə slachtə* L 180a; *dárrə sláchtə* L 207; *darrə afslachtə* L 148; **eren afslachten:** *eerə afslachtə* L 148; **eeerbijen afslachten:** *irbīējə afslachtə* L 244; **afslachten:** L 91b, P 33; *afslachtə* I 268, K 174, 356; *aafslaachtə* K 216; **slachten:** *slachtə* I 118, L 187; **darren afmaken:** *darrən afmèèkən* K 313; *darn afmoukən* O 281; **aters afmaken:** *aotərs afmaokə* K 268; **[aorəls] afwerken:** *aowəréls afwérrəʔən* K 241; **afmaken:** P 8; *afmaakə* I 268; *afmaokə* K 180; 207; *afmookə* K 294; **darren kapotmaken:** *dárrə kápòtmaokə* K 237; *darrə kəpòtmookə* K 213; *darrə kəpòtmaoʔə* K 241; **eeerbijen kapotmaken:** *irbīējə kəpòtmaokə* L 241; **dikkoppen kapotmaken:**

*dièkoppən kapotmoukən* O 69a; **doodsteken:** L 207; **afsteken:** *afstijkən* O 286; **Bartholomeusnacht:** L 158; de volgende woordtypen geven specifiek het naar buiten werken door de werkers aan: **horken afdrijven:** *hòrkə afdréévə* K 185; **uitdrijven van de darren:** *aojtdriējvə van də darrə* L 237; **uitdrijven:** *aojtdriējvə* L 244; *aotdraavən* K 262; **darren buiten gooien:** *darrə bèùtə gòjə* L 255; **buiten jagen:** *baajtə joogə* K 294; **darren trekken:** *darrə trékkə* L 255.

#### PROPOLIS

(N 63, 53a; WVD 37, 141; Lhoest)

[Harsachtige stof waarmee de werkbijen alle openingen en naden van hun woning dichtkitten tegen tocht, kou en waterdamp. De propolis wordt ook gebruikt om te effenen en raten te versterken. De werkers halen deze stof uit bloemknoppen en harsdruppels van naaldbomen. Zelfs verf, teer of asfalt kunnen er de grondstof voor zijn. Volgens de informant van K 294 maakt men er zalf voor eksterogen van.]

**propolis:** I 268, K 161a, 188, 356, L 91b, 279, O 70b, 286, P 5, 8; *propolis* O 281, P 72; *proopoolis* L 207; *proopooləs* L 148; *proopəlis* L 148, P 33; *proopələs* K 0188; *próópələs* L 180a; *propoulis* P 145; *pròpóliës* K 251; *proowpoowliës* L 187; **voorwas:** K 174, L 262; *veurwas* K 207, 294, O 69a; *veuwas* O 69a, 70b; *véúrwás* K 251; *vèúrwás* K 241; *vurwas* K 188a, 213, 241, L 200; *vurwás* K 237; *vörwaas* K 185; *voerwas* K 313; *vuirwas* K 262; **kit:** K 180, L 148, 187, 200, 262, 279; *kittə* K 0188; **dichtkitter:** *dichtkittər* L 158; **kitwas:** *kitwas* L 207; **kleefwas:** K 174; **plekwas:** *plèkwas* L 237; **bijenplek:** *biējəplèk* L 237; **pleksel:** K 294; **plekhars:** L 207; **hars:** L 200; *hàrs* L 241; **bijenhars:** L 204, 262; **kithars:** L 188; **pek:** *pèk* L 207; **erts:** *èrts* I 118.

## DICHTKITTEN VAN DE WONING

(N 63, 53b; WVD 37, 142)

[Het dichtmaken van spleten en openingen in de bijenwoning met PROPOLIS.]

**dichtkitten:** L 200, 279, P 5; *dichtkittæ* I 118, K 174, 185, L 158, 188; **kitten:** K 161a, 207, L 262; *kittæ* K 188, L 148, 207; **afkitten:** *afkittæ* K 180; **dichtplakken:** K 189, L 91b; **dichtplekken:** *dichtplekkæ* K 268; *dichtplékkæ* I 268; *dichtplèkkæ* L 237; **toeplekken:** O 286; *toeplekkæ* K 294, P 145; **vastplekken:** *vastplékkæ* I 268; het volgende woordtype is een voltooid deelwoord: **geplekt:** K 313; **toestoppen:** I 118, L 204, 207; *tōēwstoppæ* L 237; *tōēstoppæn* O 69a; **dichtstoppen:** *dichtstōppæ* L 237; **stoppen:** *stōppæ* L 187; **dichtmetselen:** *dichtmetsælæ* L 188; *dichtmètsælæ* L 255; **dichtmetsen:** K 189, 262; **toemetsen:** K 356, P 33; *toemasjæn* O 286; **metsen:** *mijtsæn* O 73; **bepleisteren:** *bəplājstæræ* L 241; **afdichten:** *áfďēchtæ* K 251; **dichtmaken:** K 0188; *diechtmaokæ* K 188a; **dichtpekken:** *deechtpèkkæ* L 207; **propolisieren:** O 73; *proopooliezaeræn* O 70b; *propoliezaeræn* P 72; *propoliesajm* O 281.

## WINTERZIT

(N 63, 54a; WVD 37, 187; Lhoest)

[Periode van inactiviteit der bijen tijdens de winter. Met uitzondering van de darren overwintert het gehele bijenvolk. Een slaap is het niet te noemen. Om de temperatuur op peil te houden wordt er namelijk wel voedsel opgenomen en verteerd, zij het in uiterst kleine hoeveelheden. Er zit ook enige beweging in de tros bijen. Hoe kouder het wordt, hoe dichter de bijen opeendringen. In het midden zit de koningin, omringd door een aantal jonge bijen.]

**winterzit:** K 0188, 188, 207, L 91b, 204, 262, 237, 279, O 70b, P 5; *wintærszit* I 118, 268, K 185, L 148, 180a, 244; *wientærszit* K 174, O 281; **winterslaap:** I 118, K 189,

262; *wintærslaop* L 158, 200, 207, 237; *wintærslóop* K 213, 241; *wèntærslóop* K 241; *wientærslaop* K 180, 188a; *wiëntærslaop* K 237; *wiëntærsloup* O 69a; *wintærsleèp* K 313; **winterrust:** K 313, L 188; *wintæreust* O 73; *wintæruist* P 72; *wiëntærsiüst* K 251; **winterperiode:** *wintærsaeriejot* K 356; **dode periode:** *dōo paeriejoodæ* P 8; de volgende woordtypen zijn gesubstantiveerde werkwoorden: **overwinteren:** *ojværwintæræ* P 145; *ouværwintæræn* O 286; **doorwinteren:** *deuwintæræ* K 294; **inwinteren:** K 313; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *in-gæwintært* K 356; het volgende type is een zin: **ze slapen:** *zæ slaopæ* L 241.

## WINTERTROS

(WVD 37, 188; N 63, 54b)

[De kogelvormige tros van bijen die, dicht op elkaar gezeten, de winter doorbrengen.]

**wintertros:** K 188, 189, 207, L 204, 207, 262, O 70b, 73, P 5; *wintærtròs* L 148, 187, 244; **tros:** I 118, K 180, 188a, 313, 356, O 286, P 8, 145; *tròs* P 72; *tròs* K 216; *tròs* K 251; **bijentros:** *bīējæntròs* K 251; **gesloten tros:** L 279; **bol:** K 262, 268; **winterzit:** *wientærszit* K 174; **zwerm:** *zwèèram* L 241.

## IN WINTERTROS ZITTEN

(N 63, 54b; N 63, 54a; Lhoest)

[Het dicht bij elkaar zitten van de bijen in een tros 's winters als bescherming tegen de koude.]

**in tros zitten:** L 91b; *in tròs zittæ* I 268; **bijen zitten in de tros:** *biejæn zittæn in dæ tròs* K 161a; **op een tros zitten:** *óp næn tròs zittæ* K 216; de volgende opgave is een zin: *zæ zittæ op ænnæn tròs* L 187; **vastzitten:** *vastzittæ* K 0188; *bijen zittæn vaast* K 161a; **wintertros maken:** *wiëntærtros mou-*

*kən* O 69a; **(een) tros vormen:** L 200; *nən tròs vòrmə* L 148; **samentrossen:** *saomə-tròssə* K 237; **trossen:** *tròssə* L 237; **bij-eenkruipen:** *bajin-kraojpə* L 237; **op elkaar kruipen:** *óp əlkaor krèùpə* I 118; **bijeenkoeken:** *baa'aenkoekə* K 294; **vast op een bol tegen het werk hangen:** *vààst óp nəm bòl tiggən ət wèèrək hāngə* L 207; de volgende typen zijn zinnen: **ze hangen op de bol:** *zə hangə obdəm bòl* L 255; **ze zitten gebold:** *zə zittə gəbolt* L 188.

## HUIDBIJEN

(N 63, 55; Lhoest)

[Bijen aan de buitenkant van de WINTER-TROS. Volgens bijna alle informanten verwisselen ze steeds van plaats met de bijen die meer naar binnen zitten, bijv. wanneer ze het koud krijgen.]

**huidbijen:** *haotbiejən* K 207; *ötbiějə* I 118; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *huitbie* L 279; *hötbīē* K 213; *haojt-bīē* K 241; *aojtbīē* K 237; *hèùtbīēj* K 185; *haajətbie* K 294; **buitenbijen:** *buitəbiejə* K 174; **randbijen:** *rantbijə* L 188.

## INTEREN

(N 63, 54c)

[Het aanspreken van de voorraad voedsel door de bijen, die in WINTER-TROS bij elkaar hangen.]

**interen:** K 188, 207, L 91b, 200, 204, 262, 279; *intaerən* K 180; *intaerə* L 180a, 187, 207, 244; *inteerə* K 185, L 148, 255; *intéérə* L 237; *intèèrə* K 0188; *ientaerə* L 188; *ientéérə* I 118; **opeten:** *oepéétə* I 268; **eten:** *éétn* O 69a; **opmaken:** *ópmaokə* L 148; **gebruiken:** K 161a; **aansteken:** *oonstijkə* K 294; het volgende type is een zin: **ze zijn aan hun voorraad:** *zə zjijn àn zunnə vuraot* L 241.

## ARME BIJEN

(N 63, 54d; Lhoest)

[Bijenvolk dat met te weinig voorraad voedsel de winter ingaat.]

**arme bijen:** *aarmə biejə* K 188; *aarəmə biejə* I 118, K 0188; *aermə biejə* L 204; *errəmə biejə* K 207; *èrrəmə bīējə* K 213, 241; *ermə bīējn* O 69a; *éérəmə bīējə* K 237; *aerəmə biejə* L 200; *éérəmə bīējə* L 237; *èèrəmə bīējə* L 241; **(een) arme bij:** *èèrmə bie* L 91b; *nən èèrməmə bīēj* L 148, 180a; **arm bijte:** *éérəmə bīēkə* L 237; *èèrəmə bīēkkə* L 207; **voerarme bijen:** *voerərmə bijə* L 188; **arm volk:** *aarm volk* K 188a; **slappe bijen:** *slappə biejə* K 180; **een slappe:** *nə slappə* L 237; **slap ingewinterd:** *slap in-gəwintərt* K 185; **slecht ingewinterd:** L 262; **mager:** *maogər* L 187; **een magere:** *nə moogərə* K 294; **hongervolk:** *oengərvollək* I 268; **kwade opzetter:** *kojən ópséttər* L 237; **armoedzaajers:** *armoetsaojərs* K 174; **te weinig ingevoederd:** *tə wijnich in-gəvoejərt* L 200; het volgende type is een zin: **ze zitten slecht in hun eten:** *zə zittə slèècht in dər eejtə* L 255.

## REINIGINGSVLUCHT

(N 63, 56a; WVD 37, 195; Lhoest)

[Vlucht die de bijen ondernemen om de uitwerpselen uit hun lichaam te verwijderen. In de winter hopen zich de onverteerbare resten van het voedsel op in de endeldarm, die zeer sterk kan uitzetten. Zodra de temperatuur na de winter voor het eerst weer 8 à 10 graden is geworden, maar ook wel tussendoor op een zachte dag, vliegen de bijen uit om zich van de opgespaarde faecaliën te ontdoen.

Diverse informanten geven aan dat het met Maria Lichtmis, op 2 februari, goed weer moet zijn - "Lichmis hêldər en klaor, is ən gōěj bīējəjaor"; de informant van L 148 zegt er expliciet bij dat de bijen dan de reinigingsvlucht kunnen houden.]



**reinigingsvlucht:** K 161a, 174, 180, 0188, 188, 268, 356, L 91b, 158, 187, 200, 204, 244, 262, 279, P 5; **réjnigingsvlucht** K 185, L 180a, 255; **réjnagingsvlucht** L 207, P 72; **réjnagingsflucht** L 148; **réénigingsvlucht** I 118; **réjniginsvleucht** O 281; **rèè-nigingsvlucht** P 145; **rajnagingsflucht** K 241; **raanigingsvlucht** K 262, 294; **ráá-nigiĕngsvlūūcht** K 251; **raoənigiĕngsvlūūcht** I 268; **reinigenvlucht:** **réjningə-vlucht** P 33; **zuiveringsvlucht:** **zaojvə-ringsvlucht** L 237; **ontlastingsvlucht:** O 286; **schijtvlucht:** **skéjtvlucht** L 237; **vlucht om te schijten:** **vlucht om tə skéjə-tən** O 73; **(gaan) schijten:** P 8; **schijtə** K 0188; **skéjtə** L 207, 244; **gaon skàjtə** L 241; **schuītən** O 70b; **zich uitschijten:** **zich uitschietə** L 188; **poepen:** **pöĕppə** L 244; **afval opruimen:** L 207; **de broeken afdoen:** **də brūūkə áfdōĕn** K 237; **də brūūkə áfdōĕn** K 213; **də brūūʔə áfdōĕn** K 241; de volgende typen zijn zinnen: **ze gaan lossen:** **zə goon lossə** K 294; **ze komen lossen:** K 189; **ze zijn aan het lossen:** **zə**

**zén ánt lōssə** L 255; **ze gaan met de broek af:** **zə gaon met də broek af** I 118; **ze gaan een kakje doen:** **zə gojn ə kakskən dōĕn** O 69a.

## UITWERPSELEN VAN DE BIJ

(N 63, 56b)

[Ontlasting van de bij. Vooral bekend is de in de winter opgespaarde ontlasting die bij de REINIGINGSVLUCHT geloosd wordt.]

**bijenstront:** **bijəstront** L 188; **biejəstront** K 180, L 279; **biejəstront** I 268, L 91b; **bĕjəstrónt** K 185, L 148, 255; **bĕjəstrónt** K 216, L 180a; **bijenstrontjes:** **biejəstrontjəs** K 161a; **stront:** K 174; **strónt** L 244; **strónt** L 241; **bijendrek:** **biejəndrek** K 207; **keuteltjes:** **keutəlkəs** K 294; **schitten:** **schittə** L 279; **dretsjes:** **dreskəs** K 294; **roer:** K 188; **poepen:** L 262; **kakje:** **kakskən** O 69a.

## 4 Gevaren, vijanden en ziekten

### ROVEN

(N 63, 67a; WVD 37, 95; N 63, 67b; Lhoest)

[Het stelen van honing door bijen bij andere volken. De aangevallenen proberen de woning wel te verdedigen maar lang niet altijd lukt dat. Overwinnen de ROVERS, dan wordt heel de korf of kast leeggedragen.]

**roven:** K 161a, 207, 262, L 91b, 200, 262, 279, O 281, P 5, 8; **roovən** K 189, O 73, P 33, 72; **roovə** K 174, 180, 188, L 158, 188; **róovə** K 185, L 148, 180a, 187, 207, 235, 255; **rôdvə** K 213, 251; **róovəvən** K 241; **roevən** O 70b; **rôevə** I 118, hs Schrevens P 86; **roewvə** P 145; **rôevə** K 237, 241; **roewəvən** K 356; **roewəvə** K 294; **ruovən** O 286; **rūijvən** O 69a; **rūijəvə** K 268; **reuve(n)** roven (...) honing stelen, door bijen uit andere korven. De Bont; **afroven:** *afrôevə* I 268; **leegroven:** *leejch-roovə* L 148; **uitroven:** *uitrooven* Den honing uithalen. Een korf wordt uitgeroofd, als de bieën uit een andere woning den honing komen stelen; ook: afrooven. Corn. Vervl. Aanh.; **stelen:** *staelə* L 207, 244; *stéele* L 241; *stéjlə* K 294; **pikken:** *pikkə* K 294; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **roverij:** K 174; *róovəréj* L 180a.

### BIJENLOORLOG

(N 63, 67b; Lhoest)

[Strijd tussen bijenvolken. Uit de antwoorden op en opmerkingen bij de vragen 67b en 67c -de opgaven "roven" zijn

uiteraard verplaatst- blijkt dat ROVEN vaak tot gevolg heeft dat twee of meer bijenvolken elkaar gaan bestrijden. Soms doen alle volken van een bijenstand er aan mee en woedt er een totale veldslag. Volgens de informanten van K 174, K 185 en L 237 raken de ROVERS vaak hun vleugels en haren kwijt, door het vechten.]

**bijenoorlog:** *biejə-oorloch* L 207; *bīējən-oorloch* O 69a; **bij-oorlog:** *bie-oorloch* K 188, L 262; *bīē-oorlòch* K 213, 237; *bīē-óórlòch* K 241; **vechterij:** *vééchtərəéj* L 237; het volgende woordtype is een werkwoord: **vechten:** I 118, K 180, L 200, P 5; *vechtən* K 207; *vechtə* I 268, K 0188, L 188; *vèechtə* L 187, 241; de volgende typen zijn zinnen: **de bij vecht:** *dam bīēj vèecht* L 207; **de bijen bijten:** *də biejə bėjtə* L 235; het volgende woordtype duidt aan hoe de bijen *bijenoorlog* voeren: **ineen hangen:** *inēn hangə* K 294.

### ROVERS

(N 63, 67c; WVD 37, 96; N 63, 67a; Lhoest)

[Bijen die honing roven bij andere volken. Wanneer bijen in drachtloze perioden geen honing meer kunnen vinden in de bloemen, dan gaan ze die zoeken bij andere volken. Volgens de informant van K 0188 echter worden bijen tot *rovers* gemaakt door de imker, bijv. door ze te voeren met honing; zie de semantische toelichting bij TOT ROVEN AANZETTEN.]

**rovers:** I 118, K 161a, 174, 180, 0188, 262, 313, L 91b, 188, 200, 262, 279;

rooværs L 148, O 73, P 72; *róoværs* K 185, L 207, 235, 237, 255; *róowæværs* K 241; *roewværs* P 145; *rôêværs* I 268, K 237, 241; *roewæværs* K 356; *rūūjværs* O 69a; de volgende opgaven zijn enkelvoud: *rôðvæ* K 213; *roover* Bie, die in eenen anderen korf den honing komt rooven. Ook *roof-bie*. Corn. Vervl. Aanh.; **roofbijen**: *roofbiejan* K 188; *róófbīēja* L 237; **roofbijtjes**: *roofbiekæs* P 8; **roofbij**: *róófbėj* L 187; *róófbīēj* L 148, 180a; **roofduivels**: *roofduuvæls* K 207; **dieven**: *daevæ* O 286; **inbrekers**: L 204; **schelmen**: *schèllamæ* L 241; **trekkers**: K 294; **bijters**: K 0188, 188a; **dreigbij**: *drééchbīēj* I 118.

## TOT ROVEN AANZETTEN

(N 63, 67d; N 63, 67e; WVD 37, 97; Lhoest)

[Het door de imker uitgelokte roven. Soms brengen imkers hun bijen bewust tot roven om daardoor zwermen van anderen te bemachtigen; de woordtypen **roven** en **lokken** duiden hierop. In feite is dit diefstal. Volgens de informant van L 207 strooit men tarwemeel onder in de korf om te controleren wie het doet; de vreemde bijen nemen dit nl. mee aan hun poten. Middelen tot "prikkelen" kunnen volgens informanten (oude) honing en/of alcohol, suikerwater of "prikkeldeeg" (informant van I 268) zijn.]

**aanzetten**: L 204; *aonzettæn* L 91b; *aonzéttæ* I 118, K 213; *óonzèttæ* K 237; *aonzèttæn* K 241; **prikkelen**: K 188, L 262; *prīēkkæln* O 69a; **honig voeren om te roven**: *honich vōējæræ um tæ róovæ* L 237; **roverij kweken**: *rūuværaa kwéjkæn* O 281; **op roven (uit) sturen**: L 207, P 5; **op roof uit sturen**: *op roof uut stuuræn* L 188; **de bijen sturen**: *dæ bieja stuuræ* K 174; **laten stelen**: *laotæ staælæ* L 207; **opjagen**: *oepjoogæ* K 294; **tot schelmen maken**: *tòt schèllamæ maokæ* L 241; **roven**: K 0188; **lokken**: K 180.

## LOKKORF

(N 63, 68a; WVD 37, 108; N 63, 68b; WVD 37, 109)

[Korf die door de imker wordt geplaatst om een zwerm op te vangen. Het materiaal waarmee een dergelijke korf wordt ingewreven, kan zijn: vlierblaren, nat gras, (oude) honing of suikerwater, en ook wel was(raat) of PROPOLIS.

Omdat er ook zwermen van andere imkers op de *lok-* of *spiekorven* af kunnen komen, is het plaatsen ervan niet altijd een aanvaarde handelwijze; volgens de informant van L 148 is het zelfs verboden en mag men een dergelijke korf verbranden.]

**lokkorf**: K 161a, 180, L 91b, 204, 207, P 5; *lokórf* K 207, L 148, 200; *lokurf* I 118, L 188; *lokeurf* K 356, O 70b, P 72; *lòkórf* K 185, 251, L 187; *lokórræf* K 0188; *lòkórræf* L 180a, 244; *lokeuræf* O 73; *lòkèuræf* L 237, 241; *lòkuuræf* L 158; **lokkast**: L 148, P 5; **lokker**: K 189, 262; *lòkkær* L 255; **spiekorf**: L 204, 262; *spiekórf* K 188; *spiekurf* L 279; *spiejkurf* L 200; *spīēkórf* L 187; *spīēkórræf* L 148; *spiekurræf* K 180; *spīējkórræf* K 216, L 180a; wellicht wordt met het volgende woordtype de *vliegplank* bedoeld: **lokkplank**: *lòkplank* L 255; **vangkorf**: *vangkèuræf* L 237; *vangkaræf* P 145; **zwermmenvanger**: *zwermmævængær* O 286; **zwermkorf**: *zwermkœur* P 8; **hulpkorf**: *hulpkèuræf* L 207; het volgende woordtype is meervoud: **werkkorven**: *waarkórvæ* K 174.

## WASMOT

(N 63, 69a; WVD 37, 200; N 63, 69b; N 63, 69c; N 63, 70; WVD 37, 198; WVD 37, 199; WVD 37, 201; WVD 37, 202; WVD 37, 203; Lhoest)

[Vlinderachtig insect waarvan het vrouwtje eieren legt op de raten en elders in de bijenwoning. De maden vreten alles op wat zij kunnen vinden: was én broed. Voor het bijenvolk is de wasmot de be-

langrijkste vijand. Er zijn verschillende soorten wasmotten, maar in Nederland komen vooral voor de kleine wasmot, *Achroia grisella*, en de grote, *Galleria mellonella*.

Naast de wasmot zijn voor de bij schadelijke insecten de bijenwolf of graafwesp, de spin en haar webben, wesp, bijenluis, doodskopvlinder en mier.

Voor de bij schadelijke vogels zijn vooral koolmees, specht en zwaluw. Van de overige dieren kunnen (spits)muis, pad, kip en kat schadelijk zijn.

Vraag 70 van lijst N 63 vroeg naar een bestrijdingsmiddel tegen wasmot. Volgens de informanten zijn beproefde remedies: de kast of korf afzwavelen, werken met paradichloorbenzol (= mottenballen), ijs-azijn of petroleum.]

**wasmot:** K 161a, 174, 180, 0188, 188, 189, 262, 268, 313, 356, L 91b, 188, 200, 262, 279, O 69a, 70b, 73, 286, P 5, 33, 72, 145; *wasmot* K 213, 241; *wasmottə* O 281; *wasmòt* K 185, 241, L 148, 180a, 187, 207, 237, 244, 255; *wásmòt* I 118, K 237, 251; *wàsmòt* L 158; *wasmot* Mot, die hare eieren in den raten legt; uit deze eieren komen maden, die de raten en het broed verslinden. Corn. Vervl. Aanh.; **mot:** *mot* L 241; de volgende opgave is meervoud: *mòttə* L 207; het volgende woordtype duidt de made van de *wasmot* aan: **bijmolm:** *biemolm* Wasmade, welke boven in den korf zit, het broed verslindt en door hare gaanderijen de wasraten gansch vernielt. Corn. Vervl. Aanh..

## NOSEMA

(N 63, 71c; WVD 37, 206; WVD 37, 205; Lhoest)

[Ziekte die de darm van de bij aantast en wordt veroorzaakt door de nosema-bacil, een darmparasiet. Deze parasiet wordt in de hand gewerkt door stuifmeelgebrek. De bacil vormt sporen die in de honing verblijven (-zie het woordtype **zeem-**) en door de bijen bij de voeding worden inge-

nomen. Bij hun tocht door de darm ontwikkelen deze sporen zich weer tot bacil. In de darm vermenigvuldigen ze zich zeer snel. De besmette bijen sterven dan ook al na twee à drie dagen. Bestrijding in zeer ernstige gevallen door afzwavelen en verbranden van het volk. Ook andere, chemische bestrijding is mogelijk.]

**nosema:** K 161a, 174, 0188, 188, 189, 251, L 91b, 188, 262, 279; *noozəma* I 268, K 180, 262, 268, 356, O 70b, P 145; *noozəmaa* O 69a; *nóózəma* L 207; *noowzəma* I 118, K 185, L 148; *noowzeejma* L 187; *nózeema* L 244; *nòzééma* K 213, 237, 241; *nozzəma* P 145; de volgende opgave hoort waarschijnlijk hier thuis: *moozəma* L 204; **nosemose:** K 207, 251, P 72; **darmziekte:** K 174; het volgende woordtype duidt op het stuifmeelgebrek waardoor de ziekte wordt bevorderd: **armoede:** *ijrmoej* K 294; het volgende woordtype duidt op het feit dat de sporen van de bacil in de honing zitten: **zeem:** L 255; het volgende type is een zin: **ze hebben de afgang:** *zemmə dən afchang* O 286.

## ROER

(N 63, 71a; WVD 37, 204; Lhoest)

[Dysenterie of diarree. Als de bijen te lang binnen moeten blijven door koud weer, kan het zijn dat de REINIGINGSVLUCHT niet op tijd plaatsvindt. De afvalstoffen hopen zich op in de endeldarm. De bijen zijn genoodzaakt zich te ontlasten in de woning met als mogelijk gevolg buikloop. Tegenwoordig wint de mening terrein dat roer geen aparte ziekte is, maar een begeleidend verschijnsel van de ziekte NOSEMA; vandaar dat in dit lemma de woordtypen **nosema** en **nosemose** voorkomen.]

**roer:** I 268, K 161a, 180, 0188, 188, 207, 262, 356, L 91b, 200, 262, 279, P 33; *rōēr* I 118, K 185, 241, L 148, 180a, 187, 207, 244; *rōēwr* K 251; *rūūr* L 255; **roerziekte:** K 174; **schijterij:** K 189, 268, P 8; *skijta-*

*rie* O 73; *skéjtərəéj* L 237; *schuiterij* O 70b; *schijtəraa* P 72; **schijt**: I 118, K 174, 0188, 188a; *schijt* K 189, L 241; *schéét* K 213; *schááj* K 237, 241; *skaajt* O 69a; *schaat* K 294; de bijen zijn **aan de schijt**: *an də schiet* L 188; **kakkerij**: K 313; **loop**: K 0188, L 200; *lóóp* L 255; *lòwp* L 237; **buikloop**: *bójkloop* L 148; *bèukloop* I 118; de bijen zijn **aan de spel**: *an də spèl* L 207; **diarree**: L 158; **afgang**: O 286; **de dubbele drets**: *dən dobbələn dres* K 294; **rot**: K 0188; *ròt* K 185, L 148; **nosema**: *naozəma* O 281; **nosemose**: O 286.

## MIJTZIEKTE

(N 63, 71b; WVD 37, 205; Lhoest)  
[Acariose. Ziekte in de luchtwegen, veroorzaakt door de Acarapismijt. Deze mijt dringt de luchtwegen van de bij binnen en voedt zich met lichaamssappen. De afscheidingsproducten van de mijten vergiftigen langzaam de getroffen bij. Door snelle vermenigvuldiging van de mijten verstoppen de luchtbuizen, zodat de bij sterft. Bij sterke aantasting kunnen hele kolonies bijen aan de ziekte ten onder gaan. Chemicaliën kunnen ter bestrijding aangewend worden. Voordat deze beschikbaar kwamen, werd deze ziekte bestreden door het doden van bijenvolken en vervoersverboden door de overheid.]

**mijtziekte**: K 174, 180, 0188, 188, 251, 268, 356, L 91b, 188, 262, 279, P 5; *mijtziektə* L 204; *méjtzjēktə* L 180a, 187, 244; *méétzjēktə* I 118, L 148; *mèètsjēktə* K 213; *mijətziektə* O 73; *majtzjēktə* L 237; *maajtzjēktə* O 69a; *maatziektə* K 262, 294; *maoətziektə* I 268; *máájtsjēktə* K 237, 241; *méjtsikt* K 241; de volgende opgave hoort waarschijnlijk hier thuis: *wijtzjēktə* L 204; **mijtenziekte**: L 200; **(de) mijt**: K 189; *méjt* L 187; *də méét* L 255; **bijenziekte**: *biejəziektə* K 174; **acariose**: K 207, 251, O 70b, 286, P 72, 145; *akariejouzə* O 281; **tuimelziekte**: *təjməlziektə* K 294; **krabbelenziekte**: *krabləziektə* K 294.

## MEIZIEKTE

(N 63, 71d; Lhoest)

[Een verzamelnaam voor diverse kwalen. Het kan een darmaandoening zijn onschuldiger dan NOSEMA; er sterven dan ook lang niet zoveel bijen aan. De ziekteverschijnselen zijn nagenoeg gelijk aan die van de MIJTZIEKTE: de bijen tuimelen naar buiten, kunnen niet vliegen en krabbelen rond met opgezet achterlijf. De ontlasting is zeer dik en vast. Vermoedelijke oorzaak is het gebruik van licht beschimmeld stuifmeel.

Er kan ook sprake zijn van beschadiging van de vleugels door het raken van planten die in mei bloeien, waardoor de bijen niet meer kunnen vliegen. De woordtypen **vleugellam**, **vleugelziekte**, **lepelziekte** en wellicht **schrompelvleugel** en **schrompelziekte** duiden hierop. De informant van K 174 bedoelt met **meiziekte** ditzelfde verschijnsel.]

**meiziekte**: I 118, K 174, L 262; *mějzjēktə* L 148; *majzjēktə* L 237; *maazjēktə* I 268, K 294; **meikwaal**: *mééjkwol* K 213; *mèèjkwol* K 237; *máájkwol* K 241; *máájkwol* K 213; het volgende woordtype is een bijvoeglijk naamwoord: **meiziek**: *maajziek* K 161a; **kruiptziekte**: *kraojpzjēktə* L 237; **krabbelziekte**: L 188; **tuimelziekte**: *taojməlzjēktə* L 237; **vleugellam**: K 0188, 188, L 279; *vliegəlam* L 91b; *vləggəlam* L 237; **vleugelziekte**: K 174; **lepelziekte**: K 174; **schrompelvleugel**: *schroempəlvleugəl* K 294; **schrompelziekte**: K 0188.

## EUROPEES VUILBROED

(N 63, 27; N 63, 71a; Lhoest)

[Europees vuilbroed of zuurbroed wordt veroorzaakt door bacillen. De ziekte tast het OPEN BROED aan. De meeste larven sterven eraan nog vóórdat zij het popstadium hebben bereikt. Volgens de informant van K 207 is het betrekkelijk goedaardig.]

**vuilbroed:** I 118, K 174, 180, 0188, 188, L 91b, 158, 188, 262, P 5; *vuilbroet* L 204; *vöjlbröët* K 185, L 148, 255; *vöjlbrówt* L 148, 180a, 244; *voojlbröët* O 69a; *vüülbrowt* L 187; *voulbruut* L 200; *vaoalbroet* I 268; *vaajlbroet* K 294; **stinkbroed:** K 174; *stinkbröët* K 241; *stiënkbröët* K 213, 237; *stiënkbrüüt* K 237; **Europees stinkbroed:** K 207; **zuurbroed:** K 207, L 207; **rotbroed:** K 174; *ròtbröët* L 255; het volgende type is een zin: **ze zijn rot: zə zén ròt** L 255.

### AMERIKAANS VUILBROED

(N 63, 27; Lhoest)

[Amerikaans vuilbroed of broedpest tast in hoofdzaak het GESLOTEN BROED aan. De zegels zinken in en vertonen gaatjes. De aangetaste celinhoud is tot slijmerige draden te trekken. Onder het misvormde celdeksel liggen de poppen dood op hun rug. Het is een zeer besmettelijke en gevaarlijke bijenziekte. Het melden ervan is wettelijk verplicht.]

**Amerikaans vuilbroed:** L 188; *ameerickaons vöjlbröët* I 118; **Amerikaans broedrot:** K 207; **broedrot:** *bröëtròt* K 213, 237; *brüüttròt* K 237; *bröëtrot* K 241; **vuilbroed:** K 207; **broedpest:** *bröëtpest* O 69a.

### KALKBROED

(N 63, 27; Lhoest)

[Schimmelziekte. Kalkbroed tast darrenlarven aan, kort na de verzegeling der cellen. De larven veranderen in een witte, kalkachtige massa. In de meeste gevallen worden slechts enkele raten aangetast en kan men de ziekte indammen.]

**kalkbroed:** K 161a, 174, 207, L 188, 200, 262, 279; *kalkbröët* I 118, K 213, 241; *káلكbröët* K 237; *kalləkbroet* I 268; *káلكbrüüt* K 237; *kalkbrówt* L 187; **kalkbroedsel:** *kalkbrujsəl* L 237.

### STEENBROED

(N 63, 27; Lhoest)

[Schimmelziekte. Evenals bij KALKBROED tasten schimmels in hoofdzaak het darrenbroed aan, echter ook de volwassen bij. De larven gaan meestal dood vóóordat de cel is verzegeld. Oorzaak zijn gewoonlijk beschimmelde stuifmeelraten.]

**steenbroed:** K 174, 180, 207, L 91b, 262; *steenbrówt* L 187; *stinbröët* K 185; *stiënbröët* K 237; *stiënbroet* I 268 **stenen broed:** *stêênə bröët* K 213, 237, 241; *stêênə brüüt* K 237.



## 5 Behandeling van de bijen

### 5.1 Benaderen van de bijen

#### OPTISSEN

(N 63, 72; WVD 37, 156)

[Het maken van geluid door de bijen als men de korf of kast opent.]

**optissen:** L 91b, 262; *óptissæ* L 180a, 237; **tissen:** *tissæ* L 148, 207, 241; **opsissen:** L 91b; *ópsissæ* L 237; **sissen:** K 0188, L 200; *sissæ* K 185, L 148; **kissen:** *kissæ* K 207; **opbruisen:** K 161a; *opbruisæn* L 279; *ópbröjsæ* L 187; *óbraojsæ* L 207; **bruisen:** K 188, L 279, P 8; *brèùsæ* I 118; *braosæn* K 262; **pruisen:** *prössæ* I 268; **ronken:** *roenkæ* K 268; *röenkæn* O 69a; **zuien:** O 286, P 72; *zéújæn* O 70b; *zoejæn* K 294; **brommen:** K 180; *bröëmmæ* P 145; **ineens opbrommen:** L 204; **zoemen:** *zoemæ* L 158; *zóówmæ* K 251; **razen:** *raozæn* K 189; **gonzen:** *gonzn* O 281; **grollen:** O 73; **sputten:** L 207; **opvliegen:** *opvliegæ* L 188; **ongedurig worden:** *on-gædüürræch wòrræ* L 237; **brullen:** *brullæ* L 255; **hoezen:** *hōēwzæ* K 216; **goerzen:** *groezæn* P 33; de volgende typen zijn zinnen: **ze gaan nogal te werk:** *zæ gèèn nogal tæ werk* K 313; **nu doen ze lelijk:** *nèjæ doen zæ lellæk* K 313.

#### ANGEL

(N 63, 73a; WVD 37, 123; Go, 1b; N 83, 114; Lhoest)

[Het verdedigingsmiddel van de bij dat zich aan het achterlijf bevindt. Het is een scherp, hol spiesje, van weerhaakjes voor-

zien en verbonden met een gifblaasje. Hiermee steken moeder en werkbij; de dar mist dit wapen.]

**(de/het/een) angel:** I 57b, K 135, 141, 145a, 146, 147, 151, 154, 157, 161, 161a, 164, 164c, 165, 170, 172, 173d, 177c, 179, 180, 182a, 182b, 184, 187, 188, 189, 190, 190a, 194, 207, 211, 218, 220, 227, 256, 262, 286, 292, 294, 313, 356, L 91b, 93, 100, 102, 144a, 149, 150, 151, 152, 159, 160, 177, 177b, 177c, 178a, 181, 184, 188, 199, 200, 202, 203b, 207, 224a, 226, 228, 238, 243, 259, 261, 264, 279, 280, 281, 281a, O 70, 174, 178, 286, P 2, 5, 8, 37, 69, 74, 107, 145; *angæl* I 57, 78, 268, K 146, 163, 175, 175a, 188a, 191, 195, 213, 216, 245, 283, 310, L 144, 148, 157, 180, 180a, 182, 183, 183b, 187, 200a, 203, 204, 204a, 229a, 232, 235, 237, 241a, 257, P 36, 75, 149; *dæn angæl* K 174, 0188, L 207, 235; *næn angæl* K 182; *unnæ angæl* L 178; *æd àngæl* K 185; *àngæl* I 79, 102a, K 178, 179b, 183, 237, 241, 253, 270, 330, L 99, 158, 179, 255, 260; *ángæl* I 118, K 149, 150, 158, 158c, 160, 215, 246, 251, 314, 315, 316, 318, 353, 355, L 104, 243a, 244, 263, 263b, P 25, 44, 45, 46, 47, 48; *næn ángæl* P 41a; *ännæl* P 36; *áángæl* K 179a, 357, 358; *äänæl* K 179a; *hangæl* K 160; *nangel* K 158c; *nángæl* P 25; *angel* steekwapen van bijen. De Bont; *danger* Angel eener bie, wesp, enz. Corn. Vervl.; **dang:** *djank* K 241; **(de) engel:** K 268, L 183b; *èngæl* L 241; *(dæn) éngæl* L 207, 237, 244, P 167; **een naggel:** *æn naggæl* L 244; **straler:** *strij-*



*lær* O 70b, 73, P 72; **straal**: *strijl* I 268, 274, O 69a; **steek**: I 268; **steker**: O 70; *stijkær* O 281; **stekel**: K 154, P 63; **pin**: *pinna* O 232; **scherp van achteren**: L 262.

## STEKEN

(N 63, 73b; WVD 37, 124; Lhoest)  
[Het prikken met de angel in de huid door de bijen.]

**steken**: K 161a, 0188, 188a, 189, 313, L 91b, 200, 204, 262, P 5; *staekæ* I 268, K 174, 180, 188, L 187, 207, P 8; *stéékæn* O 69a; *stéékæ* K 213, 216, 237, L 237; *stèèkæn* L 279; *steekæn* K 241; *steekæ* K 185, L 148, 255; *stééʔæ* K 241; *steekæ* I 118; *stééjkæ* K 251; *stééækæ* L 158; *stijkæn* K 294, O 281; *stijkæ* O 286; *stajkæ* P 145; *ze stikt* L 241; het volgende woordtype is een zelfstandig naamwoord: **steek**: K 268, 356; **gestoken worden**: *gæstookæn wuiræ* K 262; **stralen**: *strijlæn* O 70b, 73, P 72; *strijlæ* I 268; *strijln* O 69a; *strieln* O 281; **pikken**: L 262; *pikkæ* L 188; **bijten**: *bèètæn* K 161a.

## STEEKLUSTIGE BIJEN

(N 63, 73c; WVD 37, 125)  
[Bijen die graag steken. Er kan verschil zijn tussen bijenvolken en soorten bijen wat steken betreft; de informant van L 207 zegt dat rode, italiaanse bijen graag steken. Doorgaans echter zijn het toch omstandigheden zoals onweer, grote hitte, regen en geur die de bijen tot steken verleiden.  
Als een woordtype of opgave in het enkelvoud staat, wordt het bijenvolk of -ras bedoeld.]

**steeklustig**: I 268, K 188, 262, L 188, 200, 279, P 5; *staeklustich* L 187; *staeklustæch* L 180a, 207; *steeklustich* K 241, L 148; *steeklustich* I 118; *stééjklÿstich* K 251; *stijklustæch* O 281; **stekers**: L 91b; *stæ-*

*kærs* I 268, L 180a, 207; *steekærs* L 148, 255; *stéékærs* L 237; *stééækærs* L 158; *stijkærs* K 294; de volgende opgave is enkelvoud: *næ staekær* L 262; **steekduivels**: *staekduuvæls* K 207, 268, 356, O 70b, P 8; *stééjkdÿÿvvæls* K 251; *stajkdoevæls* P 145; de volgende opgave is enkelvoud: *staekdÿÿvvæl* L 207; **steekduiveltjes**: *staekduuvæltjæs* K 174; **straallustige bijtjes**: *strijlÿÿstægæ bīēkæs* O 69a; **stralers**: *strijlærs* O 73; **straalduivels**: *strijlduuvæls* P 72; **kwade (bijen)**: *kaoj bīējæ* K 216; *kwaaj* K 189, L 187; *kòj* L 241; **een kwade (bij)**: *næ kwaajæ* K 161a; *næ kòjæ* L 244; *næ kójæm bīēj* L 148; **kwaad (volk)** I 118; *kwaaj volk* K 180; *kwaaj vollæk* K 0188; **lastig**: *laastich* K 185; *laastæch* L 180a; **een lastige bij**: *næ lastiggæm bīēj* L 148; **straf volk**: L 204, 207; **kriegel**: *krieggæl* L 237; *krikkæl* K 188a; **smeerlappen**: *smerlappæn* K 207; **kreng**: L 279; **vinnige**: *vinnægæ* L 237; **nerveuze bijtjes**: *nervuizæ beekæs* O 286; **erge bijtjes**: *ergæ bīēkæs* O 69a; **een hete bij**: *næm heetæm bīēj* L 148; **prikkelbaar**: L 188; **kommerlijk**: *kummælæk* L 237; **moordenaars**: *meurdænèèrs* O 281; het volgende type is een zin: **ze steken er rap op en het is raak**: K 313.

## ZACHTE BIJEN

(N 63, 73e; WVD 37, 126; Lhoest)  
[Bijen die nauwelijks steken. Het ene volk of ras is zachtaardiger dan het andere. Dit kan een gevolg zijn van veredeling op zwermtraagheid en krachtig broeden. Deze twee factoren verminderen de lust tot steken.  
Als een woordtype of opgave in het enkelvoud staat, wordt het bijenvolk of -ras bedoeld.]

**zachte bij(en)**: K 189, P 5; *zachtæ bīējn* O 69a; *zochtæ biejæ* K 207; *zochtæ biejæ* K 294; *záchtæ* K 251; *zaacht* L 237; *zaochtæ bie* L 91b; **zacht (volk)**: I 268, K 262, L 188, 207, 262; **zachtaardig**: *zochtaardich* O 70b; **zoft**: *zoaft* L 237; **zege (bijen)**:

*zaech bieja* L 200; *zeech bjeja* L 148; *zich bjeja* L 207; *zeech* L 255; *zich* L 237; *zaoga bjeja* K 237; *zaaga bjeja* K 213, 241; **brave (bijen)**: O 73; *braava bieja* O 281; *braa bieja* K 294; **brave bijtjes**: *braava beekas* O 286; **kalm (bijen)**: P 72; *kalma bieja* K 294; **kalm (volk)**: I 118, K 313, L 204; **een kalme**: *na kalma* L 244; **zoete bijen**: *zoejta bieja* P 145; *zuuta biejan* K 356; **goede bijen**: *goej bjeja* L 241; **goed volk**: *goej vollak* K 0188; **tamme (bij)**: P 8; *tamma bie* K 188; **handig volk**: *hendich vollak* K 185; *hendach vollak* L 180a; **mak volk**: K 180; **mak soort**: K 174; **rustig volk**: *rustich volk* L 187; het volgende woordtype is een werkwoord: **zelden steken**: K 313.

## BIJENKOGEL, BIJENKAP

Kaart 9, pag. 125

(N 63, 74a; WVD 37, 151; SGV; ZND 1a-m; N 63, 74b; N 63, 74c; N 63, 74d; N 63, 74e; ZND 16, 7; ZND b2, 297; Weijnen BN; Weijnen EV 8; Go, 1b; Lhoest)

[Volkomen afsluitend hoofddeksel ter bescherming tegen bijensteken. Wanneer de imker de bijen op een of andere manier gaat behandelen, zal hij vooral het hoofd moeten beschermen tegen steken. Hiervoor gebruikt hij voornamelijk twee soorten hoofdbedekking: de *kogel* of *kap* en de *sluier*. Beide reiken tot op de schouder, hoewel er ook grotere modellen zijn; zie bijv. het woordtype **bijenmantel**. De kap heeft aan de voorkant een VIZIER, een houten hoepel waarin koperdraad of paardenhaar is gevlochten en waaraan een katoenen zak is bevestigd die hoofd en hals bedekt. Op mondhoogte zit een klein schuifje dat geopend kan worden om de steel van pijp of BEROKER door te steken. Soms is de kap geheel van metaalgaas.

De sluier is van tule gemaakt en bevestigd aan een verstelbare band of, met elastiek, aan een oude hoed.

Op grond van de grote overeenkomst in woordtypen bij de antwoorden op de verschillende vragen naar een bepaalde soort bijenkap of -sluier zijn de opgaven in één lemma samengevoegd.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma **BIJ**.]

**bijkogel**: K 235, L 158, 184, 236; [*bij*]-*koogal* K 161a, 164, 171, 180, 182, 182b, 183, 187, 195, 196, 197a, 207, 212, 213, 217, 218, L 91b, 93, 99, 104, 109, 145, 146, 147, 148, 152, 153, 178, 178a, 180a, 200, 201, 203, 203b, 204, 207, 241; [*bij*]*kóogal* K 208, 210, L 148, 180a, 207, 244; [*bij*]*koogal* K 185, 216; [*bij*]*kougäl* K 220; [*bij*]*kòwgäl* K 245; [*bij*]*kaagäl* K 193; [*bij*]*kool* L 179; *biekogel* (< -kovel) bijenkap; De Bont; *biekogel* Eigenlijk biekoel. Corn. Vervl. Aanh.; **bijenkogel**: *bijekoogal* L 212; *beejekoogal* L 187a; *biejankoogal* L 103; *biejekoogal* K 142, 184, L 149, 180b, 183, 200; *biejakóogal* L 237; *biejakoogal* L 148; **kogel**: K 124a, 148, 161a, 198, 214, 215, 216, 218, L 91, 94, 100, 150, 154, 158, 162, 185, 186, 188, 190, 229, 256; *koogal* K 185, L 159b, 189, 240, 280; *koogal* L 255; *kougäl* K 219, L 257, 262; *kawgäl* L 260; *koggäl* L 182, 264; **bijkovel**: [*bij*]*kooväl* L 180a, 208; **bijenkovel**: *biejekooväl* L 148; *biejakóoväl* L 207; **bijenkover**: *biejakoovar* L 226; **bijkovie**: [*bij*]*koovie* K 210; **bijkolder**: [*bij*]*kooldar* L 180; **kovel**: K 171, 184, L 158, 205, 206, 208; *kooväl* L 144, 148; *kóoväl* L 207; **keuvel**: *keujväl* L 144; **bijenkap**: K 313, L 262; *bijekap* K 318, L 188; *béjekap* L 187; *beejekap* L 186; *béjekaap* L 158; *biejan-kap* K 161a; *biekâp* K 287; *biekap* K 213, 213a, 330; *biejekap* K 136a, 164a, 165, 172, 183, 188a, 218a, 231, 242, 244, 277, L 158, 200, 205, 255b; *biejekap* I 118, L 148, 237, 255; *biejekap* K 250, 257, L 148; *biejekâp* hs Schrevens P 86; **bijkap**: K 204; [*bij*]*kap* I 180, K 182b, 0188, 213, 241, 244, 255, 268, 273, 279, 296, 300, 304, 307, 308a, 316, 335, L 145a, 279, P 27, 107; [*bij*]*kâp* K 301; [*bij*]*kâp* K 237, L 241; [*bij*]*kaap* K 247; [*bij*]*köp* I 180; **bij-**

**tjeskap:** *bīēkaskāp* O 241; **kap:** K 244, L 188, O 69a, P 145; *kap* K 251, 274, 286; *kāp* K 349a; **bijkaper:** [*bij*]kaapər K 218, L 202, 235, 242, 264; [*bij*]kaopər L 233, 244, 279; [*bij*]kappər L 241; [*bij*]kèèpər K 174, 0188; [*bij*]kaepər K 188a; de volgende opgave bevat wellicht een stofnaam: [*bij*]krèèpər K 180; *biekapere* bijenkap. De Bont; **bijenkap:** L 262; *bi-jänkaopər* L 244; *biejakaopər* L 244; **kaper:** L 237; *kaapər* L 244; *kaopər* L 279; *kaepər* I 78, K 153, 188, 201, 205; *kèèpər* K 174; *kèepər* K 189; *kaaprə* L 235; **kapruin:** I 180, K 204, 205, 235, 313, O 67, 70b, P 136; *kaprōjn* O 73; *kaprujn* K 277; *kaprōjn* P 72; *kapreun* P 99; *kaprèun* K 210, 212, 213, 358; *káprèun* P 46; *kəprèun* P 44, 47; *kaprōjn* K 210, 241; *kápraon* K 237; *kaprōjn* P 32; *kapraon* K 320; *kaprajn* I 272; *kapraon* K 262, 305; *kāpraon* K 207; *kaprōən* I 273, K 300a, 304, 322, 352, 356; *kapraon* I 268, K 234, 274, 306; *kaprōwən* K 268; *kapraowən* K 206, 270; *kapraan* P 145; *kapraawn* P 171; *kappərəun* K 188a; *kappəran* P 166; *kaprōj* P 33; *kaprōə* K 300a; *kaprèuə* K 307; *kapraoə* K 268, 332; *kápraoə* K 251; *kaprōwə* K 274, 339; *kəprōwə* P 80; *kapraowə* K 332; *kaprōwa* P 37; *kapraowa* K 267; *kapràə* K 294; *kapraaj* K 255; *kappərui* K 305; *kaproen* K 311, 318, O 238; *kaprōən* K 241; *kóóprōən* P 13; *kapruin* Hoofddeksels eens bieënhouders. In 't Haspengouw heet het ook Biekogel. Tuerlinckx; *kapruin* Bieënkap, eene kap met van voor een vlechtwerk van ijzerdraad, die men over het hoofd trekt als men aan de bieën werkt. Corn. Vervl.; **bijkapruin:** [*bij*]kapruin K 275; [*bij*]kaprōən K 276; [*bij*]kapraon K 270; [*bij*]kaprōən K 239; [*bij*]kapraon K 240; [*bij*]kapraowā K 236; **bijsluier:** [*bij*]slèùjər K 213; [*bij*]slaojər K 237, 241; **bijensluier:** *béjaslōjər* L 187; *biejənsluier* L 279; **sluier:** K 207; *slōjər* I 118, L 200, 235; **hoedsluier:** *hōətslōjər* L 255; **bijenhoed met sluier:** *bijəhoet met sluiər* L 188; **voile:** *voojl* P 171; *vojl* O 286; *voof* P 171; *vuulə* O 281; *vōəl* hs Schrevels P 86; **[vunəl]:** P 145; **oude**

**hoed met een voile van garengoed:** *aowə hoet méj ən voejl van goorəgoet* K 294; **strooien hoed met voiltje:** *strojən hoet met vojltjə* K 0188; **tule met paardenhaarvizier:** *tuul met paardəhaarviezier* L 188; **bijnet** [*bij*]net K 332; [*bij*]nét K 274; **bijenennet:** *biejənet* K 174; *bēenét* K 273; **net:** P 8; *nét* P 30; **voor:** *vōər* K 357; **bijenmasker:** *biejəmaskər* K 127, L 104, 158a, 204; *bīējəmaskər* K 330; **masker:** K 244, 274; *maskər* I 268; *māskər* P 48; **bijenmaske:** *biemask* K 330; **mom:** *mōəm* P 105, 154a; **mombakkes:** *moembakkəs* P 112; **ombakkes:** *ōəmbakkəs* K 244; **bijpruik:** [*bij*]pruik K 205, L 279; **pruik:** *pruikə* O 275; **bijkruin:** [*bij*]krojn K 237; **bijenkleed:** *bīēklīet* K 299; **bijdoek:** [*bij*]doek P 99; **bijenmantel:** *bīējəmantəl* L 255; **bijenbeschermer:** *biejənbəschijrmər* K 189a; **schermer:** L 288; **bijhelm:** [*bij*]helm P 2; **helm:** *əlm* K 235; **bijenpots:** *biejəpóts* K 330; **bijenkoker:** *biejəkookər* K 199a; **bijknijper:** [*bij*]knijpər I 118; **knijper:** K 180; **bijkaar:** [*bij*]kaor K 213, L 151; **bijkorf:** [*bij*]korf K 187; **bijkolf:** [*bij*]kòlf L 237; **bijenkolf:** *beejəkolf* L 185; **kieps:** *kīəps* L 187; **bijvater:** [*bij*]vaatər L 260; **kemper:** K 188.

## VIZIER

(N 63, 74e; WVD 37, 152; Lhoest)

[Venster in de bijenkap, geweven van ijzer- of koperdraad, paardenhaar of tegenwoordig ook nylon; volgens de informant van K 313 is het van plastic of glas.]

**vizier:** K 161a, 188, 207, L 188, 262, 279; *vīēziēr* L 148, 187; *vəziēr* I 118; *vəziējər* L 237; **kijkgat:** L 207, O 70b, P 8; *kéékchat* K 216; *kējəkchat* P 72; *kajəkchat* O 73; **loergat:** K 356; **gaatje:** *gatjə* O 286; **kijkgaas:** *kīējkchaas* L 237; **venster:** *vənstər* K 237; *vèənstər* K 213, 241; **gaas:** *goes* O 281; **gordijn:** K 180; **sluier:** *slōjər* K 251; **stramijn:** *stramaan* K 262.

**HANDSCHOEN**

(N 63, 75a; WVD 37, 154; N 63, 75b; Lhoest)

[De handschoen, eventueel met kap, die ter bescherming wordt aangetrokken bij het behandelen van de bijen. Volgens de informant van K 188 is deze van leer; volgens de informanten van L 244 en L 207 van rubber.]

**handschoen:** K 189, 207, 262, 313, L 200, 262, 279, P 5; *hantschōēn* K 213; *hantschōēn* K 241; *hantschoewn* P 145; *haantschoen* K 188; *áantschōēn* K 237; *anschoen* K 0188; de volgende opgaven zijn meervoud: *hanschoenān* K 180; *hānschōēnnā* L 241; *hantschoonān* O 286; *āntschóównā* K 251; *haantskōēwn* L 237; *hantschówān* L 244; *hantskówn* L 207; *haantschūūn* L 158; **bijehandschoen:** *bijehantschoen* L 188; het volgende woordtype is meervoud: **mouwhandschoenen:** L 207; **want(en):** I 268, K 294, 313, 356, O 69a, 70b, 73, P 8, 72; *wantn* O 281.

**MOUWEN TER BESCHERMING**

(N 63, 75b; WVD 37, 153; Lhoest)

[Soort mouwen die soms als extra bescherming worden gedragen.]

**mouw(en):** K 0188, 189, 313; *mouā* K 356; *maowā* K 241; *mawā* L 237; *maawā* K 213; *maavān* O 69a; *mèèwā* K 237; **omvouwmuwen:** *omvoumouā* K 174; **dichtgebonden mouwen:** *dichtchābondā* mouā K 174; **afsluitmouwen:** L 279; **bijenmouwen:** *bijāmouā* L 188; **bijmouwen:** *bie-mouān* K 180; **pofmouwtjes:** *pofmoukās* K 161a; **moffen:** K 207; *móffā* L 237; **moffel:** *moefāl* K 294; **kappen:** L 200; **schokboksen:** *schukboksān* L 204.

**BEROKEN**

(N 63, 77a; WVD 37, 157; Go 1b; N 63, 73d; Lhoest)

[Het bedwelmen van bijen. Om steken te voorkomen bij bijvoorbeeld het verplaatsen van een bijenvolk naar een nieuwe woning, maakt men de bijen bewusteloos; dit kan gebeuren door middel van rook van vossen, (surrogaat)tabak, houtwol, droog mos en dergelijken, maar ook door salpeterdamp. De woordtypen **afzwavelen**, **afmaken** en **slachten** duiden er wellicht op dat de bijen worden gedood ipv bedwelmd; zie het lemma AFZWAVELLEN. De informanten van L 148, K 174 en K 294 vermelden dat vroeger ook wel de rook van bepaalde paddestoelen -door de informant van L 148 *bōēbbāsērpāl* en *róókērpāl* genoemd, door die van K 294 *bhaukzwamme* - hiervoor werd gebruikt; zie in verband hiermee het woordtype **afzwammen**.]

**beroken:** K 0188, 188, L 91b, 204, 262, 279, P 5; *bāróókā* K 185, L 148, 187; *bārōókān* K 189; *bārōēkā* I 118; *bāroewkā* P 145; *bārōēkā* I 268, K 251; *bāróóʔān* K 241; *bāruukān* O 286; **roken:** K 180; *rookā* K 174, L 158; **rook geven:** *ruuk gēējvān* O 281; **bedompen:** *bādoempān* K 356; *bādoempā* K 268; *bādōēmpā* K 353; **dompen:** *doempān* O 69a, 70b, 73, P 8, 33; **afdompen:** *afdoempā* K 294; *afdompen* Door middel van zekeren damp, b.v. salpeterdamp, bedwelmen en uit den korf doen vallen. Corn. Vervl. Aanh.; **bedwelmen:** *bādwēlmā* I 118, L 187; *bādwēllāmā* K 213, 237; *bādwēllāmā* K 318, 357, 358, L 241, P 46, 47; *bādwēllāmān* K 241; *bādweejlmā* L 255; *bādwēllāmā* K 314; **afdwelmen:** *āfdwēlmā* L 207; **afsalpeteren:** I 118, K 161a, 0188, 188, L 262, 279; *afsalpaetārā* I 268, L 200; *afsalpéētārān* L 91b; *afsalpéētārā* L 237; *afsalpeejtārā* L 148; *afsalpaetārā* L 244; *afsdōlpeetārā* L 180a; **salpeteren:** K 188a; *salpeetārā* L 187, 207; *salpeejtārā* K 216; **afpeteren:** *afpreejtārā* L 255; **afnieteren:** K 313; *afniēttārān* K 241; *āfniēttārā* K 315; *āfniēt-*

*tərə* P 44; **nieteren**: K 207; *nĭttərə* K 358; **benieteren**: *De bieēn benieteren*, de bijen bedwelmen met een lont van nitraatzout onder den korf te doen branden, in plaats van ze te slachten. Corn.; **aflonten**: *āflōntə* L 207; **lonten**: *lōntə* L 148; **af laten vallen**: *af laotə vallə* L 148; **afzwammen**: *afzwammə* K 294; **kalmeren**: K 262; **afzwavelen**: *afzwaavələ* I 268; *afzwavvələ* L 237; **slachten**: L 188; **afmaken**: *āfmao-kə* L 207.

## BIJENPIJP

(N 63, 76a; WVD 37, 159)

[Algemene benaming voor de pijp die de imker gebruikt om de bijen te kalmeren en het steken te verhinderen bij de behandeling.

Voor de fonetische documentatie van het woordgedeelte **bij-** zie het lemma BU.]

**bijenpijp**: *baejəpijp* K 189; *bijəpiep* L 188; *biejəpijp* L 200; *bĭjəpéjp* L 237; *biejəpaap* K 294; *bĭjəpéép* L 148, 237, 255; **bijpijp**: [*bij*]pijp K 161a, 180, 188, 188a, L 91b, 200; [*bij*]péép K 216; [*bij*]pèèp L 241; **tabakspijp**: K 174; *tabakspéjp* L 148; *təbákspéjp* L 207; **rookpijp**: K 0188; *roekpijp* K 356; **pijp**: L 262, P 8; *paajp* O 69a; *pèèp* P 145; *péép* K 185; *peep* L 207, 244; **goudse pijp**: K 174; **aarden pijp**: *èèrdə pijp* K 174; **pijp om te dompen**: *pijp om tə doempən* K 313; **pijproker**: *paaprookər* K 262; **tuit**: *tout* O 286.

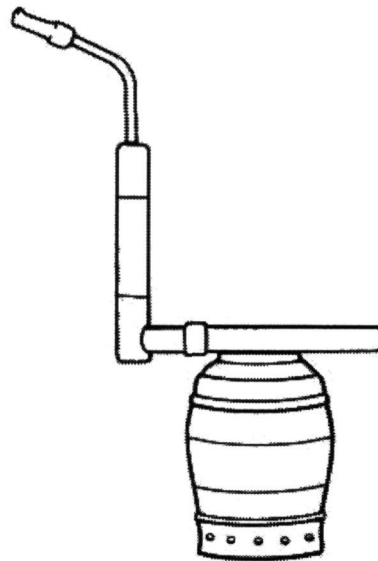
## DATHEPIJP

(N 63, 76b; N 63, 76a; N 63, 77e; WVD 37, 159; Lhoest)

[Pijp waarmee men rook maakt niet door te trekken, zoals bij een gewone pijp, maar door te blazen. Zie afb. 18 (uit WLD II, 6). Er zijn uitvoeringen in hout, ijzer of messing, met en zonder kogelventiel.]

**dathepijp**: K 207, L 262, 279; *daatəpéjp* L 237; *daatəpéép* K 185, L 148; *daatəpeep* L

207; *daatəpiep* L 188; *daotəpéjp* L 180a; *daatəpajp* O 70b; *dattəpijp* K 0188; *dattəpéép* I 118; *dáttəpááp* K 251; *dáttəpéép* L 148; *dèddiepéép* L 148; *dittəpaoəp* I 268; *datéepijp* L 91b; *dátéépááp* K 251; waarschijnlijk horen de volgende opgaven onder dit woordtype thuis: *daadəlpijp* L 200; *mandaatəpijp* L 204; **blaaspijp**: *blaospéjp* L 237; *blaospiep* L 158; **bijpijp**: *bĭjəpéép* K 213; *bĭjəpááj* K 237, 241; **darrenpijp**: *daarəpéjp* L 255; het tweede gedeelte van het volgende woordtype is waarschijnlijk een merknaam: **zakberoker zephir**: K 207; het is onduidelijk welke soort pijp met het volgende woordtype wordt bedoeld: [**bata**]pijp: L 279.



Afb. 18. Dathepijp

## BEROKER

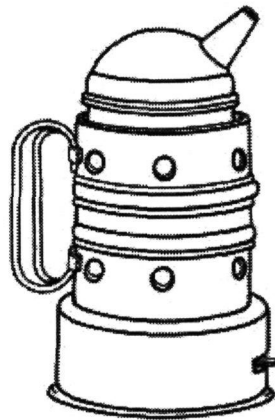
(N 63, 77e; WVD 37, 158; N 63, 76b; N 63, 77a; Lhoest)

[Apparaat waarmee men rook kan maken om de bijen te bedwelmen en dat met de mond (zie afb. 19 uit WLD II, 6) of mechanisch (zie afb. 20 uit N 63) wordt bediend. Men kan er oude lappen, (surrogaat)tabak, houtwol, droog mos en ge-

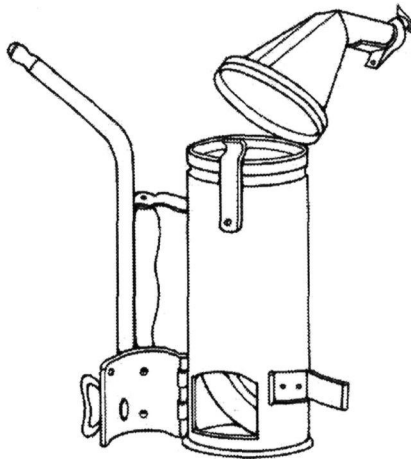
droogde paddestoelen in stoken. Het materiaal in de beroker blijft doorsmeulen en wanneer het nodig is, geeft men een paar scheuten rook door te blazen of een paar slagen met de blaasbalg te doen.

Er zijn ook berokers die met een veer werken. Als die opgewonden is, kan het apparaat zichzelf enige tijd aanjagen. Het type Vulcan (zie afb. 21 uit WLD II, 6) werkt met zo'n veer.]

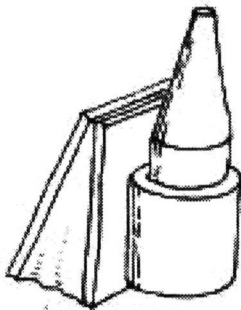
**beroker:** K 188, 262, L 200, 204, 262, 279, P 5; *bərookər* K 180; *bəroókər* L 187; *bəròwkər* L 237; *bəroewkər* P 145; *bəroêkər* I 268, K 251; *bəroejkər* K 294; *bəruukər* O 281, 286; *bəruūjkər* O 69a; *bəroóʔər* K 241; *berooker* Toestel met



Afb. 21. Vulcan



Afb. 19. Beroker



Afb. 20. Blaasbalgberoker

blaasbalgje, gevestigd in eene spitstoe-loopende buis, waarin men voden of tabak brandt. Nijpt men op het blaasbalgje, dan komt er uit de buis rook, die de bieën bedwelmt of verjaagt. Corn. Vervl. Aanh.; het tweede gedeelte van het volgende woordtype is waarschijnlijk een merknaam: **beroker Bingham:** K 207; **zelfberoker:** *zəlləfbəroêkər* K 237; **roker:** L 91b; *rôokər* K 189; **domper:** *doempər* K 268, 313, 356, O 70b, 73, P 8, 33, 72; *dōēmpər* O 69a; **bedomper:** *bədoempər* K 294; **blaasbalg:** K 0188, L 262, 279; *blaosbalch* K 161a, 174, 188, 213, L 237; *blaosbálch* K 237; *blaosbàllach* L 158, 180a; *bloosbalch* K 241; **blaasbalk:** K 180; *blaosbalk* I 118, L 200, 237; *bloosbalk* K 294; *blaasballək* L 187; *blaosballək* K 185, L 148, 207; *blaosbàllək* L 241; *blóósbàllək* L 148, 255; *blóózbàllək* P 46; *blóósbàllək* hs Schrevens P 86; **blazer:** *blaozər* L 91b; **bullenfomper:** *bulləfoempər* K 174; **blaaspijp:** *blaospijp* K 188a; **vonkbuis:** *vöënkbuīs* Zie berooker (aanh.). Corn.

## SALPETERLAP

(N 63, 77b)

[Lap die is gedrenkt in een waterige oplossing van SALPETER. Volgens de infor-

mant van L 207 wordt deze lap gedroogd en in stukken geknipt; zo'n stuk wordt als lont gebruikt, bijv. in een BEROKER. In plaats van een lap gebruikt men ook wel een stuk karton of papier. De damp bedwelmt de bijen, zodat men bepaalde handelingen kan verrichten zonder gestoken te worden.]

**salpeterlap:** K 180, 188a, L 91b, 188; *salpeetærlap* L 180a; **salpeterlapje(s):** *salpaetærlæpkæ* L 200; *salpeetærlæpkæs* L 207; *salpeejtærlæpkæ* K 216, L 148; *salpittærlæpkæ* L 237; **bedwelmlappen met salpeter:** *bædwelmlappæ meej salpaetærlæpkæ* K 174; **nieterlap:** K 207; **lap nitraatzout:** L 204; **lapje:** *læpkæ* K 161a; **lont:** L 279; *lönt* L 148, 207; *lönt* L 241; **salpeterlont:** L 262; **nieterlont:** K 207; **bijlont:** *bielont* Lont van lijnwaad of andere stof, die men gebruikt om de bieën te bedwelmen. Corn. Vervl. Aanh..

## SALPETER/NITRAAT

(N 63, 77c; N 63, 77d; WVD 37, 209; Go, 1b; Lhoest)

[Zout van salpeterzuur. Stukjes ervan -volgens de informant van K 251 in tabletvorm- worden in warm water opgelost; in deze oplossing drenkt men een lap of stuk karton. Vervolgens steekt de imker de lap of het karton aan; zie de semantische toelichtingen bij BEROKER en SALPETERLAP.]

**salpeter:** K 188a, L 91b, 188, 262, 279; *salpeetærlæpkæ* L 148, 187, 207; *salpeejtærlæpkæ* I 118, L 148; *salpittærlæpkæ* L 237; *solpæjtærlæpkæ* L 237, P 167; *salpietærlæpkæ* K 207, 213, 241; *sålpæjtærlæpkæ* K 318, P 47; *sålpæjtærlæpkæ* K 237; **salpeterzout:** *salpaetærlæpkæ* I 268; **nieterzout:** K 207, P 5; *nietærlæpkæ* I 268; *niëtærlæpkæ* K 315, 357; *niëtærlæpkæ* K 237; *niëtærlæpkæ* K 213; *niëtærlæpkæ* K 241; *niëtærlæpkæ* K 241; **nietertabletten:** *niëtærlæpkæ* K 251; **natriumnitraat:** L 188; **bloem:** *bløëm* L 241; **stikstofmest:** K 180; het eerste lid

van het volgende woordtype is misschien een merknaam: **[døëmpfá]papier:** P 46.

## CARBOLLAP

(N 63, 73d; N 63, 77b)

[Vochtige lap waarop men enkele druppels carbolzuur heeft gesprendeld. Het is een goed middel om de bijen te bedwelmen, een nadeel is de stank.

In verband met het woordtype **mirbaanlap** moet worden opgemerkt dat het om een andere stof gaat; Van Dale geeft: "mirbaanolie: synthetische bittere-amandelolie".]

**carbollap:** K 161a, 180, 0188, 188, L 200, 204, 262, 279; *karbølap* I 118, L 187; *karbølap* K 185, L 148, 207, 237, 244; **mirbaanlap:** K 161a.

## AFZWAVELEN

(N 63, 78a; WVD 37, 211; Go, 1b; Lhoest)

[Bijen doden door middel van zwavel. Als de imker een volk in zijn geheel wil afslachten, graaft hij een kuil. Daarin legt hij brandende zwavel en zet de korf er met gesloten VLEGGAT bovenop, zodat de bijen stikken door de zwaveldamp.

Eertijds werden de volken afgeslacht als men de honing wilde oogsten en men het volk niet geschikt vond voor overwintering. Deze praktijk stuitte op tegenstand en tegenwoordig oogst men de honing zonder nodeloze slachtpartijen; zie het lemma BEROKEN. Het doden gebeurt nog wel als het volk een (besmettelijke) ziekte heeft; hierop duidt waarschijnlijk het woordtype **ontsmetten**.]

**afzwavelen:** K 0188, L 279, P 5; *afzwaavælæ* L 180a, 200; *afzwaovælæn* K 161a, 188; *afzwaovælæ* I 118, K 174, 185, L 148, 255; *åfzwaovælæ* L 207; *afzwaevælæ* K 180; L 207, L 244; *afzweevælæ* L 148; **uitzwavelen:** K 188a; *øtzwaovælæ* L 148; **zwavelen:** *zwaavælæ* L 187; *zwaevælæn* L

200; **afsolferen**: K 189, 207, L 262, O 73, P 72; *afsolferæ* I 268, K 213; *åsolferæ* P 44; *afsolferæn* K 241; *aafsolferæ* K 216; *afsolferm* O 69a; *ááfsolferæ* K 237; *afsolferen*, 'Ne(n) körf *afsolferen*, hem over eene solferplaafter zetten om de bieën te doen sterven. *Leege körven afsolferen*, door zwaveldamp ontsmetten. Corn. Vervl. Aanh.; **afsolfteren**: *afsolftær* L 237; **uitsolferen**: *aatsollæfær* P 145; **solferen**: *solferm* O 281; **afnieteren**: *áfnéjýtær* K 251; **afsalpeteren**: *afsolpaetær* L 204; **afstoken**: *afstóókæ* L 244; **uitstoken**: *aojstòwkæ* L 237; **kapotstoken**: *kæpotstookæ* L 235, 241; **doodroken**: *doetroekæn* O 70b; **doodbranden**: K 0188; **slachten**: L 187; *slächtæ* K 318, L 158; *slächtæ* K 315, 358; *slachten De bieën slachten*, ze dooden om hunnen honing uit te halen. Daartoe gebruikt men gewoonlijk eene solferwiek. Corn. Vervl. Aanh.; **afslachten**: I 118, L 91b, 188, 204; *afslachtæ* L 148, 237, 244; **kapotmaken**: *kæpotmáákæ* K 357, P 167; *kæpotmààʔæ* K 353; **afmaken**: *áfmaokæ* L 207; *afmèèkæn* K 313; **dooddoen**: K 294; **ontsmetten**: K 262.

## ZWAVEL(BLOEM)

(N 63, 78c; WVD 37, 209; WVD 37, 210; Go, 1b; Lhoest)

[Licht ontvlambare chemische stof waarvan de bij verbranding vrijkomende dampen dodelijk zijn voor de bijen. Het lichtgele poeder wordt op een zacht vuur gesmolten. In de vloeibare zwavel doopt men een kaart of lapje, haalt deze eruit en laat de zwavel hard worden. Bij het AFZWAVELEN wordt de kaart of het lapje aangestoken en onder de korf geplaatst. Door de opstijgende damp wordt het bijenvolk gedood.]

**zwavel**: K 0188, L 91b, 188, 279, P 5; *zwaavæl* L 187; *zwaovæl* I 118, K 174, 180, L 148, 255; *zwaevæl* L 207, 244; *zweevæl* L 148; **solfer**: K 188, 188a, 207,

L 200, 207, 262, O 73, 281, 286, P 72; *solfer* I 268, K 213, O 69a; *sòlfær* K 216, 237, 241; *sollæfær* K 268, 294, P 145; *sòllæfær* K 314, 353; *zolvær* P 33; **solfter**: L 235; *sòlftær* L 237; **solfter**: *sòlftær* K 216; **solferpoeder**: *solferpoejær* K 356; **solferbloem**: K 313; *solferblom* K 189; **bloemsolfer**: *blöëmsolfer* K 313; **bloem van zwavel**: *blöëm vån zwaovæl* L 207; *blöëm van zwaevæl* L 241.

## ZWAVELKAART, ZWAVEL-LAP

(N 63, 78b; Go, 1b; WVD 37, 209; N 63, 77b)

[Een lap of stuk karton, bijv. een oude speelkaart, die in door verhitting vloeibaar gemaakte zwavel wordt gedoopt. Bij het AFZWAVELEN steekt men deze aan en plaatst hem in een kuil onder de korf. Volgens de informant van L 207 kan men de zwavelkaarten ook kant en klaar kopen.]

**zwavelkaart**: L 91b, 279; *zwaavælkaart* L 187; *zwaavælkaort* K 180; *zwaovælkaart* I 118, K 185, 188; *zwaevælkaart* L 207, 244; **zwavelkaartje**: *zwaavælkaartjæ* L 188; *zwaovælkaartjæ* L 148; *zwaovælkaartjæ* L 255; **karton met zwavel**: L 207; **solferkaart**: K 313, L 262; *solferkaort* K 207; *sòlfærkaort* K 318; *sòlfærkòwæt* K 241; *sollæfærkaort* P 47; *saolæfærkáárt* K 358; *sollæfærkoot* K 294; *sòllæfærkaowét* K 315; **solfterkaart**: *sòlftærkáárt* L 237; **zwavel-lap**: K 161a, 0188; *zweevæl* L 148; **zwa-vellapje**: *zwaevælepæ* L 200; **solferlap**: K 188a; *solferlap* I 268; **solferdoek**: *solferdoek* O 69a; **solferwiek**: *solferwiek* I 268; **solferplaafter**: *solferplaafter* Wiek in gesmolten solfer gedompeld en gebruikt bij ontsmetting van korven, vaatwerk, ramen, enz. Ook gebezigd door de bieslachers om de bieën te dooden. Corn. Vervl. Aanh.; **solferlont**: L 262; **lont**: L 204; *lònt* L 241.



## 5.2 Het werken op raat en broed

### DARREN KOPPEN

(N 63, 79; Lhoest)

[Wanneer de VOORZWERM eraf is, kan de imker ertoe overgaan het darrenbroed te onthoofden. Darrenlarven verbruiken nl. meer voedsel dan volwassen darren; bovendien wordt het zwermen beperkt. Van het gesloten darrenbroed worden met een scherp mes de zegels -inclusief de koppen van het broed- afgesneden, zodat het sterft. Het wordt dan uit de korf of kast verwijderd.]

**darren koppen:** K 161a, L 91b, 200, 204, 279; *darrə koppə* I 268, K 0188, L 188; *darrə kōppə* K 185, 216, L 148, 187, 207; *dárrə kōppə* I 118, L 148, 237; **koppen:** K 188, 207; *koppə* K 180; *kōppə* L 180a, 235, 244; *koppen* Den kop of den zegel afsnijden. Als men de toegezegelde cellen kopt, sterft het broed dat er in zit. Het is soms voordeelig het grof of mannelijk broed te koppen. Corn. Vervl. Aanh.; **darren koppen:** L 262; **horken koppen:** *hōrkə kōppə* K 185; **maters koppen:** *maetərs koppən* I 118; **[aorəls] koppen:** *aowəréls kōppən* K 241; **merels koppen:** *mèerəls koppə* K 0188; **broed koppen:** *brōët/brūüt kōppə* K 237; **koppensnellen:** *kōppəsnèllə* L 158; **kop(pen) afsnijden:** *kōppə afsnèjə* L 255; *kop afsnaan* O 69a; **koppen snijden:** *koppə snijə* K 188a; **afsnijden:** *afsnèjə* L 207; *aafsnèjə* K 216; **eerden snijden:** *aerdə snèjə* L 207; **merelsnijden:** *mèerəlsnijə* K 174; **aters snijden:** *ootərs snaan* K 294; **mannetjes snijden:** *mènnəkəs snèjə* L 237; **broed snijden:** *brōwt snèjə* L 148; **erenbloed doorsnijden:** *irə-blōëwtursnijə* L 241; **darren villen:** *dárrə villə* L 237; **heren slachten:** *hírrə sláchtə* L 237.

### RATEN INKORTEN

(N 63, 80a; Lhoest)

[Het opsnoeien van de raten door de imker bij korfteelt. Een drietal keren per jaar moet dit korten van de raten gebeuren om het volk in toom te houden en het zwermen te verhinderen.

Volgens de informanten van K 174 en L 204 gebeurt het alleen in het voorjaar en is het bedoeld om de bijen aan te zetten tot uitbouwen; zie KOPRAAT.]

**inkorten:** K 180, L 91b, 204, 279; *inkortə* K 0188; *inkòrtə* L 148, 237; *ingkòrtə* L 180a, 187; *inkòrtə* K 207; *inkòttə* I 268; *inkeutə* K 294; **bijen korten:** *bīējə kurtə* K 237; *bīējə kòotə* K 213; *bīējə kòortə* K 213; *bīējə kèùtə* K 241; **korten:** K 161a, L 262; *kòrtə* L 237; *kòrtən* De raten kòrtən, de laagstaande raten die na den winter ledig en veelal wat beschimmeld zijn tot op de zuivere deelen wegsnijden waar de bieën dan gretiger aan voortbouwen. Corn. Vervl. Aanh.; **uitsnijden:** L 207, 262; *uitsnijə* K 188; *aojtsnéjə* L 237; *ötsnéjə* I 118; *üütsnéjə* L 187; **bijsnijden:** L 188; *béjəsnèjə* L 255; *bajəsnèjə* L 237; **opsnijden:** *opsnijən* L 200; *opsnijə* K 188a; **opsnoeien:** L 200; *ópsnōjə* K 185; **bijsnoeien:** *bèsnōjə* L 148; **scherp zetten:** *schèèrəp zéttə* K 216; **aanspitsen:** *aonspitsə* K 174.

### KORTWAS

(N 63, 80b)

[De bij het RATEN INKORTEN verkregen stukken raat.]

**kortwas:** K 180, 188, L 204, 262; *kòrtwas* I 118; *kòrtwas* K 207; **kortraat:** L 262; **raatwas:** L 279; **oude was:** L 188; **oude raat:** *aawə raot* L 255; **persraat:** *pérsraot* L 237; **losse raat:** *lòssə raot* L 237; **afsnijdsel:** *afsnijəsl* K 294.

**KORFMES**

(N 63, 80c; WVD 37, 163; N 63, 81c; Lhoest)

[Mes dat -in de korfteelt- gebruikt wordt voor het RATEN INKORTEN en bij het oogsten van de honing. De meeste informanten beschrijven een mes met een lang lemmet en een gebogen punt; ook wordt er wel een lange haak voor gebruikt, met een in een hoek van 90 graden eraan bevestigd blad.

De opgaven die een gewoon (brood)mes aanduiden, zijn niet opgenomen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **korf-** zie het lemma BIJENKORF.]

**korfmes:** K 161a, L 188, 200, 262, 279, P 5; [*korf*]mes K 174, 188, 189, 207, 294, L 91b, 188, O 70b, 73, P 72; [*korf*]més K 185, 213, 237, 241, 251, L 180a, 207, 237; [*korf*]mees I 268; **kortmes:** *kurtmés* K 237; *kôotmés* K 213; *kôortmés* K 213; *kèutmés* K 241; **kaarmes:** *kaormes* K 268; **bijmes:** *biemes* K 180, 0188, 188, 188a, L 204; *bīēmés* L 207; *biemes* Mes dat men gebruikt bij het bewerken der raten. Corn. Vervl. Aanh.; **bijenmes:** *bījēmés* L 255; **ratenmes:** *roowtāmés* L 148; **ratensnijder:** *roowtāsnējār* L 148; **honigmes:** *hónnāchmés* L 244; **ontzegelmes:** *ontsijgālmes* O 286; **plat groot mes:** *plāt grōwt mēs* L 241; **omgekruld mes:** K 174; **wasdolk:** L 207; **korfhaak:** *körfaok* K 174; **haak:** L 279; **rits:** K 294.

**DE KORF UITBREKEN OF UITSNIJDEN**

(N 63, 81a; N 63, 81b; WVD 37, 162)

[Uitbreken of -snijden van de raten bij het oogsten van de honing. Eerst worden de *spijlen* eruitgetrokken; vervolgens schudt men met de korf of slaat men op de korf zodat de raten loskomen (informanten van L 204, L 244 en L 255). Bij het uitsnijden worden na het uittrekken van de spijlen de raten met een KORFMES eruit gesneden. Het volk is uiteraard eerst verwijderd.]

**de korf uitbreken:** L 279; *dā kōrf uitbraekān* K 207, L 91b; *dā kōrf ötbreejkā* K 185; *dā kurf uitbraekān* I 118; *dā kèùrāf öjtbrèèkā* L 241; *dā kurf oojtbraekān* O 69a; *dā kōrf ötbreekā* L 255; *dā kōrrāf aojtbraekā* L 207; **korven uitbreken:** *kōrvā öjtbbreejkā* L 148; **de bij uitbreken:** *dān bie uitbraekān* K 188, L 262; *dā bie uitbraekā* K 0188; *dān bīēj aojtbréékā* L 237; **uitbreken:** K 161a, 188a, L 279; *uitbraekā* K 180; *ötbreeékā* L 148; *aoätbréékā* I 268; *öwtbraekā* L 180a; *uutbrèèkā* L 188; *üütbréékā* L 187; *ötbriēkān* K 241; *awtbrijkān* K 294; **uittrekken:** *awtrekkā* K 294; **uitsnijden:** L 262, 279; *uitsnijā* K 0188; *aojtsnééjā* L 237; *aojtsnèèjā* L 207; *ötsnééjā* L 148; *uutsnèjā* L 188; *awtsnijā* K 294; *èùjātsnaān* O 73; *aoātsnaā* I 268; *hoejtsnijdān* O 70b; **snijden:** *snijān* K 207, 313; **kaalsnijden:** *kaolsnééjā* K 216; **raten uitsnijden:** I 118; **zeem snijden:** *zaem snijā* K 188; **aansnijden:** *āpsnèèjā* L 255; **uithalen:** *uthèèlān* K 313; **helemaal afdoen:** *aelāmaol afdoen* K 174; **slachten:** K 189.

### 5.3 Zwermbehandeling

#### EEN ZWERM EIGENEN

(N 63, 82)

[Door een zwerm te volgen en aan een boom een teken, bijvoorbeeld een zakdoek of een tak, te bevestigen, kan de eigenaar zich volgens het imkerrecht bekend maken. Een oud gebruik in de imkerij is dat een zwerm eigendom van de vinder wordt, als de echte eigenaar onbekend is.]

**eigenen:** K 207, L 91b, 200, 262, 279; *éjgənə* L 180a; *ééjgənə* L 187, 237; *èègənə* K 185, L 148; *áájgənə* L 207; de volgende opgaven geven het resultaat aan: *gə-íjgənt* L 204; *gə-ájgənt* L 241; **toe-eigenen:** K 188, L 188; *tǝ-ééjgənə* L 255; **tekenen:** *téékənə* K 216; *tikkənə* L 237; *tjaekənə* I 118; **merken:** *merkə* K 180; *méérkə* L 237; **de zwerm rechten:** L 279.

#### EEN ZWERM SCHEPPEN

Kaart 10, pag. 126

(N 63, 84a; WVD 37, 105; Go, 1b; Lhoest)  
[Het opvangen van een zwerm in een SCHEPKORF. Wanneer een zwerm zich vastgezet heeft aan een tak of iets dergelijks, dan brengt de imker een kleine schepkorf eronder. Met een flinke ruk aan de tak valt de zwerm in de korf. Als de bijen in de korf zitten, wordt deze langzaam omgedraaid, omdat de bijen zich aan de strowand of aan elkaar moeten kunnen vastklemmen. Soms moet men een tweede of derde ruk aan de tak geven. Hoe langer een zwerm hangt, hoe vaster hij zit. Een imker moet dus niet al te lang wachten met *scheppen*. Zie foto omslag. De objecten *zwerm* en *bij(en)* zijn niet gedocumenteerd.]

**scheppen:** K 180, 188, 189, 207, 262, L 91b, 262, 279, P 5; *scheppən* K 161a; *scheppə* K 174, 0188, 188a, 268; *schéppən* K 241; *schéppə* I 118, K 213, 216, 237, 251, L 187, 244, 255; *schèppə* L 158; *schappə* P 145; *schöppə* L 148; *scheupən* O 70b, P 8; *scheupə* K 356; *skeppən* O 281; *sképpə* K 185; *sköppə* L 180a, 237; de volgende opgave is een voltooid deelwoord en geeft het resultaat aan: *gəschupt* K 313; **vaten:** *vaatən* L 204; *vaatə* L 207, 235, 237, 241; *vaotən* L 157; *vaotə* L 200; *vaotə* L 148, 207, 244; *vaoten* een zwerm bijen die, uit een bijenkorf gevlogen, ergens aan een boomtak hangt, afschudden in een lege korf of ander vat en hem aldus weer vangen. De Bont; *vaten Nen biezwerm vaten*, eenen zwerm die, den biekorf ontvlogen, b.v. aan eenen boomtak hangt, afschudden in eenen ijdel korf en zoo weder vangen. Corn. Vervl. Aanh.; **vatten:** *vettə* K 294; **karen:** *káárə* K 358, P 45; *kaorə* K 315, 316, 318, 357, P 44; *kôôrən* K 314; *kôôrə* K 353; *kaorə* In het kaar (den bieënkorf) doen. Tuerlinckx; *karen* Een en biezwerm in den kaar doen, den korf injagen. Corn. Vervl.; **inkaren:** *eengkaorə* P 46; **pakken:** O 73; *pakkən* O 69a; *pakkə* I 268, O 286; *pákkə* P 47, 48, 167; **afdoen:** L 188, P 72.

#### SCHEPKORF

(N 63, 84b; WVD 37, 106; N 40, 138f; Lhoest)

[Kleine, brede korf zonder vlieggat waarmee men de zwerm vangt. In de kop is meestal een stalen ring of een touwtje bevestigd waar de imker de duim door kan steken en waarmee het korfje eventueel aan een tak gehangen kan worden. Zie afb. 22 (uit WLD II, 6).

De informant van K 174 gebruikt ook wel de kop van een gewone korf hiervoor; deze opgave is niet opgenomen, evenmin

als de opgaven die een gewone korf of mand of een teil aanduiden.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **-korf** zie het lemma BIJENKORF.]



Afb. 22. Schepkorf

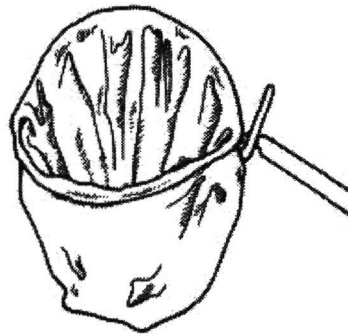
**schepkorf:** L 184, 204, 262, 279, P 5; *schep[korf]* K 161a, 163, 180, 188, 188a, 189, 207, 262, 268, L 91b, 188, 200, O 70b; *schép[korf]* I 118, 268, K 213, 216, 237, 241, 251, L 148; *schèp[korf]* L 158; *schöp[korf]* L 148, 244; *scheup[korf]* K 356, P 8; *skép[korf]* K 185; *sköp[korf]* L 180a, 207, 237, O 286; *skup[korf]* L 241, O 69a; *schap[korf]* P 145; *schepkorf* korf waarin de bijenman een zwerm bijen schept d.i. verzamelt; ook *vaatkorf* gehe-ten. De Bont; **vaatkorf:** *vaat[korf]* L 204, 235, 237; *vaot[korf]* L 148, 207; *vaatkorf* korf waarin de bijenman een zwerm bijen vaat. De Bont; *vaatkörf* Korf gebruikt om zwermen te vaten. Corn. Vervl. Aanh.; **zwermkorf:** O 69a; *zweurm[korf]* O 73; *zwaarəm[korf]* K 0188; **zwermkieps:** *zwèrmkiëps* L 180a; *zwèèrmkiëps* L 187; *zwaarmkieps* K 174; *zwaarəmkieps* K 0188; **kieps:** L 200; *kiëps* L 237; **opvangkorf:** *opfang[korf]* L 205, 206; **bijenschepper:** *biëjəschéppər* L 255; **schepbak:** *skepbak* O 281; **nebs:** *neps* L 279.

## SCHEPZAK

(N 63, 86c; WVD 37, 107; Lhoest)

[Zak, bevestigd aan een lange stok om hoogzittende zwermen te pakken. De zak wordt door een soort schaar opengehouden en is met een afhangend touw te sluiten. Zie afb. 23 (uit WLD II, 6).]

**schepzak:** K 188, 262, 268, L 188, 237, 279; *schépsak* I 268, K 213, 216, 241; *schépsák* K 237, 251; *scheupsak* P 8; **schepnet:** O 70b; *scheupnet* K 356; **zwermszak:** *zwèrmzak* L 148; **zwermenvanger:** *zwerməvangər* O 286; **zwermschepper:** *zwèèrəmschéppər* L 255; **zwermbotser:** *zwèèrəmbutsər* L 255.



Afb. 23. Schepzak

## STOOTKORF

(N 63, 86a)

[Korf die men aan een hooivork -soms ook aan een bonenstaak- omhoogsteekt om hoogzittende zwermen te pakken; de korf wordt onder de bijen gehouden en vervolgens stoot men tegen de tak waaraan de zwerm hangt. De informant van K 0188 gebruikt hiervoor een bonenstaak of stok met daaraan een plank en een doos erop.

De opgaven van de informanten die aangeven dat dit dezelfde korf is als de *schep*- of *vaatkorf* die aan een riek of gaffel is bevestigd, zijn niet opgenomen, evenmin als die welke een gewone korf aanduiden.

Om te voorkomen dat een zwerm te hoog gaat zitten, probeert men door met zand te gooien, water te spuiten of lawaai te maken de zwerm een andere aanvlieplaats te doen innemen.]

**stootkorf:** L 158, 188, 204, 207, 262, 279; **stootkōrf** L 91b; **stoowtkōrf** K 207; **stoejt-kurf** O 69a; **stotkèuraf** L 237; **schudkorf:** **schutkurraf** K 180.

## BIJENKLEED

(N 63, 85a; N 63, 85b)

[De doek waarop men de zwerm strijkt, als men deze niet onmiddellijk in de korf doet, bijv. als de koningin gezocht moet worden. Dit strijken gebeurt met een gewone of met een speciale BIENBORSTEL, maar ook wel met een ganzen- of kippen-vleugel of een houten spaan. Daarna zet men de korf eroverheen.

Enkele informanten geven aan dat hiervoor een (juten) zak of kleed wordt gebruikt; deze opgaven zijn niet opgenomen.]

**bijenkleed:** L 279; **bijenkleedje:** **břějā-kleetjā** L 207; **bijkleed:** **bieklaet** K 174, 180; **bijkleedje:** **bīēkleejkā** K 185, L 148; **bijendoek:** **břějāndōēk** L 255; **holle bijdoek:** **hollā biedoek** K 188, L 204; **schepdoek:** **schēpdōēk** I 118; **aanloepdoek:** **ānlaopdōēk** L 255; **zoekdoek:** **zūkdōēk** L 237; **zoeklap:** **zūklap** L 237; **zwermdoek:** **zwēramdōēk** L 255; **korfdoek:** **kurfdōek** L 188.

## BIJENBORSTEL

(N 63, 85b; WVD 37, 160; Lhoest)

[Een borstel met zachte haren en een lange steel waarmee men de bijen van de raten of ramen strijkt.

De opgaven die een gewone borstel of handveger aanduiden, zijn niet opgenomen, evenmin als de opgaven die betrekking hebben op vleugels of veren.]

**bijenborstel:** **bijāborstā** L 188; **břějābōrstā** I 118; **břějāmbēustā** K 251; **baejā-brussā** K 189; **bijborstel:** **bieborstā** K 262, L 262; **biebōstā** K 188, 207; **biebeustā** P 72; **břěbēustā** K 213, 237; **biebōssā** K 188a, 241; **biebō(r)stā** Lange borstel met steel, waarmee men de bieën van de ramen veegt. Corn. Vervl. Aanh.; **bijenveger:** **biejānvaegār** K 161a, L 279; **břějāvaegār** L 180a; **břějāvaegār** L 207; **břějāveejgār** L 148; **bijveger:** **bievaegār** L 91b; **břěveegār** L 148.

## JAGEN

(N 63, 87a; WVD 37, 115; Lhoest)

[Kunstmatige manier bij de korfteelt om een zwerm van het moedervolk te scheiden. Als de imker niet wil afwachten tot het volk zelf gaat zwermen of het zwermen om een andere reden in de hand wil houden, zal hij zijn toevlucht nemen tot het maken van kunstzwermen. Bij de korfteelt is dit het *jagen*. De imker zet de moederkorf met de kop op de grond en plaatst er de JAAGKORF bovenop, zó, dat de korven tegen elkaar sluiten. Op de plaats waar de korven tegen elkaar komen, windt men er een doek om; met ijzere krammen hecht men de korven stevig aan elkaar vast. Men gaat nu met beide handen of soms een stok vóór en achter tegen de moederkorf kloppen, onderaan bij de kop van de korf beginnend en geleidelijk aan hoger. Als uit het zoemen kan worden opgemaakt dat er bijen in de bovenste korf zijn overgelopen, maakt men de korven weer los. In de jaagkorf zit de koningin met de groep bijen die normaal zou zijn gaan zwermen. Het in de moederkorf achtergebleven volk moet weer sterk worden door eerst en vooral een nieuwe moer te vormen.]

**jagen:** K 180, L 204, 262; **jaagā** L 235; **jāgā** L 158; **jaogā** L 279; **jaogā** L 148, 187, 207; de volgende opgave is een voltooid deelwoord en geeft het resultaat aan: **gājēcht** K 313; **afjagen:** L 188, O

70b, 73; *afjaagø* I 268, L 237; *afjèègøn* K 262; *afjaogøn* K 189, 241; *afjaogø* K 174, 185, 268, L 180a, 207, 244; *aafjaogø* K 216; *ááfjaogø* K 237; *afjoogø* K 294; *afjagen*, 'Ne(n) zwerm afjagen, eenen zwerm in eenen anderen korf of in een biekleed doen vallen. Corn. Vervl. Aanh.; **opjagen**: K 188a; **omkorven**: *ómkórvø* K 251; **kunstzwerm maken**: *kunstzwérrøm maakø* I 268; *kunstzwarrøm maakøn* K 0188; **afkloppen**: K 161a, 207, L 91b, O 286, P 72; *afkløppøn* O 69a; *afkløppø* K 188; *afkløppø* I 118, L 237; *afkloppen* Zie afjagen. Corn. Vervl. Aanh.; **kloppen**: P 8; **eruitkloppen**: *derøjt kløppø* L 241; **afbot-sen**: *afbótsø* L 237, 255; *afbutso* L 255; **overbotsen**: *ðvvərbótsø* L 237; *ðvvərbutsø* L 237; **botsen**: *bótsø* L 148; **afstoten**: *afstaotø* L 148; **afstampen**: *afstampen*, 'Ne(n) zwerm afstampen, eenen zwerm in eenen anderen korf of in een biekleed doen vallen. Corn. Vervl. Aanh.; **trommelen**: L 200; **trekken**: *trekken* De bieën trekken, 'nen korf trekken, de bieën die op het punt zijn van te zwermen, in eenen nieuwen korf doen, met den ouden korf omgekeerd, rand aan rand, op eenen ledigen te zetten en dan op den ouden te kloppen. Corn. Vervl. Aanh..

## JAAGKORF

(N 63, 87d; Lhoest)

[Wijde, platte korf zonder vlieggat die met de opening naar beneden op de opening van een andere korf wordt gezet bij het JAGEN.]

De woordtypen **zwermkorf**, **zwermkieps**, **schepkorf** en **vaatkorf** duiden erop dat hiervoor de SCHEPKORF wordt gebruikt; de informant van L 235 geeft dit expliciet aan. Enkele informanten zeggen dat hiervoor een gewone korf wordt gebruikt; deze opgaven zijn niet opgenomen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **-korf** zie het lemma BIJENKORF.]

**jaagkorf**: K 161a, L 262; *jaach[korf]* I 268, K 180, L 91b, 200, 204, 237; *jaoch-*

*[korf]* K 174, 185, 188, 207, 237, L 148, 180a, 207; *jooch[korf]* K 213, 241; *jaagkorf* platte, wijde korf waarin de bijenman de bijen van een andere korf jaagt. De Bont; **jaagkorfje**: *jaachkurfkø* L 188; **jaagkieps**: K 0188; *jaachkiëps* L 237; *jaochkiëps* L 187; **jaagteil**: *joochtaal* K 294; **jaagnebs**: L 279; **zwermkorf**: *zwerm[korf]* O 69a; **zwermkieps**: *zwèèrmkiëps* L 187; **schepkorf**: *sköp[korf]* L 180a; **vaatkorf**: *vaat[korf]* L 235; **noodkorf**: *nòwt[korf]* L 241; **nebs**: *neps* L 279; *nèp* L 148.

## DE MOEDERKORF AFKLOPPEN

(N 63, 88a)

[Bij het JAGEN de onderste korf met beide handen van onderen naar boven bekloppen; dit duurt ongeveer een kwartier.]

**afkloppen**: L 91b, 279; *afkløppø* I 268, K 174, 180, 188; *afkløppø* I 118, K 185, L 148, 180a, 255; *åfkløppø* L 207; *aafkløppø* K 216; **kloppen**: K 161a, 207, L 262; *kløppøn* O 69a; *kløppø* K 188a; *kløppøn* K 241; *kløppø* L 148, 158, 187, 207, 237, 244; **aftrommelen**: K 0188; **trommelen**: L 200, 204; **betrommelen**: *bætroemælø* K 294.

## AFGEJAAGD VOLK

(N 63, 88c)

[Het door JAGEN verkregen volk dat in de jaagkorf is terechtgekomen.]

**afgejaagd volk**: K 161a, L 262, 279; *afchæjaacht volk* L 204; *afchæjaacht vollæk* K 0188; *afchæjaocht vòlk* I 118, L 148; **afgejaagd**: L 207; *afchæjaocht* K 180, L 187; **afgejaagde zwerm**: *afchæjaachdø zwérrøm* I 268; **jaagvolk**: *jaachvollæk* K 0188; **jaagzwerm**: *jaachzwèrm* L 188; **jageling**: *jacheling* Bie die van haren korf afgejaagd is. Corn. Vervl. Aanh.; **opgejaagde**: L 200; **afgeklopt volk**: K 188, 207, L 279; **afgeklopte**: *afchækloptø* L

237; **afgeklopte bijtjes**: *afchækloptə bīēkəs* O 69a; **kunstzwerm**: *kunswèèrəm* K 185; *kunstzarrəm* K 0188; *kunstzwaarm* K 174; **zwerm**: *zwèèrəm* L 241; **afgebotste**: *afchəbutstə* L 237; **de oude moeder**: *daaw möđjər* L 244; **afgeketterd volk**: *afchækijrtərt volk* K 294.

## NATJAGEN

(N 63, 89)

[Het JAGEN bij grote warmte en flinke honingdracht waardoor de bijen besmeurd kunnen worden door uitvloeiende, onverzegelde honing.]

**natjagen**: L 91b, 200, 204, 262; *natjágə* L 237; *natjègə* K 180; *natjaogən* K 207; *natjaogə* K 185, 188, L 148, 180a; *nätjao-gə* L 207; **natlopen**: L 279; **heetjagen**: L 188; **warmlopen**: *werrəmloopən* K 161a; **natslaan**: *natslaon* L 279; **bijen verzuipen**: *bīējə vərzaojpə* L 237; **besmetten**: *bəsmétta* L 255; de volgende woordtypen zijn zelfstandige naamwoorden: **zweetjagers**: *zwiejətjoogərs* K 294; **natte bij**: *nättə bie* L 207; de volgende typen zijn zinnen: **dan verdrinken ze**: *dan vərdrinkə zə* I 118; **die heeft zijn eigen doodgelopen**: *die et zənijgə dootchəloopə* K 174.

## VLIEGER

(N 63, 92a; WVD 37, 118; N 63, 92c; Lhoest)

[Kunstzwerm bij het kastimkeren, samengesteld uit koningin en uitsluitend vlieg-bijen. Op het moment van een goede dracht, bijv. rond de middag, haalt de imker het raam met daarop de koningin, uit de kast waarvan hij een kunstzwerm wil maken en hangt dit in een lege kast. Daarnaast worden ramen met uitlopend broed, uitgebouwde ramen en/of kunstraten geplaatst. De moederkast, de kast waaruit het raam met koningin werd genomen, wordt op een willekeurige plaats gezet. De vliegbijen zullen naar de kast

met koningin vliegen, zodat deze kast sterk bevolkt zal worden. De moederkast wordt door de imker aangezet tot broeden en groeit zo weer uit tot een sterk volk. Ivm de woordtypen **aflegger** en **broedaflegger** moet worden opgemerkt, dat hiermee een ander soort kunstzwerm bedoeld kan zijn. In dat geval wordt er een aantal ramen met bijen, zónder koningin, genomen en voorzien van broed. De bijen kweken hieruit een nieuwe koningin en zo ontstaat een zelfstandig nieuw volk.]

**vlieger**: K 161a, 180, 0188, 188, 207, L 262, 279; *vliegər* I 268, L 188, 200; *vliēggər* L 148; *vliēgər* I 118, K 213, 216, 237, 241; *vliējgər* L 187, 207, 237; *vleejgər* K 251; **afvlieger**: *afvliēggər* L 255; **aflegger**: K 161a, 0188, 207, 262, L 200, 204, 262, 279, P 5; *afleggər* O 69a; *aflēggər* I 118, 268, K 241, L 148, 187, 207, 255; *aaflēggər* K 216; *áflēggər* L 237; *afłajər* P 145; **broedaflegger**: L 279; *broetafleggər* L 188; **kunstzwerm**: O 286; **kunstvolk**: *koejnstvolk* O 73.

## VEGER

(N 63, 92b; WVD 37, 120; N 63, 92a; WVD 37, 118; Lhoest)

[Kunstzwerm bij het kastimkeren, samengesteld uit koningin en jonge bijen. In plaats van de koningin te zoeken veegt men bij deze methode al de bijen van de ramen in een lege kast, waarin dan de nodige ramen gehangen worden. De vliegbijen zullen de veger verlaten en terugkeren naar de moederkast. Zo blijven alleen de koningin en de zeer jonge bijen in de nieuwe kast. De oude kast zal, wanneer zij de moerloosheid vaststelt, MOERDOPPEN aanzetten om het oude peil opnieuw te bereiken.]

**veger**: K 180, 0188, 188, 207, 262, 356, L 91b, 262; *vaegər* K 161a, L 187, 204, 207; *veegər* L 255; *véégər* I 118, K 213, 216, 237, 241, 251, L 237; *veejgər* L 148; *vêegər* K 189; *vèègər* L 158, 188, 200, 279;

*vijgər* I 268, O 70b, P 8; **koninginafnehmer:** K 188; **grandmère (fr.):** *granmèr* K 356.

## OMJAGEN

(N 63, 93b)

[Het omkloppen van twee ongelijke volken. Beide volken worden uit hun woning *gejaagd*; daarna wordt het zwakke volk in de woning van het sterke gedaan en andersom, waarop de korven weer op hun oude standplaats worden gezet. Het resultaat is dat de bijen van het sterke volk naar de korf van het zwakke vliegen en dit aldus versterken.]

**omjagen:** K 0188, L 279; *omjaogən* K 207; *ómjaogə* I 118; *umjaagən* L 200, 207; **afjagen en omzetten:** *afjaogə èn umzétta* K 185; **omkloppen:** K 188; *omkloppə* K 188a; **omzetten:** L 204, 262; *omzettə* K 180; *umzétta* L 148, 207; **omwisselen:** *umwissələn* L 279; **vermangelen:** *vərmangələn* K 294; **doen afvliegen:** *dōən afvlīēgən* O 69a; de volgende woordtypen hebben waarschijnlijk de bijen als onderwerp: **omvliegen:** *umvliegə* L 188; *umvlīēgə* L 255; **vervliegen:** L 91b; *vərvlīēgə* L 187; **afvliegen:** *afvliegə* K 174; *afvlīēgə* L 187.

## OMZETTEN

(N 63, 93c)

[In tegenstelling tot wat er gebeurt bij OMJAGEN blijven de twee ongelijke volken in hun eigen woning; de standplaatsen van de korven worden verwisseld. De bijen van het sterke volk vliegen bij hun terugkeer naar de woning van het zwakke volk en maken dit sterk.

Volgens de informant van L 279 levert deze werkwijze gevaar op voor de moers, omdat deze een ander volk bij zich krijgen; daarom moet het alleen gebeuren bij goede dracht.

De informant van L 187 noemt dit de Aalster -Aalst bij Eindhoven- methode.]

**omzetten:** K 161a, 188, 207, L 204, 262, 279; *ómzétta* I 118; *umzettən* L 91b; *umzétta* K 185, L 148, 180a, 187, 207, 235, 237, 241, 244; *oemzettə* K 294; **dood zetten en omzetten:** *doot zettə en omzettə* K 174; **opzetten:** *opzettə* O 69a; **verwisselen:** *vərwissələ* L 188; **verenigen:** K 0188; **laten vervliegen:** *laotə vərvlīēgə* I 268; **af laten vliegen:** *af laotə vlīēgə* L 187; de volgende woordtypen hebben waarschijnlijk de bijen als onderwerp: **omvliegen:** *umvliegən* L 279; *umvlīēgə* L 255; **overvliegen:** *oovərvliegə* K 180.

## KOUD ZETTEN

(N 63, 94a)

[Een volk dat te groot is, zet men op een plaats waar eerst geen korf of kast stond - en waar het koeler is, volgens de informant van I 268. Hierdoor wil men het volk laten afvliegen, d.w.z. de vliegbijen laten weggaan.]

**koud zetten:** L 91b, 188, 262, 279; *kout zettən* K 207; *kout zettə* K 174; *kòwt zétta* I 118; *kaaw zétta* K 185, L 148, 180a, 207, 237, 244, 255; *kaat zettə* I 268; **dood zetten:** L 279; **laten afvliegen:** K 207; **af laten vliegen:** *af laotən vliegən* K 161a; het volgende type is een zin: **de bij moet afvliegen:** *də bie moet afvliegə* K 174; **op de dracht zetten:** *ób dən dracht zétta* L 255.

## WARM ZETTEN

(N 63, 94b)

[Een te klein of zwak volk op een plaats zetten waar een sterk volk heeft gestaan. Men wil hierdoor vliegbijen van andere volken opvangen om het zwakke volk sterker te maken.]

**warm zetten:** L 188, 200, 262, 279; *werm zettən* L 91b; *werrəm zettən* K 207; *wéérəm zétta* L 237; *wèèrəm zétta* I 118, L 207, 255; **laten bijvliegen:** K 207; **bijen**



**bij laten vliegen:** *biejən bij laotən vliegən* K 161a.

## UIT DE RIJ ZETTEN

(N 63, 96a)

[De korven of kasten een meter voor de stal zetten; hierdoor kan men het zwermen van *zwermlustige* bijen verhinderen. De meeste vliegbijs komen namelijk bij de zwakkere burens terecht, zodat de zwermzuchtige bijen eerst nieuwe vliegbijs moeten zien te krijgen om weer te kunnen zwermen. Vergelijk ook de lemmata KOUD ZETTEN en OMZETTEN.]

**uit de rij zetten:** K 161a, 180, L 91b, 187, 200, 204, 262, 279; *öjt də réj zéttə* I 118, K 188; *aojt də réj zéttə* L 237; *aoət də raoə zéttə* I 268; *uut də rəj zəttə* L 158; het volgende type is een zin en geeft het resultaat aan: **ik heb er een uit de rij staan:** *ik hem ər ijnə awt də raa stoon* K 294; **uit de root zetten:** *oojt də root zəttə* O 69a; **omzetten:** K 0188; *omzəttə* K 188a; *umzəttə* L 188; *umzəttə* L 148, 187, L 241; **koud zetten:** *kòwt zéttə* I 118; *kaaw zéttə* K 185, L 237; **dood zetten:** L 279; **omhangen:** K 0188; **voorzetten:** *vóór zéttə* I 118; **af laten vliegen:** *af laotə vliegə* K 174; de volgende woordtypen hebben waarschijnlijk de bijen als onderwerp: **afvliegen:** K 207; *afvlījgə* L 255; **opvliegen:** *opvlījgə* L 255.

## VERENIGEN VAN ZWERMEN

(N 63, 95a; WVD 37, 168; N 63, 95b; N 63, 95c; N 63, 97)

[Als een AFGEZWERMD VOLK of een OPZETTER in de winter te zwak is geworden, wordt zo'n volk verenigd met een ander. Bij het verenigen van twee volken moeten zij dezelfde geur krijgen om afstoting en gevechten te vermijden. Hiervoor kan de imker gebruik maken van verschillende

technieken. Hij kan de bijen BEROKEN, of besprenkelen met een geurige vloeistof of met suikerwater. De informant van L 255 geeft aan dat er vroeger kaf of papiersnipers in de korf werden gegooid; de beide volken gingen dan opruimen en kregen daardoor dezelfde geur.

I. De woordtypen in deze groep duiden op het verenigen in het algemeen.

II. Bij deze woordtypen is sprake van een specifieke methode, waarbij één of meerdere ramen met jonge bijen en broed worden gegeven.

III. Bij deze groep, ten slotte, wordt het na de winter overbrengen van een te zwak geworden opzetter naar een andere korf of kast, waar een sterker volk in woont, aangeduid.]

**I. verenigen:** K 161a, 0188, 207, 262, L 200, 279, P 5, 72; *vəreeniggə* K 188, L 148, 158, 187, 255; *vəreejniggə* L 180a; *vəreenəgən* O 73; *vəreenəgə* L 207; *vəreēniggə* K 251; *vəriēniggə* O 70b, 281, P 8; *vəriēnəgə* I 118; *vəriēniggə* P 145; *vəriēnəgə* I 268; *vərijaniggə* K 356; *vərijanəgə* K 268; *vəraeningən* K 180, P 33; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *vəraenicht* L 204; **bijeenslaan:** L 262; *bij-aenslaon* L 91b; *bajeenslōjən* K 241; *báj-inslōn* L 207, 237; *baj-inslaə* L 244; **bijeenslagen:** *bij-aenslaogən* K 207; *baa?əensloogə* K 294; *baajīējnslougən* O 69a; **de bijen inslaan:** *də bīējə inslaon* L 241; **bij mekaar slaan:** *bij məkaar slaon* L 279; *bé məkaorə slaon* K 185; **bij mekaar slagen:** *baj məkaar slaogən* I 118; **bij mekaar doen:** L 188, 207; *bij məkaarən doen* K 0188; **bij mekaar gooien:** *bij məkaor goojə* K 174; *bé məkaorə gōjə* L 148; **bijeengooien:** L 200; **bijeendoen:** *báj-indōən* L 237; **bijeenzetten:** *bij-ienzəttən* O 286; **bijeenkappen:** *bij-eenkappən* K 189; **twee kolonies bijeenbrengen:** *twee kollānies bē-eenbrengən* K 313; **er één van maken:** *dər jinnə van maokə* L 255; **bij mekaar voederen:** *bij məkaarə voejərən* L 279; **II. zwerm bijdoen:** L 204; **overvoederen:** *oovərvoejərən* L 279; **verlappen:** K 180, L 200, 262; de volgende

opgave is een voltooid deelwoord: *værlapt* L 204; **bijlappen:** L 91b; **lappen:** *lappæ* L 180a; **versterken:** K 0188, K 188; *værstèèrækæ* K 216; **aansterken:** *aanstaarkæ* K 188; **bijwerken:** L 207; *béjwérkæ* L 255; **III. omkorven:** K 188, L 200, 207, 262; *omkörvæn* K 207; *umkörvæ* L 148, 187; *umkèurævæ* L 237; **overkorven:** *ooværkørævæ* K 188a; **overslaan:** K 180, 0188; *ooværslaon* I 118; *ovværslon* L 207; *oovværslon* L 180a; **overslagen:** *ooværslougæn* O 69a; **overstoten:** L 204; **overbotsen:** K 0188; **overjagen:** L 91b; **overhangen:** L 188; **overhevelen:** *ovværhéévælæ* L 237; **overscharen:** *ovværskaaræ* L 237; **verhuizen:** *værhawzæ* K 294; **verzamelen:** *værzaamælæ* L 187.

### EEN KONINGIN OPZETTEN

(N 63, 100c; WVD 37, 48; Lhoest)

[Een moerloos volk een koningin geven. Volgens de informant van I 118 gaat dit niet.]

(een) **koningin opzetten:** *keunigin oepzettæn* K 207; *æn keunægiënnæ opzetn* O 69a; **opzetten:** K 262, O 70b, 73, P 72; **een nieuwe moeder opzetten:** *een niéf moejár oepzèttæ* P 145; **een andere moeder opzetten:** K 313; (een) **koningin geven:** *æn koownægin geejvæ* K 185; *koninggin gaevæn* L 91b; *koowninggin gaevæ* L 187; *königin gaevæ* I 268; **jonge koningin geven:** *joengæ keunigin gaevæ* K 268; **een andere koningin geven:** K 0188; **moer geven:** *mōēr gaevæ* L 187; **een nieuwe moeder geven:** *æn nééj mōējær geevæ* L 255; **een oude moeder geven:** *æn aaw mōējær géévæ* L 237; het volgende type is een zin en duidt het resultaat aan: **ik heb een gegeven:** *kem ien gægouvæ* O 286; **koningin invoeren:** K 180, L 200; **moer invoeren:** L 279; **koningin bijzetten:** K 180; **moeder bijzetten:** *mōējær bijzettæ* L 207; **koningin inbrengen:** *königin inbringæ* I 268; **moer inbrengen:** *mōēr iënbréngæn* K 251; (koningin) **aanzetten:**

*koningin aanzettæ* K 188; *óonzèttæ* K 237; *aonzèttæ* K 213; *aonzèttæn* K 241; **moer inleiden:** L 279; **doen aannemen:** *doen oonaemæ* K 294; **rechten:** L 279; **een volk rechten:** L 262; **gerechten:** *gærééchtæ* L 237; **moerecht maken:** L 188.

### TEGEN DE DOEK JAGEN

(N 63, 96b)

[Vroegere methode van zwermverhindering. De imker gaat te werk alsof hij wil *afjagen*: hij doekt de korf op, stopt het vlieggaat dicht en plaatst de korf op zijn kop, volgens de informant van L 237 op zijn zij. De bedoeling is dat de koninginnenpoppen in de doppen afsterven, doordat zij op het weke achterlijf rusten en in elkaar zakken bij het *kloppen*. Het is geen afdoende manier om het zwermen te verhinderen.]

**tegen de doek jagen:** K 180, L 262; *taegæn dæn doek jaagæn* L 200; *tiggæn dæn döëk jaogæ* L 180a; **tegen het doek jagen:** L 279; *teejgæn æt döëk jaogæ* I 118, K 185; *teggæ æt doek jaagæ* L 188; **tegen het kleedje jagen:** L 204; *tiggæn æt kléjttjæ jaogæ* L 244; *taegæ æt klaekæ jaogæ* K 188; *tiggæn æt kleejkæ jaogæ* L 148; **tegen de zak jagen:** *teejgæ dæ zak jaogæ* K 185; **opdoeken en koud leggen:** *ópdöëkkæ èn kaaw leggæ* L 237; **opkleden:** *ópkleejæ* L 241.

### DE MOER KNIPPEN

(N 63, 96c)

[De vleugel(s) van de moer afknippen; men probeert hiermee het zwermen te verhinderen.]

(de) **moer knippen:** K 161a, 0188, 188a, L 91b, 200, 262, 279, P 5; *dæ moer knippæ* K 188; *dæ mōēr knippæ* I 118, K 185, L 187; **de moeder knippen:** *dæ moejár knippæ* L

235; *də mōējər knippə* L 180a, 237; *də mójər knippən* K 241; *də moojr kniēppən* O 69a; *də mwoojər knippə* I 118; **(de) koningin knippen:** *də kooningien knippə* K 180; *də kuninggin knippə* L 148; *kunnəgin knippə* L 188; **knippen:** K 207, L 204; *knippə* I 268, L 241; **de moer afvleugelen:** *də moer afvleugəla* K 174; **vleugel knippen:** *vléúgəl knippə* L 207; **kortwieken:** *kortwiekə* K 174; *kòrtwiēkkə* L 255; **wieken:** *wiēkkə* K 294; **inkorten:** *inkortə* K 174.

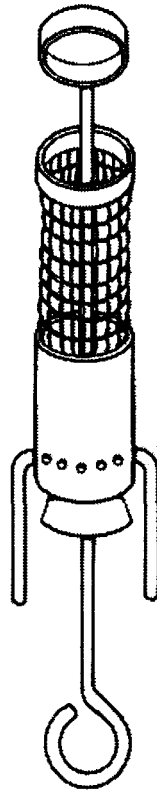
## MOERKOOITJE

(N 63, 100a; WVD 37, 164; Lhoest)

[Kooitje waarin de imker een jonge, onbevuchte koningin houdt. De imker heeft meerdere koninginnen in voorraad, voor het geval dat een volk door een of andere oorzaak zijn koningin verliest. Er zijn verschillende soorten; een veelvoorkomend model is een (vlieren)houten pijpje met een spleet erin voor toevoer van lucht en voedsel; het wordt afgesloten met een stop, bijv. van kurk. Een ander model is van gevlochten metaaldraad; de houten insteekpen waarmee het in de korf wordt bevestigd, dient tevens als stop. Zie afb. 24 (uit WLD II, 6).

Volgens de informanten van K 207 en K 237 is "gapir" een merknaam.]

**moerkooitje:** *moerkoojkə* L 262, P 5; **moederkooitje:** *moejərkoojkə* K 174; *moejərkóójkə* K 213; *mōējərkòjkə* L 237; *mujərkoojkə* K 207; *moejərkōējkə* K 237; *mōejərkeutjə* K 294; *mwoojərkoojkə* I 118; **moederkooi:** *mójərkōēwj* K 241; **moerhuisje:** L 200; *mōērhaojskə* L 237; **moerkluis:** K 161a, 0188, 188, L 279; *mōērklōjs* L 187; **moederkluisje:** *mōējərklaojškə* L 237; **koninginnenkooitje:** *koowninginnəkoojkə* I 118; *kuningginəkójkə* L 148; *kunnəngginnəkòjkə* L 180a; *kuininginnəkoojkə* O 286; *keuninginnəkeukə* K 356; *keuninginnəkotn* O 281; **koninginnenkooi:** *kooningienəkooj* K 180; *königienəkóój* K 251; **koninginnen-**



Afb. 24. Moerkooitje

**kluis:** L 279; *koownəginnəklèùs* K 185; *kuningginnəklōjs* L 148; **koninginnenkluisje:** *kuningginnəklaojskə* L 207; **koninginnenhuisje:** *kunnəngginnəhòjskə* L 180a; **koninginnenkeefje:** *keunəginnəkéəfkən* O 73; **koninginnenkasje:** *keunəgiēnnəkaskən* O 69a; **gapirkooitje:** *kaapierkotjə* K 262; **kooitje:** K 313; *koejkə* I 268; *koewjkə* P 145; *kwojkə* K 189; **kluisje:** K 0188; *klūūsjsə* L 158; *klōskə* K 216; **kluis:** L 279; **kasje:** *kaskə* P 8; **vangkooitje:** *vangkoojkə* L 91b; *vangkòjkə* L 180a, 237; **moederkeefje:** *moejerkefkə* O 70b; **moerbusje:** *moerbuskə* L 188; **moederbus:** *mōējərbus* L 244; **bijbus:** *biejbus* L 204, 235; *bīējbus* L 207; **moederpijpje:** *mōējərpeepkə* L 237; **moederpijp:** *mōējərpéjp* L 207; **bijenrietje:** *bīējəriētjə* L 241; **bijhuisje:** *bīēhèùskə* L 255; **moederveer:** *mōējərvaer* L 207; **bevruchtungskastje:** L 279.

**MOERKORF** —————

(N 63, 100b; N 63, 100a)

[Lege korf met een paar stukjes raat, waarin behalve de pijpjes met reservekoninginnen ook een kleine *nazwerm* gestoten wordt. De bijen, die geen moer hebben, verzorgen de koninginnen in hun huisjes. Het woordtype **moervolkje** duidt op deze bijen.]

**moerkorf:** *moerkörf* K 188, L 91b; *mōēr-kèurəf* L 237; **moederkorf:** *moejərkeurf* L 204; *möějərəkèurəf* L 237; *moojrkurf* O 69a; **moerbewaarder:** K 180, 0188, L 262, 279; **moerhouder:** L 207; **endelkorf:** *endəlkörf* L 255; **koninkrijker:** K 161a; **popschool:** *popschawl* K 294; het volgende woordtype duidt een kast aan; deze komt volgens de informant alleen bij grote imkers voor: **koninginnenkweekkastje:** *kunnəngginnəkweekašə* L 207; **moervolkje:** L 188.

**VANGTANGETJE** —————

(N 63, 101)

[Gereedschap dat men gebruikt bij het vangen en vasthouden van een koningin; afb. 25 (uit N 63). Diverse informanten geven aan dat zij dat met de vingers doen. De informant van L 207 gebruikt voor zowel het vangen als het houden hetzelfde voorwerp, nl. een **moederveer**; volgens de begeleidende tekening is dit een soort *moerkooitje*.]

**pincet:** K 180, 188, L 204, 262; *pīənsət* O 69a; **moernijper:** *mōērnéjper* L 237; **moertangetje:** *mōērtééngskə* L 237; **vangtang:** K 188a; **tangetje:** *tanskə* K 294; **moervanger:** *mōērvángər* L 237; **koninginnenklem:** *keuniginnəklem* K 207; **moederveer:** *möějərvaer* L 207; **koninginnetje:** *koninggin-netjə* L 91b; **vangkooitje:** L 188.

Afb. 25. *Vangtangetje***DE KONINGIN MERKEN** —————

(N 63, 102a; WVD 37, 166; N 63, 102b)

[Het duidelijk herkenbaar maken van de koningin door verf, (nagel)lak of staniolplaatjes. De laatste zijn speciaal hiervoor in de handel en worden op de koningin gelijmd. Ze hebben elk jaar een verschillende kleur en er zijn nummertjes in uitgeponst. Het nummer geeft het individu aan en de kleur de ouderdom.]

**merken:** K 161a, 180, 0188, 188, 262, 356, L 91b, 200, 204, 262, P 5; *merkən* O 69a; *merkə* L 188; *mèrkə* K 185, L 148, 187; *mèrkə* K 251; *mèèrkən* O 281; *mèèrkə* L 255; *mèrrəkən* K 207; *mèrrəkə* I 268; *mèrrəkən* L 279; *mèrrəkə* L 158; *mèrrəʔən* K 241; *mijrkən* K 189; *mijrkə* K 268; *maarəkə* I 118; **markeren:** *markijrən* O 286; *markajrə* P 145; **tekenen:** K 188a, L 200, 279; *taekənə* L 207, P 33; *téekənən* O 73, P 72; *tiekənən* O 70b, P 8; *tîèkənə* I 268; *tiejakənə* K 294; *tikkənə* L 237.

## 5.4 Het reizen

### REIZEN

(N 63, 103a; WVD 37, 167; N 63, 103b; N 63, 105)

[Vervoeren en verplaatsen van bijenvolken naar vruchtbare drachtgebieden zoals boomgaarden, koolzaadakkers en heide. Zowel korf- als kastimkers reizen de bloemen achterna als er geen goede drachtvelden in de buurt zijn; uiteraard moet er ook voor het verhandelen worden gereisd. Het reizen moet met zorg gebeuren, bij voorkeur 's nachts en met het vliegkat gesloten.

(afb. 37 en 38 uit DOI: te voet, resp op imkerkruiwagen.) Wordt er een grotere, door een paard getrokken kar gebruikt, dan liggen er latten op de bodem, om de *opgedoekte* korven te beluchten. De volgende laag korven wordt ondersteboven, klemvast tussen de eerste, geplaatst. Korven (en kasten) worden met de raten evenwijdig aan de as op de kar geplaatst, dit om het losraken en beschadigen van de raten door het heen en weer schommelen te voorkomen.]

**reizen:** K 161a, 189, 180, 207, 262, 356, L 91b, 200, 262, 279, O 70b, P 72; *rijzə* K 174, 188, L 158; *réjzən* O 281; *réjzə* L 187; *rééjzə* L 207; *réézə* I 118, L 148, 244; *rèèzə* L 255; *ráázə* K 251; *raazən* O 73; *raazn* O 69a; *raazə* K 294; *raoəzə* I 268; **op reis gaan:** *oep rijs gaon* K 268; **de dracht nareizen:** *dən drach naoréézə* K 185; **voyageren:** O 286; *vojazjajrə* P 145; **verhuizen:** *vəroojzn* O 69a; **verplaatsen:** *vərpłöjzən* P 8; **wegbrengen:** I 118, L 207; *wegbrenə* L 188; **vervoeren:** *vərvuurən* K 313; **bijen varen:** *biějə váárə* L 237; de volgende informant noemt een bepaald gewas: **naar het zaad rijden:** *naar ətsáát rijə* K 0188; de volgende informant noemt een bepaald gebied: **naar de Peel brengen:** *no də pil bréngə* L 244.

### OPDOEKEN

(N 63, 104a; Lhoest)

[Een doek om de onderkant van de korf doen en vastzetten met pinnetjes aan de korfwand. Hierdoor verhindert men het wegvliegen van de bijen tijdens het REIZEN.]

**opdoeken:** K 161a, L 91b, 188, 200, 262, 279, P 5; *opdoekə* K 180, 188; *òpdoekə* L 158; *opdöëkkən* O 69a; *òpdöëkkə* I 118, K 185, L 148, 180a, 237; *òpdówkə* L 187; *òbdoekə* K 216; *òpdoʔən* K 241; *oepdoekən* K 207; *oepdoekə* I 268; **opkleden:** L 204; *òpkleedə* L 180a; *opklaejən* L 200, 279; *opkleejə* L 235; *òpkleejə* K 185, 216, L 148, 207, 237, 241; *opklee(d)en* Het vliegkat stoppen en den korf met het biekleed bedekken en met nagels of houten punten vastspelden. Corn. Vervl. Aanh.; **de bijen opkleden:** *də biějə opkleejə* K 174; **opsteken:** K 188a; *òpstéékə* L 237; **opkorven:** *òpkörvə* L 148; **kleed aandoen:** *kliējət oondoən* K 294; **biekleedjes omdoen:** *biějkleejkəs umdöən* L 207; **zakken aanbrengen:** *zakkə ànbréngə* L 255; **dichtbinden:** K 0188.

### BIJENDOEK

(N 63, 104b; Lhoest)

[De doek die om de korf wordt gedaan bij het REIZEN. De informanten van K 174, K 185, L 148, L 188, L 207 en L 279 geven hier hetzelfde op als in het lemma BIENKLEED; waarschijnlijk wordt dezelfde doek aangeduid.

Enkele informanten geven aan dat er een (jute) zak of kleed wordt gebruikt; deze opgaven zijn niet opgenomen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma BU.]

**bijdoek:** [*bij*]doek K 188, 0188, L 262; [*bij*]döëk K 213, 237, 241, L 148; *biendoek* Een doek, dien men rondom de bieënkorf-

ven doet, als men deze wil vervoeren. Corn. Vervl.; *biedoek* Doek, welken men rond de biekorven doet als men deze wil vervoeren. Tuerlinckx; **bijkleed**: [*bij]klaet* K 174, 207, P 5; [*bij]klējt* O 69a; [*bij]klēt* I 268; [*bij]klijjət* K 294; *biekleed* zie *biedoek*. Corn. Vervl. Aanh.; **bijkleedje**: [*bij]klaetjə* L 200; [*bij]klijjtə* L 204; [*bij]klaekə* L 279; [*bij]kleejkə* K 185, L 148, 207, 235, 237; **korfkleedje**: *körfklaejkə* L 91b; *kèùrəfkleejkə* L 237; **korfdoek**: L 188; **bijband**: [*bij]bant* K 180.

## BIJPINNETJES

(N 63, 104c)

[De houten pinnetjes waarmee de doek wordt vastgezet, door ze door de stof heen, tussen de stroringen van de korf te steken en rond te draaien. Volgens de informant van K 174 zijn het speciale spijkers, met een leertje onder de kop om deze niet te laten "doorschieten".

Enkele informanten geven aan dat er gewone spijkers/nagels worden gebruikt; deze opgaven zijn niet opgenomen.

Voor de fonetische documentatie van het woorddeel **bij-** zie het lemma *BIJ*.]

**bijpinnetjes**: [*bij]pinnəkəs* K 0188, L 204, 235, P 5; **bijpennen**: [*bij]pennə* K 188a; **houten pinnen/pinnetjes**: *òwtə pinnə* I 118; *hawtə pinnəkəs* L 207; **houten pen- netjes**: *hòwtə pénnəkəs* L 148; **opkleed- pin**: L 279; **kleedpinnetjes**: *klaetpinnəkəs* L 279; **doekpinnetjes**: *döčkpinnəkəs* L 237; **bijkrammetjes**: *bīēkramməkəs* O 69a; **krammen**: *krammə* K 188; **bijspijkers**: [*bij]spijkərs* K 174; **korfspijkers**: *körfspijkərs* K 174; **klemmetjes**: *klemkəs* L 188; **klissen**: *klèssən* L 207.

## HET VLEGGAT OPSTOP- PEN

(N 63, 104d)

[Bij het REIZEN stopt men het vlieggat dicht. Bij een kast gebeurt dit met een

schuif, bij een korf gebruikt men hiervoor een bundeltje hooi, stro of gras. De informant van K 174 zegt dat er "biemos", een speciaal soort mos dat groeit op laaggelegen grond, voor wordt gezocht.]

**opstoppen**: K 0188, L 91b, P 5; *opstoppə* K 188, 188a; *ópstòppən* K 241; *oepstoppən* K 207; *oepstoppə* I 268, K 294; *öepstòppə* I 118; **dichtstoppen**: L 204, 262, 279; *dichtstoppə* K 180; *dichtstòppə* L 148, 180a, 237, 241; *deechtstòppə* L 207; **afstoppen**: *afstoppən* O 69a; **toestoppen**: I 118; **stoppen**: *stòppə* L 187; *stoppen* Het vlieggat sluiten. *De bieën stoppen*. Corn. Vervl. Aanh.; **dichtmaken**: K 0188, L 188; *dichtmaokə* K 185, L 148; [**péilgat**] **dichten**: L 207; **dichtduwen**: *dichtdeuwən* L 279; **dichtsteken**: *deechtstaekə* L 244; **bijgat toedoen**: *biegat toewdoen* L 207; **opsluiten**: K 161a; *òpslaojtə* L 237.

## WARMLOPEN

(N 63, 106)

[Bijensterfte als gevolg van verstikking. Tijdens het transport zitten de bijen opgesloten in korf of kast. Deze opsluiting en het schokken tijdens het rijden worden door de bijen als onaangenaam ervaren. Ze worden onrustig, lopen luid zoemend snel door elkaar en daardoor loopt de temperatuur in de woning teveel op. Men zegt dan: "de bijen lopen warm". De was wordt week en valt uit de ramen; het kan gebeuren dat men bij aankomst gesmolten was, dode bijen, dood broed en vervuilde honing op de bodemplank vindt. De imker moet bij voorkeur niet met erg warm weer reizen en ervoor zorgen dat er genoeg verse lucht in korf of kast kan komen. Volgens de informanten van L 180a en L 207 kan men het *heetlopen* voorkomen door in het begin van de reis even te stoppen.]

**warmlopen**: L 262; *warrəmloopən* K 161a; *waarmloopə* K 188; *waarəmloopən* K 0188; *waarmloopən* I 118; *werm-*

*loopən* L 188, 279; *wèèrmlōopə* K 180; *wèèrmlaopə* L 187; *werrəmloopən* K 207, L 200; *wèèrəmloopə* K 216; *wèèrəmlōēpə* I 118; **heetlopen:** L 91b, 204; *heetlóopə* K 185, L 148, 255; *haetlaopə* L 148, 180a, 207, 244; *hétlōwpə* L 237; *aetloopə* K 174; *hiejtloewəpən* K 241; *îêtlôêpə* I

268; **heetzitten:** *îējtziētn* O 69a; **heetja-**  
**gen:** *haetjaogə* L 207; **doodlopen:** L 279;  
**zweten:** *zwiejətə* K 294; **smelten:** *smiltə*  
K 294; het volgende type is een zin en  
duidt de toestand van de bijen aan: **ze zijn**  
**kwaad:** *zə zing kò* L 241.

## 5.5 Overwinteren en voeren

### INWINTEREN

(N 63, 107a; WVD 37, 189; N 63, 107b; N 63, 108a; N 63, 108b; Lhoest)

[Het gereedmaken van de bijen door de imker voor de winter. Met uitzondering van de darren overwintert het hele volk. Meestal brengt de imker de bijen over naar een korf of kast waarvan de raten in hetzelfde jaar zijn opgewerkt. Hij voorziet ze van voedsel en probeert ze tegen de ergste kou te beschermen. Met een rolletje stro omwonden met wilgenbast, een plankje of schuifje sluit de imker het vlieggat of de vliegspleet af. Het is het beste de bijen in de wintertijd zoveel mogelijk met rust te laten. Ze zorgen zelf voor de vereiste temperatuur in de woning. In deze periode vertragen de functies van de bijen, maar er is geen sprake van een echte winterslaap.]

**inwinteren:** K 207, 356, L 91b, 188, 262, O 70b, 73, 286, P 5, 33, 72; *inwintərə* I 118, 268, K 180, 0188, 268, L 180a, P 145; *inwintərən* L 279; *inwintərən* O 281; *inwintərə* K 174; *ĩnwiěntərə* K 251; **inwintering:** K 189; **doorwinteren:** *deuwintərə* K 294; *deurwinteren* Voorthouden naar het volgende jaar, den Winter doorhouden, in tegenstelling van slachten of oogsten. Ik gaan mijn bieën deurwinteren. Ook *overwinteren*. Corn. Vervl. A.; **overwinteren:** I 118; *oovərwintərə* K 0188; *oovərwiěntərən* O 69a; *oovərwiěntərə* K 188; **op de winter stellen:** *öëp də wiěntər stéllə* K 237; *öp də wintər stéllə* K 213, 241; *öp də wəntər stéllə* K 241; **de winter ingaan:** *də wintər in-gaon* K 185; **door de winter brengen:** *dör də wintər bréngə* I 118; **doorhouden:** *doorhouə* K 188a; *dörhaawə* L 180a; *dörhéjwən* K 241; **opzetten:** K 161a, 0188, L 91b, 200, 204, 262, 279; *ópséttə* K 185, L 148, 158, 180a, 187, 207; *öëpséttə* I 118; **opzetters maken:** *ópséttərs maokə* L 180a; **opvoederen:** *opvöëjərə* L 241; *öp vöëjərə* L

180a, 244; **in de hal zetten:** *in də haal zéttə* L 244; **opstallen:** *ópstallə* L 148; **te huis zetten:** *tə hëüs zéttə* L 255.

### OPZETTER

(N 63, 107b; N 63, 29e)

[Volk dat men op stal zet voor de winterperiode.]

**opzetter:** K 161a, L 91b, 188, 200, 204, 262, 279; *ópséttər* K 185, 241, L 148, 158, 180a, 187, 207, 216, 235, 237, 244, 255; *öpséttər* L 241; *öëpséttər* I 118; **wintervolk:** I 118, 268, K 180, L 188; *wintər-vollək* K 0188; *wiěntərvolk* K 188, O 69a; **staankorf:** *stóonkórrəf* K 188a; **staanbij:** *staonbie* K 207; **doorstaander:** *deustoon-dər* K 294; de volgende woordtypen staan in het meervoud: **doorhouders:** *dörháá-wərs* L 237; **houdvolken:** *hááwvòlkə* L 237.

### WINTERVOEDSEL, BIJEN-SUIKER

(N 63, 109a; WVD 37, 191; Lhoest)

[Voedsel dat vóór de winter aan de bijen wordt gegeven in plaats van de hun ont-nomen honing. Tegenwoordig is het meestal suiker, die voor menselijke consumptie ongeschikt is gemaakt door er een zeer bittere stof en een kleurstof aan toe te voegen. De suiker wordt in water opgelost, in een verhouding van 2 : 1, of er wordt borstplaat van gemaakt. Men geeft ook wel honing van mindere kwaliteit; het bezwaar hiervan echter is, dat de honing meer onverteerbare bestanddelen bevat, die zich ophopen in de endeldarm tijdens de lange WINTERZIT.]

**wintervoeder:** *wintərvöëjər* K 356; *wén-tərvójər* K 241; **wintervoer:** *wientərvoer* K 174; **wintervoorraad:** *wintərveuraat* I



268; **bijensuiker**: L 279, P 5; *bijensöjkær* L 204; *bïejänsöjkær* K 161a, L 91b, 262; *bïejäsöjkær* I 118, K 180, 0188, L 148, 180a, 200; *bïejäsaojkær* L 207; *bïejäsèùkær* K 185, L 255; *bijäsuukær* L 188; *bïejäsukkær* K 188; **bijisuiker**: *biesöjkær* K 188a; *bïēsaojkær* K 237; *bïēsèùkær* K 213; *bïejäsèùkær* K 216; *bïēsao'jær* K 241; **bij-tjessuiker**: *bïēkäsoojkær* O 69a; **imkerssuiker**: *imkærssèùkær* L 255; **bruidssuiker**: *braojtsaojkær* L 237; **bijendeeg**: *bïejändich* L 237; **suikerwater**: *saojkærwáttær* L 207; *seukærwoetær* O 286; *sowaakærwaotær* K 268; **suikersiroop**: K 262, P 8; *saoäkærsiëróówp* K 251; *saakærsarawp* P 145; **suikerstroop**: K 189; **suiker**: P 33; *söjkær* L 241; *sèùkær* I 118; *sojkær* O 281; *soejkær* O 70b; **bruine suiker**: *brèùnæ sèùkær* L 255; **gesmolten suiker**: O 73; **borstplaat**: *börstplaoit* I 118; **stamphoning**: *stamphoowning* L 187; *stamphoning* L 148; *stampüüning* I 118; **stamp**: K 0188; **voederhoning**: *vöejærhoning* L 237, 255; **voederhoning met suiker**: *vöejærhónnæch mi saojkær* L 244; **voerhoning**: *vöerhoowning* L 187; **pershoning**: *pèrsüüning* I 118; **perswas**: *pèrswas* L 148.

## INVOEDEREN

(N 63, 110a; WVD 37, 190)

[Het voeren van de bijen met suiker(water) of honing voordat de winter begint.]

**invoederen**: *invoejærän* L 91b, 279; *invöejærä* L 148, 207, 237; *imvöejærä* K 216; *invoojærän* P 8; **invoeren**: K 180, L 188, 200, 204, 207, 262; *invoerä* K 188, L 158; *invöerä* I 118, L 148, 187; **opvoederen**: *öpvöejærä* L 241; *opvojærän* K 189; *öpvöjærän* K 241; *oepvojærän* K 294; **opvoeren**: L 200, 279; **afvoederen**: *afvöejærä* L 237; **aanvoederen**: *oonvojærän* K 294; **voederen**: *voejærän* K 356, O 70b, 73, P 72; *voejærä* P 145; *voejærän* O 281; *vöejærän* O 69a; *vujærän* K 262; *veujærä* K 268; *vödärä* O 286; **wintervoedsel geven**: *wintærvoetsæl gaevä* I 268; **voederen voor de winter**: *vöejærä vör dä wïëntær* K 251; **inwintereen**:

K 161a, 0188, 207, P 33; *inwintærä* K 185; *inwëjntærä* L 255; *inwïjntærän* L 279; *ïënwïëntærä* K 251.

## NOODVOEDEREN

(N 63, 110b; WVD 37, 194)

[Het voederen aan het einde van de winter, als de bijen door hun eigen voorraad heen zijn en het nog te koud is om zelf te HALEN.]

**noodvoederen**: *nóótvöejærä* K 185; *nootvujærän* K 207; *nòwtvöejærä* L 237; *nòwätvöejærä* L 244; *nòëtvtöejærä* I 268, K 251; **noodvoeren**: K 0188, L 200, 279; *nootvoerä* K 188; *nóótvöerä* I 118, L 148, 187; **bijvoederen**: *bijvoejærän* K 356, O 70b; *bëjvöejærä* L 180a; *béevöejærä* K 216; *bèvöejærä* L 148; *bèèvoejærä* P 145; *bájvöejærä* L 207, 241; *bajvojærän* K 241; *baavoejærän* O 281; *baajvöejærän* O 69a; *bijvoojærän* P 8; *bijveujærä* K 268; *baavödärä* O 286; **bijvoeren**: K 180, 0188, L 188; **bijgeven**: *bègeevä* K 185; **armoede voederen**: *ijrämöej voejærän* O 73; **op peil brengen**: L 207; **drijfvoeren**: K 161a, L 262; *drëjfvöerä* L 235; **drijfvoederen**: *drëjfvöejærä* L 244; **navoeren**: L 235.

## NOODVOEDER

(N 63, 110b; WVD 37, 194; N 63, 109a)

[Het voedsel dat aan het einde van de winter wordt gegeven als de bijen niet genoeg voorraad meer hebben.]

**noodvoeder**: *nootvoejær* L 279; *nootvoejær* K 189; **noodvoer**: L 204; *noewätvoewær* K 294; **noodvoeding**: K 262; *nootvoedin* P 33; **noodrantsoen**: L 91b.

## DRIJFVOEREN

(N 63, 110c; WVD 37, 196; N 63, 110b)

[Het geven van speciaal voedsel om de bijen aan te zetten tot halen of broeden.]

Als de bijen nog behoorlijk in het voer zitten, hoeft de imker zich nergens om te bekommeren en kan hij het *drijfvoeren* laten.]

**drijfvoeren:** K 161a, 180, 0188, L 200, 262, 279; *drijfvoeræ* K 174; *dréjfvōēræ* L 148, 187; *drééfvōēræ* I 118, L 255; **drijfvoederen:** *drijfvoejæræn* L 91b; *dréjfvōējæræ* L 148, 180a, 207; *drééfvōējæræ* K 185; *drééfoejæræ* K 216; **aandrijven:** *aondrijvæ* K 174; *ándrīējvæ* L 237; **drijven:** *drievæ* L 158; *drīējvæ* L 237; **prikkelen:** K 189, 207, 262, 313, 356, O 73, 286, P 33, 72; *prikkælæ* P 145; *prīēkkælñ* O 68a; **aanprikkelen:** O 70b; *aanprikkælæ* I 268; *aonprikkælæ* K 268; *èñprikkælñ* O 281; **aanzetten:** L 204; *aanzettæ* K 188; *anzéttæ* L 207; *aazettæn* K 189; **aanjagen:** *oonjoogæ* K 294; **stimuleren:** *stienuulajræ* P 145; **speculatief voeren:** K 0188, L 188, 200; *speejkūūlatīēf vōēræ* I 118, L 148; **langzaam voeren:** L 188; **met beetjes voeren:** *met bietjæs voeræn* K 0188; **bijvoederen:** *bájvōējæræ* L 241.

## DRIJFVOER

(N 63, 110c; WVD 37, 197; N 63, 109a)  
[Drijfvoer bestaat meestal uit weinig geconcentreerd suikerwater; de informant van L 207 geeft aan hiervoor “voederhoning” te gebruiken. Men mag geen drijfvoer geven als het voor de bijen nog te koud is om uit de woning *gedreven* te worden; zie ook het lemma DRIJFVOEREN.]

**drijfvoeder:** *drijfvoejær* L 279; *drééfoejær* K 216; **prikkelvoeder:** *prikkælveujær* K 268; *prīēkkælvdōējær* K 251; **prikkelvoer:** P 8; **prikkelvoeding:** K 262; *prīēkkælvdōēw-ding* K 251; **prikkelvoedsel:** O 73; **prikkeldeeg:** *prikkældiech* P 145; *prīēkkældīēch* K 251; **voederdeeg:** *vojærdēēch* K 189; **krachtvoer:** *krachtvoejær* O 70b; het volgende woordtype is misschien een merknaam: [**nechtapol**]: P 33.



## 6 Honing- en wasoogst

### 6.1 Honing en was

#### DRIJVEN

(N 63, 98a)

[Het verwijderen van de bijen uit hun woning door middel van kloppen, borstelen, stoten of afjagen, met het doel de honing te oogsten.

De informanten van L 207 en L 244 geven aan dat de bijen eerst worden *afgelont*, resp. *afgezwaveld*.]

**drijven:** K 180; *drijvə* K 188; *drievə* L 158; **afdrijven:** *afdréjvə* L 180a; *âfdreevə* L 207; *afdréevə* L 148, 255; **uitdrijven:** *uitdrijvə* K 174; *awtdraavə* K 294; **overdrijven:** *ovværdriējvə* L 237; **afjagen:** L 200, 262, 279; *afjaagə* I 268; *afjaogən* K 161a; *afjaogə* K 185, L 207; *aafjaogə* K 216; *afjougən* O 69a; **uitjagen:** *uutjaagə* L 188; **afkloppen:** K 0188, 207, L 262; *afkloppə* I 268; *afklòppə* I 118, L 207; **kloppen:** K 0188; **af laten vallen:** *af laotə vallə* L 148; **afstoten:** *afstaotə* L 207; **afslaan:** *âfslaon* L 241; **vegen:** K 188a.

#### DRIJVELING

(N 63, 98b)

[Een door DRIJVEN verkregen volk.]

**drijveling:** K 0188, 188, L 91b, 204; **drijver:** K 180; *dréjvər* L 180a; *drīējvər* L 237; *draavər* K 294; **gedreven volk:** L 279; **uitjager:** *uutjaagər* L 188; **afgejaagd volk:** L 207.

#### HONING

(N 63, 43b; N 63, 111; WVD 37, 128; ZND 1a-m; SGV; Go, 1b; Lhoest)

[Product door de bijen uit bloemvocht of nectar bereid en afgezet in de cellen van de raten. Honing is een zoete stof die door mensen als voedingsmiddel wordt gebruikt.]

**honing:** K 168, 197a, L 91, 91b, 96, 102, 204, 262, P 5, 33; *hooning* L 240; *ooning* K 180; *hoowning* L 187; *hoonink* P 99; *hóónink* P 96; *óónink* P 112; *honing* K 185, 213, 218; L 94, 100, 104, 200, 205, 206, 208, 233, 236, 237, 260, 261, 279; *honink* K 350, P 106a; *hòjnink* P 145; *hònning* K 214, 215, L 109, 150, 152, 153, 154a, 199, 256; *hoņing* L 255; *hòņing* L 148; *hóning* L 158; *òniěng* K 237; *huning* K 180, 216, L 241; *hunink* K 349a; *unink* P 94, 129; *hōning* K 161a, L 207; *ōning* K 188a; *huining* O 286; *uinink* O 178a, 286; *heuning* K 174, 207, 262, 356, O 70b, P 8; *heunink* K 294, O 73, 272, 274, P 72, 102; *héúnink* P 95, 107; *euning* I 268, K 173, 0188, 188, 189; *èuning* K 251; *èuniěng* K 251; *eunink* I 268, O 162, 281; *éúnink* P 13, 25, 94, 129; *euniěnk* O 69a; *hoening* L 144, 145, 148, 154, 159b, 162, 185, 186, 188, 190, 212, 280; *hőëning* K 218, 219, 220, L 189, 279; *hoenəng* L 156; *hoenink* L 285; *(h)üüning* I 118; *enink* O 162; *ijnink* P 88; *ééjníěnk* hs Schrevens P 86; *ajnink* P 154; **honig:** K 148; *honich* K 171, L 155, 182, 187, 237, 244, 264; *hoņich* L 207; *honik* K 313; *hònik* K 241;

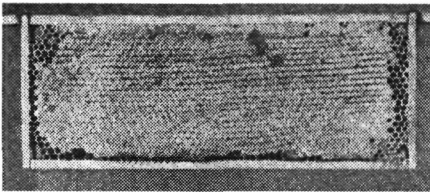
*honnæk* K 241; *heunæk* K 268; *eunich* P 2; *eunæk* K 245; *hoenich* L 144, 158, 159, 184, 190, 229, 257, 259, 280; *höēnich* L 100, 255; *hoenæch* L 156.

## VERZEGELDE HONING

(N 63, 114a; WVD 37, 140)

[Honing in cellen die zijn afgesloten met wasdekseltjes; zie afb. 26 (uit Van Gool). Volgens de informanten van L 148, L 180a en L 207 is de honing **rijp**, wanneer twee-derde van de cellen verzegeld is. De honing is dan "bekwaam om te bewaren, om goed te blijven." (Corn. Vervl. Aanh., s.v. rijp.) Volgens de informant van L 255 bestaat het rijpen uit het verdampen van water in de honing.)

De woorden **honing** en **honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]



Afb. 26. Raam met raathoning

**verzegelde honing/honig:** K 161a, L 91b, 200, 262, P 5; *værzaegaldæ* - K 0188, 188, 356, L 158, 188, 237, P 8; *værzeejgaldæ* - L 241; *værzaegaldæn* - K 180, P 33; *værzeejgaldæn* - L 148, 180a, 187, 207, 244; *værzeejgaldæn* - I 118, K 185; *værzijgaldæn* - O 286; *værzajgaldæn* - P 145; *værzaegaln* - O 69a; *værzijgaln* - O 281; **gezegelde honing:** K 188a, L 204; *gæzaegaldæ* - K 207; **rijpe honing/honig:** K 313; *rijpæ* - K 189, L 279, O 73, P 72; *rējþæ* - L 237; *rējþæn* - L 148, 207; *réeþæn* - K 216, L 255; *rajþæ* - O 70b; *raapæ* - K 262; *rááþæ(n)* - K 251; *raoþæn* - I 268; **gesloten honing:** *gæslawtæn* - K 294; **graathoning:**

*graot[honing]* K 174; de volgende woordtypen duiden de raten aan waarin de honing zit: **schoon verzegelde raat:** *schôôn værzaegaldæ raat* K 313; **verzegelde raten:** *værzaegaldæ rootæ* L 235.

## ONVERZEGELDE HONING

(N 63, 114b; WVD 37, 139)

[Honing in cellen die niet zijn afgesloten; zie VERZEGELDE HONING.]

De woorden **honing** en **honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

**onverzegelde honing:** *onværzaegaldæ* - L 188; *ónværzeejgaldæn* - L 187; *onværzijgaldæn* - O 286; *onværzajgaldæn* - P 145; het volgende woordtype duidt de raat aan waarin de honing zit: **onverzegelde raat:** L 207; **niet-verzegelde honing:** *nie værzaegaldæ* - P 8; **ongezegelde honing:** *on-gæzaegaldæ* - K 174; **nog niet toegezegeld:** K 313; het volgende woordtype duidt op het feit dat er geen uit-stekende wasdekseltjes aanwezig zijn: **platte honing:** *plattæ* - K 294; **open honing:** L 262; *oopæn* - I 118, K 0188; **losse honing/honig:** K 161a, 188a, L 91b, 200, 204, 262, P 33; *lossæ* - I 118, K 180, 0188, 188, 189, 207; *lossæn* - L 279; *løssæ* - L 158, 237; *løssæn* - K 185, L 148, 180a, 244; *losn* - O 69a; **los:** *los* Niet-verzegeld, open. Corn. Vervl. Aanh.; **onrijpe honing/honig:** *onrijpæ* - L 279, O 70b; *onrijþæn* - O 281; *ónrējþæn* - L 207; *onraapæ* - K 262; *ónrááþæ(n)* - K 251; *onraoþæn* - I 268; **niet-rijpe honing:** K 313; *niet rijpæ* - K 356, P 72; *nie rijpæ* - O 73; *nīē réeþæn* - L 255; **verse:** *vòrsæ* L 237; **groene:** *grūūjnæ* L 237; **rauwe honig:** *ráwæn* - L 207; **dunne honing:** *dunnæ* - K 174, L 237; **loophoning:** *løwp[honing]* L 241.

**MAAGDENHONING** —————

(N 63, 115a)

[Honing uit raten waar nog nooit broed in is geweest; deze is van zeer goede kwaliteit en wordt vaak in de raat verkocht.

De woorden **honing** en **honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

**maagdenhoning**: L 200, 204; *mougdn[honing]* O 69a; *maagdenheuning* Honing die in raten geplaatst wordt, waar vroeger nooit honing, noch biebrood, noch broed in gestaan heeft. Corn. Vervl. Aanh.; **maagdelijke honing**: *maogdæləkən* - L 148; **maagd**: *moocht* K 294; **blanke honing**: L 91b, 262; *blankə* - K 0188, 188, 188a, L 158, 187, 188; *blankən* - K 180; **blanke graathoning**: *blaankə graot[honing]* K 174; **witte-washoning**: L 207; **raathoning**: L 262; *raat[honing]* L 279; *raot[honing]* K 185; *raot[honing]* L 187, 255; **zuivere raathoning**: *zèùvərə raot[honing]* I 118; **tafelhoning**: *toffəl[honing]* L 279; *tòffəl[honing]* L 148; **tafelhonig**: *taofəl[honig]* L 207; **zuivere honig**: *zaojvərən* - L 237; **klare honig**: *klaorən* - L 237; **schoone honig**: *skonnən* - L 237.

**RAATHONING** —————

(N 63, 115b; WVD 37, 138)

[Honing die in de raat verkocht wordt.

Volgens de informant van L 148 wordt **sectiehoning** in speciale raampjes, die *secties* worden genoemd, gekweekt (zie afb. 78 in Van Gool, 183).

De woordgedeelten **-honing** en **-honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

**raathoning**: L 200, 204, 262, P 33; *raat[honing]* I 268, K 207, 262, L 188, P 8; *rààt[honing]* P 145; *raot[honing]* I 118, K 185, 188, 188a, 189, 216, 251, L 91b, 148, 207, O 281; *raot[honing]* L 187, 255; *root[honing]* K 294; *rawt[honing]* K 356; *rèèt[honing]* K 180, 0188; **raathonig**:

*raat[honig]* O 70b; *raot[honig]* L 237; *rèèt[honig]* K 313; **graathoning**: *graot[honing]* K 174; **graathonig**: *graot[honig]* L 237; **honing uit de raat**: *honing öt də roowt* L 148; **wafelhoning**: *woufəl[honing]* O 69a; **tafelhoning**: L 204; *toffəl[honing]* L 279; *tòffəl[honing]* L 148; *toofəl[honing]* K 294; **tafelhonig**: *taofəl[honig]* L 207; **sectiehoning**: *seksie[honing]* L 188; *sék-siě[honing]* L 148.

**BRUINE HONING** —————

(N 63, 115c)

[Honing uit raten waar broed in heeft gezeten. De kleur is geen aanwijzing voor de kwaliteit; deze wordt vooral bepaald door de manier van winnen.

De woorden **honing** en **honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

**bruine honing**: L 204; *bruinə* - K 174, 180; *broojnən* - O 69a; *breunə* - K 188; **bruine-washoning**: *bruin was[honing]* L 207; **zwarte honing**: *zwartə* - K 0188; **honing in bebroede raat**: - *im bæbröëjdə raot* K 185; **oude raathoning**: *aawə raot[honig]* L 237; **voerhoning**: *voer[honing]* L 188.

**RUWE HONING** —————

(N 63, 115d)

[Raat, broed, stuifmeel en honing vormen tezamen ruwe honing. Deze wordt wel eens als voer voor de bijen gebruikt. Volgens de informanten van L 207 en L 237 is vooral bij korfimmers sprake van *ruwe honing*.

De woorden **honing** en **honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

**ruwe honing**: L 200, 204, 262; *ruuwə* - K 188; *rÿÿwən* - I 118; *srÿÿwən* - L 207; **rauwe honing**: *rouə* - K 0188; *raowən* - K 185, L 148; **rauwe honingraat**: *raw*

[*honing*]raoʃ L 237; **vuile honing**: L 207; *vuilə* - K 180, 188a; **ongezuiverde honing**: *öñ-gəzoojvərdn* - O 69a; **voerhoning**: *voer[honing]* L 279; **lentevoer**: L 204.

## PERSHONING

(N 63, 116b; WVD 37, 136; Lhoest)  
[Honing die men verkrijgt door de raten te persen, zodat de honing eruit loopt. Na verwijdering van de blanke, gave stukken RAATHONING doet men de onregelmatige stukken honingraat, nog niet verzegelde honing, open en gesloten broed, stuifmeelraten, grof werk, moerdoppen, dode bijen en ander afval in zakken van kaasdoek. Deze legt men in de honingpers, waarin ze onder grote druk de nog resterende honing prijsgeven. Deze geperste honing blijft na zeven en klaren toch een product van mindere kwaliteit.  
De woordgedeelten **-honing** en **-honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

**pershoning**: K 161a, L 91b, 200, 262; *pers[honing]* K 180, 188, 189, 207, 262, 356, L 188, 279; *pərs[honing]* I 118, K 185, L 148, 180a, 187, 207, 241, 255; *pərs[honing]* K 251; *pəs[honing]* K 174, O 69a; **pershonig**: *pərs[honig]* L 180a, 207, 244; *pərs[honig]* L 237; **geperste honing**: L 204, 207, P 5; *gəperstə* - K 0188; *geperste heuning* (...) Honing, uit de raten geperst. Corn. Vervl. Aanh.; **geperste honig**: *gəpéést [honig]* K 241; **pres-honing**: *pres[honing]* O 70b, 73, P 8, 145; *prés[honing]* I 268; **preshonig**: *prés[honig]* K 213, 241; *préés[honig]* K 237; **gepreste honing**: *gəprestən* - O 286.

## STAMPHONING

(N 63, 116d; N 63, 116e; WVD 37, 135; N 63, 115d)  
[Honing die verkregen wordt door de raten in een ton of kuip te stampen. Raten met wat honing en veel stuifmeel worden

in een ton gestampt en bewaard. Opgelost in warm water is het zeer eiwitrijk voer dat een snelle voorjaarsontwikkeling bevordert; zie het lemma WINTERVOEDSEL. Ook wordt deze honing wel in bakkersproducten verwerkt; volgens de informant van L 200 is hij "voor de koekfabriek".

De woordgedeelten **-honing** en **-honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

**stamphoning/-honig**: K 180, L 200, 204, 262; *stamp[honing]* I 118, 268, K 0188, 207, 262, 268, L 148, 188, 244, 255, 279, O 281; *stámp[honing]* K 251; *stàmp[honing]* L 241; *staamp[honing]* K 174; *stoemp[honing]* K 356, O 70b, 73; **gestampte honing**: *gəstáptən* - O 286; **pershoning**: *pers[honing]* L 279; **pres-honing**: P 8; **kneedhoning**: *knééj[honing]* **voerhoning**: *voer[honing]* L 188; **bakkershoning/-honig**: L 91b; *bakkərs[honing]* L 279; *bákkərs[honig]* L 207; *bèkkərs[honing]* L 255; **bakhoning**: *bak[honing]* I 118; **likhoning**: *lik[honing]* K 174; **medehoning**: *mae[honing]* K 180; **zegelhoning**: L 200; **zwarte honing**: *zwartə* - L 188.

## TAPHONING

(N 63, 116g)  
[Honing die door aftappen via een kraan aan de ton met STAMPHONING wordt verkregen. Hij is iets zuiverder dan deze.  
De woordgedeelten **-honing** en **-honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

**taphoning/taphonig**: L 91b, 204; *tap[honing]* K 207, L 148, 188; *tàp[honig]* L 207; **getapte honing**: L 204; *gətaptə* - K 188; **loophoning**: K 180.

## LEKHONING

(N 63, 116a; WVD 37, 134)  
[Honing die wordt geoogst door de ontzorgelde raten in een warm vertrek op een

zeef te leggen. De zeef ligt over een diepe pot waarin de doorgelekte honing wordt opgevangen.

De woordgedeelten **-honing** en **-honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

**lekhoning/-honig:** K 161a, L 200, 204, 262; *lek[honing/honig]* K 188, 207, 262, 268, L 188, O 69a, 70b, P 8, 145; *lèk[honing/honig]* L 148, 180a, 241, 244, 255; *lék[honing/honig]* I 118, 268, K 241, 251, L 187; **likhoning:** *lik[honing]* K 174, 180, 0188; **uitlekhoning:** L 207; **druiphoning/-honig:** L 91b, 262; *druip[honing/honig]* K 189, L 279; *dröjp[honing/honig]* L 180a; *draoip[honig]* L 237; **druphoning:** L 204; *drup[honing]* K 180, O 73, 281; **gedrupte honing:** P 5; *gedrupte heuning* of gelekte heuning. Honing dien men uit de raten laat druppen. Corn. Vervl. Aanh.

## SLINGERHONING

(N 63, 116c; WVD 37, 137; Lhoest)  
[Honing die geoogst wordt door de raten in een toestel rond te slingeren; door de centrifugale kracht wordt de honing uit de raten verwijderd.

De woordgedeelten **-honing** en **-honig** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

**slingerhoning/-honig:** K 161a, L 91b, 200, 262; *slingər[honing/honig]* I 118, 268, K 174, 180, 185, 0188, 188, 188a, 189, 207, 213, 216, 241, 262, 268, 313, 356, L 148, 180a, 187, 188, 207, 237, 241, 244, 255, 279, O 70b, 73, 281, P 8, 145; *slīēngər[honing]* K 237, 251, O 69a; **geslingerde honing:** L 204, 207, P 5; *geslingərdən* - K 241, O 286; *gəslīēngərdn* - O 69a; *geslingerde heuning* (...) Heuning die uit de raten geslingerd is. Corn. Vervl. Aanh.; **zuivere honing:** *zēūvərən* - L 255.

## ONTZEGELEN

(N 63, 124a; WVD 37, 169; Lhoest)  
[Het verwijderen van de wasdeksels die de cellen met honing bedekken. Om de honing te kunnen oogsten, bijv. in de slinger, moeten de raten eerst worden ontzegeld. Men gebruikt hiervoor een ONTZE-  
GELMES of ONTZE-  
GELVORK, maar ook wel een gewoon broodmes of gewone eetvork.]

**ontzegelen:** K 161a, 180, 0188, 188, 189, 207, 262, 313, 356, L 91b, 188, 200, 204, 262, 279, O 70b, 73, P 8, 33; *ontsaegələn* P 72; *öntseeğələn* K 241; *ontsaegələ* I 268, K 213, 268; *öntseeğələ* L 158, 180a, 187, 207, 235, 237, 244; *ontsaegəln* O 69a; *öntsééğələ* K 237; *öntseejgələ* I 118, K 185, 216, L 148; *öntsééjgələ* K 251; *ontsijgələn* O 286; *ontsijgələ* K 294; *öntséjgələ* L 255; *ontsijgəln* O 281; *ontsajgələ* P 145; *ontzegelen* De zegels van de honingcellen wegsnijden. Corn. Vervl. Aanh.; **afzegelen:** *afzaegələ* K 174; **bloot maken:** *blòwt máákə* L 237; **bloot steken:** *blòwt stéékə* L 237; **open snijden:** *oopə snijə* K 188a.

## SLINGEREN

(N 63, 126; WVD 37, 174)  
[Het oogsten van honing door middel van een HONINGSLINGER.]

**slingeren:** K 161a, 207, 262, 313, 356, L 91b, 188, 200, 204, 262, 279, O 70b, 73, 286, P 5, 8, 33, 72; *slingərən* K 189, 241; *slingərə* I 118, 268, K 185, 188a, 216, 268, L 148, 158, 187, 235, 237, 255, P 145; *slingərn* O 281; *sliēngərən* K 180, 188; *sliēngərə* K 174; *slīēngərə* K 251; *slīēngərn* O 69a; *slingeren* Heuning slingeren. Met den honingslinger uit de raten jagen. Corn. Vervl. Aanh.; **uitslingeren:** *aojt-slingərə* L 244; **draaien:** K 161a, 0188, L 204; *drèèjə* L 180a, 207, 244; *dròwjən* K 294; **uitdraaien:** *aojtdrééjə* L 237; **afdraaien:** *afdrèèjə* L 148; **zwieren:** *zwierə* P 145.



**KOLPEN, KOLBEN**

(N 63, 125c)

[Het vloeibaar maken van honing die gekristalliseerd (koolzaadhoning) of als een gelatine-achtige massa (heidehoning) in de cellen zit. Nadat de raat ontzegeld is, drukt men de verwarmde ERICABORSTEL of KOLP/BTOESTEL in de honing, zó lang tot de honing vloeibaar is. De informanten van L 148 en L 235 merken op dat het losmaken gebeurt door luchtbellen in de honing te brengen.]

**kolpen:** K 0188, 188, 207, L 188, 200, 204, 279; *kólpən* L 158; *kòlpə* K 185; *kòlləpə* L 148, 207, 235, 255; **kolben:** K 161a, 180; *kolləbə* I 268; **kloppen:** *kloppə* K 188a; **lossen:** L 262, 279; *lossə* L 204; *lössə* L 187, 237; **warm maken:** *wèrrəm maokə* L 241; *wéérəm maakə* L 237; **opwarmen:** *opwaarmə* K 174; **voorsmelten:** *vursmélətə* L 237.

**HONING ZEVEN**

(N 63, 127a; WVD 37, 177)

[Het zeven van de honing tijdens het slingeren. Door een HONINGZEEF aan de tapkraan te hangen, kan men de honing ontdoen van achtergebleven zegels, broed, wasdeeltjes en andere onzuiverheden.]

**zeven:** K 161a, 0188, 188, 188a, 207, 262, L 91b, 200, 204, 262, 279, P 5; *zaevən* K 189; *zeevə* I 118, L 187, 207; *zeejvə* K 174, L 148; *zééjvə* K 251; *zeejvə* L 255; **ziften:** K 180, 356; *ziftə* I 268, K 268, L 237; *ziftn* O 281; *zèftə* P 145; *ziéftə* K 251; **uitziften:** *aojziftə* L 237; **zijgen:** K 161a, 313, L 200, 279, O 70b, P 72; *zijgən* O 73; *zaajgən* O 69a; *zaagən* K 241, 294; **zijen:** *zééjə* L 188; **doordoen:** *durdöən* L 237; bij het volgende woordtype is de honing het onderwerp: **doorlopen:** *dui-luupən* O 286.

**VERSUIKEREN**

(N 63, 118; WVD 37, 182)

[Hard worden van de honing. Na een week tot enkele maanden -oa afhankelijk van de soort- gaat de honing kristalliseren. Versuikerde honing is niet minder van kwaliteit of minder geschikt voor consumptie dan vloeibare. Voor het gebruiksgemak kan hij vloeibaar gemaakt worden door hem au bain marie te verhitten; bij temperaturen hoger dan 60 graden echter gaat de kwaliteit achteruit.]

**versuikeren:** I 118, K 161a, 180, 0188, 313, L 91b, 200, 204, 262, 279; *vərsöj-kərə* L 148, 187, 241; *vərsöj-kərən* K 241; *vərsaojkərə* L 207, 237; *vərsoojkərn* O 69a; *vərsèükərə* K 185, 216, L 255; *vərsuukərə* L 188; *vərsüükərə* L 158; de volgende opgaven zijn voltooid deelwoorden: *vərsöjkərt* L 180a; *vərsökkərt* K 174; **kristalliseren:** K 188, L 204, 279; *kristaliezaerən* K 262; *kristálijzeerə* L 148; *kriěstalizééjə* K 251; *kriestaliězaern* O 69a; de volgende opgave is een voltooid deelwoord: *gəkristálijzeert* L 180a; **verkristalliseren:** *vərkristálijzeerə* L 148; **opstijven:** K 207; *opstijvən* O 286; *oepstijvə* K 268, 356; *oepstèèvə* P 145; *opstavaə* K 294; *oepstaoəvə* I 268; **stijven:** K 189; *stijvən* O 73, 281, P 72; *stuivən* O 70b; **indikken:** K 207; **rijpen:** K 207.

**MEDE**

(N 63, 120a; WVD 37, 148; SGV; N 63, 120b)

[Spoelwater waarmee gereedschappen en raten waaruit de honing is verwijderd zijn schoongemaakt, laat men gisten, eventueel na toevoeging van honing(resten). De gegiste honing- en wateroplossing wordt dan mede genoemd.]

In antwoord op vraag N 63, 120b geven de informanten van L 204 en K 294 als spottende benaming voor deze drank respectievelijk *boksewater* en *bloskeswootter*. ]

**mede:** K 188, 262, 356, P 8; *maedə* O 286; *mèjdə* K 216; *mae* I 268, K 0188, 294, L 158, 180a, 257, 280, O 69a, 70b, 73, P 72; *méé* L 187; *mééj* K 161a, 171, 185, 188a, 251, L 148, 157, 200, 207, 244, 256; *mij* K 180, 184, 185, 197a, 219, L 100, 154, 154a, 156, 199, 205, 206, 208, 259, 260, O 281, 283; *mèèj* L 109, 153, 233, 237, 259, 261, 280; *mááj* L 241; *maj* L 204, 236, 237, 262, 264, 279, O 281, P 145; *mjéé* L 186; *méúj* K 268; de volgende opgave is wellicht een meervoudsvorm: *méén* I 118; **honigmede:** *honichmae* K 313; **medezoet:** *mééjzoet* K 174; **medebier:** *mijbier* L 188; **honingwijn:** *hòningwéjn* L 148; *űningwéén* I 118; *honingwing* L 237; *öningwáán* K 251; **honingbier:** L 262; **hydromel:** K 207.

## HONINGZEMERIJ

(N 63, 117)

[Honingverwerkingsbedrijf. Bedrijf waar de RUWE HONING door persen, zeven en zuiveren tot eetbare honing wordt gemaakt. Veelal is er sprake van een coöperatief verband van bijhouders. Volgens de informant van K 174 hadden bakkers er zelf een.

Zie voor de fonetische documentatie van de woordgedeelten **honing-** en **honig-** het lemma HONING.]

**honingzemerij:** K 188, L 204, 279; [*honing*]zémárééj K 185, L 148; [*honing*]zaemərij I 118, K 174, 180, 0188; **honigzemerij:** [*honig*]zémárééj L 207; **honingzemelarij:** [*honing*]zimmələrij L 237; **zemerij:** K 161a, L 188, 200, 262, 279; *zémáréj* L 158, 187; *zimmərèj* L 241; *zémərèj* L 91b; *zémárééj* L 255.

## WAS

(N 63, 121a; WVD 37, 52; WVD 37, 145; Go, 1b; Lhoest)

[Afscheidingsproduct uit de wasklieren van de bijen. Voorheen werd de bijenwas

veel gebruikt als grondstof voor kaarsen. Momenteel wordt bijenwas als grondstof vaak vervangen door was van plantaardige oorsprong of belangrijk goedkoper te produceren synthetische was. Nog steeds is de bijenwas van belang voor de bereiding van zalven, cosmetische producten en boenwas, voor het modelleren van gietvormen en voor medische toepassingen.]

**was:** I 118, 268, K 161a, 174, 180, 0188, 188a, 207, L 200, 262, 279, P 8, 33; *was* K 189, 213, 241, 262, 268, 313, 314, 315, 316, 318, 353, 356, L 148, 187, 188, 255, O 69a, 70b, 73, 281, 286, P 44, 46, 47, 72, 145; *was* hs Schrevens P 86; *wás* K 237, 251; *waas* K 185, 216, L 91b; **bijwas:** K 188; *biewas* K 262, O 69a; **bijenwas:** *bîênwas* K 313; *biejəwas* L 207; **smeltwas:** *smiltwas* K 294; **wasschilfers:** P 33; **raat/raten:** *raatə* L 279; *raot* L 237.

## RUWE WAS

(N 63, 121b; WVD 37, 146; N 63, 121a)

[De van honing ontdane, maar nog niet gewassen raten.]

**ruwe was:** K 188, L 200, 279; *srűwə* was L 207; **rauwe was:** *ròwə* was L 187; *raowə* waas K 185; *rawə* was I 118, L 244; *ráwə* was L 207; *ravvə* was I 268; *rèwə* was L 235; **ongezuiverde was:** K 0188; *on-gəzeuvərdə* was O 286; *on-gəzöjvərt* was L 204; *òn-gəzaoəvərdə* wás K 251; *öən-gəzoojvərdə* was O 69a; **nietgezuiverde was** *nie gəzöjvərdə* was P 8; **vuile was:** K 161a, L 262, O 73; *vöjlə* was P 72; *vöjłə* was O 70b; *vaolə* was O 281; **oude was:** L 188; *ouə* was K 180; **brute was:** P 145; **graatwas:** *graotwas* K 174; **wasraat:** K 313; **oude raat:** *oudə raot* K 189; *ááw raot* L 237; **raat:** K 262.

**ZUIVERE WAS**

(N 63, 121c; WVD 37, 147; N 63, 130a; WVD 37, 186)

[De was, ontdaan van afval en onzuiverheden. Er zijn verschillende manieren om de was te zuiveren. De eenvoudigste is om de ruwe raat met schraapsel en ander afval in een zak van jute of kaaslinnen te doen en deze met een steen verzaard in een grote ketel met water op het vuur te zetten. De gesmolten was komt door het doek heen bovendrijven; de afgekoelde, gestolde was wordt afgeschept, *afgebroemd* volgens de informant van K 294. Door herhaaldelijk de was op te smelten in schoon water krijgt men een helder en zuiver product.

Om kleine hoeveelheden raat te smelten kan men ook gebruik maken van een ZONNEWASSMELTER of een waskanon. Grote hoeveelheden was worden verwerkt in fabrieken, die beschikken over grote was-smelters of -reinigers en WASPERSEN. Zij bereiken het grootste rendement.]

**zuivere was:** K 313, L 262, 279, O 73, 281; *zøjəvərə was* P 72; *zəojvərə was* L 207, 237, 244; *zèùvərə was* I 118; *zèùvərə waas* K 185; *zuuvərə was* L 188; **gezuiverde was:** K 0188, P 8; *gəzoovjərde was* O 69a; *gəzəəvərdə was* K 251; *gəzəəvərdə was* P 145; **propere was:** O 70b; *proupərə was* K 294, O 286; *proepərə was* O 281; **klare was:** *klaorə was* L 237; **schone was:** K 161a; **gezeefde was:** *gəzèéfdə was* L 237; **gefiltreerde was:** K 174; **gesmolten was:** *gəsmoltə was* K 180; **fijne was:** K 188; **bijenwas:** *béjəwas* L 187.

**WASBROOD/WASBOLLEN**

(N 63, 121d; N 63, 130b; N 63, 121e; N 63, 121c; WVD 37, 147)

[De vorm(en) waarin de gezuiverde was wordt gegoten of geperst; het laatste gebeurt machinaal of met de hand.

De informant van L 235 vermeldt dat het *döjfkəs néjpə* gebeurt om het optreden van WASMOT te voorkomen.]

**wasbrood:** K 180, 207, 262, L 200, 204, 279; *wasbroowt* L 187; *wasbrōot* K 189; *wasbrōêt* I 268, K 294; *wasbrōējt* O 69a; *wasbrood* Gesmolten was in eenen ronden vorm gegoten en afgekoeld. (...) Ook: *wasschijf*. Corn. Vervl. Aanh.; de volgende opgaven zijn meervoud; het type wasbroden in: K 188; *wasbroodə* I 118; *wasbroojə* K 174; *wasbrōējs* O 69a; *wasbròj* L 237; *wasbreuj* L 91b; **brood:** *brōêt* K 241; **wasklomp:** L 188; **kaas:** L 262; **wasplanken:** *wasplankə* I 268; **bollen:** L 262, 279; *bòllə* L 244; de volgende opgave is enkelvoud: *bòl* L 148; **ballen:** L 91b; *baln* O 69a; de volgende opgave is enkelvoud: *bal* K 0188; **bolletjes:** *bòlləkəs* L 237; **wasbollen:** I 118; **kneedbollen:** *knéjbollə* L 237; **bolwas:** L 207, 279; **duifjes:** *duifkəs* L 204; *döjfkəs* L 235; *déúfkəs* L 241; de volgende opgave is enkelvoud: *déúfkə* L 244.

**WAS BLEKEN**

(N 63, 131)

[Gesmolten was kan nog donker van kleur zijn. Door de was enige malen over te smelten onder toevoeging van chemicaliën als chloramine of waterstofperoxyde kan men de was bleken. Ook de zon kan het product bleken. Hiertoe wordt de vloeibare was op een wals die ronddraait in een bak water uitgegoten, zodat hij in dunne linten stolt. De linten worden op tafels uitgespreid; de zon doet dan verder het blekende werk.

Het woordtype **was draaien** duidt waarschijnlijk op het uitgieten van de was op de ronddraaiende wals. Zie ook de semantische toelichtingen bij de lemmata BLEKEN VAN BIENWAS en WALS in WBD II, 5.]

**(was) bleken:** K 180, L 262; *was blaekə* K 174, L 188; *bleekə* L 187; *bléjəkə* L 148, 244, 255; *blèèkə* L 148; *bléjkə* L 237;

*blijkən* K 207; *blīekə* I 118; *blīekə* I 268; *bliejəkə* K 294; **(was) zuiveren:** L 204; *zöjvərə* K 188; **was draaien:** *wàs dreujə* L 241.

## ZEGELWAS

(N 63, 132b; WVD 37, 172; N 63, 132a)  
[Was die afkomstig is van de celdeksels of ZEGELS die de honingcellen afsluiten. De kwaliteit hiervan is zeer goed en de kleur blank.

Zegelwas wordt wel gebruikt om zware hoestaanvallen bij kinkhoest te verzachten.]

**zegelwas:** I 118, K 161a, 174, 0188, 207, 356, L 188, 200, 262; *zaegəlwas* I 268, O 69a; *zėjgəlwás* K 251; *zijgəlwas* K 294; *zajgəlwas* P 145; **ontzegelwas:** K 188, L 91b, 204, 279, P 5; *óntseeğəlwas* L 207; *óntseejgəlwas* I 118, K 185, L 148; **zuivere was:** L 279; *zəjvərə was* L 237; *zèùvərə waas* K 216; *zuuvərə was* L 188; **maagdenwas:** *maagdəwas* P 8; *maogdəwas* K 268; **witte was:** K 180.

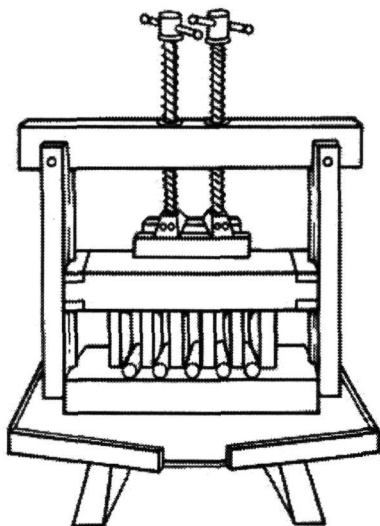
## 6.2 Benodigheden voor de honing- en wasoogst

### HONINGPERS

(N 63, 122a; WVD 37, 175; Go, 1b; Lhoest)

[Apparaat waarmee de honingraten geperst worden om zo de honing te oogsten. De honingpers was al in gebruik bij de korfteelt. Men kent verschillende vormen, vervaardigd van vooral eiken- of beukenhout. De raten -meestal in een zak van jute of kaaslinnen- legt men in het persgat. Het persblok wordt hierop gedrukt door middel van een hefboom of een schroef. Zie afb. 27 (uit WLD II, 6). De uitgeperste honing loopt door een tuit in een op de grond geplaatste bak.

De woordgedeelten **honing-** en **honig-** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]



Afb. 27. Honingpers

**(honing/honig)pers:** K 161a, 180, L 91b, 262, 279; **[honing/honig]pers** K 0188, 188, 189, 207, 262, 313, L 188, 200; **[honing/honig]pers** I 118, K 185, 216, L 148, 180a, 207, 235, 244; **[honing/honig]-**

**pérs** K 251, L 237; **[honing/honig]párs** L 255; **[honing/honig]pòrs** K 216, 357, 358; **pòsj** K 318; **pes** K 294, O 69a; **[honing/honig]pès** K 174, 353; **[honing/honig]pés** K 241, 315; **heuningpers** Dubbel tuig van hout of van ijzer, waartusschen de honing uit de raten geperst wordt. Corn. Vervl. Aanh.; **(honing/honig)pres:** **[honing/honig]pres** K 268, 356, O 70b, 73, P 8, 145; **[honing/honig]prés** I 268, K 213, 241, 314, 316; **[honing]prées** K 237; **pres:** **près** P 46; **pressə** O 281; **presser:** **préssər** P 167; **persbank:** **persbank** Bank op vier pooten, geschikt om honing of was te persen. Aan het eene einde is in de bank zelve de persholte uitgekap, waarin de persblok kan bewegen. Deze blok kan met veel kracht neergedrukt worden bij middel van eenen hefboom, vastzittende onder eenen ijzeren ring of kennef op het eene uiteinde der bank, dicht bij de persholte, en kan neergehaald worden op het andere uiteinde der bank, bij middel van touw en windas. Corn. Vervl. Aanh.

### PERSZAK

(N 63, 122b)

[Zak van jute of kaaslinnen, waarin de ruwe honing wordt verzameld. Men legt deze zak in de HONINGPERS. Het persblok drukt de honing door de grofgeweven stof heen naar buiten.

Volgens de informant van K 294 werd de zak vroeger door de schaapherder gebreid in een steek die de vrouwen niet kenden en ook niet konden namaken.

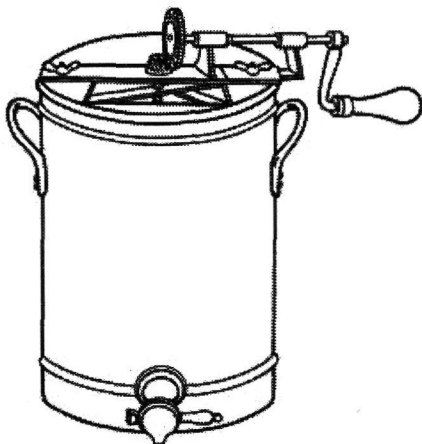
De opgaven die een gewone (jute) zak of baal aanduiden zijn niet opgenomen.]

**perszak:** K 161a, 0188, L 188, 204, 262, 279; **pèrsak** I 118; **pèrsák** L 148; **pesak** O 69a; **pésak** K 241; de volgende opgave is meervoud: **pésakkə** K 174; **preszak:** **présak** I 268; **linnen perszakjes:** **lingə pèrsèkskəs** L 207; **persbuis:** **pesbeus** K 294; **persbuil:** **pèrsbaojl** L 237.

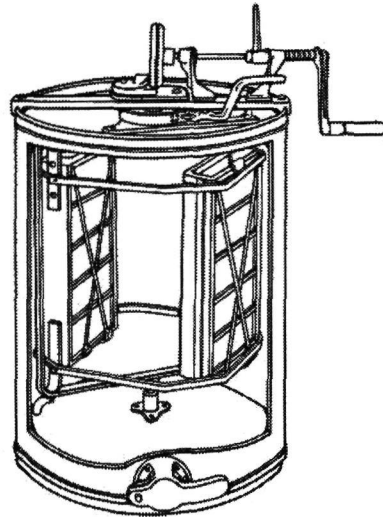
## HONINGSLINGER

(N 63, 123a; WVD 37, 173; Go, 1b; N 63, 123b; Lhoest)

[Centrifugeertoestel waarmee de honing uit de raten wordt verwijderd. Men kent verschillende uitvoeringen. Gewoonlijk bestaat een slinger uit een kuip van blik, waarbinnen een korf kan ronddraaien aan een verticale as. De korf is gemaakt van zwaar ijzerdraad en bespannen met zeer stug gaas; de ramen worden met de ontzegelde zijde tegen het gaas neergezet. Men kent twee-, drie- en vierzaamsslingers. De korf wordt met de hand aangedreven, geleidelijk aan om de ramen niet te beschadigen. De beweging wordt door tandwiel en of een V-snaar op de as overgebracht. Door de centrifugale kracht wordt de honing tegen de binnenkant van de kuip geslingerd. Vervolgens haalt men raam voor raam uit de slinger en ontzegelt de andere zijde. Via een *snijkraan* (volgens de informant van K 207) kan de honing, die langs de wand omlaag loopt, worden afgetapt. Zie afb. 28 en 29 (uit WLD II, 6). In een zg. radiale slinger worden de ramen met de toplat naar buiten en de onderlat naar de as geplaatst. Bij de radiale slingers kent men 20-, 30-, 40- en 50-raamsslingers.



Afb. 28. Honingslinger



Afb. 29. Binnenwerk honingslinger

De woordgedeelten **honing-** en **honing-** zijn niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

**(honing/honig)slinger:** K 161a, 0188, 188a, L 91b, 200, 262, 279, P 5, 72; [*honing/honig*]slingər I 118, 268, K 189, 207, 213, 216, 262, 268, 313, 353, 356, 357, L 158, 148, 180a, 187, 188, 207, 235, 237, 244, 255, O 70b, 73, 281, 286, P 8, 45, 48, 72, 145; [*honing/honig*]slien-gər K 180, 188, 237; *sliëngər* K 251, O 69a; *slingr* K 241; *sliengər* hs Schrevens P 86; *heuningslinger* Draaiend werktuig, dienende om den honing uit de raten te slingeren. Corn. Vervl. Aanh.; **zwiëder:** *zwiëdər* P 145; **draaiër:** K 161a; **slinger-molen:** *slingərmeulə* K 294.

## ONTZEGELMES

(N 63, 124b; WVD 37, 170; Lhoest)

[Bepaald soort mes waarmee men de wasdekels van de raten haalt, voordat men gaat slingeren. Een door elektriciteit of stoom voortdurend op temperatuur gehouden mes voldoet het beste. Zie afb. 30 (uit WLD II, 6).

De opgaven die een gewoon (brood)mes aanduiden, zijn niet opgenomen.]



Afb. 30. Ontzegelmes

**ontzegelmes:** K 161a, 180, 0188, 188, 207, 262, 268, 313, 356, L 200, 262, 279, O 70b, 073, P 5, 33; *ontsaegalmes* I 268, K 213, O 69a, P 72; *óntseegalmés* K 241, L 180a, 187; *óntséégalmés* K 237; *óntseejgalmés* I 118, K 185, 216; *òntsééjgalmés* K 251; *óntséjgalmés* L 255; *ontsajgalmes* O 281, 286; *ontsajgalmes* P 145; *ontzegelmes* Mes op een truweel gelijkende en dienende om de zegels van de honingcellen weg te snijden. Corn. Vervl. Aanh.; **ontzegelsmes:** K 189; **ontzege-  
lingsmes:** L 188; **zegelmes:** K 174; **ho-  
ningmes:** *honingmés* K 188a; **ratenlichter:** *roowtəlichtər* L 148.

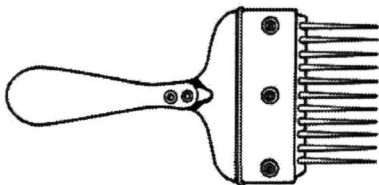
## ONTZEGELVORK

(N 63, 124c; WVD 37, 171; N 63, 124b; Lhoest)

[Bepaald soort vork, breed en met vele, smalle tandjes. Vóór het ontzegelen wordt hij in een bak heet water gehouden. Zie afb. 31 (uit WLD II, 6).

De opgaven die een gewone vork aanduiden, zijn niet opgenomen.]

**ontzegelvork:** K 161a, 188, 207, 262, 313, L 204, 262, O 70b, 73, P 5; *ontsaegəlvork* O 69a, P 72; *ontseeəlvörrək* K 237, 241;



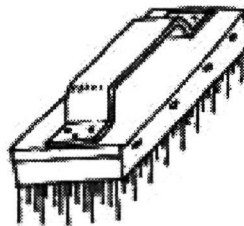
Afb. 31. Ontzegelvork

*ontsaegəlvörrək* K 174, L 91b; *ontsaegəlvörrək* I 268, K 0188; *óntseeəlvörrək* L 180a, 207, 235; *óntseejəlvörrək* I 118, K 185; *óntseejəlvörrək* K 216, L 148; *ontsaegəlvurk* K 180, L 279; *ontsaegəlvurək* L 200; *ontsaegəlvurək* K 268; *ontseeəlvurək* L 244; *òntsééjəlvörrək* K 251; *ontsijəlvèürk* O 281; *ontsaegəlvuirk* K 189; *ontsajəlvèrk* P 145; **ontzege-  
lingsvork:** L 188; **ontzege-  
lvorket:** K 313; K 356; *ontsijəlvèrkèt* O 286; *ontsaegəlvriekèt* P 33; **afsteekket:** *afsteekjèt* L 255; **honingvork:** *honingvèürək* L 237; **honingvorket:** *honingvèrkèt* L 237; **honinglosser:** *hoowninglössər* L 187.

## ERICABORSTEL

(N 63, 125a; Lhoest)

[Bepaald soort borstel met beweeglijke stalen pennen die de heidehoning in de raat moet losmaken, voordat hij geslingerd wordt. Sommige honingsoorten, met name de heidehoning, laten zich niet gemakkelijk slingeren door hun eigenschap van vast worden. Deze honing moet dan eerst door een borstel of iets dergelijks losgemaakt worden. Vóór het gebruik moet men de borstel opwarmen. Zie afb. 32 (uit N 63).]



Afb. 32. Ericaborstel

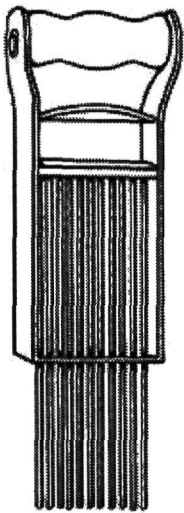
**ericaborstel:** K 161a, 180, 0188, L 188, 200, 204, 262, 279; *eeriëkabòrstəl* L 180a, 187; *éeriëkabòrstəl* I 118, L 148; *eeriëkabòrsəl* K 185; *eeriekabaorsəl* L 235; *euriekabòrstəl* K 174; *eeriekabössəl* K 188; **heiborstel:** *hééjbörsəl* L 237; *haaj-*

*börstəl* K 207; *haojbörstəl* K 216; **heihoningborstel**: *hijhooningböršəl* L 91b; **pinborstel**: *pinbaorstəl* L 255; **pikborstel**: *pikböršəl* L 237; **honingstempel**: *òníěngstémpəl* K 237; **[butlär]**: *butlär* L 255; **[labardoos]**: L 188.

## KOLP/BTOESTEL

(N 63, 125b; Lhoest)

[Apparaat om de honing in de raat los te maken, voordat men gaat slingeren. Het is zwaarder dan de ERICABORSTEL; de pen- nen ervan zijn steviger en er wordt vlug- ger mee gewerkt. Ook dit toestel wordt vóór gebruik verhit in warm water. Zie afb. 33 (uit WLD II, 6).]



Afb. 33. Handkolp-toestel

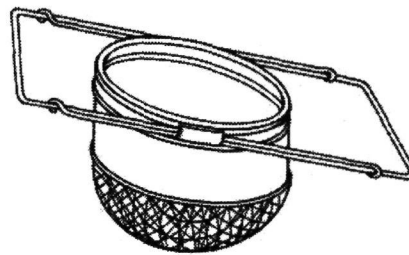
**kolp/btoestel**: K 161a, 174, 0188, 188, 207, L 91b, 200, 262, 279, P 5; *kòlp-töěstél* I 268, K 185, L 187; *kòlptöěstəl* K 213, 237, 241; *kòlləptöěstél* I 118, L 148, 180a, 207; *koltoestel* P 33; **handkolp/btoestel**: L 188; **kolp**: *kòlləp* L 148; **kolber**: *kòlləbər* I 268; **kolpborstel**: *kòlləpbaorstəl* L 255; **kolfborstel**: *kolfbössəl* K 180.

## HONINGZEEF

(N 63, 127b; WVD 37, 176)

[Dubbele zeef die aan de tapkraan van de HONINGSLINGER hangt, boven het vat waarin de honing wordt opgevangen; zie afb. 34 (uit WLD II, 6). Een gewone huishoudzeef voldoet ook, maar dan moet men later de honing nog eens door kaas- linnen laten lopen, om heel kleine was- deeltjes en dergelijke eruit te krijgen. De woordtypen **kaaszeef** en **doek** duiden hierop; de informant van L 148 vindt dat een nylonkous het best voldoet.

Het woordgedeelte **honing** is niet fone- tisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]



Afb. 34. Honingzeef

**honingzeef**: [*honing*]zaef K 174, 0188, 189; [*honing*]zeef I 118, L 180a, 187, 207; [*honing*]zeejf L 148; **zeef**: K 180, 188, 188a, 207, L 91b, 158, 200, 204, 262, O 70b, P 33; *zeef* K 241, L 207, 244; *zeejf* L 241; *zéf* L 255; **zeefje**: *zifkə* L 244; **honingzift**: [*honing*]zift I 268, K 189, 262; **zift**: K 313, 356, L 279, O 286, P 5, 8; *zift* K 268, L 237; *zèft* P 145; *zěft* K 251; *zeftə* O 281; **zifj**: O 70b, P 72; *zijch* O 73; *zaajch* O 69a; *zaach* K 294; **zij**: *zèj* L 188; **teems**: *tems* K 161a; *temst* O 69a; **trizee**: *trižézéj* K 251; **kaaszeef**: L 279; **doek**: *döčk* K 185.



**RIJPER**

(N 63, 128a; WVD 37, 178; N 63, 127c; WVD 37, 179; Lhoest)

[Vat van aardewerk, hout of metaal waarin de honing na het zeven wordt overgegoten. De gezeefde honing mag niet meteen in potten gedaan worden, omdat er nog zeer kleine onzuiverheden in zitten. Daarom laat men de honing ongeveer een week in een vat staan, het zg. *rijpen*. Luchtbelletjes en ongerechtigheden komen bovendien en kunnen als schuim afgeschept worden. Om te voorkomen dat er zich te grote kristallen vormen, moet men de honing af en toe doorroeren.

Het woordgedeelte **honing** is niet fonetisch gedocumenteerd; zie daarvoor het lemma HONING.]

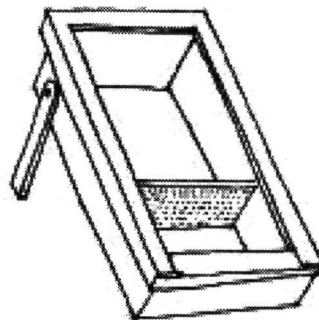
**(honing)rijper:** P 8; *rijpær* O 286; *rajpær* K 241; *rèðpær* P 145; *ráápær* K 251; *raapær* K 262; [*honing*]rijpær K 207; [*honing*]réépær K 213; [*honing*]ráájpær K 237; **zaanpot:** *zempot* P 33; *zjnpot* O 69a, 70b, 73, P 72; **stenen pot:** L 148; *stijnæn pot* K 313; *stijnæ pot* K 268; *staoænæ pót* I 268; **keulse pot:** K 189; *kéúlsæ pót* I 268; **aarden pot:** *erdæ pot* L 207; **kroeg:** K 356; **stenen kroes:** *stijnæn kroes* K 313; **(honing)ton:** L 262; [*honing*]ton K 174, L 200; [*honing*]tón K 185; [*honing*]tóón L 148; L 204; *tóón* L 207; **tonnetje:** *tonnækæ* K 188a; **honingvat:** L 279; **(honing)kan:** [*honing*]kan L 255; *kàn* L 237; **(honing)bus:** K 161a; I 268, K 180; **blikken bus:** *blèkkæ bus* L 188; **stoop:** *stòwp* L 237; *stòep* K 294; **honingblik:** L 262; **ketel:** *kijtæl* O 281; **emmer:** K 0188.

**ZONNEWASSMELTER**

(N 63, 129a; WVD 37, 185; Lhoest)

[Soort broeikasje met een deksel van dubbel glas waarin de was door de warmte van de zon wordt gesmolten. De stukken raat worden uitgespreid in een bak met schuine bodem. De gesmolten was loopt

door een geperforeerde metalen plaat. De zon bleekt de was en oververhitting is op deze wijze niet mogelijk. Men kan echter maar kleine hoeveelheden ruwe raat tegelijk verwerken. Zie afb. 35 (uit lijst N 63).]



Afb. 35. Zonnewassmelter

**zonnewassmelter:** K 180, 188, 189, 207, 313, L 188, 204, 279, O 73, 286, P 5, 33; *zónnæwasméltær* K 185, 213, 241, L 187, 244; *zònnæwásméltær* K 237, 251; *zonnæwasmiltær* I 268, K 262, P 8; *zonnæwasmæltær* K 356; *zonnewassmilter* Toestel dienende om, door inwerking van de warmte der zon, het was te doen smelten. Corn. Vervl. Aanh.; **zonnemelter:** K 174, O 70b; *zónnæsméltær* I 118, L 148, 255; *zonnæsméltær* P 145; *zonnæsmajltær* O 281; **wassmelter:** *wasméltær* L 148; **smelter:** *smiltær* K 294.

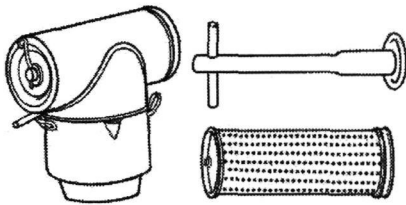
**STOOMWASSMELTER**

(N 63, 129b; WVD 37, 184)

[Toestel om was te smelten waarbij gebruik wordt gemaakt van stoom. Een waskanon is een stoomwassmelter. Zie afb. 36 (uit WLD II, 6). Het bestaat uit twee op een pan in elkaar gemonteerde bussen, waarvan de binnenste geperforeerd is. De ruwe raat wordt enige etmalen geweekt, waardoor het ergste vuil loslaat. De massa wordt in stukjes gebroken en in de bin-

nenste cilinder gestopt; de pan wordt voor de helft met water gevuld en het geheel wordt op het vuur gezet. De hete stoom smelt de raat, de vloeibare was loopt door een tuitje uit het toestel en kan opgevangen worden op een heetwaterbad. Vervolgens laat men de waskoek langzaam afkoelen.]

**stoomwassmelter:** K 188, 189, 207; *stóómwasméltar* I 118; *stóómwásméltar* K 251; *stoemwasmaeltar* K 356; *stôêmwasmiltar* I 268; **stoomsmelter:** K 174; *stoemsméltar* P 145; **stomer:** *stoemær* P 8; **wassmelter:** O 70b, 73, 286; *wassmilter* Toestel, dienende om het was te smelten. Corn. Vervl. Aanh.; **bruspot:** L 188; **smelter:** O 281.

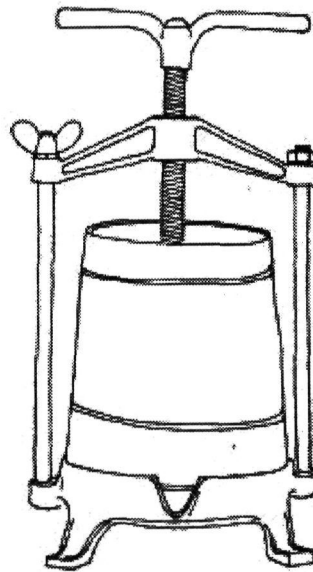


Afb. 36. Waskanon

## WASPERS

(N 63, 129c; WVD 37, 184; Lhoest)

[Apparaat om de was vast te drukken. De brokken was worden in een koperen ketel verwarmd. Als de was vloeibaar is, wordt deze in een zak gedaan en in de waspers gebracht. Men perst langzaam en krachtig. Onder de waspers wordt een houten vaatje geplaatst om de was op te vangen. Zie afb. 37 (uit lijst N 63).



Afb. 37. Waspers

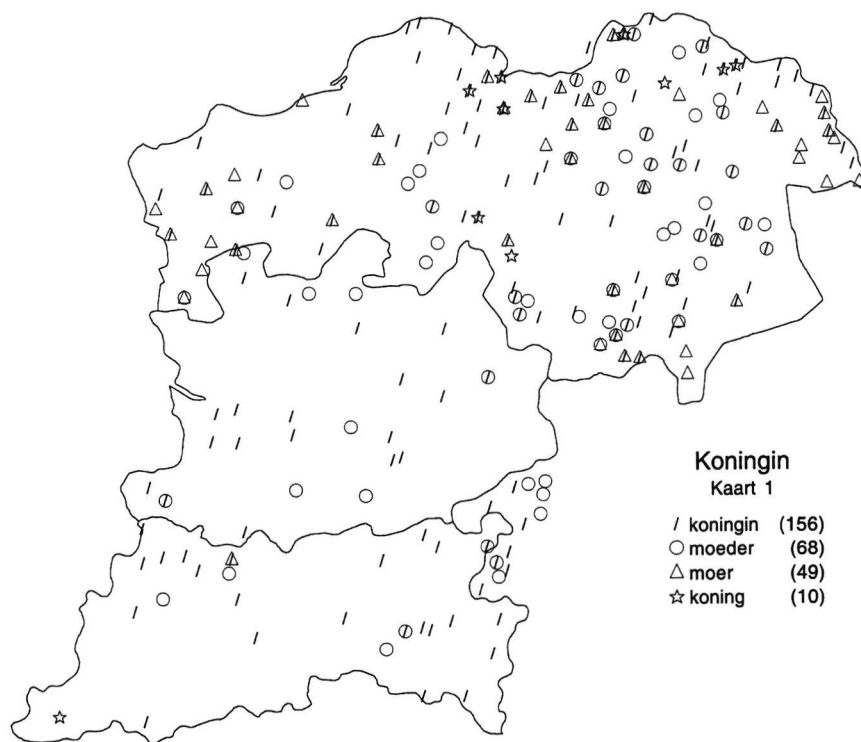
De Oude Imkerij beschrijft een methode waarbij een honingpers wordt gebruikt. De informant van K 161a geeft een tekening van een soortgelijke boompers als om honing te persen. Ook de informant van L 244 beschrijft een pers van: "2 1/2 à 3 meter lang met een houtschroef; hierin verwerkt men de zuivere was tot afgeplatte halve bollen."]

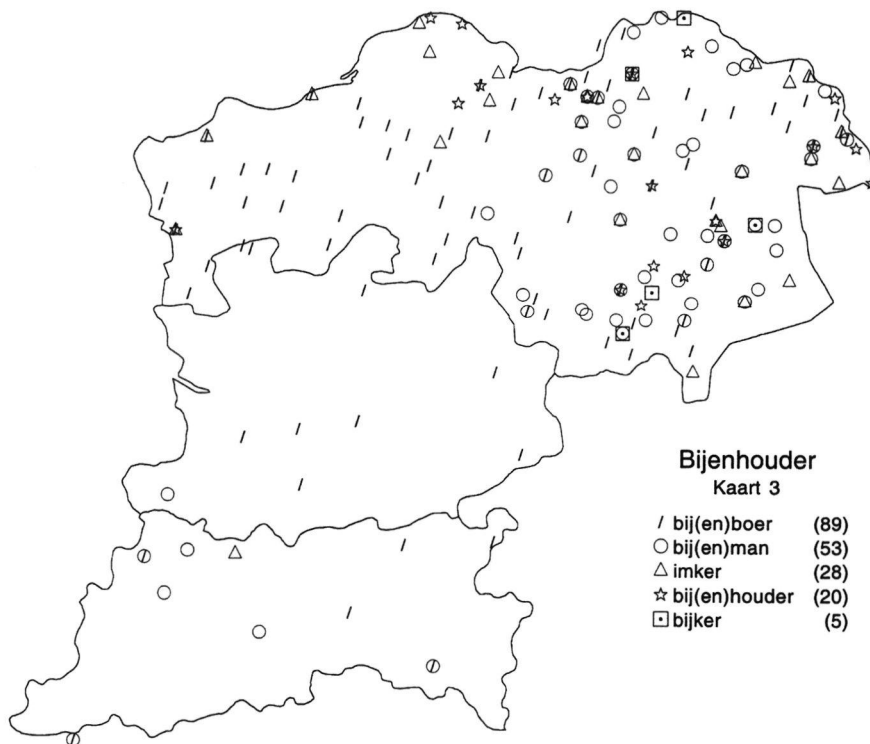
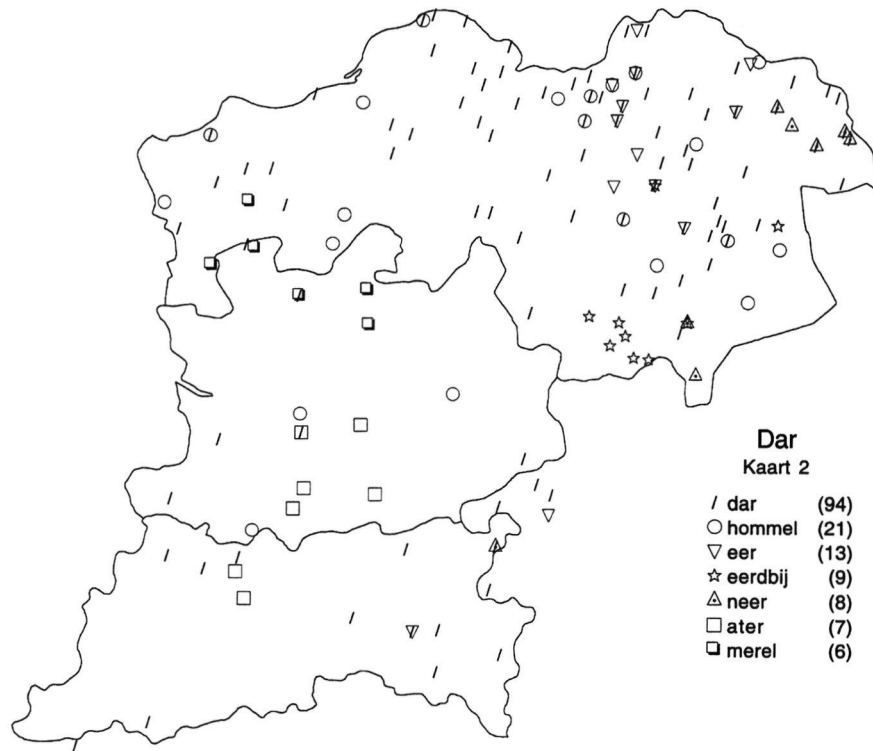
**waspers:** K 180, 188, 207; *waspèrs* I 118, L 148, 207, 244; *waspárs* L 255; *waspes* O 69a; *waspès* K 174; *waspés* K 241; **waspres:** *wasprés* I 268; *wáspréés* K 237; **pers:** L 188; **pres:** K 262; **honingpers:** *heuningpès* K 174.

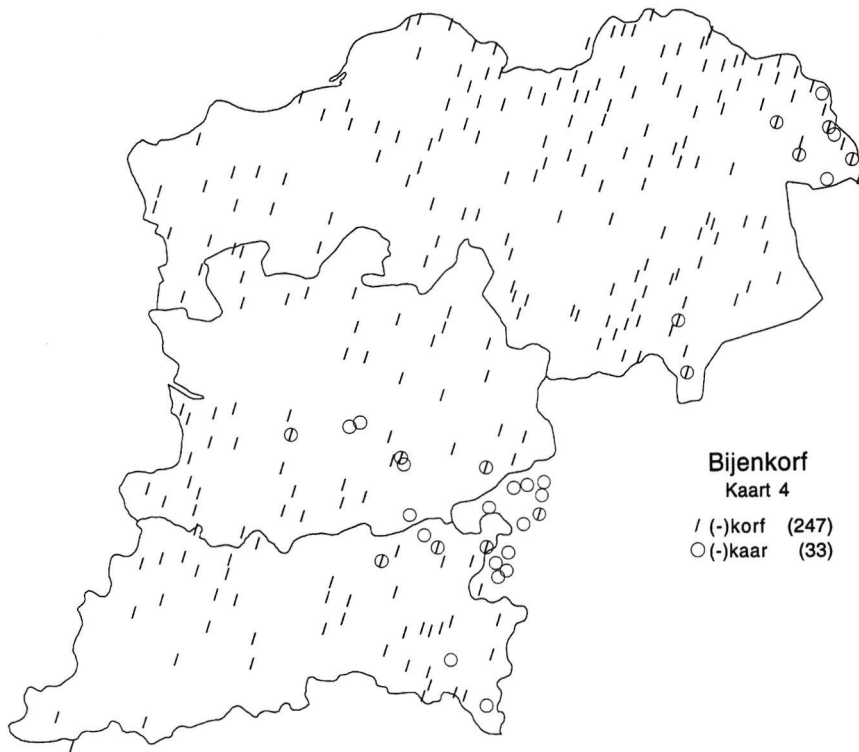


# Kaarten

## Aflevering 9, Vaktaal van de imker

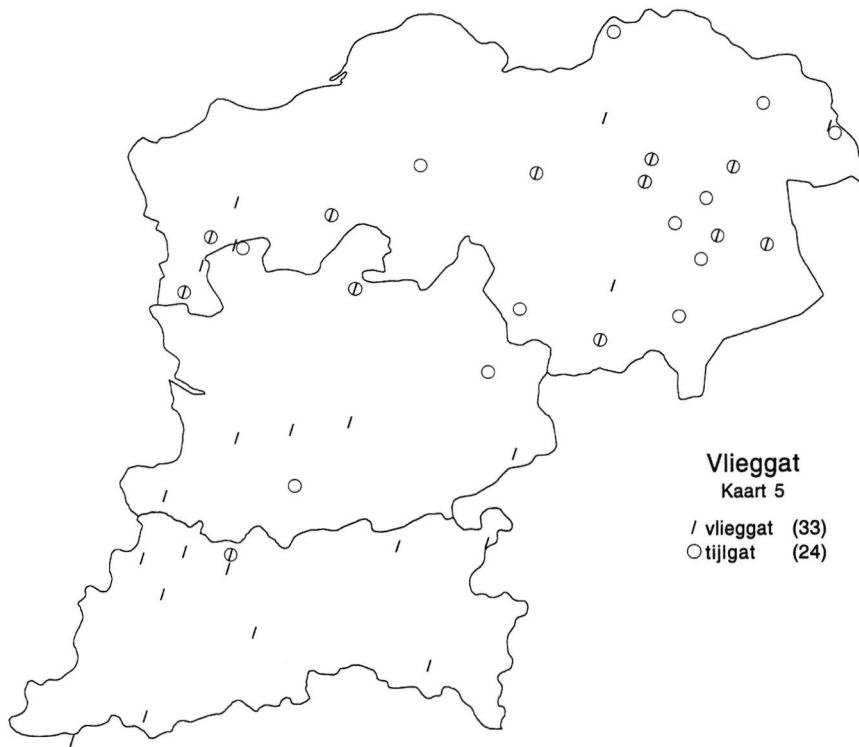






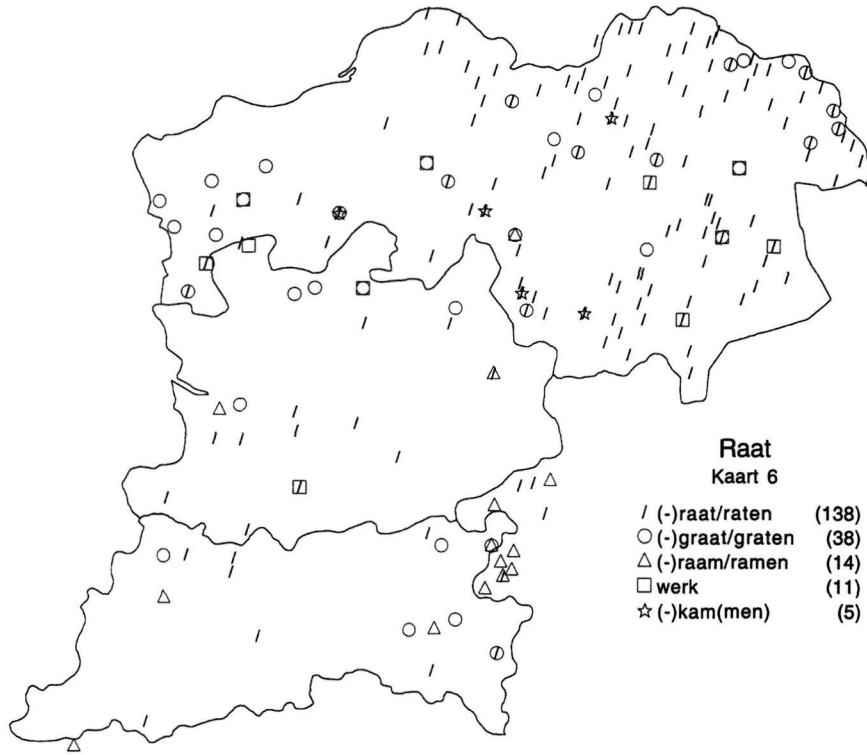
**Bijenkorf**  
Kaart 4

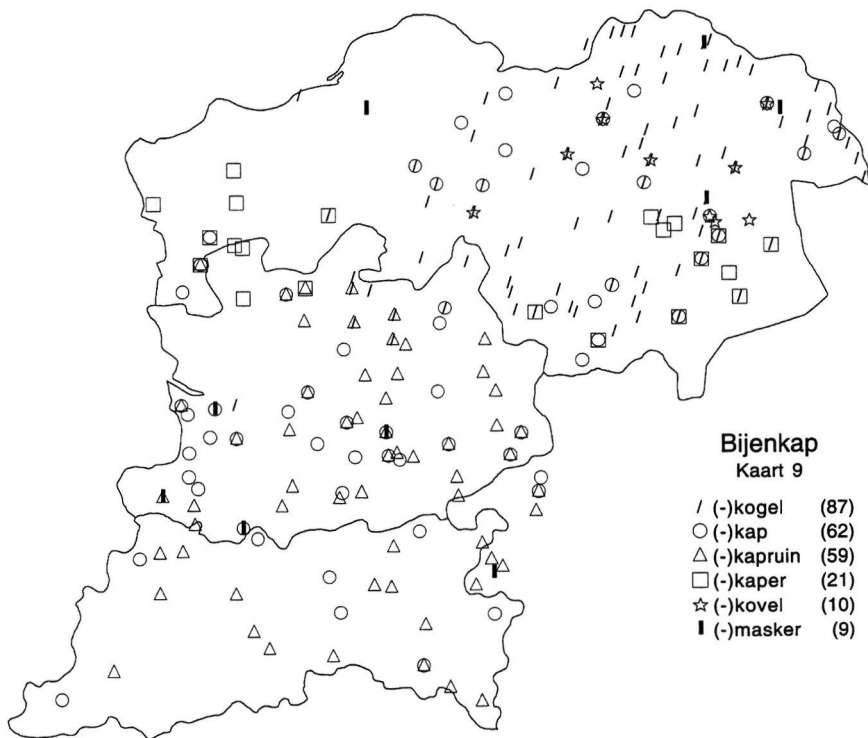
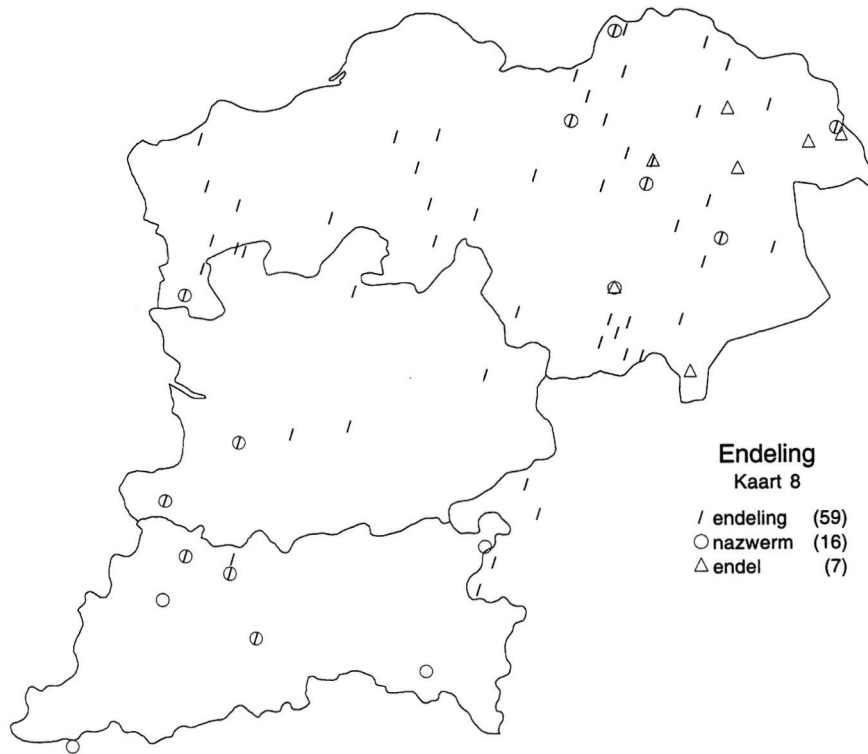
/ (-)korf (247)  
○ (-)kaar (33)



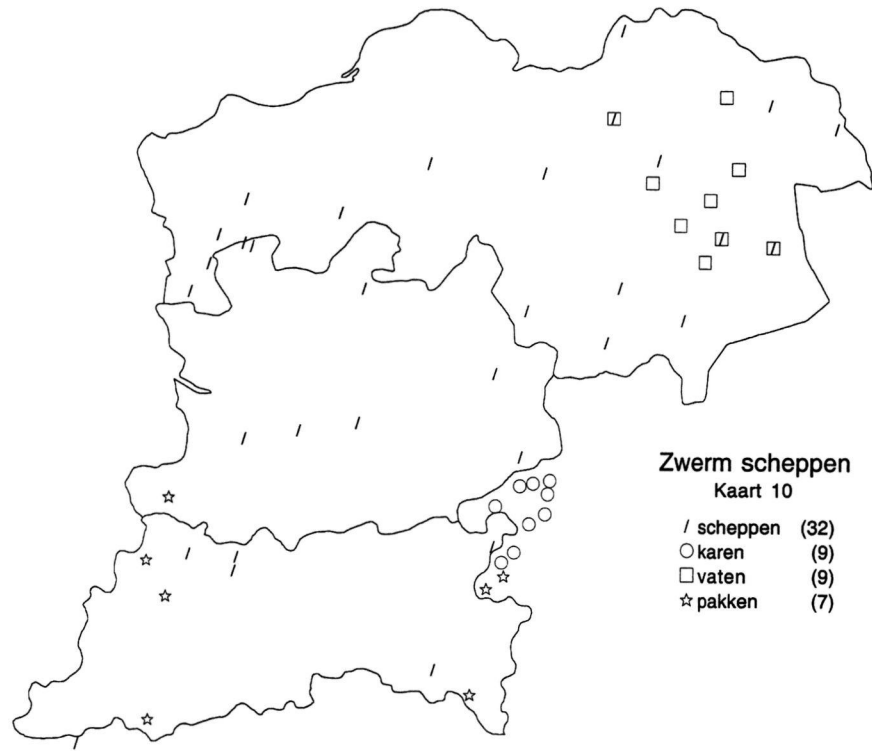
**Vlieggat**  
Kaart 5

/ vlieggat (33)  
○ tijlgat (24)









# Alfabetisch register

## van trefwoorden en lemmatitels (hoofdletters)

### A

- aan de leg 36  
aan de schijt 74  
aan de spel 74  
aan het lengen 32  
aan het vliegen 57  
aan mekaar kleven 58  
aan, bij ~ de leg 46  
aan, de moeder is ~ het leggen 36  
aan, de moer is ~ de leg 38  
aan, flink ~ het werken 32  
aan, hij gaat/is ~ het lezen 58  
aan, hij is weer eerdbijenraat ~ het zetten 33  
aan, hij is zijn eigen ~ het klaarmaken 51  
aan, met trossen ~ het gat hangen 51  
aan, zakjes ~ de pootjes 63  
aan, ze is al ~ het zaaien 36  
aan, ze vliegen hem goed ~ 63  
aan, ze zijn ~ het lossen 70  
aan, ze zijn ~ het [rónthũütəvə] 66  
aan, ze zijn ~ hun voorraad 69  
AANBOUWEN, DARRENRAAT ~ 33  
aanbrengen, zakken ~ 98  
aandoen, kleed ~ 98  
aandrijven 103  
aangeknippte moeder 48  
aangevlogen, hij is ~ 58  
aangevreten 41  
aanhalen 60  
aanjagen 103  
aankomen 63  
aanleggen, broed ~ 36  
aanlezen 58  
aanloop 17  
aanloopdoek 90  
aannemen, doen ~ 95  
aanpinnen 32  
aanprikkelen 103  
aanscherpen 32  
aansnijden 87  
aanspitsen 86  
aanstalten, ze maken ~ 58  
aansteken 69  
aansterken 95  
AANVLIEGEN 58  
aanvliegen 58, 63  
aanvliegplankje 17  
aanvoederen 102  
aanwerk 32  
aanwerken 32  
aanzetjes 19  
aanzetraat 31  
aanzetrand 18  
AANZETTEN 32  
aanzetten 32, 36, 60, 72, 103  
aanzetten, (koningin) ~ 95  
AANZETTEN, BROED ~ 36  
aanzetten, broed ~ 36  
aanzetten, darren ~ 33  
aanzetten, grof werk ~ 33  
aanzetten, nooddop ~ 46  
aanzetten, redcel ~ 46  
AANZETTEN, TOT ROVEN ~ 72  
aarden pijp 82  
aarden pot 118  
Abraham zijn mosterd 44  
acariose 74  
acht, dans in de vorm van een ~ 60  
achterblijvers 57  
achteren, scherp van ~ 78  
achtramer 15  
af laten vallen 82, 105  
af laten vliegen 93, 94  
af, ze gaan met de broek ~ 70  
afbijten 41, 48  
AFBIJTEN VAN KONINGINNEN-CELLEN 48  
afbotsen 91  
afbrekertje 31  
afdak 10  
afdekplank 23  
afdenken 68  
afdoen 88  
afdoen, de broeken ~ 70  
afdoen, helemaal ~ 87  
afdompen 81  
afdraaien 109  
afdrijven 105  
afdrijven, horken ~ 67  
afdwelmen 81  
afgaan 57  
afgang 74  
afgang, ze hebben de ~ 73  
afgebotste 92  
afgejaagd 91  
AFGEJAAGD VOLK 91  
afgejaagd volk 91, 105  
afgejaagde zwerm 91  
afgeketterd volk 92  
afgeklopt volk 91  
afgeklopte 91  
afgeklopte bijtjes 92  
afgeleefde koningin 48  
afgeplatte kop 12  
AFGEZWERMD VOLK 57  
afgezwermd volk 57  
afgezwermde 57  
afgezwermde kas 57  
afgezwermde korf 57  
afgezwermde stok 57  
afjagen 90, 105  
afjagen en omzetten 93

- afkitten 68  
afkloppen 91, 105  
AFKLOPPEN, DE MOEDERKORF  
~ 91  
afkomen 57  
AFKOMEN, AFVLIEGEN 57  
aflegger 92  
aflonten 82  
afmaken 59, 67, 82, 85  
afmaken, aters ~ 67  
afmaken, darren ~ 67  
AFMAKEN, STOMP ~ 33  
afnieten 81, 85  
afpeteren 81  
afroven 71  
afsalpeteren 81, 85  
afslaan 105  
afslachten 67, 85  
afslachten van darren 67  
afslachten van maters 67  
afslachten, darren ~ 67  
afslachten, eerbijen ~ 67  
afslachten, eren ~ 67  
afsluiting, zinken ~ 17  
afsluitmouwen 81  
afsnijden 48, 86  
afsnijden, kop(pen) ~ 86  
afsnijdsel 86  
afsolferen 85  
afsolfteren 85  
afspijlen 19  
afspillen 19  
afstampen 91  
afstandbledden 24  
afstandblekjes 24  
AFSTANDBLIKJE 24  
afstandsblieke 24  
afsteekket 116  
afsteken 48, 59, 67  
afstoken 85  
afstoppen 99  
afstoten 91, 105  
aftrappen 57  
aftrommelen 91  
afval opruimen 70  
afvallen 58  
afveegborstels 62  
afvleugelen, de moer ~ 96  
afvliegen 57, 93, 94  
AFVLIEGEN, AFKOMEN, ~ 57  
afvliegen, de bij moet ~ 93  
afvliegen, doen ~ 93  
afvliegen, hard ~ 55  
afvliegen, kaal ~ 55  
afvliegen, laten ~ 93  
afvliegen, te hard ~ 55  
afvlieger 92  
afvoederen 102  
afwachters 66  
afwerken, [aorəls] ~ 67  
afzegelen 109
- AFZETTEN, STOMP ~ 33  
afzwammen 82  
AFZWAVELEN 84  
afzwavelen 82, 84  
afzwermen 55  
afzwermen, te kaal ~ 55  
al, er ligt ~ melk in 38  
al, hij heeft ~ grof werk 33  
al, hij heeft zijn doppen ~  
toe 38  
al, ze is ~ aan het zaaien  
36  
als, het haalt ~ de pest 63  
ambrosius 12  
AMBROSIUSKORF 12  
ambrosiuskorf 12  
Amerikaans broedrot 75  
AMERIKAANS VUILBROED 75  
Amerikaans vuilbroed 75  
andere, dracht van de ene  
heiligendag naar de ~  
65  
andere, een ~ koningin  
geven 95  
andere, een ~ moeder  
opzetten 95  
anderling 53  
ANGEL 77  
angel, (de/het/een) ~ 77  
[annekbolsche] bijen 55  
[aorə] 4  
[aorə]broed 41  
[aorəls] afwerken 67  
[aorəls] koppen 86  
[aowərəlsé] 29  
apprensie, ze maken ~ 58  
arm bijtje 69  
arm volk 69  
ARME BIJEN 69  
arme bijen 69  
arme, (een) ~ bij 69  
armoede 43, 56, 73  
armoede voederen 102  
armoede, heeft ~ 43  
armoede, hij gaat van ~ 56  
armoede, hij zwermt van ~  
56  
armoedezwerm 56  
armoedzaajers 69  
ater 4  
aterbroedig 47  
atercel 29  
aterdop 29  
atergebroed 41, 47  
aterkogel 44  
aterraat 29  
aters afmaken 67  
aters snijden 86  
atertoren 44
- B
- BAARD 51  
baard 51  
BAARD MAKEN 50  
baard maken 50  
baarden 50  
baardt, het ~ zo 50  
bak 9  
bakhoning 108  
bakkershoning/-honing 108  
ballen 59, 112  
barnisdracht 65  
bandkrammen 18  
Bartholomeusnacht 67  
bastaard(s) 5  
[bata]pijp 82  
bebouwd raam 26  
bebroede raat/raten 30  
bebroede, honing in ~ raat  
107  
bebroede, niet ~ raat 30  
bedelbijen 46  
bedelen 46  
bedelzwerm 56  
bedompen 81  
bedomper 83  
bedwelmen 81  
bedwelmlappen met  
salpeter 84  
beetjes, met ~ voeren 103  
begin, eerste ~ 31  
begin, raatje in het ~ 31  
belegd 38  
beleggen, cellen ~ 36  
belse reiskast 14  
benieten 82  
bepleisteren 68  
BEROKEN 81  
beroken 81  
BEROKER 82  
beroker 83  
beroker Bingham 83  
BESCHERMING, MOUWEN TER  
~ 81  
besmetten 92  
best volk 54  
best, hij haalt zijn ~ 64  
beste, een ~ 54  
beten 58  
beteuterd zitten te kijken  
66  
betrommelen 91  
bevliegen 66  
bevruchte korf 45  
bevruchte moeder 2  
bevruchte, niet ~ moeder  
47  
bevruchting(s)vlucht 44  
bevruchtingreis 44  
bevruchtingsdarren 44

- bevruchtungskastje 96  
 bezaaid 38  
 BIDDEN 58  
 bidden 58  
 bie, bij/~ 1, 2  
 biekleedjes omdoen 98  
 BU 1  
 bij 3, 4, 8, 25, 50  
 bij aan de leg 46  
 bij mekaar doen 94  
 bij mekaar gooien 94  
 bij mekaar slaan 94  
 bij mekaar slagen 94  
 bij mekaar voederen 94  
 bij(en), jonge ~ 3  
 bij(en), zachte ~ 78  
 bij, (een) arme ~ 69  
 bij, bijen ~ laten vliegen 94  
 bij, bonte ~ 5  
 bij, cyperse ~ 5  
 bij, de ~ moet afvliegen 93  
 bij, de ~ uitbreken 87  
 bij, de ~ vecht 71  
 bij, de ~ zit te pratten 45  
 bij, een hete ~ 78  
 bij, een kwade ~ 78  
 bij, een lastige ~ 78  
 bij, egyptische ~ 5  
 bij, eierenleggende ~ 46  
 bij, eierleggende ~ 46  
 bij, gouden ~ 5  
 bij, halende ~ 3  
 bij, karneoler ~ 5  
 bij, karneoolse ~ 5  
 bij, krainse ~ 5  
 bij, leggende ~ 46  
 bij, natte ~ 92  
 BIJ, UITWERPSELEN VAN DE ~ 70  
 bij, vreemde ~ 5  
 bij, vuile ~ 47  
 bij, zwartjes van ~ ons 5  
 bij/bie 1, 2  
 bijbaard 51  
 bijbak 9  
 bijband 99  
 bijberdje 17  
 bijboer 6, 7  
 bijborstel 90  
 bijbroed 41, 61  
 bijbus 96  
 bijdoek 80, 98  
 bijdoek, holle ~ 90  
 bijdoen, zwerm ~ 94  
 bijeenbrengen, twee kolonies ~ 94  
 bijeendoen 94  
 bijeengooien 94  
 bijeenkappen 94  
 bijeenkoeken 69  
 bijeenkruipen 69  
 bijeenslaan 94  
 bijeenslagen 94  
 bijeenzetten 94  
 bijen bij laten vliegen 93  
 bijen die niet willen zwermen 55  
 bijen korten 86  
 bijen varen 98  
 bijen verzuipen 92  
 bijen zitten in de tros 68  
 bijen, [annekbolsche] ~ 55  
 BIJEN, ARME ~ 69  
 bijen, arme ~ 69  
 bijen, de ~ bijten 71  
 bijen, de ~ opkleden 98  
 bijen, de ~ sturen 72  
 bijen, de ~ zijn in dracht 60  
 bijen, de ~ zoeken rond 51  
 bijen, een laat ~ 50  
 bijen, een zwerm ~ 50  
 bijen, goede ~ 79  
 bijen, haffeltje ~ 51  
 bijen, invallende ~ 63  
 bijen, jonge ~ 37  
 bijen, kwade ~ 78  
 bijen, slappe ~ 69  
 BIJEN, STEEKLUSTIGE ~ 78  
 bijen, voerarme ~ 69  
 bijen, volk ~ 50  
 bijen, vreemde ~ 59  
 bijen, witte ~ 38  
 BIJEN, ZACHTE ~ 78  
 bijen, zoete ~ 79  
 bijen, zwermrustige ~ 54  
 bijen, zwermzieke ~ 50  
 bijenbaard 51  
 bijenbeschermer 80  
 bijenboer 6  
 BIJENBORSTEL 90  
 bijenborstel 90  
 BIJENDANS 60  
 bijendans 60  
 bijendeeg 102  
 BIJENDOEK 98  
 bijendoek 90  
 bijendrek 70  
 bijengek 7  
 bijenhaak 18  
 BIJENHAL 9  
 bijenhal 9  
 bijenhandschoen 81  
 bijenhars 67  
 bijenhoed met sluijer 80  
 bijenhok 10  
 bijenhokje 10  
 BIJENHOUDER 5  
 bijenhouder 6  
 BIJENHOUDER (scheldbenaming) 6  
 bijenhuisje 10  
 bijenhut 10  
 bijenkaar 8  
 bijenkap 79  
 BIJENKAP, BIJENKOGEL, ~ 79  
 bijenkaper 80  
 bijenkas 9, 10  
 BIJENKAST 8  
 bijenkast 9  
 bijenkerel 6  
 bijenkist 9  
 bijenklammen 18  
 BIJENKLEED 90  
 bijenkleed 80, 90  
 bijenkleedje 90  
 bijenkloot 7  
 bijenkogel 79  
 BIJENKOGEL, BIJENKAP 79  
 bijenkoker 80  
 bijenkolf 80  
 bijenkoning 6  
 BIJENKORF 7  
 bijenkorf 7, 10  
 bijenkorf, gewone hollandse ~ 12  
 bijenkot 10  
 bijenkovel 79  
 bijenkover 79  
 bijenkrammen 18  
 bijenkraten 26  
 bijenman 6  
 bijenmand 8  
 bijenmannetje 7  
 bijenmantel 80  
 bijenmaske 80  
 bijenmasker 80  
 bijenmelk 39  
 bijenmelker 7  
 bijenmens 6  
 bijenmes 87  
 bijenmouwen 81  
 bijennet 80  
 BIJENORLOG 71  
 bijenoorlog 71  
 bijenopzet 10  
 bijenpastoor 7  
 BIJENPIJP 82  
 bijenpijp 82  
 bijenplek 67  
 bijenpots 80  
 bijenpreut 7  
 bijenraat 26  
 BIJENRASSEN 5  
 bijenrietje 96  
 bijenschepper 89  
 bijenschuur 10  
 bijensluiser 80  
 bijenstal 10  
 bijenstok 25  
 bijenstront 70  
 bijenstrontjes 70

- bijensuiker 102  
 BIJENSUIKER, WINTER-  
 VOEDSEL, ~ 101  
 bijentros 51, 68  
 bijenvader 6  
 bijenveger 90  
 BIJENVOLK 25  
 bijenvolk 25  
 bijenwas 111, 112  
 bijenweer, (goed) ~ 64  
 bijenwei(de) 65  
 bijenwerk 26  
 bijenziekte 74  
 bijenzwerm 50  
 bijgat toedoen 99  
 bijgemeenschap 25  
 bijgeven 102  
 bijhaak/bijhaken 18  
 bijhal 9  
 bijhalen 60  
 bijhalletje 10  
 bijhelm 80  
 bijhouder 6  
 bijhuisje 96  
 bijhut 10  
 bijkaar 8, 10, 80  
 bijkap 79  
 bijkaper 80  
 bijkapruin 80  
 bijkas 9, 25  
 bijkast 9, 10  
 bijkast, kempische ~ 14  
 bijker 6  
 BIJKLEED 61  
 bijkleed 61, 90, 99  
 bijkleedje 23, 90, 99  
 bijklodde 7  
 bijklomp 51  
 bijkloot 7  
 bijknijper 80  
 bijkogel 79  
 bijkolder 79  
 bijkorf 8, 25, 80  
 bijkorven 10  
 bijkot 10  
 bijkovel 79  
 bijkovie 79  
 bijkrammen 18  
 bijkrammetjes 99  
 bijkruin 80  
 bijkwekerij 10  
 bijl's reiskas 14  
 bijlappen 95  
 bijlont 84  
 bijman 6  
 bijmand 8  
 bijmes 87  
 bijmoeder 2, 7  
 bijmolm 73  
 bijmouwen 81  
 bijna, ze zwermt ~ niet 54  
 bijnet 80  
 bij-oorlog 71  
 bijpennen 99  
 bijpijp 82  
 BIJPINNETJES 99  
 bijpinnetjes 99  
 bijpruik 80  
 bijraampje 20  
 bijraat 26  
 bijsluier 80  
 bijsnijden 86  
 bijsnoeien 86  
 bijspijkers 99  
 bijstal 10  
 bijstalletje 10  
 bij-stand 10  
 bijstek 19  
 bijstekken 19  
 bijstok 8  
 bijsuiker 102  
 bijten 78  
 bijten, de bijen ~ 71  
 bijters 72  
 bijteut 7  
 bijtje 1  
 bijtje, arm ~ 69  
 bijtje, jong ~ 3  
 bijtjes, [duu]~ 51  
 bijtjes, afgeklopte ~ 92  
 bijtjes, brave ~ 79  
 bijtjes, de ~ zijn op de haal  
 60  
 bijtjes, erge ~ 78  
 bijtjes, nerveuze ~ 78  
 bijtjes, straallustige ~ 78  
 bijtjes, zwerm ~ 50  
 bijtjesboer 6  
 bijtjeskap 79  
 bijtjesman 6  
 bijtjessuiker 102  
 bijtjestafel 65  
 bijtjesvolk 25  
 bijtros 51  
 bijtuin 10  
 bijvat 8  
 bijvater 80  
 bijveger 90  
 bijvliegen 58  
 bijvliegen, laten ~ 93  
 bijvoederen 102, 103  
 bijvoeren 102  
 bijvolk 25  
 bijwas 111  
 bijweer, (goed) ~ 64  
 bijwei 65  
 bijwerken 95  
 bijzetrand 18  
 bijzetten, koningin ~ 95  
 bijzetten, moeder ~ 95  
 bijzwerm 50, 52  
 bijzwerm, die ~ hangt 51  
 Bingham, beroker ~ 83  
 binnenkomen, geschooid ~  
 46  
 bisschopmuts 11  
 bisschopskorf 11, 12  
 BISSCHOPSMUTS 11  
 bisschopsmuts 11, 12  
 blaasbalg 83  
 blaasbalk 83  
 blaasje, het ~ 63  
 blaaspijp 82, 83  
 bladhonig 61  
 BLADHONING 61  
 bladhonig 61  
 bladluishoning 61  
 bladluizenhonig 61  
 bladluizenjus 61  
 blank werk 30  
 blanke graathoning 107  
 blanke honing 107  
 BLANKE RAAT 30  
 blanke raat 30  
 blazer 83  
 BLEKEN, WAS ~ 112  
 bleken, (was) ~ 112  
 blekjes 24  
 bleter 52  
 bleuten 63  
 blikje 24  
 blikken bus 118  
 bloed 37  
 bloed trekken 43  
 bloed, gesloten ~ 40  
 bloed, open ~ 39  
 bloem 84  
 bloem van zwavel 85  
 bloemen 60  
 bloemenstof 61  
 bloemsel 61  
 bloemsolfer 85  
 bloot maken 109  
 bloot steken 109  
 bobbelbroed 47  
 bokkenkop 44  
 bol 68  
 bol, vast op een ~ tegen het  
 werk hangen 69  
 bol, ze hangen op de ~ 69  
 bollen 59, 62, 112  
 bolletjes 112  
 bolwas 112  
 bonte bij 5  
 boog 12  
 BOOGKORF 12  
 boogkorf 12  
 boogkorf, gelderse ~ 12  
 boom 18  
 BORSTELS 62  
 borstels 62  
 borsteltjes 62  
 borstplaat 102

- BOT 33  
 BOT, ZE STAAN ~ 33  
 botsen 91  
 bouw, eigen ~ 32  
 BOUW, KOUDE ~ 34  
 bouw, koude ~ 34  
 BOUW, WARME ~ 33  
 bouw, warme ~ 33  
 bouw, wilde ~ 34  
 bouwbij 3  
 BOUWEN 32  
 bouwen 32  
 bouwen, grof werk ~ 33  
 bouwen, raten ~ 32  
 bouwster 3  
 bouwt, hij ~ goed uit 32  
 bouwt, hij ~ grof 33  
 bovenbak 22  
 braak, een ~ 55  
 brabantse korf 11, 12  
 brabantse, ronde ~ 11  
 brandzwerm 52, 54, 56  
 BRANDZWERM, VOORZWERM,  
 ~ 51  
 brave (bijen) 79  
 brave bijtjes 79  
 brengen, door de winter ~  
 101  
 brengen, naar de Peel ~ 98  
 brengen, op peil ~ 102  
 brij 39  
 BROED 36  
 broed 36, 37, 40, 41  
 broed aanleggen 36  
 BROED AANZETTEN 36  
 broed aanzetten 36  
 broed inzetten 36  
 broed koppen 86  
 broed snijden 86  
 BROED TREKKEN 43  
 broed trekken 43  
 broed van werkbijen 41  
 broed zetten 36  
 broed, [aorəl]~ 41  
 broed, bruin ~ 40  
 broed, bruinig ~ 40  
 broed, dicht ~ 40  
 BROED, FIJN ~ 41  
 broed, fijn ~ 28, 41  
 broed, gedekseld ~ 40  
 BROED, GESLOTEN ~ 40  
 broed, gesloten ~ 40  
 broed, gezegeld ~ 40  
 broed, goed ~ 41  
 BROED, GROF ~ 41  
 broed, grof ~ 41  
 broed, hij heeft ~ 36  
 broed, hoog ~ 41  
 broed, jong ~ 39  
 broed, koud ~ 34  
 broed, kwaad ~ 47  
 broed, ongerechtig ~ 47  
 BROED, OPEN ~ 39  
 broed, open ~ 39  
 broed, plat ~ 41  
 broed, rijp ~ 40  
 broed, schoon effen ~ 41  
 broed, stenen ~ 75  
 broed, toe ~ 40  
 broed, toegesloten ~ 40  
 BROED, UITKOMEN VAN HET ~  
 40  
 broed, uitlopend ~ 40  
 broed, verzegeld ~ 40  
 broed, vuil ~ 47  
 broed, warm ~ 34  
 broed, wittig ~ 40  
 broedaflegger 92  
 broedbak 20  
 BROEDBAK, BROEDKAMER, ~  
 19  
 broedbed 36  
 broedbij 3, 4  
 broedboog 36  
 broedcirkel 36  
 broeden 36  
 broedgordel 36  
 broedkader 20  
 broedkamer 20, 36  
 BROEDKAMER, BROEDBAK 19  
 BROEDKAMERRAAM 20  
 broedkamerraam 20  
 broedkamerraampje 20  
 broedkrans 36  
 BROEDNEST 36  
 broednest 20, 36  
 broedpest 75  
 broedplaats 36  
 broedraam 20, 37  
 broedraat 28, 30  
 broedrot 75  
 broedrot, Amerikaans ~ 75  
 broedssel 37  
 broedssel, fijn ~ 41  
 broedssel, nog niet gesloten  
 ~ 39  
 broek, ze gaan met de ~ af  
 70  
 broeken, de ~ afdoen 70  
 broekje 63  
 brommen 77  
 brood 61, 112  
 broodhokjes 28  
 broodklompjes 62  
 bruidskorf 11  
 bruidssuiker 102  
 BRUIDSVLUCHT 44  
 bruidsvlucht 44  
 BRUIDSZWERM 56  
 bruidszwerm 56  
 bruidszwerm, zingende ~  
 56  
 bruidvlucht 44  
 bruin 40  
 bruin broed 40  
 BRUINE HONING 107  
 bruine honing 107  
 bruine suiker 102  
 bruine-washoning 107  
 bruinig broed 40  
 bruisen 45, 77  
 brullen 77  
 bruspot 119  
 brute was 111  
 buikloop 74  
 buiten jagen 67  
 buiten sleuren 43  
 buiten, darren ~ gooien 67  
 buitenbak 20  
 buitenbijen 69  
 buitenplank 17  
 bulbroed 47  
 bullenfomper 83  
 bult 47  
 BULTBROED 47  
 bultbroed 41, 42, 47  
 bultbroed leggende 47  
 bultgebroed 47  
 bus, (honing)~ 118  
 bus, blikken ~ 118  
 [butlār] 117  
 C  
 CARBOLLAP 84  
 carbollap 84  
 CEL 27  
 cel 27  
 cel, hij komt uit de ~ 40  
 cellen beleggen 36  
 cellule (fr.) 27  
 cirkeldans 60  
 col 18  
 colkrammen 18  
 cyperse bij 5  
 D  
 dadant 13  
 dadant-blad 13  
 dadant-bladkas 13  
 dadantkas 13  
 DADANTKAST 13  
 dak 23  
 dan verdrinken ze 92  
 dang 77  
 dans 60  
 dans in de vorm van een  
 acht 60  
 dansen 59, 60  
 DAR 3  
 dar 4  
 dar(ren)broed 47

- DAR, GESLACHTSORGAAN VAN  
DE ~ 44  
darcelgebroed 28  
darling 4  
darmziekte 73  
darn 4  
darren aanzetten 33  
darren afmaken 67  
darren afslachten 67  
darren buiten gooien 67  
darren kapotmaken 67  
darren kappen 86  
DARREN KOPPEN 86  
darren koppen 86  
darren trekken 67  
darren villen 86  
darren zetten 33  
darren, afslachten van ~  
67  
darren, tros ~ 44  
darren, uitdrijven van de ~  
67  
darrenbij 4, 55  
DARRENBOL 44  
darrenbol 44  
darrenbroed 28, 41  
darrenbroed zetten 33  
darrenbroederig 47  
darrenbroederige moeder 47  
DARRENBROEDIG 47  
darrenbroedig 47  
darrenbroedige koningin  
47  
darrenbroedige moeder 47  
darrencel 28  
darrenkogel 44  
darrenpijp 82  
darrenraam 29  
darrenraat 28, 41  
DARRENRAAT AANBOUWEN  
33  
DARRENSLACHT 67  
darrenslacht 67  
darrenslachting 67  
darrentoren 44  
darrenwerk 28  
darrenzuchtig volk 55  
darrenzwerm 44  
darrie 4  
DATHEPIJP 82  
dathepijp 82  
dauwhoning 61  
de bij moet afvliegen 93  
de bij uitbreken 87  
de bij vecht 71  
de bij zit te pratten 45  
de bijen bijten 71  
de bijen inslaan 94  
de bijen opkleden 98  
de bijen sturen 72  
de bijen zijn in dracht 60  
de bijen zoeken rond 51  
de bijtjes zijn op de haal  
60  
de broeken afdoen 70  
de dracht nareizen 98  
de dubbele drets 74  
DE KONINGIN MERKEN 97  
de korf uitbreken 87  
DE KORF UITBREKEN OF  
UITSNIJDEN 87  
de leg snijden 43  
de moeder is aan het leggen  
36  
de moeder knippen 95  
DE MOEDERKORF AFKLOPPEN  
91  
de moeder afvleugelen 96  
de moeder is aan de leg 38  
DE MOER KNIPPEN 95  
de oude moeder 92  
de oude moeder is eraf 57  
de oude moeder komt haast  
57  
de vlieg kwijt zijn 59  
de was groeit 32  
de winter ingaan 101  
de zwerm is gereed 50  
de zwerm rechten 88  
de zwerm trekt eruit 57  
de zwerm vertrekt 57  
dek 23  
dekkleed 23  
DEKKLEEDJE 23  
dekkleedje 23  
dekplank 23  
DEKPLANK, KASTDEKSEL/~  
22  
deksel 22, 23, 40  
dekselen 39  
dekseltje 40  
dekzeiltje 23  
DERDELING 53  
derdeling 53  
dere 4  
derling 54  
diarree 74  
dicht broed 40  
dicht, hij heeft hem ~ staan  
40  
dichtbinden 98  
dichtduwen 99  
dichte doppen 40  
dichten, [péilgat] ~ 99  
dichtgebonden mouwen 81  
dichtkitten 68  
DICHTKITTEN VAN DE WONING  
68  
dichtkitter 67  
dichtmaken 68, 99  
dichtmetselen 68  
dichtmetsen 68  
dichtpekken 68  
dichtplakken 68  
dichtplekken 68  
dichtsteken 99  
dichtstoppen 68, 99  
die bijzwerm hangt 51  
die heeft zijn eigen dood-  
gelopen 92  
die, bijen ~ niet willen  
zwermen 55  
die, een kas ~ niet wil  
zwermen 54  
dieven 72  
dikgat 4  
dikkop 4  
dikkoppen kapotmaken 67  
dikkoppenbroed 47  
dode periode 68  
doden 48  
doek 117  
DOEK, TEGEN DE ~ JAGEN  
95  
doek, tegen de ~ jagen 95  
doek, tegen het ~ jagen 95  
doekpinnetjes 99  
[döëmpfá]papier 84  
doen 66  
doen aannemen 95  
doen afvliegen 93  
doen, bij mekaar ~ 94  
doen, nu ~ ze lelijk 77  
doen, ze gaan een kakje ~  
70  
doen, zot ~ 59  
doet, hij ~ weg 57  
dompen 81  
dompen, pijp om te ~ 82  
domper 83  
donker werk 40  
donkere raat 30  
dood 55  
doodbranden 85  
doodroken 85  
dood zetten 93, 94  
dood zetten en omzetten  
93  
dooddoen 85  
doodgelopen, die heeft zijn  
eigen ~ 92  
doodlopen 100  
doodsteken 67  
DOODZWERMEN, ZICH ~ 55  
doodzwermen, zich ~ 55  
doodzwermen, zijn eigen ~  
55  
door de winter brengen  
101  
DOOR, ONRUSTIG ZIJN ~  
MOERLOOSHEID 45  
doorbijten 40  
doordoen 110

- doordracht 65  
 doorhouden 101  
 doorhouders 101  
 doorknagen 41  
 doorknauwen 41  
 doorlopen 110  
 doorsnijden 41  
 doorsnijden, erenbloed ~ 86  
 doorstaander 101  
 doorwinteren 68, 101  
 dop 27, 29, 38, 42  
 dop in de melk 38  
 dop, gewone ~ 42  
 dop, ingeknauwde ~ 42  
 dopjes 29  
 doppen 42  
 doppen leegvreten 48  
 doppen optrekken 46  
 doppen trekken 46  
 doppen zetten 46  
 doppen, dichte ~ 40  
 doppen, gesloten ~ 40  
 doppen, hij heeft zijn ~ al toe 38  
 doppen, ingemelkte ~ 38  
 doppen, lege ~ 42  
 doppen, open ~ 39  
 doppen, toeë ~ 40, 42  
 dopzwerm 53  
 dorpel 17  
 draagtijd 64  
 draaien 109  
 draaien, was ~ 113  
 draaier 115  
 dracht 60  
 DRACHT 64  
 dracht 64, 65  
 dracht van de ene heiligen-  
 dag naar de andere 65  
 dracht, (het is een) goede ~ 64  
 dracht, de ~ nareizen 98  
 dracht, de bijen zijn in ~ 60  
 dracht, er is goede ~ 64  
 dracht, late ~ 65  
 dracht, op de ~ zetten 93  
 dracht, veel ~ 64  
 dracht, vette ~ 63  
 dracht, vroege ~ 64  
 drachtbronnen 65  
 drachtgebied 65  
 drachtperiode 64  
 drachtplaats 65  
 drachtplek 65  
 drachtseizoen 64  
 drachtstijd 64  
 drachtveld(en) 65  
 drachtweer 64  
 drachtwei 65  
 dragen, hard ~ 63  
 dreem 4  
 dreigbij 72  
 drentse korf 11, 12  
 dressen, eraf ~ 57  
 drets, de dubbele ~ 74  
 dretsjes 70  
 drijfvoeder 103  
 drijfvoerders 102, 103  
 DRIJFVOER 103  
 DRIJFVOEREN 102  
 drijfvoeren 102, 103  
 DRIJVELING 105  
 drijveling 105  
 DRIJVEN 105  
 drijven 103, 105  
 drijver 105  
 drinkenbak 21  
 druiphoning/-honig 109  
 druphoning 109  
 dubbele, de ~ drets 74  
 duifjes 112  
 duitse 5  
 DUITSE KAST 14  
 duitse kast 14  
 duitse, zwarte ~ 5  
 duivelskop 44  
 dunne honing 106  
 [duu]bijtjes 51  
 dwaas vliegen 45  
 dwarsbouw 34  
 DWARSBOUWERS 34  
 dwarsbouwers 34  
 dwarsklippels 34  
 dwarsknuppels 34  
 dwarsligger 35  
 dwarsmieters 34  
 dwarsprutsers 34  
 dwarsspijlen 19  
 dwarsstekken 19  
 dwarswerkers 34  
 E  
 echte zwerm 53  
 een andere koningin geven 95  
 een andere moeder opzetten 95  
 een beste 54  
 een braak 55  
 een goede 54  
 een hete bij 78  
 een kalme 79  
 een kas die niet wil  
 zwermen 54  
 EEN KONINGIN OPZETTEN 95  
 een kwade (bij) 78  
 een laat bijen 50  
 een lastige bij 78  
 een magere 69  
 een naggel 77  
 een nieuwe moeder geven 95  
 een nieuwe moeder  
 opzetten 95  
 EEN NOODDOP ZETTEN 46  
 een oude 48  
 een oude moeder geven 95  
 een slappe 69  
 een verarmoeide 56  
 een volk rechten 95  
 een zwerm bijen 50  
 EEN ZWERM EIGENEN 88  
 EEN ZWERM SCHEPPEN 88  
 één, er ~ van maken 94  
 een, ik heb ~ gegeven 95  
 een, ik heb er ~ uit de rij  
 staan 94  
 eens, kijk ~ hoe een goed  
 werk er in zit 32  
 eer 4  
 eerbij 4  
 eerbijen afslachten 67  
 eerbijen kapotmaken 67  
 eerbijenbloed 47  
 eerbijenraat 29  
 eerbloed 29  
 eerd 4  
 eerd-achtig 47  
 eerdbij 4  
 eerdbijen, hij vliegt met zijn  
 ~ 50  
 eerdbijenbroed 41  
 eerdbijenraat, hij is weer ~  
 aan het zetten 33  
 eerdbloed 41  
 eerdbroedcellen 29  
 eerden snijden 86  
 eerden, ze werken op ~ 33  
 eerdkam schieten 33  
 eerdnest 55  
 eerraat 29  
 eerste begin 31  
 eerste endeling 53  
 eerste zwerm 52  
 eersteling 52  
 eetbak 21  
 effen, schoon ~ broed 41  
 egyptische bij 5  
 eieren 37  
 eierenleggende bij 46  
 eierleggende bij 46  
 eierleggende werkbij 46  
 eierleggende werkster 46  
 eierleggende werksterbroed  
 47  
 eiers 37  
 eiertjes 37  
 eigen bouw 32  
 eigen, die heeft zijn ~  
 doodgelopen 92



eigen, haar ~ rechten 46  
 eigen, hij is zijn ~ aan het  
 klaarmaken 51  
 eigen, redt zijn ~ 46  
 eigen, ze halen zijn ~ kapot  
 63  
 eigen, zijn ~ doodzwermen  
 55  
 eigen, zijn ~ kaalzwermen  
 55  
 eigen, zijn ~ kapotzwermen  
 55  
 eigen, zijn ~ oriënteren 59  
 eigen, zijn ~ rechten 46  
 eigenen 88  
 EIGENEN, EEN ZWERM ~ 88  
 eikeldopjes 42  
 eindling 53  
 EITJES 37  
 eitjes 37  
 elkaar, op ~ kruipen 69  
 emmer 118  
 endel 53  
 ENDELEN 55  
 endelen 55  
 ENDELING 53  
 endeling 53  
 endeling, eerste ~ 53  
 endeling, tweede ~ 54  
 endelingen 55  
 endelingzworm 53  
 endelkorf 97  
 ene, dracht van de ~  
 heiligendag naar de  
 andere 65  
 engel, (de) ~ 77  
 engels kasje 15  
 engelse kast 15  
 enling 53  
 entel 53  
 entelen 55  
 enteling 53  
 er één van maken 94  
 er is goede dracht 64  
 er ligt al melk in 38  
 er terug op 58  
 er, hij zit ~ goed in 34  
 er, hij zit ~ scheef in 34  
 er, ik heb ~ een uit de rij  
 staan 94  
 er, kijk eens hoe een goed  
 werk ~ in zit 32  
 er, ze steken ~ rap op en het  
 is raak 78  
 eraf dresen 57  
 eraf, de oude moeder is ~  
 57  
 eraf, het oude moer komt ~  
 57  
 eraf, hij komt ~ 57  
 eraf, oude moer komt ~ 57

erebij 4  
 eren afslachten 67  
 erenbloed doorsnijden 86  
 erenbroed 41  
 erenwerk 29  
 erge bijtjes 78  
 ERICABORSTEL 116  
 ericaborstel 116  
 erling 53  
 erts 67  
 eruit naaien 57  
 eruit trekken 48  
 eruit, de zwerm trekt ~ 57  
 eruit, ze gaat ~ 44  
 eruitkloppen 91  
 ervoor liggen 51  
 ervoor, het is ~ gereed 50  
 eten 69  
 eten, ze zitten slecht in hun  
 ~ 69  
 Europees stinkbroed 75  
 EUROPEES VUILBROED 74

## F

familiedans 60  
 fijn 28, 41  
 FIJN BROED 41  
 fijn broed 28, 41, 42  
 fijn broedsel 41  
 FIJN WERK 28  
 fijn werk 27, 28, 29, 41  
 fijne graat 28  
 fijne raat 28  
 fijne was 30, 112  
 flauw 66  
 FLAUW ZITTEN 66  
 flauw zitten 66  
 flink aan het werken 32  
 fluiten 52  
 fontein 21  
 fruitdracht 64  
 fruitkast 14  
 fruitteelt 14  
 FRUITTEELTKAST 14  
 fruitteeltkast 14  
 fruittelerskas 14  
 fruittelerskast 14

## G

gaan hangen 58  
 gaan naar 66  
 gaan schijten 70  
 gaan, hij zal ~ zwermen 50  
 gaan, op reis ~ 98  
 gaan, ze ~ een kakje doen  
 70  
 gaan, ze ~ lossen 70  
 gaan, ze ~ met de broek af  
 70

gaan, ze ~ nogal te werk  
 77  
 gaarne, ze zwermt ~ 54  
 gaas 80  
 gaat, hij ~ 57  
 gaat, hij ~ (haast) zwermen  
 50  
 gaat, hij ~ haast hangen 58  
 gaat, hij ~ van armoede 56  
 gaat, hij ~/is aan het lezen  
 58  
 gaat, ze ~ eruit 44  
 gaatje 80  
 gangmaker 51  
 gapirkooitje 96  
 garen 66  
 garengoed, oude hoed met  
 een voile van ~ 80  
 gat, met trossen aan het ~  
 hangen 51  
 gebastardeerde 5  
 gebold, ze zitten ~ 69  
 gebrandzwermd, hij heeft ~  
 57  
 gebroed 37  
 gebroed, gesloten ~ 40  
 gebroed, jong ~ 37  
 gebroed, open ~ 39  
 gebruiken 69  
 gedekseld broed 40  
 gedreven volk 105  
 gedrupte honing 109  
 geeft, het ~ goed 64  
 geel meeltje 61  
 geeltjes, italiaanse ~ 5  
 gefiltreerde was 112  
 gegeven, ik heb een ~ 95  
 gegons 25  
 geitenkop 44  
 gekruist(e) 5  
 geladen 63  
 gelderse boogkorf 12  
 gelderse korf 11  
 gele (bijen) 5  
 gelei 39  
 gemengd ras 5  
 geneet, hij heeft ~ 37  
 geperste honig 108  
 geperste honing 108  
 geplekt 68  
 gepreste honing 108  
 gerecht 38, 45  
 gerecht volk 45  
 gerecht, hij is ~ 45  
 gerecht, ze is ~ 45  
 gerechten 95  
 gerechten, ze willen zich ~  
 46  
 gerechtig 45  
 gerechtigde 45  
 gereed, de zwerm is ~ 50

gereed, het is ervoor ~ 50  
 geschooid binnenkomen  
 46  
 geslachtsdelen 44  
 geslachtsorgaan 44  
 GESLACHTSORGAAN VAN DE  
 DAR 44  
 geslingerde honing 109  
 gesloten 40  
 gesloten bloed 40  
 GESLOTEN BROED 40  
 gesloten broed 40  
 gesloten dop(pen) 40  
 gesloten gebroed 40  
 gesloten honing 106  
 gesloten tros 68  
 gesloten, nog niet ~  
 broedsel 39  
 gesmolten suiker 102  
 gesmolten was 112  
 gestampte honing 108  
 gestoken worden 78  
 getapte honing 108  
 geven, (een) koningin ~ 95  
 geven, een andere koningin  
 ~ 95  
 geven, een nieuwe moeder  
 ~ 95  
 geven, een oude moeder ~  
 95  
 geven, jonge koningin ~  
 95  
 geven, moer ~ 95  
 geven, rook ~ 81  
 geven, wintervoedsel ~  
 102  
 GEWERKT, STOMP ~ 33  
 gewone dop 42  
 gewone hollandse bijenkorf  
 12  
 gewone spijlen 19  
 gezeefde was 112  
 gezegeld broed 40  
 gezegelde honing 106  
 gezoem 25  
 gezuiverde was 112  
 glazen kastje 15  
 goed bijenweer 64  
 goed bijweer 64  
 goed broed 41  
 goed honingweer 64  
 goed vliegweer 64  
 goed volk 45, 54, 79  
 goed, het geeft ~ 64  
 goed, het haalt ~ 64  
 goed, het honingt ~ 64  
 goed, het is ~ weer om te  
 halen 64  
 goed, hij bouwt ~ uit 32  
 goed, hij is weer ~ 45  
 goed, hij zit er ~ in 34

goed, kijk eens hoe een ~  
 werk er in zit 32  
 goed, ze halen ~ 64  
 goed, ze vliegen hem ~ aan  
 63  
 goed, ze wachten op ~ weer  
 66  
 goede bijen 79  
 goede haal 64  
 goede moeder 47  
 goede plak 65  
 goede streekte 65  
 goede, (het is een) ~ dracht  
 64  
 goede, een ~ 54  
 goede, er is ~ dracht 64  
 goerzen 25, 77  
 gonzen 25, 77  
 gooien, bij mekaar ~ 94  
 gooien, darren buiten ~ 67  
 gordijn 80  
 gouden bij 5  
 goudse pijp 82  
 graat, fijne ~ 28  
 graat, oude ~ 30  
 graat/graten 26  
 graathonig 107  
 graathoning 106, 107  
 graathoning, blanke ~ 107  
 graatwas 111  
 grandmère (fr.) 93  
 gravenhorster (korf) 12  
 grijze 5  
 groeien 32  
 groeit, de was ~ 32  
 groene 106  
 GROF BROED 41  
 grof broed 28, 41  
 GROF WERK 28  
 grof werk 28, 41  
 grof werk (aan)zetten 33  
 grof werk bouwen 33  
 grof werk maken 33  
 grof werken 33  
 grof, (veel) ~ werk 33  
 grof, hij bouwt ~ 33  
 grof, hij heeft al ~ werk 33  
 grof, werken op ~ werk 33  
 grollen 77  
 grondplank 17  
 groot, plat ~ mes 87  
 grote zwerm 52  
 grove raat 28

## H

haag, ze vliegen de ~ in 58  
 haak 87  
 haak/haken 18  
 haal, de bijtjes zijn op de ~  
 60

haal, goede ~ 64  
 haalbij 1, 3  
 haaldracht, het is ~ 64  
 haalseizoen 64  
 haalster 3  
 haalsterbij 3  
 haalt, het ~ (goed) 64  
 haalt, het ~ als de pest 63  
 haalt, het ~ hard 64  
 haalt, hij ~ zijn best 64  
 haaltijd 64  
 HAALWEER 63  
 haalweer, (het is) (echt) ~  
 63  
 haar 62  
 haar eigen rechten 46  
 haast, de oude moeder komt  
 ~ 57  
 haast, hij gaat ~ hangen 58  
 haast, hij gaat ~ zwermen  
 50  
 haffeltje bijen 51  
 hal 10  
 hal, in de ~ zetten 101  
 HALEN 60  
 halen 60, 66  
 halen op 66  
 halen, hard ~ 63  
 halen, het is goed weer om  
 te ~ 64  
 halen, honing ~ uit 66  
 halen, mirakel ~ 63  
 halen, ze ~ goed 64  
 halen, ze ~ hard 64  
 halen, ze ~ wreed 63  
 halen, ze ~ zijn eigen kapot  
 63  
 halende bij 3  
 half raam 22  
 halfseizoen 65  
 handig volk 79  
 handige italianen 5  
 handkolf/btoestel 117  
 HANDSCHOEN 81  
 handschoen 81  
 hangen 58  
 HANGEN VAN DE ZWERM 58  
 hangen, gaan ~ 58  
 hangen, hij gaat haast ~ 58  
 hangen, ineen ~ 71  
 hangen, met trossen aan het  
 gat ~ 51  
 hangen, vast op een bol  
 tegen het werk ~ 69  
 hangen, ze ~ op de bol 69  
 hangt, die bijzwerm ~ 51  
 hard afvliegen 55  
 hard dragen 63  
 hard halen 63  
 hard, het haalt ~ 64  
 hard, te ~ afvliegen 55

- hard, ze halen ~ 64  
 hard, ze vliegen ~ 63  
 haren 62  
 hars 67  
 heb, ik ~ een gegeven 95  
 heb, ik ~ er een uit de rij  
 staan 94  
 hebben, ze ~ de afgang 73  
 hebben, ze ~ nooddoppen  
 46  
 hechthaken 18  
 heeft armoede 43  
 heeft zich vervlogen 59  
 heeft, die ~ zijn eigen  
 doodgelopen 92  
 heeft, hij ~ al grof werk 33  
 heeft, hij ~ broed 36  
 heeft, hij ~ gebrandzwermd  
 57  
 heeft, hij ~ geneet 37  
 heeft, hij ~ hem dicht staan  
 40  
 heeft, hij ~ in 36, 38  
 heeft, hij ~ zijn doppen al  
 toe 38  
 heeft, hij ~ zo'n mooi werk  
 32  
 heel raam 20  
 heer 4  
 heetjagen 92, 100  
 heetlopen 100  
 heetzitten 100  
 heibij, hollandse ~ 5  
 heiborstel 116  
 heidracht 65  
 heihoningborstel 117  
 heiligendag, dracht van de  
 ene ~ naar de andere  
 65  
 helemaal afdoen 87  
 helpt, mijn korf is over de ~  
 32  
 hellegat 16  
 helm 80  
 hem, hij heeft ~ dicht staan  
 40  
 hem, ze vliegen ~ goed aan  
 63  
 hemelbij 4  
 hendeling 53  
 hendelingen 55  
 heren slachten 86  
 hertenkop 44  
 het baardt zo 50  
 het blaasje 63  
 het geeft goed 64  
 het haalt (goed) 64  
 het haalt als de pest 63  
 het haalt hard 64  
 het honigt 64  
 het honingt (goed) 64  
 het is ervoor gereed 50  
 het is goed weer om te  
 halen 64  
 het is haaldracht 64  
 het is rap vol 63  
 het klavert 66  
 het oude moer 52  
 het oude moer komt eraf  
 57  
 het staat rijp 50  
 HET VLEGGAT OPSTOPPEN  
 99  
 het zotten 59  
 hete, een ~ bij 78  
 hij bouwt goed uit 32  
 hij bouwt grof 33  
 hij doet weg 57  
 hij gaat 57  
 hij gaat (haast) zwermen  
 50  
 hij gaat haast hangen 58  
 hij gaat van armoede 56  
 hij gaat/is aan het lezen 58  
 hij haalt zijn best 64  
 hij heeft al grof werk 33  
 hij heeft broed 36  
 hij heeft gebrandzwermd  
 57  
 hij heeft geneet 37  
 hij heeft hem dicht staan  
 40  
 hij heeft in 36, 38  
 hij heeft zijn doppen al toe  
 38  
 hij heeft zo'n mooi werk  
 32  
 hij is aangevlogen 58  
 hij is de pijp uit 57  
 hij is gerecht 45  
 hij is nog scherp 32  
 hij is teruggegaan 58  
 hij is teruggekomen 58  
 hij is vaardig 50  
 hij is weer eerdbeienraat aan  
 het zetten 33  
 hij is weer goed 45  
 hij is zijn eigen aan het  
 klaarmaken 51  
 hij is/ze zijn rijp 50  
 hij komt eraf 57  
 hij komt uit de cel 40  
 hij koust 62  
 hij schreeuwt 45  
 hij tekent 51  
 hij vliegt met zijn eerdbeien  
 50  
 hij zal gaan zwermen 50  
 hij zit er goed in 34  
 hij zit er scheef in 34  
 hij zit zo ruw voor het  
 tijlgat 51  
 hij zwermt van armoede  
 56  
 hij, ze zitten/~ zit 58  
 ho/ulgat 16  
 hoe, kijk eens ~ een goed  
 werk er in zit 32  
 hoed, oude ~ met een voile  
 van garengoed 80  
 hoed, strooien ~ met voiltje  
 80  
 hoedsluier 80  
 hoezen 77  
 hogers 18  
 hollandse 5  
 hollandse heibij 5  
 hollandse korf 12  
 hollandse zwarte 5  
 hollandse, gewone ~  
 bijenkorf 12  
 hollandse, zwarte ~ 5  
 holle bijdoek 90  
 hommell 4  
 hommelnest 55  
 hongervolk 69  
 HONGERZWERM 56  
 hongerzwerm 56  
 honig 39, 61, 105  
 honig voeren om te roven  
 72  
 honig, geperste ~ 108  
 honig, klare ~ 107  
 honig, losse honing/~ 106  
 honig, onrijpe honing/~  
 106  
 honig, rauwe ~ 106  
 honig, rijpe honing/~ 106  
 honig, schone ~ 107  
 honig, verzegelde honing/~  
 106  
 honig, zuivere ~ 107  
 honigblaasje 63  
 honigbron 65  
 honigcel 27  
 honigdans 60  
 honigdracht 65  
 honigkamer 22  
 honigkuijpje 27  
 honigmaag 63  
 honigmede 111  
 honigmes 87  
 honigpijpje 27  
 honigraam 22  
 honigraat 26  
 honigt, het ~ 64  
 honigzemerij 111  
 honigzolder 22  
 HONING 105  
 honing 61, 105  
 honing halen uit 66  
 honing in bebroede raat  
 107

- honing uit de raat 107  
 HONING ZEVEN 110  
 honing, blanke ~ 107  
 HONING, BRUINE ~ 107  
 honing, bruine ~ 107  
 honing, dunne ~ 106  
 honing, gedrupte ~ 109  
 honing, geperste ~ 108  
 honing, gepreste ~ 108  
 honing, geslingerde ~ 109  
 honing, gesloten ~ 106  
 honing, gestampte ~ 108  
 honing, getapte ~ 108  
 honing, gezegelde ~ 106  
 honing, losse ~/honig 106  
 honing, maagdelijke ~ 107  
 honing, niet-rijpe ~ 106  
 honing, niet-verzegelde ~ 106  
 honing, ongezegelde ~ 106  
 honing, ongezuiverde ~ 108  
 honing, onrijpe ~ 61  
 honing, onrijpe ~/honig 106  
 HONING, ONVERZEGELDE ~ 106  
 honing, onverzegelde ~ 106  
 honing, open ~ 106  
 honing, platte ~ 106  
 honing, rauwe ~ 107  
 honing, rijpe ~/honig 106  
 HONING, RUWE ~ 107  
 honing, ruwe ~ 107  
 HONING, VERZEGELDE ~ 106  
 honing, verzegelde ~/honig 106  
 honing, vuile ~ 108  
 honing, zuivere ~ 109  
 honing, zwarte ~ 107, 108  
 honing/honingslinger 115  
 honingbak 22  
 honingbakraam 22  
 honingbier 111  
 honingbij 1, 3  
 HONINGBLAAS 63  
 honingblaas 63  
 honingblaasje 63  
 honingblik 118  
 honingboer 6  
 honingbron 65  
 HONINGCEL 27  
 honingcel 27, 28  
 honingcellen 27, 28  
 honingcelletje 27  
 honingcellule 28  
 honingdans 60  
 honingdauw 61  
 honingen 60  
 honinggraat 26, 27  
 honinghokje 27  
 honingkamer 22  
 HONINGKAMER, HONINGZOLDER 21  
 HONINGKAMERRAAM 22  
 honingkammeraam 22  
 HONINGKRAANS 28  
 honingkrans 28  
 honinglosser 116  
 honingmaag 63  
 honingmens 6  
 honingmes 116  
 HONINGPERS 114  
 honingpers 119  
 honingpijpje 27  
 honingraam 22  
 honingraampjes 22  
 honingraat 26, 28, 30  
 honingraat, rauwe ~ 107  
 honingrand 18, 28  
 honingring 28  
 honingscheel 40  
 HONINGSLINGER 115  
 honingstempel 117  
 honingt, het ~ (goed) 64  
 honingvat 118  
 honingvork 116  
 honingvorket 116  
 honingwafelen 30  
 honingweer, (goed) ~ 64  
 honingwei 65  
 honingwei, schone ~ 65  
 HONINGWEIDE 65  
 honingwijn 111  
 HONINGZEEF 117  
 honingzeef 117  
 honingzemelarij 111  
 HONINGZEMERIJ 111  
 honingzemerij 111  
 honingzift 117  
 honingzolder 22  
 HONINGZOLDER, HONINGKAMER, ~ 21  
 honingzolderraam 22  
 honingzolderraampje 22  
 hoofddracht 64  
 hoog broed 41  
 HOOGSEL 17  
 hoogsel 17, 22  
 hoogselbanden 18  
 hoogselraam 22  
 hoogselringen 18  
 hoop 50  
 hoorn 44  
 hork 4  
 horken afdrijven 67  
 horken koppen 86  
 horkenbroed 29  
 horzel 4  
 houdvolken 101  
 houten pennetjes 99  
 houten pinnen /pinnetjes 99  
 HUIDBIJEN 69  
 huidbijen 69  
 huidje 31  
 huilen 45  
 huis, te ~ zetten 101  
 huisbij 3  
 hulpkorf 72  
 hun, ze zijn aan ~ voorraad 69  
 hun, ze zitten slecht in ~ eten 69  
 hydromel 111  
 I  
 iek 61  
 ijls gat 16  
 ik heb een gegeven 95  
 ik heb er een uit de rij staan 94  
 imker 6  
 imkerssuiker 102  
 in de hal zetten 101  
 IN DE MELK STAAN 38  
 in de pap 38  
 in de pap liggen 38  
 in de/het melk staan 38  
 in het melk liggen 38  
 in tros zitten 68  
 IN WINTERTROS ZITTEN 68  
 in, bijen zitten ~ de tros 68  
 in, dans ~ de vorm van een acht 60  
 in, de bijen zijn ~ dracht 60  
 in, dop ~ de melk 38  
 in, er ligt al melk ~ 38  
 in, hij heeft ~ 36, 38  
 in, hij zit er goed ~ 34  
 in, hij zit er scheef ~ 34  
 in, honing ~ bebroede raat 107  
 in, kijk eens hoe een goed werk er ~ zit 32  
 in, raatje ~ het begin 31  
 in, ze staan ~ de pap 38  
 in, ze vliegen de haag ~ 58  
 in, ze zitten slecht ~ hun eten 69  
 INBALLEN 59  
 inballen 59  
 INBEDELEN 46  
 inbedelen 46  
 inbedelen, zich ~ 46  
 inbijten 48  
 inbollen 59  
 inbrekers 72  
 inbrengen, koningin ~ 95

- inbrengen, moer ~ 95  
 indikken 110  
 ineen hangen 71  
 ineens opbrommen 77  
 ingaan, de winter ~ 101  
 ingeknauwde dop 42  
 INGELEGD 38  
 ingelegd 38  
 ingelegde koninginnen-  
 doppen 42  
 ingemelkte doppen 38  
 ingevoederd, te weinig ~  
 69  
 ingewinterd, slap ~ 69  
 ingewinterd, slecht ~ 69  
 ingezaaid 38  
 inkaren 88  
 inklemmen 59  
 inkorten 86, 96  
 INKORTEN, RATEN ~ 86  
 inlandse (bij) 5  
 inlands (ras) 5  
 inlandse, zwarte ~ 5  
 inleggen 36  
 inleiden, moer ~ 95  
 inpinnen 19  
 inschooien 46  
 inslaan, de bijen ~ 94  
 INTEREN 69  
 interen 69  
 intrekken 46  
 invallende bijen 63  
 INVOEDEREN 102  
 invoederen 102  
 invoeren 102  
 invoeren, koningin ~ 95  
 invoeren, moer ~ 95  
 INWINTEREN 101  
 inwinteren 68, 101, 102  
 inwintering 101  
 inzetten, broed ~ 36  
 is, de moeder ~ aan het  
 leggen 36  
 is, de moer ~ aan de leg  
 38  
 is, de oude moeder ~ eraf  
 57  
 is, de zwerm ~ gereed 50  
 is, er ~ goede dracht 64  
 is, het ~ ervoor gereed 50  
 is, het ~ goed weer om te  
 halen 64  
 is, het ~ haaldracht 64  
 is, het ~ rap vol 63  
 is, hij ~ aangevlogen 58  
 is, hij ~ de pijp uit 57  
 is, hij ~ gerecht 45  
 is, hij ~ nog scherp 32  
 is, hij ~ teruggegaan 58  
 is, hij ~ teruggekomen 58  
 is, hij ~ vaardig 50
- is, hij ~ weer eerdbijenraat  
 aan het zetten 33  
 is, hij ~ weer goed 45  
 is, hij ~ zijn eigen aan het  
 klaarmaken 51  
 is, hij gaat/~ aan het lezen  
 58  
 is, korf ~ moerecht 45  
 is, mijn korf ~ over de helft  
 32  
 is, ze ~ al aan het zaaien 36  
 is, ze ~ gerecht 45  
 is, ze steken er rap op en  
 het ~ raak 78  
 italiaan 5  
 italiaanse (bij) 5  
 italiaanse geeltjes 5  
 italiaantjes 5  
 italianen 5  
 italianen, handige ~ 5  
 italianen, tamme ~ 5  
 italianers 5
- J
- jaagkieps 91  
 JAAGKORF 91  
 jaagkorf 91  
 jaagkorfje 91  
 jaagnebs 91  
 jaagteil 91  
 jaagvolk 91  
 jaagzwerm 91  
 jageling 91  
 JAGEN 90  
 jagen 90  
 jagen, buiten ~ 67  
 JAGEN, TEGEN DE DOEK ~ 95  
 jagen, tegen de doek ~ 95  
 jagen, tegen de zak ~ 95  
 jagen, tegen het doek ~ 95  
 jagen, tegen het kleedje ~  
 95  
 jelletje 40  
 joegoslaven 5  
 jong bijtje 3  
 jong broed 39  
 jong gebroed 37  
 jong werk 30  
 jonge bij(en) 3  
 jonge bijen 37  
 jonge koningin geven 95  
 jonge raat 30  
 jonge zwerm 56  
 jonge, zwerm met ~ moeder  
 56
- K
- kaal 55  
 kaal afvliegen 55
- kaal volk 57  
 kaal, te ~ afzwermen 55  
 kaalsnijden 87  
 kaalzwermen 55  
 kaalzwermen, zijn eigen ~  
 55  
 kaar 8  
 kaarmes 87  
 kaas 112  
 kaaszeef 117  
 kadukelijke koningin 48  
 kakje 70  
 kakje, ze gaan een ~ doen  
 70  
 kakkerij 74  
 KALKBROED 75  
 kalkbroed 75  
 kalkbroedsel 75  
 kalm (volk) 79  
 kalme (bijen) 79  
 kalme, een ~ 79  
 kalmeren 82  
 kammen 27, 31  
 kan, (honing)~ 118  
 kap 23, 80  
 kaper 80  
 kapot, ze halen zijn eigen ~  
 63  
 kapotmaken 43, 85  
 kapotmaken, darren ~ 67  
 kapotmaken, dikkoppen ~  
 67  
 kapotmaken, eerbijen ~ 67  
 kapotsteken 59  
 kapotstoken 85  
 kapotzwermen 55  
 kapotzwermen, zijn eigen ~  
 55  
 kappen 81  
 kappen, darren ~ 86  
 kapruin 80  
 karen 88  
 karneoler bij 5  
 karneoolse bij 5  
 karnika's 5  
 karton met zwavel 85  
 kas 8, 9, 25  
 kas, afgezwermde ~ 57  
 kas, een ~ die niet wil  
 zwermen 54  
 kas, kempische ~ 14  
 kas, verhongerde ~ 56  
 kas, verplaatsbare ~ 14  
 kas, vuile ~ 57  
 kasbijen 25  
 kasje 96  
 kasje, engels ~ 15  
 kast 9, 10  
 KAST, DUITSE ~ 14  
 kast, duitse ~ 14  
 kast, engelse ~ 15

- kast, kempische ~ 14  
 kast, langstroth ~ 14  
 kast, thüringer ~ 14  
 kast, zesraamse ~ 15  
 KAST/REISKAST, KEMPISCHE ~ 13  
 KASTDEKSEL/DEKPLANK 22  
 kastimker 6  
 kastje, glazen ~ 15  
 kaukasisch(e) 5  
 keizer 54  
 keizerszwerm 54  
 kemper 80  
 kempische 5, 14  
 kempische bijkast 14  
 kempische kas 14  
 kempische kast 14  
 KEMPISCHE KAST/REISKAST 13  
 kempische reisbijenkas 14  
 kempische reisbijkas 14  
 kempische reiskas 14  
 ketel 118  
 keulse pot 118  
 keuteltjes 70  
 keuvel 79  
 kieps 80, 89  
 kijk eens hoe een goed werk er in zit 32  
 kijken, beteuterd zitten te ~ 66  
 kijkgaas 80  
 kijkgat 80  
 kijkkast 15  
 kippen 41  
 kissen 77  
 kistje 9  
 kit 67  
 kithars 67  
 kitten 68  
 kitwas 67  
 klaar, zit ~voor het uitkomen 40  
 klaarmaken, hij is zijn eigen aan het ~ 51  
 kladdop 42  
 klare honig 107  
 klare was 112  
 klauwsel 61, 63  
 KLAVER, VLIEGEN OP ~, LINDE ENZ. 65  
 klavert, het ~ 66  
 klaverweide 65  
 kleed aandoen 98  
 kleedje 23  
 kleedje, tegen het ~ jagen 95  
 kleedjes, vilten ~ 23  
 kleedpinnetjes 99  
 kleefwas 67  
 kleerkasbouw 34  
 kleine raampjes 22  
 kleine zwerm 53  
 kleine zwermpjes 55  
 kleiner raam 22  
 klem zetten 59  
 klemmen 18, 59  
 klemmetjes 99  
 klep 17  
 kleven, aan mekaar ~ 58  
 klissen 18, 99  
 klomp 51  
 klompen 62  
 KLOMPJES 62  
 klompjes 62  
 [klopen] 63  
 kloppen 91, 105, 110  
 kluis 96  
 kluisje 96  
 knagen 41  
 kneedbollen 112  
 kneedhoning 108  
 knijper 80  
 knippen 96  
 knippen, de koningin ~ 96  
 knippen, de moeder ~ 95  
 KNIPPEN, DE MOER ~ 95  
 knippen, de moer ~ 95  
 knippen, vleugel ~ 96  
 knoejer 35  
 knoppen 61, 63  
 koek 26  
 kogel 79  
 kolben 110  
 KOLBEN, KOLPEN, ~ 110  
 kolber 117  
 kolfborstel 117  
 kolonie 25  
 kolonies, twee ~ bijeenbrengen 94  
 kolp 117  
 KOLP/BTOESTEL 117  
 kolp/btoestel 117  
 kolpborstel 117  
 kolpen 110  
 KOLPEN, KOLBEN 110  
 komen, ze ~ lossen 70  
 kommerlijk 78  
 komt, de oude moeder ~ haast 57  
 komt, het oude moer ~ eraf 57  
 komt, hij ~ eraf 57  
 komt, hij ~ uit de cel 40  
 komt, oude moer ~ eraf 57  
 koning 2, 4  
 KONINGIN 1  
 koningin 2  
 koningin aanzetten 95  
 koningin bijzetten 95  
 koningin inbrengen 95  
 koningin invoeren 95  
 koningin, afgeleefde ~ 48  
 koningin, darrenbroedige ~ 47  
 koningin, de ~ knippen 96  
 KONINGIN, DE ~ MERKEN 97  
 koningin, een ~ geven 95  
 KONINGIN, EEN ~ OPZETTEN 95  
 koningin, een ~ opzetten 95  
 koningin, een andere ~ geven 95  
 koningin, jonge ~ geven 95  
 koningin, kadukelijke ~ 48  
 koningin, kwade ~ 47  
 koningin, mislukte ~ 47, 48  
 koningin, mismaakte ~ 47  
 koningin, onbevruchte ~ 47  
 KONINGIN, OUDE ~ 48  
 koningin, oude ~ 48  
 koningin, slechte ~ 47  
 KONINGIN, VERMINKTE ~ 48  
 koningin, verminkte ~ 48  
 koninginafnemer 93  
 koninginnenbij 2  
 koninginnenbrij 39  
 KONINGINNENBROED 41  
 koninginnenbroed 42  
 koninginnencellen 29, 42  
 KONINGINNENCELLEN, AFBIJTEN VAN ~ 48  
 KONINGINNENCELLEN, MOERDOPPEN, ~ 29  
 koninginnendop 38  
 koninginnendoppen 29, 42  
 koninginnendoppen, ingelegde ~ 42  
 koninginnengelei 39  
 koninginnenhuisje 96  
 koninginnenkasje 96  
 koninginnenkeeffje 96  
 koninginnenklem 97  
 koninginnenkluis 96  
 koninginnenkluisje 96  
 koninginnenkooi 96  
 koninginnenkooitje 96  
 koninginnenkweekkastje 97  
 KONINGINNENLARF 37  
 koninginnenlarf 37  
 koninginnenmade 37  
 koninginnenmelk 39  
 KONINGINNENPAP 38  
 koninginnenpap 39  
 KONINGINNENPOP 38  
 koninginnenpop 38  
 KONINGINNENROOSTER 23  
 koninginnenrooster 23

- koninginnensap 39  
 koninginnentop 29, 38  
 koninginnenvlucht 44  
 koninginnenvoedsel 39  
 koningin-netje 97  
 koningszwerm 54, 56  
 koninkje 4  
 koninkrijker 97  
 kooitje 96  
 koolzaadracht 64  
 koolzwerm 56  
 kop 31  
 kop(pen) afsnijden 86  
 kop, afgeplatte ~ 12  
 KOP, KORF MET PLATTE ~ 12  
 KOP, KORF MET RONDE ~ 11  
 kop, platte ~ 12  
 kop, ronde ~ 11  
 kop, zeven spijlen ~ 12  
 kopje(s) 31  
 koplatten 19  
 koppelen 44  
 koppen 86  
 koppen snijden 86  
 koppen, [aoræls] ~ 86  
 koppen, broed ~ 86  
 KOPPEN, DARREN ~ 86  
 koppen, darren ~ 86  
 koppen, horken ~ 86  
 koppen, maters ~ 86  
 koppen, merels ~ 86  
 koppensnellen 86  
 KOPRAAT 31  
 kopshoutjes 19  
 KOPSPIJLEN 18  
 kopspijlen 18  
 kopspil 18  
 kopspilletje(s) 18  
 kopstekken 18  
 korf 8, 25  
 korf is moerecht 45  
 korf met een moeder 45  
 KORF MET PLATTE KOP 12  
 KORF MET RONDE KOP 11  
 korf, afgezwermde ~ 57  
 korf, bevruchte ~ 45  
 korf, brabantse ~ 12  
 korf, de ~ uitbreken 87  
 KORF, DE ~ UITBREKEN OF  
 UITSNIJDEN 87  
 korf, drentse ~ 11, 12  
 korf, gelderse ~ 11  
 korf, hollandse ~ 12  
 korf, limburgse ~ 11, 12  
 korf, lüneburger ~ 12  
 korf, mijn ~ is over de helft  
 32  
 korf, moederloze ~ 45  
 korf, oude ~ 57  
 korf, platte ~ 13  
 korf, ronde ~ 8, 11  
 korf, veluwse ~ 11  
 korfbijen 25  
 korfdoek 90, 99  
 korfhaak 87  
 KORFHAKEN 18  
 korfhaken 18  
 korfhoogsels 18  
 korfimker 6  
 KORFJES 62  
 korfjes 62, 63  
 korfkleedje 99  
 korfkrammen 18  
 KORFMES 87  
 korfmes 87  
 korfribben 19  
 korfring 18  
 korfspijkers 99  
 korfspijlen 19  
 korfzwerm, vuile ~ 56  
 korten 86  
 korten, bijen ~ 86  
 kortmes 87  
 kortraat 86  
 KORTWAS 86  
 kortwas 86  
 kortwieken 96  
 korven 62  
 korven uitbreken 87  
 kot 27  
 kotje 27  
 koud broed 34  
 KOUD ZETTEN 93  
 koud zetten 93, 94  
 koud, opdoeken en ~ leggen  
 95  
 KOUDE BOUW 34  
 koude bouw 34  
 kousen 60, 62  
 kousjes 62  
 koust, hij ~ 62  
 kovel 79  
 krabbelenziekte 74  
 krabbelziekte 74  
 krachtvoer 103  
 krainer (bij) 5  
 krainer(s) 5  
 krainse bij 5  
 kramhaken 18  
 krammen 18, 99  
 krans 27, 28  
 kraten 26  
 kreng 78  
 kringen 35  
 kreupele moeder 48  
 kriegel 78  
 kristalliseren 110  
 kroeg 118  
 kroes, stenen ~ 118  
 kruipen, om het vlieggat ~  
 45  
 kruipen, op elkaar ~ 69  
 kruipziekte 74  
 kruisbouwer 35  
 kruisen 19  
 kruising 5  
 kruisspijl 19  
 kruisspijlen 19  
 kruisstekken 19  
 kruiswerkers 35  
 kunstgraat 31  
 kunstplaat 31  
 KUNSTRAAT 31  
 kunststraat 26, 31  
 kunstvellen 31  
 kunstvolk 92  
 kunstwas 31  
 kunstzwerm 92  
 kunstzwerm maken 91  
 kwaad (volk) 78  
 kwaad broed 47  
 kwaad, ze zijn ~ 46, 100  
 kwade (bijen) 78  
 kwade koningin 47  
 kwade moeder 47, 48  
 kwade moer 47, 48  
 kwade opzetter 69  
 kwade, een ~ (bij) 78  
 KWAKEN 52  
 kwaken 52  
 KWAKER 53  
 kwaker 53  
 kwartiermakers 51  
 kweekbak 20  
 kween 47  
 kweken 52  
 kweken, roverij ~ 72  
 kweker 53  
 kwijt, de vlieg ~ zijn 59  
 kwispeldans 60

## L

- laat, een ~ bijen 50  
 [labardoos] 117  
 lam, ze zijn ~ 45  
 lamme moeder 48  
 lamme moer 48  
 langstroth 14  
 langstroth kast 14  
 LANGSTROTHKAST 14  
 langzaam voeren 103  
 lap nitraatzout 84  
 lapje 84  
 lappen 95  
 larfbroed 39  
 larfje 37  
 LARVEN 37  
 larven 37  
 lastig 78  
 lastige, een ~ bij 78  
 late dracht 65  
 laten 49

- laten afvliegen 93  
 laten bijvliegen 93  
 laten stelen 72  
 laten vervliegen 93  
 laten, af ~ vallen 82, 105  
 laten, af ~ vliegen 93, 94  
 laten, bijen bij ~ vliegen 94  
 leegroven 71  
 leegvreten, doppen ~ 48  
 leegzwermen 55  
 leg 37  
 leg, aan de ~ 36  
 leg, bij aan de ~ 46  
 leg, de ~ snijden 43  
 leg, de moer is aan de ~ 38  
 lege doppen 42  
 leggen 36  
 leggen, de moeder is aan het ~ 36  
 leggen, opdoeken en koud ~ 95  
 leggende bij 46  
 LEGGENDE WERKBIJ 46  
 leggende werkbij 46  
 leggende werkster 46  
 leggende, bultbroed ~ 47  
 legger 46  
 legsel 37  
 legster 46  
 LEKHONING 108  
 lekhoning/-honing 109  
 lelijk, nu doen ze ~ 77  
 lengen 32  
 lengen, aan het ~ 32  
 lentevoer 108  
 lepelziekte 74  
 lezen 58  
 lezen, hij gaat/is aan het ~ 58  
 liggen, ervoor ~ 51  
 liggen, in de pap ~ 38  
 liggen, in het melk ~ 38  
 ligt, er ~ al melk in 38  
 likhoning 108, 109  
 limburgse korf 11, 12  
 LINDE, VLEGEN OP KLAVER, ~ ENZ. 65  
 lindendracht 65  
 linnen perszakjes 114  
 loergat 80  
 lokkast 72  
 lokken 72  
 lokker 72  
 lokkers 51  
 LOKKORF 72  
 lokkorf 72  
 lokplank 72  
 lont 84, 85  
 lonten 82  
 loop 74  
 loophoning 106, 108  
 loopplank 17  
 loopplankje 17  
 loopspijl 17  
 lopen 60  
 lopen, ruw om het vlieggat ~ 45  
 lopen, weg en weer ~ 45  
 lopen, ze ~ 45  
 los 106  
 losse honing/honig 106  
 losse raat 86  
 lossen 110  
 lossen, ze gaan ~ 70  
 lossen, ze komen ~ 70  
 lossen, ze zijn aan het ~ 70  
 luieren 51  
 luieriken 51  
 luishoning 61  
 luizenhoning 61  
 luizenzeik 61  
 lüneburger korf 11, 12  
 M  
 maag 63  
 maagd 107  
 maagdelijke honing 107  
 maagdelijke raat 30  
 MAAGDENHONING 107  
 maagdenhoning 107  
 maagdenwas 30, 113  
 MAAGDENZWERM 55  
 maagdenzwerm 56  
 maagdraat 30  
 maaitjes 37  
 made 37  
 madel 4  
 maden 37  
 mager 69  
 magere, een ~ 69  
 mak soort 79  
 mak volk 79  
 makel 4  
 makelaar 4  
 makelbroed 41  
 MAKEN, BAARD ~ 50  
 maken, baard ~ 50  
 maken, bloot ~ 109  
 maken, er één van ~ 94  
 maken, grof werk ~ 33  
 maken, kunstzwerm ~ 91  
 maken, moerecht ~ 95  
 maken, opzetters ~ 101  
 maken, redcellen ~ 46  
 maken, tot schelmen ~ 72  
 maken, warm ~ 110  
 maken, werk ~ 32  
 maken, wintertos ~ 68  
 maken, ze ~ aanstalten 58  
 maken, ze ~ apprensie 58  
 malle moer 48  
 mannenbij 4  
 mannetje 4  
 mannetjes snijden 86  
 mannetjesbij 4, 55  
 mannetjesbroed 47  
 mannetjesmoord 67  
 mannetjesraat 41  
 manwijfje 48  
 markeren 97  
 masker 80  
 massabloem 65  
 mat, strooien ~ 23  
 matel 4  
 mater 4  
 maters koppen 86  
 maters, afslachten van ~ 67  
 mazel 27  
 mazeren 27  
 MEDE 110  
 mede 111  
 medebier 111  
 medehoning 108  
 medezoet 111  
 meel 61  
 meelklompjes 62  
 meeltje, geel ~ 61  
 meikwaal 74  
 meiziek 74  
 MEIZIEKTE 74  
 meiziekte 74  
 mekaar, aan ~ kleven 58  
 mekaar, bij ~ doen 94  
 mekaar, bij ~ gooien 94  
 mekaar, bij ~ slaan 94  
 mekaar, bij ~ slagen 94  
 mekaar, bij ~ voederen 94  
 melk 37, 39  
 melk snijden 43  
 melk, dop in de ~ 38  
 melk, er ligt al ~ in 38  
 MELK, IN DE ~ STAAN 38  
 melk, in de/het ~ staan 38  
 melk, in het ~ liggen 38  
 mengeling 5  
 merel 4  
 merelbij 4  
 merelbroed 41  
 merelfluit 44  
 mereljacht 67  
 merelkooien 29  
 merelnesten 41  
 merels 3  
 merels koppen 86  
 merelsnijden 86  
 merelwerk 29, 41  
 merken 88, 97  
 MERKEN, DE KONINGIN ~ 97



- merling 4  
 mes, omgekruld ~ 87  
 mes, plat groot ~ 87  
 met beetjes voeren 103  
 met trossen aan het gat hangen 51  
 met, bedwelmlappen ~ salpeter 84  
 met, bijenhoed ~ sluier 80  
 met, hij vliegt ~ zijn eerdbeien 50  
 met, karton ~ zwavel 85  
 met, korf ~ een moeder 45  
 MET, KORF ~ PLATTE KOP 12  
 MET, KORF ~ RONDE KOP 11  
 met, oude hoed ~ een voile van garengoed 80  
 met, strooien hoed ~ voiltje 80  
 met, tule ~ paardenhaar-vizier 80  
 met, voederhonig ~ suiker 102  
 met, ze gaan ~ de broek af 70  
 met, zwerm ~ jonge moeder 56  
 metsen 68  
 middelspijlen 19  
 mijn korf is over de helft 32  
 mijt, (de) ~ 74  
 mijtziekte 74  
 MIJTZIEKTE 74  
 mijtziekte 74  
 minderhoudkast 14  
 minderhoudskast 14  
 minderwaardig 47  
 mirakel halen 63  
 mirbaanlap 84  
 misère 56  
 mislukte koningin 47, 48  
 mismaakte koningin 47  
 moeder 2  
 moeder bijzetten 95  
 moeder vruchteloos 55  
 moeder, aangeknippte ~ 48  
 moeder, bevruchte ~ 2  
 moeder, de ~ is aan het leggen 36  
 moeder, de ~ knippen 95  
 moeder, de oude ~ 92  
 moeder, de oude ~ is eraf 57  
 moeder, de oude ~ komt haast 57  
 moeder, een andere ~ opzetten 95  
 moeder, een nieuwe ~ geven 95  
 moeder, een nieuwe ~ opzetten 95  
 moeder, een oude ~ geven 95  
 moeder, goede ~ 47  
 moeder, korf met een ~ 45  
 moeder, kreupele ~ 48  
 moeder, kwade ~ 47, 48  
 moeder, lamme ~ 48  
 moeder, niet bevruchte ~ 47  
 moeder, ongerechte ~ 47  
 moeder, oude ~ 48  
 MOEDER, SLECHTE ~ 47  
 moeder, slechte ~ 47, 48  
 moeder, witte ~ 48  
 moeder, zwerm met jonge ~ 56  
 moederafsluiting 23  
 moederbeest 2  
 moederbij 2  
 moederbrij 39  
 moederbus 96  
 moedercellen 29, 42  
 moederdop 42  
 moederdoppen 29, 41  
 moederkeefje 96  
 moederkluisje 96  
 moederkooi 96  
 moederkooitje 96  
 moederkorf 97  
 MOEDERKORF, DE ~ AFKLOPPEN 91  
 moederloos 45  
 moederloze korf 45  
 moedermelk 39  
 moederpap 39  
 moederpijp 96  
 moederpijpje 96  
 moederplaat 23  
 moederpop 38  
 moederrooster 23  
 moederrijzel 23  
 moederveer 96, 97  
 moedervolk 57  
 moer 2  
 moer geven 95  
 moer inbrengen 95  
 moer inleiden 95  
 moer invoeren 95  
 moer, (de) ~ knippen 95  
 moer, darrenbroederige ~ 47  
 moer, darrenbroedige ~ 47  
 moer, de ~ afvleugelen 96  
 moer, de ~ is aan de leg 38  
 MOER, DE ~ KNIPPEN 95  
 moer, het oude ~ 52  
 moer, het oude ~ komt eraf 57  
 moer, kwade ~ 47, 48  
 moer, lamme ~ 48  
 moer, malle ~ 48  
 moer, onbevruchte ~ 47  
 moer, ongelukkige ~ 48  
 moer, oude ~ 48  
 moer, oude ~ komt eraf 57  
 moer, slechte ~ 47, 48  
 moer, witte ~ 48  
 moerbewaarder 97  
 moerbij 2  
 moerbusje 96  
 moercellen 29, 42  
 moerdoppen 29, 41  
 MOERDOPPEN, KONINGINNEN-CELLEN 29  
 MOERRECHT 45  
 moerecht 45  
 moerecht maken 95  
 moerecht volk 45  
 moerecht, korf is ~ 45  
 moergoed 45  
 moerhouder 97  
 moerhuisje 96  
 moerkluis 96  
 MOERKOOITJE 96  
 moerkooitje 96  
 MOERKORF 97  
 moerkorf 97  
 MOERLOOS 44  
 moerloos volk 45  
 moerloos/moerloze 45  
 MOERLOOSHEID, ONRUSTIG ZIJN DOOR ~ 45  
 moermijper 97  
 moerpap 39  
 moerrooster 23  
 moersdop 41  
 moersdoppen 29  
 moertangetje 97  
 moervanger 97  
 moervolkje 97  
 moerzoekers 51  
 moerzwerm 52  
 moet, de bij ~ afvliegen 93  
 moffel 81  
 moffen 81  
 mom 80  
 mombakkes 80  
 mommers, voerbak van ~ 21  
 mooi, hij heeft zo'n ~ werk 32  
 moordenaars 78  
 mosterd, Abraham zijn ~ 44  
 mot 73  
 MOTZWERM 56  
 motzwerm 56  
 mouw(en) 81  
 MOUWEN TER BESCHERMING 81  
 mouwen, dichtgebonden ~ 81  
 mouwhandschoenen 81

## N

- naaien, eruit ~ 57  
 naar de Peel brengen 98  
 naar het zaad rijden 98  
 naar, dracht van de ene  
     heiligendag ~ de andere  
     65  
 naar, gaan ~ 66  
 naggel, een ~ 77  
 najaardracht 65  
 NAJAARSDRACHT 65  
 najaarsdracht 65  
 nakend volk 57  
 nakomer 56  
 nareizen, de dracht ~ 98  
 nat 61  
 NATJAGEN 92  
 natjagen 92  
 natlopen 92  
 natriumnitraat 84  
 natslaan 92  
 natte bij 92  
 navoeren 102  
 nazwerm 53  
 nazwermen 55  
 nebs 89, 91  
 [nechtapol] 103  
 NECTAR 61  
 nectar 61  
 nectarbron 65  
 neer 4  
 neer, ze zetten zich ~ 58  
 neergooien 58  
 neerkomen 63  
 neerstrijken 63  
 neervallen 63  
 nerveuze bijtjes 78  
 nest 36  
 nestraat 31  
 net 80  
 neten 37  
 niet bebroede raat 30  
 niet bevruchte moeder 47  
 niet zwermvluchtig 54  
 niet, bijen die ~ willen  
     zwermen 55  
 niet, een kas die ~ wil  
     zwermen 54  
 niet, nog ~ gesloten  
     broedsel 39  
 niet, nog ~ toegezegeld  
     106  
 niet, ze zwermt bijna ~ 54  
 nieteren 82  
 nieterlap 84  
 nieterlont 84  
 nietertabletten 84  
 nieterzout 84  
 niet-gezuiverde was 111  
 niet-rijpe honing 106  
 niet-verzegelde honing  
     106  
 nieuw werk 30, 32  
 nieuwe opzet 30  
 nieuwe raat/raten 30  
 nieuwe, een ~ moeder  
     geven 95  
 nieuwe, een ~ moeder  
     opzetten 95  
 NITRAAT, SALPETER/~ 84  
 nitraatzout, lap ~ 84  
 noeswerkers 35  
 nog niet gesloten broedsel  
     39  
 nog niet toegezegeld 106  
 nog, hij is ~ scherp 32  
 nogal, ze gaan ~ te werk  
     77  
 non 48  
 nooddop 42  
 nooddop aanzetten 46  
 nooddop(pen) zetten 46  
 NOODDOP, EEN ~ ZETTEN 46  
 nooddopjes zetten 46  
 nooddoppen, ze hebben ~  
     46  
 noodkorf 91  
 noodrantsoen 102  
 NOODVOEDER 102  
 noodvoeder 102  
 NOODVOEDEREN 102  
 noodvoederen 102  
 noodvoeding 102  
 noodvoer 102  
 noodvoeren 102  
 noodzwerm 56  
 NOSEMA 73  
 nosema 73, 74  
 nosepose 73, 74  
 nu doen ze lelijk 77  
 O  
 observatiekas 15  
 OBSERVATIEKAST 15  
 observatiekast 15  
 [öëchəl] 50  
 oekraïense 5  
 oekraïners 5  
 om het vlieggat kruipen 45  
 om, het is goed weer ~ te  
     halen 64  
 om, honig voeren ~ te roven  
     72  
 om, pijp ~ te dompen 82  
 om, ruw ~ het vlieggat  
     lopen 45  
 om, vlucht ~ te schijten 70  
 ombakkes 80  
 omdoen, biekleedjes ~ 98  
 omgekruld mes 87  
 omhangen 94  
 OMJAGEN 93  
 omjagen 93  
 omkloppen 93  
 omkorven 91, 95  
 omvliegen 93  
 omvouwmouwen 81  
 omwisselen 93  
 OMZETTEN 93  
 omzetten 93, 94  
 omzetten, afjagen en ~ 93  
 omzetten, dood zetten en ~  
     93  
 onbevruchte koningin 47  
 onbevruchte moer 47  
 onderbak 20  
 onderleggers 18  
 onderrand 18  
 onderzetrand(en) 18  
 onderzetting 18  
 onderzetstuk 18  
 ongedurig worden 77  
 ongedurige 46  
 ongelukkige moer 48  
 ongerecht 45  
 ongerechte (korf) 45  
 ongerechte (moeder) 47  
 ongerechtig 45  
 ongerechtig broed 47  
 ongerechtigd 45  
 ongerechtigd volk 45  
 ongezegelde honing 106  
 ongezuiverde honing 108  
 ongezuiverde was 111  
 onrechtig(e) 45  
 onrijpe honing 61  
 onrijpe honing/honig 106  
 onrustig rondlopen en  
     vliegen 45  
 ONRUSTIG ZIJN DOOR  
     MOERLOOSHEID 45  
 onrustig, ze zijn ~ 45  
 ons, zwartjes van bij ~ 5  
 ontlastingsvlucht 70  
 ontsmetten 85  
 ONTZELEN 109  
 ontzegelen 41, 109  
 ontzegelingsmes 116  
 ontzegelingsvork 116  
 ONTZELEMES 115  
 ontzegelmes 87, 116  
 ontzegelmes 116  
 ONTZEGLVORK 116  
 ontzegelvork 116  
 ontzegelvorket 116  
 ontzegelwas 113  
 ONVERZEGELDE HONING  
     106  
 onverzegelde honing 106  
 onverzegelde raat 106  
 oogst 64

- oogsten 60  
oogsttijd 64  
oogstveld 65  
oostenrijkers 5  
oostenrijkse 5  
op de dracht zetten 93  
op de winter stellen 101  
op een tros zitten 68  
op elkaar kruipen 69  
op peil brengen 102  
op reis gaan 98  
op roof uit sturen 72  
op roven (uit) sturen 72  
op zwermen staan 50  
op, de bijtjes zijn ~ de haal 60  
op, er terug ~ 58  
op, halen ~ 66  
op, vallen ~ de vliegplank 63  
op, vast ~ een bol tegen het werk hangen 69  
op, vliegen ~ 66  
OP, VLIEGEN ~ KLAVER, LINDE ENZ. 65  
op, werken ~ grof werk 33  
op, ze hangen ~ de bol 69  
op, ze steken er rap ~ en het is raak 78  
op, ze vallen ~ de plank 63  
op, ze wachten ~ goed weer 66  
op, ze werken ~ eerden 33  
OP, ZE WERKEN ~ ZWERMEN 33  
op, zitten ~ 66  
opbouwen 32  
opbouwwerk 31  
opbrommen, ineens ~ 77  
opbruisen 77  
OPDOEKEN 98  
opdoeken 98  
opdoeken en koud leggen 95  
open 39  
open bloed 39  
OPEN BROED 39  
open broed 39  
open dop(pen) 39  
open gebroed 39  
open honing 106  
open snijden 109  
openbijten 41  
openbreken 48  
openknagen 41  
opeten 69  
opgaan, terug ~ 58  
opgejaagde 91  
opjagen 72, 91  
opkleden 95, 98  
opkleden, de bijen ~ 98  
opkleedpin 99  
opklepplank 17  
opkorven 98  
opkruisen 19  
opmaken 69  
opnieuw zwermen 55  
oppoetsers 3  
opruimen, afval ~ 70  
opsissen 77  
opsluiten 99  
opsnijden 86  
opsnoeien 86  
opspaken 19  
OPSPIJLEN 19  
opspijlen 19  
opspillen 19  
opstallen 101  
opsteken 19, 57, 98  
opstekken 19  
opstijven 110  
opstoppen 99  
OPSTOPPEN, HET VLIEGGAT ~ 99  
OPTISSEN 77  
optissen 77  
optrekken 46  
optrekken, doppen ~ 46  
opvangkorf 89  
opvliegen 77, 94  
opvliegen, terug ~ 58  
opvoederen 101, 102  
opvoeren 102  
opwarmen 110  
opzet, nieuwe ~ 30  
opzetranden 18  
opzetting 18  
opzetten 93, 95, 101  
opzetten, een andere moeder ~ 95  
OPZETTEN, EEN KONINGIN ~ 95  
opzetten, een koningin ~ 95  
opzetten, een nieuwe moeder ~ 95  
opzetten, redcel ~ 46  
OPZETTER 101  
opzetter 101  
opzetter, kwade ~ 69  
opzetters maken 101  
oriënteren 59  
oriënteren, zijn eigen ~ 59  
ossenkop 44  
oud volk 57  
oud werk 30  
oude graat 30  
oude hoed met een voile van garengoed 80  
OUDE KONINGIN 48  
oude koningin 48  
oude korf 57  
oude moeder 48  
oude moer 48  
oude moer komt eraf 57  
OUDE RAAT 29  
oude raat 29, 86, 111  
oude raathonig 107  
oude stam 57  
oude stand 57  
oude stok 57  
oude vlucht 52  
oude was 86, 111  
oude zwarte steekduivels 5  
oude zwerm 52  
oude, de ~ moeder 92  
oude, de ~ moeder is eraf 57  
oude, de ~ moeder komt haast 57  
oude, een ~ 48  
oude, een ~ moeder geven 95  
oude, het ~ moer 52  
oude, het ~ moer komt eraf 57  
over, mijn korf is ~ de helft 32  
overbotsen 91, 95  
overdrijven 105  
overhangen 95  
overhevelen 95  
overjagen 95  
overkorven 95  
overscharen 95  
overslaan 95  
overslagen 95  
overstoten 95  
overvliegen 93  
overvoederen 94  
overwinteren 68, 101  
overzwerm 56  
P  
paardenhaarvizier, tule met ~ 80  
paarvlucht 44  
paaszworm 56  
pakken 88  
pap 39  
pap, in de ~ 38  
pap, in de ~ liggen 38  
pap, ze staan in de ~ 38  
papedoppen 38  
papier, [döëmpfá]- 84  
paren 44  
paringsvlucht 44  
Peel, naar de ~ brengen 98  
peet 48  
peil, op ~ brengen 102  
[péilgat] 16

- [péilgat] dichten 99  
pek 67  
pennetjes, houten ~ 99  
periode, dode ~ 68  
pers 119  
pers, (honing/honig) ~ 114  
persbank 114  
persbui 114  
persbuis 114  
pershonig 108  
PERSHONING 108  
pershonig 102, 108  
persraat 86  
perswas 102  
PERSZAK 114  
perszak 114  
perszakjes, linnen ~ 114  
pest, het haalt als de ~ 63  
piepen 52  
pijp 82  
pijp om te dompen 82  
pijp, [bata] ~ 82  
pijp, aarden ~ 82  
pijp, goudse ~ 82  
pijp, hij is de ~ uit 57  
pijproker 82  
pikborstel 117  
pikken 71, 78  
[pilschat] 16  
pin 78  
pinborstel 117  
pincet 97  
pinnen, houten ~ /pinnetjes 99  
pinnetjes, houten pinnen /- 99  
pinwas 31  
plaatje(s) 40  
plak, goede ~ 65  
plank, ze vallen op de ~ 63  
plankje 17  
plat broed 41  
plat groot mes 87  
PLAT STAAN 33  
platkop 12  
platte 12  
platte honing 106  
platte kop 12  
platte korf 13  
PLATTE, KORF MET ~ KOP 12  
plek zoeken 58  
plekhaar 62  
plekhars 67  
pleksel 67  
plekwas 67  
pletteren 59  
poepen 70  
pofmouwtjes 81  
pollen 61, 62  
pollendans 60  
polletjes 62  
pootjes, zakjes aan de ~ 63  
pop 37, 38  
popjes 38  
popschool 97  
pot 27  
pot, aarden ~ 118  
pot, keulse ~ 118  
pot, stenen ~ 118  
potje 27  
potten 29  
pratten, de bij zit te ~ 45  
pratten, ze zitten te ~ 66  
pres 114, 119  
preshonig 108  
preshoning 108  
presser 114  
preszak 114  
prikkelbaar 78  
prikkeldeeg 103  
prikkelen 72, 103  
prikkelvoeder 103  
prikkelvoeding 103  
prikkelvoedsel 103  
prikkelvoer 103  
pronken 51  
propere was 112  
PROPOLIS 67  
propolis 67  
propoliseren 68  
pruik 80  
pruisen 77  
punthoed 11
- R
- raak, ze steken er rap op en het is ~ 78  
raam 20  
raam, bebouwd ~ 26  
raam, half ~ 22  
raam, heel ~ 20  
raam, kleiner ~ 22  
raam, uitgebouwd ~ 26  
raam/ramen 26  
raampje 20  
raampjes, kleine ~ 22  
RAAT 26  
raat 111  
RAAT, BLANKE ~ 30  
raat, blanke ~ 30  
raat, donkere ~ 30  
raat, fijne ~ 28  
raat, grove ~ 28  
raat, honing in bebroede ~ 107  
raat, honing uit de ~ 107  
raat, jonge ~ 30  
raat, losse ~ 86  
raat, maagdelijke ~ 30  
raat, niet bebroede ~ 30  
raat, onverzegelde ~ 106  
RAAT, OUDE ~ 29  
raat, oude ~ 29, 86, 111  
RAAT, STOMPE ~ 33  
raat, uitgewerkte ~ 31  
raat, verzegelde ~ 106  
raat, witte ~ 30  
raat, zwarte ~ 30  
raat/raten 26, 28, 31, 111  
raat/raten, bebroede ~ 30  
raat/raten, nieuwe ~ 30  
raat/raten, vuile ~ 30  
raathonig 107  
raathonig, oude ~ 107  
raathonigraampjes 22  
RAATHONING 107  
raathoning 107  
raathoning, zuivere ~ 107  
raatje in het begin 31  
raatlatten 19  
raatstekken 19  
raatwas 86  
raatwerk 26  
radeerradje 31  
radje 31  
rakels 26  
ramendeksel 22  
ramenwieltje 31  
rammelen 45  
rand 18  
randbijen 69  
rap, het is ~ vol 63  
rap, ze steken er ~ op en het is raak 78  
ras, gemengd ~ 5  
ratel(s) 26  
raten bouwen 32  
RATEN INKORTEN 86  
raten uitsnijden 87  
raten, verzegelde ~ 106  
raten, witte ~ 30  
raten, zuivere ~ 30  
ratenlichter 116  
ratenmes 87  
ratensnijder 87  
rauw en steeklustig 46  
rauw, ze zitten ~ 46  
rauwe honing 106  
rauwe honing 107  
rauwe honingraat 107  
rauwe was 111  
razen 77  
rechtbouwers 34  
rechten 95  
rechten, de zwerm ~ 88  
rechten, een volk ~ 95  
rechten, haar eigen ~ 46  
rechten, zijn eigen ~ 46  
rechtig 45  
REDCEL 42  
redcel 42

- redcel aanzetten 46  
 redcel opzetten 46  
 redcellen maken 46  
 redcellen trekken 46  
 redcellen uitbouwen 46  
 redcellen zetten 46  
 reddop 42  
 redt zijn eigen 46  
 regenboog 28  
 reinigenvlucht 70  
 REINIGINGSVLUCHT 69  
 reinigingsvlucht 70  
 reis, op ~ gaan 98  
 reisbijkas, kempische ~ 14  
 reisbijkas, kempische ~ 14  
 reiskas 14  
 reiskas, bijl's ~ 14  
 reiskas, kempische ~ 14  
 reiskast, belse ~ 14  
 REISRAAM 21  
 reisraam 21  
 reisrooster 21  
 REIZEN 98  
 reizen 98  
 repeltje voorwas 30  
 republiek 45  
 reservedop 42  
 reservevolk 55  
 RESERVEVOLKJE 55  
 reservevolkje(s) 55  
 rest 31  
 reutelstekken 19  
 richten 59  
 rij, ik heb er een uit de ~ staan 94  
 RIJ, UIT DE ~ ZETTEN 94  
 rij, uit de ~ zetten 94  
 rijden, naar het zaad ~ 98  
 rijp broed 40  
 rijp voor uitlopen 40  
 rijp, het staat ~ 50  
 rijp, hij is/ze zijn ~ 50  
 rijpe honing/honig 106  
 rijpen 110  
 RIJPER 118  
 rijper, (honing) ~ 118  
 rijzen 32  
 ring(en) 18  
 rite 44  
 rits 87  
 rode 5  
 roepen 52  
 roeper 53  
 roeperd 52  
 ROER 73  
 roer 70, 73  
 roerziekte 73  
 rok 23  
 roken 81  
 roker 83
- rolletje 31  
 rolspoel 31  
 rolspoor 31  
 rond, de bijen zoeken ~ 51  
 ronde brabantse 11  
 ronde kop 11  
 ronde korf 8, 11  
 RONDE, KORF MET ~ KOP 11  
 rondedans 59, 60  
 rondlopen, onrustig ~ en vliegen 45  
 rondlopers 46  
 ronken 25, 77  
 [rónthütəvə], ze zijn aan het ~ 66  
 roof, op ~ uit sturen 72  
 roofbij 72  
 roofbijen 72  
 roofbijtjes 72  
 roofduivels 72  
 rook geven 81  
 rookpijp 82  
 rooster 23  
 root, uit de ~ zetten 94  
 rosse 5  
 rot 74  
 rot, ze zijn ~ 75  
 rotbroed 75  
 rotmoeder 47  
 roulette (fr.) 31  
 rouwen 45  
 ROVEN 71  
 roven 71, 72  
 roven, honig voeren om te ~ 72  
 roven, op ~ (uit) sturen 72  
 ROVEN, TOT ~ AANZETTEN 72  
 roverij 71  
 roverij kweken 72  
 ROVERS 71  
 rovers 71  
 rozen 51  
 russen 5  
 rustig 54  
 rustig volk 79  
 ruw om het vlieggat lopen 45  
 ruw, hij zit zo ~ voor het tjlgat 51  
 RUWE HONING 107  
 ruwe honing 107  
 RUWE WAS 111  
 ruwe was 111
- S
- saffraanhoorn 44  
 salpeter 84  
 salpeter, bedwelmlappen met ~ 84  
 SALPETER/NITRAAT 84  
 salpeteren 81  
 SALPETERLAP 83  
 salpeterlap 84  
 salpeterlapje(s) 84  
 salpeterlont 84  
 salpeterzout 84  
 samentrossen 69  
 scharnier 17  
 scheef werk 34  
 scheef, hij zit er ~ in 34  
 scheefbouwers 34  
 scheefwerkers 34  
 scheel 22, 40  
 scheeltje 23, 40  
 schelmen 72  
 schelmen, tot ~ maken 72  
 schelpdop 42  
 schepbak 89  
 schepdoek 90  
 SCHEPKORF 88  
 schepkorf 89, 91  
 schepnet 89  
 scheppen 88  
 SCHEPPEN, EEN ZWERM ~ 88  
 SCHEPZAK 89  
 schepzak 89  
 schermer 80  
 scherp 32  
 SCHERP STAAN 32  
 scherp staan 32  
 scherp van achteren 78  
 scherp zetten 32, 86  
 scherp, hij is nog ~ 32  
 schieten 32  
 schieten, eerdkam ~ 33  
 schijf, witte ~ 30  
 schijf/schijven 27  
 schijt 74  
 schijt, aan de ~ 74  
 schijten, (gaan) ~ 70  
 schijten, vlucht om te ~ 70  
 schijterij 73  
 schijtvlucht 70  
 schildwacht 3  
 schitten 70  
 schokboksen 81  
 schone honig 107  
 schone honingwei 65  
 schone was 112  
 schooien 46  
 schooivliegen 56  
 schoon effen broed 41  
 schreeuwt, hij ~ 45  
 schrompelvleugel 74  
 schrompelziekte 74  
 schudkorf 90  
 schuif 17  
 schuifje 17  
 schuiflat 17  
 schuiven 27

- sectiehoning 107  
 SEPARATOR 24  
 separator 24  
 simplex 13  
 simplekkas 13  
 SIMPLEXKAST 13  
 simplekkast 13  
 simplekkast, verbeterde ~ 13  
 simplexmaatkast 13  
 sissen 77  
 sjouwelen 46  
 slaan, bij mekaar ~ 94  
 slacht 67  
 slachten 67, 82, 85, 87  
 slachten, heren ~ 86  
 slachting van teren 67  
 slagen, bij mekaar ~ 94  
 slap ingewinterd 69  
 slap zitten 66  
 slapen, ze ~ 68  
 slappe bijen 69  
 slappe, een ~ 69  
 slecht ingewinterd 69  
 slecht volk 55  
 slecht, ze zitten ~ in hun eten 69  
 slechte koningin 47  
 SLECHTE MOEDER 47  
 slechte moeder 47, 48  
 slechte moer 47, 48  
 sleuren, buiten ~ 43  
 SLINGEREN 109  
 slingeren 109  
 SLINGERHONING 109  
 slingerhoning/-honig 109  
 slingermolen 115  
 slobbetjes 62  
 sluier 80  
 sluier, bijenhoed met ~ 80  
 sluiten 39  
 smeerlappen 78  
 smelten 100  
 smelter 118, 119  
 smeltradje 31  
 smeltrolletje 31  
 smeltwas 111  
 sneeuwpopjes 38  
 snertbij 54  
 snijden 87  
 snijden, aters ~ 86  
 snijden, broed ~ 86  
 snijden, de leg ~ 43  
 snijden, cerden ~ 86  
 snijden, koppen ~ 86  
 snijden, mannetjes ~ 86  
 snijden, melk ~ 43  
 snijden, open ~ 109  
 snijden, zeem ~ 87  
 snijder 32  
 snoldop 42  
 sokken 62  
 solfer 85  
 solferbloem 85  
 solferdoek 85  
 solferen 85  
 solferkaart 85  
 solferlap 85  
 solferlont 85  
 solferplaafter 85  
 solferpoeder 85  
 solferwiek 85  
 solfster 85  
 solfter 85  
 solfterkaart 85  
 soort, mak ~ 79  
 spaarkas 13  
 SPAARKAST 13  
 spaarkast 13  
 spaken 19  
 spatievlekje 24  
 speculatief voeren 103  
 speelbij 3, 4  
 SPEELDOP 42  
 speeldop 42  
 speeldopje(s) 42  
 speetraat 31  
 spekraam 30  
 SPEKRAAT 30  
 spekraat/-raten 28, 30  
 spekrand 28  
 spekrozen 30  
 spel, aan de ~ 74  
 spelen 59, 60  
 speurbij 51  
 SPEURBIJEN 51  
 speurbijen 51  
 speurders 51  
 speurwielte 31  
 spiekorf 72  
 spijlen 18, 19  
 spijlen, gewone ~ 19  
 spijlen, zeven ~ kop 12  
 spijlgraat 31  
 spijlraat 31  
 spil 19  
 spillen 19  
 spilletjes 19  
 spits staan 32  
 spitskop 11  
 spoor 31  
 spoorbij 51  
 SPOORWIELTJE 31  
 spoorwielte 31  
 spuiten 77  
 staan, hij heeft hem dicht ~ 40  
 staan, ik heb er een uit de rij ~ 94  
 STAAN, IN DE MELK ~ 38  
 staan, in de/het melk ~ 38  
 staan, op zwermen ~ 50  
 STAAN, PLAT ~ 33  
 STAAN, SCHERP ~ 32  
 staan, scherp ~ 32  
 staan, spits ~ 32  
 STAAN, STOMP ~ 33  
 STAAN, STOMP ~ 33  
 STAAN, VOL ~ 33  
 STAAN, ZE ~ BOT 33  
 staan, ze ~ in de pap 38  
 staanbij 101  
 staankorf 57, 101  
 staat, het ~ rijp 50  
 stal 10  
 stalletje 10  
 stam, oude ~ 57  
 stambij 57  
 stamp 102  
 STAMPHONING 108  
 stamphoning 102  
 stamphoning/-honig 108  
 stamvolk 57  
 stand, oude ~ 57  
 startplank 17  
 steek 78  
 steekduivels 78  
 steekduivels, oude zwarte ~ 5  
 steekduiveltjes 78  
 steeklustig 78  
 steeklustig, rauw en ~ 46  
 STEEKLUSTIGE BIJEN 78  
 steekraat 31  
 STEENBROED 75  
 steenbroed 75  
 stekel 78  
 STEKEN 78  
 steken 78  
 steken, bloot ~ 109  
 steken, ze ~ er rap op en het is raak 78  
 steken, zelden ~ 79  
 steker 78  
 stekers 78  
 stekken 18, 19  
 stelen 71  
 stelen, laten ~ 72  
 stellen, op de winter ~ 101  
 stenen broed 75  
 stenen kroes 118  
 stenen pot 118  
 stertseldans 60  
 stijven 110  
 stikstofmest 84  
 stil zitten 66  
 stimuleren 103  
 stinkbroed 75  
 stinkbroed, Europees ~ 75  
 stoel 18  
 stok 8, 25  
 stok, afgezwermde ~ 57  
 stok, oude ~ 57

stoken 19  
 stokjes 19  
 stokzwerm 52  
 stomer 119  
 STOMP AFMAKEN 33  
 STOMP AFZETTEN 33  
 STOMP GEWERKT 33  
 STOMP STAAN 32  
 STOMPE RAAT 33  
 stoomsmelter 119  
 STOOMWASSMELTER 118  
 stoomwassmelter 119  
 stoop 118  
 STOOTKORF 89  
 stootkorf 90  
 stoppen 68, 99  
 straal 78  
 straalduivels 78  
 straallustige bijtjes 78  
 straatbij 5  
 straatras 5  
 straf volk 78  
 stralen 78  
 straler 77  
 stralers 78  
 stramijn 80  
 [stratiërs] 5  
 streekte, goede ~ 65  
 stront 70  
 strooien hoed met voiltje 80  
 strooien mat 23  
 stroring 18  
 STUIFMEEL 60  
 stuifmeel 61  
 stuifmeelband 28  
 stuifmeelboog 28  
 STUIFMEELCEL 27  
 stuifmeelcel 27  
 stuifmeelcel(len) 28  
 stuifmeeldans 60  
 stuifmeelgordel 27  
 stuifmeelhaar 62  
 stuifmeelharen 62  
 stuifmeelklompen 62  
 stuifmeelklompjes 62  
 stuifmeelklonten 62  
 stuifmeelkorrels 62  
 STUIFMEELKRANS 27  
 stuifmeelkrans 27  
 stuifmeelplaat 28  
 stuifmeelplank 28  
 stuifmeelraam 28  
 stuifmeelraat 28  
 stuifmeelrand 27  
 stuifmeelring 27  
 stuifmeelsbolletjes 62  
 stuifraam 28  
 sturen, de bijen ~ 72  
 sturen, op roof uit ~ 72  
 sturen, op roven (uit) ~ 72

suiker 102  
 suiker, bruine ~ 102  
 suiker, gesmolten ~ 102  
 suiker, voederhonig met ~ 102  
 suikerstroop 102  
 suikerwater 102  
 sukkel 48

## T

tabakspijp 82  
 tafelhonig 107  
 tafelhoning 30, 107  
 tamme (bij) 79  
 tamme italianen 5  
 tangetje 97  
 taphonig, taphoning/~ 108  
 TAPHONING 108  
 taphoning/taphonig 108  
 te hard afvliegen 55  
 te huis zetten 101  
 te kaal afzwermen 55  
 te weinig ingevoederd 69  
 te, beteuterd zitten ~ kijken 66  
 te, de bij zit ~ pratten 45  
 te, het is goed weer om ~ halen 64  
 te, honig voeren om ~ roven 72  
 te, pijp om ~ dompen 82  
 te, vlucht om ~ schijten 70  
 te, ze gaan nogal ~ werk 77  
 te, ze zitten ~ pratten 66  
 teems 117  
 teer 4  
 TEGEN DE DOEK JAGEN 95  
 tegen de doek jagen 95  
 tegen de zak jagen 95  
 tegen het doek jagen 95  
 tegen het kleedje jagen 95  
 tegen, vast op een bol ~ het werk hangen 69  
 tekenen 88, 97  
 tekent, hij ~ 51  
 TER, MOUWEN ~ BESCHERMING 81  
 teren, slachting van ~ 67  
 terenbroed 41, 47  
 terencil 29  
 terenslachting 67  
 terug opgaan 58  
 terug opvliegen 58  
 terug, er ~ op 58  
 teruggaan 58  
 teruggegaan, hij is ~ 58  
 teruggekomen, hij is ~ 58  
 terugkomen 58  
 TERUGSLAAN 57

terugslaan 58  
 terugslagen 58  
 terugtrekken 58  
 terugvliegen 58  
 ['t hoewst'r] 63  
 thuisblijver 54  
 thuiskomen 63  
 thüringer kast 14  
 tijlgat 16  
 tijlgat, hij zit zo ruw voor het ~ 51  
 tijlgatschuif 17  
 tijlplank 17  
 tijlsgat 16  
 tissen 77  
 todbij 54  
 toe broed 40  
 toe, hij heeft zijn doppen al ~ 38  
 toedoen, bijgat ~ 99  
 toeë doppen 40, 42  
 toe-eigenen 88  
 toegesloten broed 40  
 toegezegeld 40  
 toegezegeld, nog niet ~ 106  
 toemetsen 68  
 toeplekken 68  
 toestoppen 68, 99  
 toeten 52  
 toeter 52  
 toezegelen 39  
 ton, (honing)~ 118  
 tonnetje 118  
 top trekken 46  
 TOT ROVEN AANZETTEN 72  
 tot schelmen maken 72  
 traag volk 54  
 trage 54  
 trekbouw 34  
 trekken 91  
 trekken, bloed ~ 43  
 TREKKEN, BROED ~ 43  
 trekken, broed ~ 43  
 trekken, darren ~ 67  
 trekken, doppen ~ 46  
 trekken, eruit ~ 48  
 trekken, redcellen ~ 46  
 trekken, top ~ 46  
 trekkers 72  
 trekt, de zwerm ~ eruit 57  
 treuren 45  
 trizee 117  
 trommelen 91  
 tros 51, 68  
 tros darren 44  
 tros, (een) ~ vormen 69  
 tros, bijen zitten in de ~ 68  
 tros, gesloten ~ 68  
 tros, in ~ zitten 68  
 tros, op een ~ zitten 68

trossen 58, 69  
trossen, met ~ aan het gat  
hangen 51  
trut 47  
tuimelziekte 74  
tuit 82  
tuiten 52  
tuitert 52  
tuitkorf 11  
tukkerkas 15  
TUKKERKAST 15  
tukkerkast 15  
tule met paardenhaarvizier  
80  
TUTEN 52  
tuten 52  
TUTER 52  
tuter 52  
twee kolonies bijeen-  
brengen 94  
tweede endeling 54  
tweedeling 53

## U

UIT DE RIJ ZETTEN 94  
uit de rij zetten 94  
uit de root zetten 94  
uit, hij bouwt goed ~ 32  
uit, hij is de pijp ~ 57  
uit, hij komt ~ de cel 40  
uit, honing ~ de raat 107  
uit, honing halen ~ 66  
uit, ik heb er een ~ de rij  
staan 94  
uit, op roof ~ sturen 72  
uit, op roven ~ sturen 72  
uitbijten 41, 48, 49  
uitbouwen 32  
uitbouwen, redcellen ~ 46  
uitbreken 87  
uitbreken, de bij ~ 87  
uitbreken, de korf ~ 87  
UITBREKEN, DE KORF ~ OF  
UITSNIJDEN 87  
uitbreken, korven ~ 87  
uitdraaien 109  
uitdrijven 67, 105  
uitdrijven van de darren 67  
uitgangdracht 64  
uitgebouwd raam 26  
uitgewerkte raat 31  
uithalen 87  
uitjagen 105  
uitjager 105  
uitkijkers 66  
uitknauwen 41, 48  
UITKOMEN VAN HET BROED  
40  
uitkomen, zit klaar voor het  
~ 40

uitkomen-dracht 64  
uitlekhoning 109  
uitlopen 40  
uitlopen, rijp voor ~ 40  
uitlopend broed 40  
uitroven 71  
uitschijten, zich ~ 70  
uitslingeren 109  
uitsnijden 86, 87  
UITSNIJDEN, DE KORF  
UITBREKEN OF ~ 87  
uitsnijden, raten ~ 87  
uitsolferen 85  
uitstoken 85  
uittrekken 87  
uitvreten 41, 48  
UITWERPSELEN VAN DE BIJ  
70  
uitziften 110  
uitzwavelen 84

## V

vaardig, hij is ~ 50  
vaatkorf 89, 91  
vaderbij 55  
VALLEN 63  
vallen 58, 63  
vallen op de vliegplank 63  
vallen, af laten ~ 82, 105  
vallen, ze ~ op de plank  
63  
valse 47  
vangkooitje 96, 97  
vangkorf 72  
vangtang 97  
VANGTANGETJE 97  
varen, bijen ~ 98  
vast op een bol tegen het  
werk hangen 69  
vastplekken 68  
vastzitten 68  
vat 8  
vaten 88  
vatten 88  
vecht, de bij ~ 71  
vechten 59, 71  
vechterij 71  
veel dracht 64  
vegen 105  
VEGER 92  
veger 92  
vel 31  
veluwse korf 11  
venijnhoning 61  
venster 80  
ventiel 63  
verarmoeide, een ~ 56  
verbastaardeerde(n) 5  
verbasterde 5  
verbeterde simplexkast 13  
verdrinken, dan ~ ze 92  
verenigen 93, 94  
VERENIGEN VAN ZWERMEN  
94  
vergaren 66  
verhongerde kas 56  
verhoog 18  
verhuizen 46, 95, 98  
verkeerd 34  
verkeerd vliegen 59  
verkennen 59  
verkenner 51  
verkenning 59  
verkleumen 66  
verkrystalliseren 110  
verlappen 94  
vermangelen 93  
VERMINKTE KONINGIN 48  
verminkte koningin 48  
verplaatsbare kas 14  
verplaatsen 98  
vers werk 30  
verscheten 47  
verse 106  
verse vlucht 53  
versleten 48  
versterken 95  
VERSTEVIGINGSSPIJLEN 19  
versuft zitten 66  
VERSUIKEREN 110  
versuikeren 110  
vertrekken 57  
vertrekt, de zwerm ~ 57  
VERVLIEGEN 59  
vervliegen 59, 93  
vervliegen, laten ~ 93  
vervlogen, heeft zich ~ 59  
vervoeren 98  
verwisselen 93  
verzamelen 95  
verzegeld 40  
verzegeld broed 40  
VERZEGELDE HONING 106  
verzegelde honing/honig  
106  
verzegelde raat 106  
verzegelde raten 106  
VERZEGELEN 39  
verzegelen 39  
verzorgen 36  
verzuipen, bijen ~ 92  
vessemem 39  
vet 63  
vet, ze worden ~ 63  
vette dracht 63  
VETVLIEGEN 63  
vetvliegen 63  
vetwei 65  
VIERDELING 54  
vierdeling 54  
vierling 54



- VIJFLING 54  
 vijfling 54  
 villen, darren ~ 86  
 viltlen kleedjes 23  
 vinnige 78  
 VIZIER 80  
 vizier 80  
 vleugel knippen 96  
 vleugellam 74  
 vleugelziekte 74  
 vliedskas 54  
 vlieg, de ~ kwijt zijn 59  
 vliegberd 17  
 vliegbij 3, 51  
 vliegen 60  
 vliegen op 66  
 VLIEGEN OP KLAVER, LINDE  
 ENZ. 65  
 vliegen, aan het ~ 57  
 vliegen, af laten ~ 93, 94  
 vliegen, bijen bij laten ~  
 94  
 vliegen, dwaas ~ 45  
 vliegen, onrustig rondlopen  
 en ~ 45  
 vliegen, verkeerd ~ 59  
 vliegen, ze ~ de haag in 58  
 vliegen, ze ~ hard 63  
 vliegen, ze ~ hem goed aan  
 63  
 VLIAGER 92  
 vliager 92  
 VLIEGGAT 16  
 vlieggat 16  
 VLIEGGAT, HET ~ OPSTOPPEN  
 99  
 vlieggat, om het ~ kruipen  
 45  
 vlieggat, ruw om het ~  
 lopen 45  
 vlieggatbled 17  
 vlieggatblek 17  
 VLIEGGATSCHUIF 16  
 vlieggatschuif 17  
 vliegopening 16  
 VLIEGPLANK 17  
 vliegplank 17  
 vliegplank, vallen op de ~  
 63  
 vliegplankje 17  
 vliedsleuf 16  
 vliedspleet 16  
 vliegt, hij ~ met zijn  
 eerdbeijen 50  
 vliegtijd 64  
 vliegweer, (goed) ~ 64  
 vlucht 50  
 vlucht om te schijten 70  
 vlucht, oude ~ 52  
 vlucht, verse ~ 53  
 vluggen 59
- VOEDERBAK 21  
 voederbak 21  
 voederbakje 21  
 voederballon 21  
 voederbij 3  
 voederbord 21  
 voederdeeg 103  
 voederen 102  
 voederen voor de winter  
 102  
 voederen, armoede ~ 102  
 voederen, bij mekaar ~ 94  
 voederhoning met suiker  
 102  
 voederhoning 102  
 voederpap 39  
 voederschotel 21  
 voedster 3  
 voerarme bijen 69  
 voerbak 21  
 voerbak van mommers 21  
 voerballon 21  
 voerbij 3  
 voeren, honig ~ om te roven  
 72  
 voeren, langzaam ~ 103  
 voeren, met beetjes ~ 103  
 voeren, speculatief ~ 103  
 voerhoning 102, 107, 108  
 voetsteuntje 17  
 voile 80  
 voile, oude hoed met een ~  
 van garengoed 80  
 voiltje, strooien hoed met ~  
 80  
 VOL STAAN 33  
 vol zetten 63  
 vol, het is rap ~ 63  
 volk 25, 50  
 volk bijen 50  
 VOLK, AFGEJAAGD ~ 91  
 volk, afgejaagd ~ 91, 105  
 volk, afgeketterd ~ 92  
 volk, afgeklopt ~ 91  
 VOLK, AFGEZWERMD ~ 57  
 volk, afgezwermd ~ 57  
 volk, arm ~ 69  
 volk, best ~ 54  
 volk, darrenzuchtig ~ 55  
 volk, een ~ rechten 95  
 volk, gedreven ~ 105  
 volk, gerecht ~ 45  
 volk, goed ~ 45, 54, 79  
 volk, handig ~ 79  
 volk, kaal ~ 57  
 volk, mak ~ 79  
 volk, moerecht ~ 45  
 volk, moerloos ~ 45  
 volk, nakend ~ 57  
 volk, ongerechtigd ~ 45  
 volk, oud ~ 57
- volk, rustig ~ 79  
 volk, slecht ~ 55  
 volk, straf ~ 78  
 volk, traag ~ 54  
 volk, zwermarm ~ 54  
 volk, zwermvlustig ~ 54  
 volk, zwermrijp ~ 50  
 vonkbuis 83  
 voor 80  
 voor, hij zit zo ruw ~ het  
 tijlgat 51  
 voor, rijp ~ uitlopen 40  
 voor, voederen ~ de winter  
 102  
 voor, zit klaar ~ het  
 uitkomen 40  
 voorbouw 30, 31  
 voordansen 59  
 voorjaardracht 64  
 VOORJAARSDRACHT 64  
 voorjaarsdracht 64  
 voorkant 34  
 voorliggen 50  
 voorlopers 51  
 voormaag 63  
 voorraad, ze zijn aan hun ~  
 69  
 voorseizoen 64  
 voorsjaardracht 64  
 voorsmelten 110  
 voorspel 59  
 VOORSPELEN 59  
 voorspelen 59  
 voortzetten 32  
 voorvliegen 58, 59  
 voorwas 30, 32  
 voorwas, repeltje ~ 30  
 VOORWAS, VOORWERK, ~ 30  
 voorwerk 30, 31, 32  
 VOORWERK, VOORWAS 30  
 voorwerkje 30  
 voorzetschuif 17  
 voorzetter 94  
 voorzwerm 51, 56  
 VOORZWERM, BRANDZWERM  
 51  
 voorzwerm, zingende ~ 56  
 vorm, dans in de ~ van een  
 acht 60  
 vormen, (een) tros ~ 69  
 voyageren 98  
 vreemde bij 5  
 vreemde bijen 59  
 vreugdedans 60  
 vrijetijd 44  
 vroege dracht 64  
 vruchtloos, moeder ~ 55  
 vuil broed 47  
 vuilbroed 75  
 VUILBROED, AMERIKAANS ~  
 75

- vuilbroed, Amerikaans ~ 75  
 VUILBROED, EUROPEES ~ 74  
 vuile 45  
 vuile bij 47  
 vuile honing 108  
 vuile kas 57  
 vuile korfzwerm 56  
 vuile raat/raten 30  
 vuile was 111  
 [vunə] 80
- W**
- wachtbij 3  
 wachten, ze ~ op goed weer 66  
 wachters 3  
 wachtster 3  
 wafel 31  
 wafel was 31  
 wafel(s) 26  
 wafelhoning 107  
 wafelrolletje 31  
 want(en) 81  
 WARBOUW 34  
 warbouw 34  
 warbouwers 34  
 warm broed 34  
 warm maken 110  
 WARM ZETTEN 93  
 warm zetten 93  
 warmbouw 33  
 WARME BOUW 33  
 warme bouw 33  
 WARMLOPEN 99  
 warmlopen 92, 99  
 warsbouw 34  
 warswerk 34  
 WAS 111  
 was 27, 111  
 WAS BLEKEN 112  
 was bleken 112  
 was draaien 113  
 was zuiveren 113  
 was zweten 32  
 was, brute ~ 111  
 was, de ~ groeit 32  
 was, fijne ~ 30, 112  
 was, gefiltreerde ~ 112  
 was, gesmolten ~ 112  
 was, gezeefde ~ 112  
 was, gezuiverde ~ 112  
 was, klare ~ 112  
 was, niet-gezuiverde ~ 111  
 was, ongezuiverde ~ 111  
 was, oude ~ 86, 111  
 was, propere ~ 112  
 was, rauwe ~ 111  
 WAS, RUWE ~ 111  
 was, ruwe ~ 111
- was, schone ~ 112  
 was, vuile ~ 111  
 was, wafel ~ 31  
 was, witte ~ 30, 113  
 WAS, ZUIVERE ~ 112  
 was, zuivere ~ 112, 113  
 was, zwarte ~ 30  
 wasblaar 31  
 wasbollen 112  
 WASBOLLEN, WASBROOD/~ 112  
 wasbouwster 3  
 wasbrood 112  
 WASBROOD/WASBOLLEN 112  
 wasdeksel 40  
 wasdolk 87  
 waskam 27  
 wasklomp 112  
 WASMOT 72  
 wasmot 73  
 wasmotzwerm 56  
 WASPERS 119  
 waspers 119  
 wasplaat 31  
 wasplanken 112  
 waspres 119  
 wasraam 31  
 wasraat 26, 31, 111  
 wasramen 26  
 wasschijven 27  
 wasschilfers 111  
 wassmelter 118, 119  
 waswafel(s) 31  
 waswieletje 31  
 waterdrager 3  
 weer, het is goed ~ om te halen 64  
 weer, hij is ~ eerbijraat aan het zetten 33  
 weer, hij is ~ goed 45  
 weer, weg en ~ lopen 45  
 weer, ze wachten op goed ~ 66  
 weg en weer lopen 45  
 weg, hij doet ~ 57  
 wegbijten 41  
 wegbrengen 98  
 wegvliegen 57  
 wegvlieger 54  
 wegwijzen 60  
 weinig, te ~ ingevoederd 69  
 weidetijd 64  
 weren 59  
 werfdans 60  
 werk 26  
 werk maken 32  
 werk, blank ~ 30  
 werk, donker ~ 40  
 WERK, FIJN ~ 28  
 werk, fijn ~ 27, 28, 29, 41
- WERK, GROF ~ 28  
 werk, grof ~ 28, 41  
 werk, grof ~ (aan)zetten 33  
 werk, grof ~ bouwen 33  
 werk, grof ~ maken 33  
 werk, hij heeft al grof ~ 33  
 werk, hij heeft zo'n mooi ~ 32  
 werk, jong ~ 30  
 werk, kijk eens hoe een goed ~ er in zit 32  
 werk, nieuw ~ 30, 32  
 werk, oud ~ 30  
 werk, scheef ~ 34  
 werk, vast op een bol tegen het ~ hangen 69  
 werk, (veel) grof ~ 33  
 werk, vers ~ 30  
 werk, werken op grof ~ 33  
 werk, wit ~ 30  
 werk, [wizə weuzə] ~ 34  
 werk, ze gaan nogal te ~ 77  
 WERKBIJ 2  
 werkbij 1, 3, 47  
 werkbij, eierleggende ~ 46  
 WERKBIJ, LEGGENDE ~ 46  
 werkbij, leggende ~ 46  
 werkbijen, broed van ~ 41  
 werkbijtje 3  
 werkbroed 41  
 werken 32  
 werken op grof werk 33  
 werken, flink aan het ~ 32  
 werken, grof ~ 33  
 werken, ze ~ op eerden 33  
 WERKEN, ZE ~ OP ZWERMEN 33  
 werker 3  
 werkersbroed 41, 47  
 werkkorven 72  
 werkster 3, 47  
 werkster, eierleggende ~ 46  
 werkster, leggende ~ 46  
 werksterbroed 28, 41, 47  
 werksterbroed, eierleggende ~ 47  
 werkstercel 27, 28  
 werksterraat 28  
 werkstersbroed 41  
 werkstersgebroed 41  
 werkvolk 3  
 wieg 29  
 wicken 96  
 wielspoortje 31  
 wieletje 31  
 wijfje 2  
 wil, een kas die niet ~ zwermen 54

- wildbouw 34  
 wilde bouw 34  
 wildwerkers 35  
 willen, bijen die niet ~  
     zwermen 55  
 willen, ze ~ zich gerechten  
     46  
 winnen 60  
 winter, de ~ ingaan 101  
 winter, door de ~ brengen  
     101  
 winter, op de ~ stellen 101  
 winter, voederen voor de ~  
     102  
 winterperiode 68  
 winterrust 68  
 winterslaap 68  
 WINTERTROS 68  
 wintertros 68  
 wintertros maken 68  
 WINTERTROS, IN ~ ZITTEN  
     68  
 wintervoeder 101  
 wintervoedsel geven 102  
 WINTERVOEDSEL, BIJEN-  
     SUIKER 101  
 wintervoer 101  
 wintervolk 101  
 wintervoorraad 101  
 WINTERZIT 68  
 winterzit 68  
 wis 18  
 wit werk 30  
 witte bijen 38  
 witte moeder 48  
 witte moer 48  
 witte raat 30  
 witte raten 30  
 witte schijf 30  
 witte was 30, 113  
 witte-washoning 107  
 wittig broed 40  
 [wizza weuzə] werk 34  
 WONING, DICHTKITTEN VAN  
     DE ~ 68  
 worden, gestoken ~ 78  
 worden, ongedurig ~ 77  
 worden, ze ~ vet 63  
 worm(en) 37  
 wormpje(s) 37  
 wreed, ze halen ~ 63
- Z**
- zaad 37  
 zaad, naar het ~ rijden 98  
 zaadhouder 57  
 zaaien, ze is al aan het ~  
     36  
 zaanpot 118  
 zacht (volk) 78
- zachtaardig 78  
 ZACHTE BIJEN 78  
 zachte bijen 78  
 zak, tegen de ~ jagen 95  
 zakberoker zephir 82  
 zakjes aan de pootjes 63  
 zakken aanbrengen 98  
 zal, hij ~ gaan zwermen  
     50  
 ze gaan een kakje doen 70  
 ze gaan lossen 70  
 ze gaan met de broek af 70  
 ze gaan nogal te werk 77  
 ze gaat eruit 44  
 ze halen goed 64  
 ze halen hard 64  
 ze halen wreed 63  
 ze halen zijn eigen kapot  
     63  
 ze hangen op de bol 69  
 ze hebben de afgang 73  
 ze hebben nooddoppen 46  
 ze is al aan het zaaien 36  
 ze is gerecht 45  
 ze komen lossen 70  
 ze lopen 45  
 ze maken aanstalten 58  
 ze maken apprensie 58  
 ze slapen 68  
 ZE STAAN BOT 33  
 ze staan in de pap 38  
 ze steken er rap op en het is  
     raak 78  
 ze vallen op de plank 63  
 ze vliegen de haag in 58  
 ze vliegen hard 63  
 ze vliegen hem goed aan  
     63  
 ze wachten op goed weer  
     66  
 ze werken op eerden 33  
 ZE WERKEN OP ZWERMEN  
     33  
 ze willen zich gerechten 46  
 ze worden vet 63  
 ze zetten zich 58  
 ze zetten zich neer 58  
 ze zijn aan het lossen 70  
 ze zijn aan het  
     [rónthūütəva] 66  
 ze zijn aan hun voorraad  
     69  
 ze zijn kwaad 46, 100  
 ze zijn lam 45  
 ze zijn onrustig 45  
 ze zijn rot 75  
 ze zijn zwermlustig 50  
 ze zitten gebold 69  
 ze zitten rauw 46  
 ze zitten slecht in hun eten  
     69
- ze zitten te pratten 66  
 ze zitten/hij zit 58  
 ze zwermt bijna niet 54  
 ze zwermt gaarne 54  
 ze, dan verdrinken ~ 92  
 ze, nu doen ~ lelijk 77  
 zeef 117  
 zeefje 117  
 zeem 61,73  
 zeem snijden 87  
 zeemraam 22  
 zege (bijen) 78  
 ZEGEL 39  
 zegel(s) 40  
 zegelen 39  
 zegelhoning 108  
 zegelmes 116  
 zegeltjes 40  
 ZEGELWAS 113  
 zegelwas 113  
 zeil 23  
 zelden steken 79  
 zelfberoker 83  
 zemerij 111  
 zephir, zakberoker ~ 82  
 zesraamse kast 15  
 zesraamskasje 15  
 ZESRAAMSKAST 14  
 zesraamskastje 15  
 zesramer 15  
 zetten, broed ~ 36  
 zetten, darren ~ 33  
 zetten, darrenbroed ~ 33  
 zetten, dood ~ 93, 94  
 zetten, dood ~ en omzetten  
     93  
 zetten, doppen ~ 46  
 ZETTEN, EEN NOODDOP ~ 46  
 zetten, hij is weer eerdbijen-  
     raat aan het ~ 33  
 zetten, in de hal ~ 101  
 zetten, klem ~ 59  
 ZETTEN, KOUD ~ 93  
 zetten, koud ~ 93, 94  
 zetten, nooddop(pen) ~ 46  
 zetten, nooddopjes ~ 46  
 zetten, op de dracht ~ 93  
 zetten, redcellen ~ 46  
 zetten, scherp ~ 32, 86  
 zetten, te huis ~ 101  
 ZETTEN, UIT DE RIJ ~ 94  
 zetten, uit de rij ~ 94  
 zetten, uit de root ~ 94  
 zetten, vol ~ 63  
 ZETTEN, WARM ~ 93  
 zetten, warm ~ 93  
 zetten, ze ~ zich 58  
 zetten, ze ~ zich neer 58  
 zeven 110  
 zeven spijlen kop 12  
 ZEVEN, HONING ~ 110

- ZICH DOODZWERMEN 55  
 zich doodzwermen 55  
 zich inbedelen 46  
 zich uitschijten 70  
 zich, heeft ~ vervlogen 59  
 zich, ze willen ~ gerechten 46  
 zich, ze zetten ~ 58  
 zich, ze zetten ~ neer 58  
 zift 117  
 ziften 110  
 zij 117  
 zijen 110  
 zijg 117  
 zijgen 110  
 zijn eigen doodzwermen 55  
 zijn eigen kaalzwermen 55  
 zijn eigen kapotzwermen 55  
 zijn eigen oriënteren 59  
 zijn eigen rechten 46  
 zijn, Abraham ~ mosterd 44  
 zijn, de bijen ~ in dracht 60  
 zijn, de bijtjes ~ op de haal 60  
 zijn, de vlieg kwijt ~ 59  
 zijn, die heeft ~ eigen doodgelopen 92  
 zijn, hij haalt ~ best 64  
 zijn, hij heeft ~ doppen al toe 38  
 zijn, hij is ~ eigen aan het klaarmaken 51  
 zijn, hij is/ze ~ rijp 50  
 zijn, hij vliegt met ~ eerd bijen 50  
 ZIJN, ONRUSTIG ~ DOOR MOERLOOSHEID 45  
 zijn, redt ~ eigen 46  
 zijn, ze ~ aan het lossen 70  
 zijn, ze ~ aan het [rónthūütava] 66  
 zijn, ze ~ aan hun voorraad 69  
 zijn, ze ~ kwaad 46, 100  
 zijn, ze ~ lam 45  
 zijn, ze ~ onrustig 45  
 zijn, ze ~ rot 75  
 zijn, ze ~ zwerm lustig 50  
 zijn, ze halen ~ eigen kapot 63  
 zingen 52  
 zingende bruidszwerm 56  
 zingende voorzwerm 56  
 zingende zwerm 56  
 zinken afsluiting 17  
 zit klaar voor het uitkomen 40  
 zit, de bij ~ te pratten 45  
 zit, hij ~ er goed in 34  
 zit, hij ~ er scheef in 34  
 zit, hij ~ zo ruw voor het tijlgat 51  
 zit, kijk eens hoe een goed werk er in ~ 32  
 zit, ze zitten/hij ~ 58  
 zitten op 66  
 zitten, beteuterd ~ te kijken 66  
 zitten, bijen ~ in de tros 68  
 ZITTEN, FLAUW ~ 66  
 zitten, flauw ~ 66  
 zitten, in tros ~ 68  
 ZITTEN, IN WINTERTROS ~ 68  
 zitten, op een tros ~ 68  
 zitten, slap ~ 66  
 zitten, stil ~ 66  
 zitten, versuft ~ 66  
 zitten, ze ~ gebold 69  
 zitten, ze ~ rauw 46  
 zitten, ze ~ slecht in hun eten 69  
 zitten, ze ~ te pratten 66  
 zitten, ze ~/hij zit 58  
 zo, het baardt ~ 50  
 zo, hij zit ~ ruw voor het tijlgat 51  
 zo'n, hij heeft ~ mooi werk 32  
 zoekdoek 90  
 zoeken, de bijen ~ rond 51  
 zoeken, plek ~ 58  
 zoekers 51  
 zoeklap 90  
 ZOEMEN 25  
 zoemen 25, 77  
 zoete bijen 79  
 zoft 78  
 zolder 22  
 zolderraam 22  
 zolderraampje 22  
 ZOMERDRACHT 64  
 zomerdracht 65  
 zomeroogst 65  
 zonnemelter 118  
 ZONNEWASSMELTER 118  
 zonnewassmelter 118  
 zot doen 59  
 zotten, het ~ 59  
 zuien 77  
 zuivere honig 107  
 zuivere raathoning 107  
 zuivere raten 30  
 ZUIVERE WAS 112  
 zuivere was 112, 113  
 zuiveren, (was) ~ 113  
 zuiveringsvlucht 70  
 zuurbroed 75  
 ZWANENHALS 11  
 zwanenhals 12  
 zwanenhalskorf 12  
 zwanennek 12  
 zwarte 5  
 zwarte duitse 5  
 zwarte hollandse 5  
 zwarte honing 107, 108  
 zwarte inlandse 5  
 zwarte raat 30  
 zwarte was 30  
 zwarte, hollandse ~ 5  
 zwarte, oude ~ steekduivels 5  
 zwartjes 5  
 zwartjes van bij ons 5  
 zwavel 85  
 ZWAVEL(BLOEM) 85  
 zwavel, bloem van ~ 85  
 zwavel, karton met ~ 85  
 zwavelen 84  
 zwavelkaart 85  
 ZWAVELKAART, ZWAVELLAP 85  
 zwavelkaartje 85  
 zwavellap 85  
 ZWAVELLAP, ZWAVELKAART, ~ 85  
 zwavellapje 85  
 zweetjagers 92  
 zwerf 50  
 ZWERM 49  
 zwerm 49, 52, 56, 68, 92  
 zwerm bijdoen 94  
 zwerm bijtjes 50  
 zwerm met jonge moeder 56  
 zwerm, afgejaagde ~ 91  
 zwerm, de ~ is gereed 50  
 zwerm, de ~ rechten 88  
 zwerm, de ~ trekt eruit 57  
 zwerm, de ~ vertrekt 57  
 zwerm, echte ~ 53  
 zwerm, een ~ bijen 50  
 ZWERM, EEN ~ EIGENEN 88  
 ZWERM, EEN ~ SCHEPPEN 88  
 zwerm, eerste ~ 52  
 zwerm, grote ~ 52  
 ZWERM, HANGEN VAN DE ~ 58  
 zwerm, jonge ~ 56  
 zwerm, kleine ~ 53  
 zwerm, oude ~ 52  
 zwerm, zingende ~ 56  
 zwermachtig 54  
 zwermarm volk 54  
 zwermbotser 89  
 zwermcel 42  
 zwermdoek 90  
 ZWERMDOP 42

WBD II, 9

- zwermdop(pen) 42  
zwermduivels 54  
ZWERMEN 49  
zwermen 49, 57  
zwermen, bijen die niet  
willen ~ 55  
zwermen, een kas die niet  
wil ~ 54  
zwermen, hij gaat (haast) ~  
50  
zwermen, hij zal gaan ~ 50  
zwermen, op ~ staan 50  
zwermen, opnieuw ~ 55  
ZWERMEN, VERENIGEN VAN ~  
94  
ZWERMEN, ZE WERKEN OP ~  
33
- zwermvanger 72, 89  
zwermers, (het zijn) ~ 54  
zwermkieps 89, 91  
zwermklaar 50  
zwermkloot 54  
zwermkorf 72, 89, 91  
ZWERMLUSTIG 54  
zwermlustig 33, 54  
zwermlustig volk 54  
zwermlustig, niet ~ 54  
zwermlustig, ze zijn ~ 50  
zwermlustige bijen 54  
zwermpjes, kleine ~ 55  
ZWERMRIJP 50  
zwerMRIJP 50  
zwerMRIJP volk 50  
zwermschepper 89
- zwermszwerm 56  
zwermt, hij ~ van armoede  
56  
zwermt, ze ~ bijna niet 54  
zwermt, ze ~ gaarne 54  
ZWERMTRAAG 54  
zwermtraag 54  
zwermszak 89  
zwermsziek 54  
zwermszieke bijen 50  
zwermszuchtig 50  
zwermszwerm 56  
zweten 32, 100  
zweten, was ~ 32  
zwierder 115  
zwieren 109

---

## Verschenen afleveringen (met prijzen)

Van het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* verschenen tot nu toe de volgende afleveringen:

WBD, Inl. dr. A. Weijnen, dr. J. van Bakel, *Voorlopige inleiding op het Woordenboek van de Brabantse Dialecten*. Assen, 1967 (42 p.).

### *Deel I, Agrarische terminologie*

- WBD, I.1 dr. A. Weijnen, dr. J. van Bakel, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 1, Behuizing en landerijen I*. Assen, 1967 (234 p.). ISBN 90 232 0355 0. € 21,78 (met de Voorlopige inleiding).
- WBD, I.2 dr. A. Weijnen, dr. J. van Bakel, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 2, Behuizing en landerijen II met register*. Assen, 1969 (88 p.). ISBN 90 232 0356 9. € 10,21.
- WBD, I.3 drs. J. Vromans, dr. A. Weijnen, drs. J.B. Berns, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 3, Veeteelt algemeen en rundvee*. Assen, 1976 (248 p.). ISBN 90 232 1358 0. € 41,52.
- WBD, I.4 drs. J. Vromans, dr. A. Weijnen, drs. J.B. Berns, drs. H. Crompvoets, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 4, Het paard*. Assen, 1977 (158 p.). ISBN 90 232 1482 X. € 39,25.
- WBD, I.5 drs. J. Vromans, drs. H. Crompvoets, dr. A. Weijnen, drs. J.B. Berns, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 5, Paardetuig*. Assen, 1979 (100 p.). ISBN 90 232 1591 5. € 26,54.
- WBD, I.6 drs. H. Crompvoets, dr. A. Weijnen, drs. C. Frissen, drs. J. Vromans en drs. J.B. Berns, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 6, Kleinvee, pluimvee en producten van het vee. Register op afl. 3, 4, 5 en 6*. Assen, 1980 (638 p.). ISBN 90 232 1591 5. € 62,16.
- WBD, I.7 dr. H. Crompvoets, dr. A. Weijnen, dr. J.B. Berns, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 7, Ploegen, bemesten, eggen, spitten etc.* Assen, 1985 (232 p.). ISBN 90 232 2097 8. € 56,26.
- WBD, I.8 dr. G. Janssens, drs. A. Dams, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 8, Teelt en verzorging van de gewassen*. Assen/Maastricht, 1990 (100 p.). ISBN 90 232 2547 3. € 18,60.

### *Deel II, Niet-agrarische vakterminologieën*

- WBD, II.1 drs. P.H. Vos, drs. W.A.M.M. Janssen Steenberg, dr. A. Weijnen, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 1, Huisslachter en bakker*. Assen, 1979 (178 p.). ISBN 90 232 1592 3. € 42,20.

- WBD II, 9
- WBD, II.2 drs. P.H. Vos, dr. A. Weijnen, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 2, Brouwer en molenaar*. Assen, 1983 (432 p.). ISBN 90 232 1895 7. € 82,58.
- WBD, II.3 drs. P.H. Vos, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 3, Leerbewerking: leerlooier, schoenmaker, zadelmaker*. Assen/Maastricht, 1986 (308 p.). ISBN 90 232 2085 4. € 62,62.
- WBD, II.4 drs. P.H. Vos, drs. H. van Lieshout, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 4, Textiel: spinner, handwever, kleermaker, naaister, kantwerkster, mutsenmaakster, hoedenmaker, pettenmaker, touwslager, textiel algemeen*. Assen/Maastricht, 1988 (656 p.). ISBN 90 232 2326 8. € 82,58.
- WBD, II.5 drs. P.H. Vos, drs. H. van Lieshout, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 5, Bewerking andere stoffen: kaarsenmaker, sigarenmaker, pottenbakker, diamantbewerker*. Assen/Maastricht, 1990 (354 p.). ISBN 90 232 2559 7. € 58,99.
- WBD, II.6 drs. P.H. Vos, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 6, Metaalbewerkende beroepen*. Assen/Maastricht 1992 (536 p.). ISBN 90 232 2740 9. € 70,78.
- WBD, II.7 drs. P.H. Vos, m.m.v. drs. H.L.M.M. Messelink-Zijlmans en M.H. Lubbers, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 7, Houtbewerking I*. Assen 1996 (428 p.). ISBN 90 232 3131 7. € 65,79.
- WBD, II.8 drs. P.H. Vos, m.m.v. M.H. Lubbers, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 8, Houtbewerking II*. Assen 1996 (404 p.). ISBN 90 232 3167 8. € 65,79.
- WBD, II.9 drs. L. Messelink-Zijlmans, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 9, Vaktaal van de imker*. Utrecht 2005 (160 p.) ISBN 90 51261 1. € 22,50.

*Deel III, de Algemene Woordenschat*

- WBD III. Inl. lic. R. Belemans en dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, Inleiding en Klankgeografie*. Assen 2000 (232 p.). ISBN 90 232 3514 2. € 34,00.
- WBD III, 1.1 drs. P.H. Vos, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 1, afl. 1, Het menselijk lichaam*. Utrecht 2005 (431 p.). ISBN 90-5179-223-9. € 35,00.
- WBD III, 1.2 drs. P.H. Vos, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 1, afl. 2, Beweging en gezondheid*. Utrecht 2005 (692 p.). ISBN 90-5179-226-3. € 50,00.
- WBD III, 1.3 lic. G. Coupé, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 1, afl. 3, Kleding*. Utrecht 2005 (489 p.). ISBN 90-5179 235-2. € 35,00.
- WBD III, 1.4 lic. M. Ooms, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 1, afl. 4, Karakter en gevoelens*. Utrecht 2005 (813 p.). ISBN 90-5179-246-8. € 65,00.
- WBD III, 2.1 lic. M. Ooms, *Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 2, afl. 1, De woning*. Assen 2003 (640 p.). ISBN 90 232 3916 4. € 80,00.

- WBD III, 2.2 lic. M. Ooms, lic. I. Blomme, dr. J. Kruijzen en dr. J. Swanenberg, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 2, afl. 2, *Familie en seksualiteit*. Utrecht 2005 (225 p.). ISBN 90-5179-262-X. € 27,50.
- WBD III, 2.3 lic. I. Blomme, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 2, afl. 3, *Eten en drinken*. Utrecht 2004. (454 p.). ISBN 90-5179-206-9. € 37,50.
- WBD III, 3.1 lic. B. Decroos, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 3, afl. 1, *Maatschappelijk gedrag, school en onderwijs*. Assen 2002 (568 p.). ISBN 90 232 3782 X. € 75,00.
- WBD III, 3.2 lic. G. Coupé, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 3, afl. 2, *Feest en vermaak*. Assen 2004 (434 p.). ISBN 90 232 4013 8. € 58,00
- WBD III, 3.3 lic. G. Coupé, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 3, afl. 3, *Kerk en geloof*. Assen 2004 (478 p.). ISBN 90 232 4014 6. € 58,00
- WBD III, 4.1 dr. J. Swanenberg, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 4, afl. 1, *Fauna: vogels*. Assen 2001 (272 p.). ISBN 90 232 3755 2. € 34,00.
- WBD III, 4.2 dr. J. Swanenberg, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 4, afl. 2, *Fauna: overige dieren*. Assen 2001 (296 p.). ISBN 90 232 3756 0. € 38,57.
- WBD III, 4.3 dr. J. Swanenberg m.m.v. dr. H. Brok, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 4, afl. 3, *Flora*. Assen 2002 (526 p.). ISBN 90 232 3829 X. € 65,00.
- WBD III, 4.4 dr. J. Swanenberg, Woordenboek van de Brabantse Dialecten, Algemene woordenschat, sectie 4, afl. 4, *De stoffelijke en abstracte wereld*. Utrecht 2005 (536 p.). ISBN 90-5179-227-1. € 42,50.